T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ (TARİH)
ANABİLİM DALI

Yalta-Potsdam'da Savaş Sonrası

Uluslararası Düzenin Kurulması ve Türkiye

(Türk Basınına Göre, 1945)

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa Emre KÜRÜMOĞLU

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ (TARİH)
ANABİLİM DALI

Yalta-Potsdam'da Savaş Sonrası

Uluslararası Düzenin Kurulması Ve Türkiye

(Türk Basınına Göre, 1945)

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa Emre KÜRÜMOĞLU

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Neşe ÖZDEN

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ (TARİH)
ANABİLİM DALI

Yalta-Potsdam'da Savaş Sonrası

Uluslararası Düzenin Kurulması Ve Türkiye

(Türk Basınına Göre, 1945)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Neşe ÖZDEN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
....	....
Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı	....
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN	....
YRD. DOÇ. DR. KÜRŞAD TURAN	....
....	....
....	....

Tez Sınavı Tarihi ....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/……/20…)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

……………………………………………

İmzası

……………………………………………

ÖNSÖZ

İkinci Dünya Savaşı'nın son yılında Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) ve sonrasında Potsdam Konferansı'nda (17 Temmuz-2 Ağustos 1945) biraraya gelen Müttefik liderler, dünya barışının tam bir oydaşma ile sağlanması ve başta Almanya olmak üzere savaşın başlatanı olan ülkelerin dünya sistemi içinde korunmasını sağlamak amacı ile ortaya çeşitli fikirler atmışlardır. Bu fikirlerin tartışma ortamı kuşkusuz konferanslardır. Özellikle Yalta Konferansı ve ardından savaşı sona erdiren aylarda toplanan Potsdam Konferansı, 1945'ten 1990'a uzanan iki kutuplu Soğuk Savaş dünya düzenini temelden etkileyecek olaylara öncül olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği savaşın son sürecinde büyük bir zafer yoluna girmişlerdir; ancak savaş hem bu üç devlete büyük zarar vermiş hem de başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı büyük bir yıkıma uğratmıştır. İşte bu önemli olayların cereyan ettiği dönemde, büyük bir savaştan çıkalı henüz 25 yıl bile olmayan genç Türkiye Cumhuriyeti olaylardan nasıl haberdar olmaktadır? Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın tarafı olan bir ülke değildir; dahası, dünya siyaseti şekillenirken Türkiye ve Türk kamuoyu sessizce uzakta durmuştur. Ancak SSCB'nin Türk Boğazları'na, topraklarına yönelik niyetlerin açığa vurulmaya başlandığı savaş-içi konferanslar sürecinde, yine Türkiye'nin ve Türk kamuoyunun savaştaki gündeme ilgisiz kalması da pek olası değildir.

Bu Tez çalışması, 1945 Türkiye'sinde hem devletin hem de toplumunun dünyayı ve ülkesini ilgilendiren konulara ve çevresinde olup bitenlere olan ilgisini saptamayı ve kamuoyunun bakışını yansıtmayı amaçlamaktadır. Genel kanının Türkiye'nin bu dönemde kendini içe kapattığı yönündedir; ancak Türk Basını'ndan edinilen bilgiler ışığında kamuoyunun hiç de sanıldığı gibi kendini dünyaya kapamadığı görülmektedir. Aksine imkânların son noktasına kadar zorlandığı ve özellikle fikir adamları aracılığı ile gelecekte yaşanması muhtemel birçok olayın önceden izlendiği ve değerlendirildiği söylenebilir.

Bu Yüksek Lisans tezinin ***Giriş*** kısmında İkinci Dünya Savaşı'nın uluslararası politikada yarattığı temel değişimler konu edinilmektedir. Üç bölümden oluşan çalışmanın ***Birinci Bölümü***'nde Yalta Konferansı'nın toplanması, katılımcıları, Türkiye'yi dolaylı ya da direkt ilgilendiren görüşme konuları ve konferansın genel gündemine ilişkin Türk Basını'nda yer alan bilgiler aktarıldıktan sonra, Yalta Antlaşması'na değinilecektir.

İkinci Bölüm'de Potsdam Konferansı ele alınacak ve Potsdam Antlaşması'nın basındaki akislerinden bahsedilecektir.

Üçüncü Bölüm, Avrupa politikasına yönelik konferans gündemlerinden hareketle, özellikle Almanya, Polonya, Avusturya hakkındaki konularını inceleyecektir. Her ne kadar uluslararası düzeni etkilese de, adı geçen konferanslarda konu edinilen İran, Uzakdoğu, uluslararası sularda serbestlik,

Pasifik cephesi, İtalya, Doğu Avrupa ülkelerinin savaş sonrası durumuna ilişkin haberler gibi konular bu tezin kapsamına dâhil değildir.

Çalışmanın hazırlanması aşamasında bazı sınırlamaların ortaya çıktığını belirtmek gerekmektedir. Dönemin basın yayın anlayışının ve düzenin günümüzdekinden farklı olduğu bilinmelidir. Teknolojik altyapı günümüzle karşılaştırılamayacak derecede geridir. Bu nedenle birçok haber manşete yansımakta; ancak konun ayrıntılı bilgisi yer almamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada yer verilen birçok yalnızca manşet düzeyinde tartışılmıştır. Bunlara ek olarak savaş koşullarının yaşandığı Türkiye'de basım kağıdı ve mürekkebinin bulunamaması nedeniyle bazı gazetelerin bazı dönemlerde alışılmış basım kalitesinde basılamadığı ya da hiç basılamadığı da belirtilmesi gereken önemli bir sınırlayıcı durum olmuştur. Ayrıca belirtilmesi gereken bir konu da kaynakların yönetimidir. Dönemi incelemede *Ulus ve Cumhuriyet* gazeteleri en önemli kaynak olarak ortaya çıkmış ve bu çalışmada ele alınmışlardır. Daha sonra sırası ile *Akşam, Bugün, Siyasi İlimler Mecmuası*, *Tanin, Tasvir, Türk Sözü, Vatan* ve *Ayın Tarihi* incelenmiştir. Türkiye'de arşivciliğin çeşitli sorunları barındırmasından ötürü adı geçen kaynakların incelenmesinde dahi bazı sorunlar yaşanmıştır; ancak yaşanan sorunlar Ayın Tarihi dergisi ve Siyasi İlimler Mecmuası giderilmiştir. Döneme ilişkin kaynak bulmada yaşanan sıkıntıların hem dönemin şartlarından hem de ağırlıklı olarak arşivlemeden kaynaklandığını özellikle belirtmek gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma sürecine çeşitli şekillerde katkıları bulunan kişilere hak ettikleri övgüyü dile getirmeyi bir borç bilirim. Değerli rehberliği nedeniyle başta danışmanım hocam *Prof Dr Neşe ÖZDEN'e* teşekkür ederim. Hayatımın tüm dönemlerinde bana destek olan sevgili annem *Süheyla KÜRÜMOĞLU'na* ve babam *İsmet KÜRÜMOĞLU'na* müteşekkirim. Sevgili kardeşlerim *Onur Can SAATCIOĞLU'na* ve *İsmail Özgür YERLİKAYA'ya* teşekkür ederim. Bu çalışmanın ekler tasarımında yardımcı olan *Çiğdem ERDİNÇ'e* ve *Gülnur İÇGÜDEL'e* teşekkür ederim. Yüksek lisans tez yazım aşamasını destekleriyle kolaylaştıran sınıf arkadaşlarım *Tuğba GÜLEN'e, O. Can GÜVEN'e, Ferhat EROĞLU'na* ve tabii *Öge Dirim TEZGELMİŞ'e* teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmanın lojistiğinde, yazımında, en önemlisi dilbilgisi açısından yüksek lisans derecesine layık bir Türkçe'ye uygun hale getirilmesinde yardımı olan arkadaşım *Ayzin ERGÜÇ'e* teşekkür ederim. Adını saymam gereken; ancak unuttuğum tüm dostlara katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Mustafa Emre KÜRÜMOĞLU

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BM : Birleşmiş Milletler

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

MC : Milletler Cemiyeti

Nazi Partisi : Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

EKLER LİSTESİ

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASIN IŞIĞINDA ULUSLARARASI POLİTİKADA YALTA VE POTSDAM KONFERANSLARININ YERİ

GİRİŞ

Birinci Savaş sonrasında Almanya (Weimar Cumhuriyeti-Weimarer Republik) borçlarının altında ezilmekte ve başta bu borçların yönetimi olmak üzere herhangi bir idari yönetim sergilenememekteydi. Var olan demokrasi sistemi istikrarlı bir yönetim sağlayamadığından ülke sürekli tekrarlanan seçimlere sahne olmaktaydı. İşte bu koşullar altında Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nazi Partisi) ve onun lideri Adolf Hitler tarih sahnesine çıkmıştı. Bozuk demokrasinin tüm yönlerinden faydalanan Nazi Partisi iktidara oturmuş ve bu işlemi yaparken Almanya'nın mimari mirası niteliğindeki meclis binası Reichstag yakılmış, bu yangın gerekçe gösterilerek devreye sokulan yasalar ile Naziler daimi iktidarlarını ilan etmişlerdi.[1]

İktidara yerleşen Hitler önderliğindeki Almanya kanat ve kollara yeniden sahip olma yoluna gitmişti. Büyük bir kalkınma hareketi başlamıştı. Bu kalkınma hareketi sonucunda Almanya; efsaneleşmiş tank ve panzer birliklerine sahip motorize *Wehrmacht* (Savunma Gücü) adındaki kara kuvvetlerini, dev savaş gemileri ve u-bot isimli denizaltıları ile ün yapan *Kriegsmarine'si* (Donanma) ve son olarak gökyüzünü görülmez hale getiren *Luftwaffe'sini* (Alman Hava Kuvvetleri) elde etmişti.[2] Bu kalkınma hareketine ek olarak yaşanan demokrasi ve insan hakları ihlallerini saymak bitirilemeyecek bir konu haline gelmişti. Bu gelişmeler sürerken Almanya önce Avusturya'yı, daha sonra Çekoslovakya'yı topraklarına kattı. Büyük Savaş (I. Dünya

---

[1] W. L. Shirer, **The Rise and Fall of the Third Reich A History of Nazi Germany**, Pan Books LTD, London, 1967 s. 185

[2] W. L. Shirer, **The Rise and Fall of the Third Reich A History of Nazi Germany**, Pan Books LTD, London, 1967 s. 351-352

Savaşı) sonunda yaşananların intikam ateşi içinde yanan Almanya, 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etti. *II. Dünya Savaşı'nın Kökeni* adlı eserinde yazar A.J.P. Taylor *"Almanya'nın özellikle ilk savaşın hükmünü*[3] *tersine çevirmek ve yarattığı düzeni yıkmak için ikinci dünya savaşında savaştı"*[4] demektedir. Avusturya ve Çekoslovakya hatta Litvanya'nın belirli bölgeleri elden çıkarken sesini çıkarmayan dünya İngiltere önderliğinde ayağa kalktı ve II. Dünya Savaşı başladı.

Polonya'nın işgali sırasında dikkat çekici olan durum Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Polonya'nın işgaline katılmış olmasıdır. Almanya ile ortağı İtalya Avrupa kıtasına kısa zamanda hiç beklenmeyen ağır darbeler indireceklerdi. Yunanistan'dan Fransa'ya Avrupa haritasının tamamı birer birer bu ittifakın yani Mihver'in eline geçti. Avrupa kıtasıyla yetinmeyen Mihver ortaklığı Afrika kıtasına da el atmıştı. Trablus'tan hareket eden Alman-İtalyan güçleri Mısır kapılarına dayanmışlar, Süveyş'i yani İngiltere'nin ikmal yolunu tehdit eder hale gelmişlerdi. Asya'da da Japonya bu ortaklığa hizmet etmekteydi. Çin'in kuzey doğusundaki Mançurya, güneydeki Şangay gibi önemli merkezler artık Japonya'nın elindeydi, Avustralya-Yeni Zelanda gibi bölgelerin sırada olduğu anlaşılıyordu.

Bu dönemde savaşın kapısına dayandığı Türkiye, Alman ordularının hışmından korunmak için diplomatik manevralar peşindeydi. 18 Haziran 1941 günü Cumhurbaşkanı İsmet İnönü şahsi defterine saat 21 itibariyle şu notu düşüyordu: *"Ankara'da imzalanan Türk-Alman Saldırmazlık Anlaşmasını Türkiye adına Hariciye Vekili Şükrü Saraçoğlu, Almanya adına Büyükelçi von Papen imzaladı. ...*

---

[3] A.J.P. Taylor bu cümlesi içinde "verdict" kelimesini kullanmıştır. Verdict; hüküm anlamına geldiğinde tercümede de aynı şekilde kullanılmıştır.

[4] A.J.P. Taylor, **The Origin of The Second World War**, Hamish Hamilton, London, 1961 s. 18

Antlaşmaya göre iki devlet, birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı göstermeyi ve birbirlerine saldırmamayı taahhüt ediyorlardı."[5] Türkiye'nin bu manevrasının ardından 4 gün geçmişti ki *"1941 Haziranında Almanların Rusya'ya saldırdığını İsmet Paşa, Yalova'daki yazlığında oğlu Ömer'den öğrendi ve ağız dolusu bir kahkaha attı. Korktuğu iki ordu birbirine girmişti. Türkiye hiç olmaz ise bir süre rahat edecekti."*[6] Alman belgelerinde Barbarossa Harekatı[7] adının verildiği Sovyet Rusya'nın istilasına girişimi ile Türkiye rahatlıyordu. Birçok kişi Türkiye'nin üzerindeki Nazi baskısının farkındaydı; ancak ortada bir de Sovyet baskısı vardı. Milli Şef İnönü'nün bu baskıdan da bir süreliğine kurtulmuş olmaktan memnun olması çok doğaldı.

Savaş'ın başından beri işler hep Mihver devletlerinin lehinde gelişmişti; ancak 1941 yılı Mihver'in kaderini değiştirecek iki büyük olaya sahne olmuştu. Bu olaylardan ilki belirtildiği üzere Almanya'nın aniden Sovyetler Birliği üzerine yürümesi olmuştu. Birleşik Krallık'ın ana vatanı Britanya adasına akınlar devam ederken, henüz Kuzey Afrika'da belirgin bir başarı elde edilmemişken; Almanya ve lideri Hitler hırslarına yenik düşerek, uçsuz bucaksız bir coğrafyaya savaşmaya yöneldiler. Stalingrad'da varını yoğunu ortaya koyan Kızıl Ordu tarafından durdurulana ve büyük kumandan Napolyon'u bezdiren Sibirya soğuğu tarafından bitirilene kadar Alman ordusu Kızıl Ordu karşısında önemli kazanımlar elde etti; ancak söz edilen olumsuzlukların yaşanması ile birlikte işler tersine dönmüştü.

---

[5] A. Demirel, **İsmet İnönü: Defterler (1919-1973),** Cilt:1, İstanbul, 2008 s. 302

[6] C. Dündar & B. Çaplı, **İsmet Paşa Her Devir Bir Hayat**, İmge Kitapevi, Ankara 2007 s. 79

[7] L. Sel, **İkinci Dünya Savaşı'nda İstihbarat,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985 s. 142

Mihver tarafı için 1941'de yaşanan diğer olay ise okyanusun ötesinde yaşanmıştı. Bütün bir dünya savaşırken, kıyasıya kan dökülürken Büyük Buhran'ın etkilerini üzerinden atma hevesinde olan Amerikan halkı savaşa kesinlikle uzak duruyordu. Savaşa girmek zorunda kalınacağından korkan Başkan Franklin D. Roosevelt'e danışmanları halkın tank değil buzdolabı üretmek istediği şeklinde bilgiler veriyorlardı; ancak bu durumu değiştirecek bir şok Amerikan halkını bekliyordu. 8 Aralık 1941 günü ABD Başkanı Amerikan Kongresini acil ortak toplantıya çağırmıştı. Kürsüden: *"Dün 7 Aralık 1941, tarihe alçaklık günü olarak geçecek. Amerika Birleşik Devletleri aniden ve kasten*[8] *Japon İmparatorluğu'na ait hava ve donanma kuvvetlerince saldırıya uğramıştır".*[9] Hawaii adalarına bağlı Honolulu Pearl Harbor'da Japonya aynen Başkan Roosevelt'in dediği gibi aniden saldırmıştı. Senaryosunu Randall Wallace'ın yazdığı, yönetmenliğini Michael Bay'in yaptığı 2001 tarihli *Pearl Harbor* filminde baskın sırasında Japon Donanmasına komuta eden Amiral Isoroku Yamamoto'nun ağzından *"Uyuyan devi uyandırdık"* sözü söylenmektedir. Amiral Yamamoto'nun gerçekte bu sözü söylediğine dair net bilgi bulunmamakla birlikte; durum şu dur ki Japonya'nın bu manevrası ile buzdolabı üretip, sinemaya gitmekten başka bir şey düşünmeyen Amerikan halkı; şimdi büyük bir öfkenin getirdiği motivasyon ve taze kuvvet olarak Mihver'e karşı savaşa katılıyordu.

---

[8] Roosevelt'in konuşmasının tercümesi yapılırken Roosevelt'in öfkesinin ortaya konabilmesi için bazı tarihçiler, "*deliberately"* kelimesinin *"sinsice"* şeklinde çevrilmesi gerektiğini söylemektedirler.

[9] University of Oklahoma College of Law, US Historical Documents "Franklin D. Roosevelt's Infamy Speech" 8 Aralık 1941. (http://www.law.ou.edu/ushistory/infamy.shtml). İngilizce olarak: *"Yesterday, December 7, 1941 - a date which will live in infamy - the United States of America was suddenly and deliberately attacked by naval and air forces of the Empire of Japan...".*

Pasifik Donanmasının neredeyse imha olması nedeniyle Japonya bir süre ABD karşısında başarılı olmayı başarmıştı; ancak ABD'nin önce Afrika'ya gelmesi, ardından askerlik tarihine efsane plan olarak geçen *D-Day/Operation Overlord* [10] Türkiye'de bilinen adı ile Normandiya Çıkarması (6 Haziran 1944) ile ABD; Almanya'ya karşı savaşa girişmişti. ABD, İngiltere ve Kanada kuvvetlerinin bu ortak harekatını izleyen harekatlar ile Fransa'nın hemen hemen tümü geri alındı. Müttefiklerin Anglo-Sakson ayağı Avrupa'nın batısından Almanya üzerine yürümekteydi. Doğu'da da anavatanının iklimi ve özellikle Stalingrad muharebelerindeki kahramanlıklarının ardından Kızıl Ordu, Alman *Wehrmacht'ını* geldiği yere doğru itmeye başlamıştı. Kızıl Ordu Polonya'ya ulaşmıştı.

Almanya bir mengenenin ortasında kalmıştı. Yaşanan tek sorun planlara dahil edilmeyen çetin kış koşullarıydı. Almanları Sibirya'da yıkan kış koşulları Batı Kuvvetlerini, Lüksemburg-Belçika-Fransa'nın buluşma noktasında yer alan Ardennes ormanlarında yakalamıştı. İyi tahkimat almış Almanlar uzun süre geçit vermeyecekti. Savaşın çeşitli dönemlerinde Kahire de, Tahran da öncelikle savaş idaresini konuşmak üzere Müttefikler bir araya gelmişlerdi. 1945 yılına girilirken düşmanın yenilgisi görünür olmuş; ancak hem bu yenilginin beraberinde getireceği sorunlar ortaya çıkmış hem de uzun süredir devam eden süreç başka sorunların birikmesine neden olmuştu. İşte bu dönemde Üçler'in yani ABD, Birleşik Krallık ve Sovyetler Birliği liderlerinin bir araya gelmesi gerekliliği ortaya çıkmıştı.

---

[10] L. Sel, **İkinci Dünya Savaşı'nda İstihbarat,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985 s. 142

Bu gelişmelerin ışığında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne bağlı Ukrayna'nın ev sahipliğini yaptığı Yalta ya da diğer bir adıyla Kırım Konferansı; Almanya ile savaşın devam ettiği ve savaşta özellikle SSCB'nin önemli başarılar kazandığı bir dönemde toplanmıştır. Rus Çarlarının yazlık konutu olarak bilinen Livadya Sarayı'nda düzenlenen Konferans; savaş sırasında toplanmış bir konferans olmasına karşın savaş idaresi konularının fazla ele alınmadığı, tartışılan konuların ve alınan kararların hemen hemen hepsinin savaş sonrasına yönelik olduğudur.

Bu şekilde kısaca tanımlanan konferansta işlerin anlaşılacağı üzere daha kapsamlı, daha zor ve çok daha sorunlu yürütüldüğünün belirtilmesi gerekir. İnsanoğlu kendini birbirinden ayıran özelliklerini ortak bir hedef uğurunda bırakarak ortak bir noktada buluşmaya meyillidir. Sovyetler Birliği ile ABD ve İngiltere Mihver özellikle de Almanya düşmanlığı noktasında birleşmişlerdi. Şimdi ise bu düşman ortadan kalkmak üzereydi. Bunun anlamı bu ortaklığı daha önce farklı kılan her şeyin su yüzüne çıkacağı olmasıydı. Her devletin kendine ait bir felsefesi, planı olduğu gibi; her ülkenin liderinin ayrı fikirleri ve bu fikirleri sunmada bir birine kesinlikle benzemeyen mizaçları mevcuttu.

Bir tarafta anlaşılacağı üzere batı dünyasında yer alan siyaset sisteminden tamamen farklı olan Sovyetler Birliği ve onun lideri İosif Besarionis dze Cugaşvili[11] ya da bilinen adıyla Josef Stalin vardı. Stalin SSCB lideri olarak 1922'den itibaren Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri ve 1941'de ek olarak aldığı Halk Komiserleri Konsey Başkanı unvanlarını taşıyordu. 1944-1945 tarihleri arasında yapılan çeşitli antlaşmalar sonucu Romanya, Bulgaristan, Macaristan ve Finlandiya

[11] S.S. Montefiore, **Genç Stalin**, İthaki Yayınları, İstanbul, 2010 s. 25

siyasal ve iktisadi açılardan Sovyet etkisi altıda almayı başarmıştı.[12] Bu etki alanına Polonya'nın girmesi olasıydı. Dahası Stalin bu durumu Avrupa halklarının demokratikleştirilmesi olarak gördüğünden, diğer ortaklarıyla yaptığı görüşmelerde aynı fikirleri paylaştığını söylüyor; fakat uygulamada farklı işler yapıyordu. Polonya henüz tam olarak Almanlardan alınamamıştı; ancak alınan bölgelerde de Sovyet yanlısı olmayan savaşın başında İngiltere'ye kaçan Polonya Hükümetine bağlı kişilerin Kızıl Ordu'ya ve Sovyet yanlısı idareye saldırıları oluyordu. Stalin Lublin Komitesi olarak adlandırılan Moskova yanlısı idareye de, Kızıl Ordu'ya da karşı duruştan memnun değildi. Lublin Komitesi'nin Andrew Roberts gibi yazarlar tarafından *"puppet government"* yani *"kukla hükümet"*[13] olarak adlandırıldığını ayrıca belirtmek gerekmektedir. Stalin ayrıca Polonya'nın Büyük Savaş sonrası çizilen haritasının Rusya'ya yönelik haksızlıklar içerdiğini düşünmekteydi. Tazminat ya da tamirat konusunda ülkesinin büyük bölümü üzerinden silindirle geçilmiş bir halde olan lider olarak tadilatı sağlayacak her türlü kaynağı talep etmeye hazırlanıyordu. Hatta bu konunun ortakları ile görüşme sırasında masaya gelmesi halinde ayrıntılı planlar hazırlatmıştı.[14]

Fahir Armaoğlu Stalin'in konferans sürecindeki tutumlarını şu şekilde özetlemekteydi: "*Stalin'e gelince; onun kafasındaki şartlara göre tahmin olunan şudur: Kafasında üç önemli mesele vardır. Birincisi, savaştan sonra Rusya'nın ekonomik kalkınmasını sağlamak. Bunun için gerekli iki kaynak da, Amerika'nın vereceği kredi ile Almanya'dan alınacak tamirat borcu olabilirdi. İkincisi, Çarlık*

---

[12] F. Armaoğlu, **İkinci Dünya Harbinin Önemli Olayları ve Paktları,** 1958 s. 24

[13] A. Roberts, **Masters and Commanders**, Harper Collins Publishers, NewYork, 2009 s. 550

[14] F. Armaoğlu, **Siyasi Tarih 1789-1960**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1975 s.724

Rusya'sının 1904-1905 savaşında Uzakdoğu'da uğramış olduğu kayıpları tekrar geri almak. Üçüncüsü de, Almanya'nın muhtemel saldırısına karşı Rusya'nın güvenliği için gerekli tedbirleri şimdiden almak. Bunun için de Doğu Avrupa memleketlerinde halk demokrasileri kurulmalıydı."[15]

Mücadeleler ile geçmiş devrim süreci, ardından Çarlık döneminin dış siyasetinin kayıplarının geri elde edilememesi, üzerine Almanya'nın ani ve acımasız saldırısı. Stalin'in hele ki zafere koşarken talepkar olmasının önünde hiçbir şey duramazdı. Sadece savaş bölgeleri ve savaştığı taraflardan değil; şuan ki gücüne dayanarak başka konularda talepleri olacaktı. Yalta'daki görüşmelerde bunun önünü açmayı planlıyordu. Bunlardan biri İnönü'nün Alman saldırısı ile rahatlamasına kanıt olurcasına Türkiye'den olacak talepleriydi. Bunlara ek olarak yeni kurulacak olan örgütlenme içinde kendi lehine oyları başta garantilemekti. Tüm Sovyet ülkeleri olmasa da belirli bir sayıda üyenin var olmasını istiyordu. Bu istekler ile Yalta'da ortaklarını karşılayacaktı Stalin. Amacına ulaşma yolunda askeri başarıları ve oluşturmakta olduğu etki alanının dışında bir avantajı daha vardı.

Stalin'in avantajının, II. Dünya Savaşı'ndan itibaren 1990'lı yıllara kadar SSCB'nin rakibi olacak ABD ve Başkanı Roosevelt olması büyük bir ironi olarak ortaya çıkmaktadır. İki dönemden fazla ABD Başkanlığı görevine seçilen tek kişi Roosevelt'tir. Bu göreve üç kez seçilmekle birlikte dördüncü kez talip olduğu göreve Yalta süreci öncesinde 7 Kasım 1945[16] günü yeniden seçilmiştir. Bu dönemde ABD ve SSCB'nin arası çok iyidir. ABD kamuoyunda Stalin, *"Uncle Joe"*, Joe Amca

---

[15] F. Armaoğlu, **Siyasi Tarih 1789-1960**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1975 s. 724

[16] İ. Ulus, **1939-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1989 s. 74

olarak anılmaktadır.[17] İçerik açısından bu çalışmaya direk olarak kaynak olmayan Susan Butler'ın 2005 tarihli eserinin adı Başkan Roosevelt ile Stalin'in yakınlık derecesi konusunda bizlere önemli bir bilgi olarak ortaya çıkmaktadır. Butler eserine *"My Dear Stalin"* yani *"Sevgili Dostum Stalin"* adını koymayı uygun görmüştür.[18] Bu yakınlığın sebebinin yalnızca ikili ilişkiler olmadığı ise kesindir. Daha önce belirtildiği üzere ABD Pasifik'te zorlanmaktadır. Başarılar elde edilmiştir; ancak savaşın uzunca bir süre devam etmesi gerekmektedir. ABD Genel Kurmayı'nın hazırladığı raporda Sovyet desteği olmaksızın Japonya'ya karşı zaferin ancak 18 ayda kazanılabileceğini belirtilmiştir.[19] Bu duruma ek olarak Roosevelt Amerikan kamuoyundan bir baskı gelmemesi amacı ile askerler hızla ülkeye geri getirilmesi ve Avrupa'nın kendi dertlerini kendisinin çözmesi gerektiğini düşünüyordu. Tabii bunu başarılabilmesi için güçlü uluslararası bir örgütte ihtiyaç duyulmaktaydı.

Bu durumda Stalin'in işine yaradığı Armaoğlu gibi tarihçiler tarafından desteklenmektedir: *"Roosevelt bu endişelerini Yalta'da Stalin'e de söylemiştir. Stalin'in bundan büyük hoşnutluk duyduğuna şüphe yoktur."*[20] Roosevelt kendisinin konuştuğu herkesi ikna edebildiğini zanneden bir kişiliğe sahipti. Bu nedenle Stalin'in kendi sözünden çıkmayacağı gibi bir izlenime kapılmıştı. Özellikle de Stalin'in bu durumda olduğunu sanmaktaydı.[21] Albert de la Pradelle Roosevelt için

[17] O. Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007 s. 194

[18] S. Butler, **My Dear Mr. Stalin: The Complete Correspondence Between Franklin D. Roosevelt and Joseph V. Stalin**, Yale University Press, New Haven and London, 2005

[19] F. Armaoğlu, **İkinci Dünya Harbinin Önemli Olayları ve Paktları,** 1958 s. 26

[20] F. Armaoğlu, **Siyasi Tarih 1789-1960**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1975 s. 723

[21] O. Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007 s. 198

"gayet ve ikna kuvveti pek fazla"[22] tanımlamasını yapmakla beraber; daha dikkat çekici bir durumu göstermektedir. Gösterdiği bu durumda Roosevelt'in *"Üçler Konferansının başkanı olarak hareket ediyor"*[23] olmasıdır. Bu durum Roosevelt'in aslında birçok davranışının bize göstergesi olarak ele alınmalıdır. Kurtarılan Avrupa Demeci ve Birleşmiş Milletler gibi konulara eğilmesi II. Dünya Savaşı'ndaki Roosevelt'i, Büyük Savaş'taki selefi Wilson'a benzediğini gösterdiği yorumunu yapabiliriz. Bu durumda ABD, biran önce Avrupa'dan hatta mümkün ise Asya'dan ayrılarak ana karasına dönmek niyetindeydi. Bu durumda gelecek birçok sorunun göstergesiydi; ancak bu sorunların hepsi Stalin için bir kazanım olarak gözüküyordu. Yalta sürecideki bu tutumu nedeniyle yazar John Gunther, daha sonraları Roosevelt'in *"gizli komünistlik"*[24] ile suçlandığını belirtmektedir.

Stalin'in kazanımlarından kesinlikle memnun olmayacak taraf hiç şüphesiz Birleşik Krallık ve onun kurt siyasetçi lideri Winston Churchill'di. Savaşın ilk gününden itibaren Afrika çöllerinden, Asya vadilerine, Dunkirk'ten kaçarken hatta Büyük Britanya durmak bilmeksizin *Luftwaffe'nin* hedefi olurken bu devlet adamı ve temsil ettiği ülkeler bütünü dirayetle savaşa devam ettiler. Şimdi tam savaş bitiyor, zafer yakın derken yeni bir savaşın masada olacağı anlaşılıyordu. Polonya'nın işgali sırasında Almanya ile ortak hareket eden yani savaşın başlatıcılarından olan SSCB şimdi yalnız zaferi değil Doğu ve Güney Avrupa'nın büyük bir bölümünü eline almak üzereydi. *"Doğu Avrupa ülkeleri Sovyet nüfuzuna girmişti. Churchill'in nüfuz*

---

[22] A. Pradelle, *"Yalta Konferansı"*, **İnsan Hakları,** Ankara, 1947 s. 27

[23] A. Pradelle, *"Yalta Konferansı"*, **İnsan Hakları,** Ankara, 1947 s. 27

[24] J. Gunther, **Roosevelt In Restropect A Profile in History**, Harper&Brothers, NewYork s. 354

bölgeleri taksim planı[25] *anlamını yitirmişti".*[26] Büyükelçi Onur Öymen'in altını çizdiği husus, başlı başına Churchill ve Stalin'in arasını açmaya yetecek bir durumdur. Churchill'in Yalta'ya gelirken savaş konuları haricinde bütün mesaisini Stalin'i durdurmaya harcamaya yönelik olarak geldiği yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Belirtildiği üzere Stalin'in elde etmek istediği çeşitli kazanımlar karşısında Churchill'in karşı durduğu açıktır. II. Dünya Savaşı'nın en önemli sebebinin ilki olduğunu bilen Churchill, başta tazminat konusunda Stalin'e karşı koymaktaydı. Henüz birinci oturum olmuştu ki *"Churchill 'Herkes ihtiyacına göre; Almanya'dan yeteneğine göre tazminat almalı. Stalin: 'herkese layık olduğuna göre'"*[27] şeklinde Churchill ve Stalin atışmışlardı. Tazminat, Polonya ve benzeri birçok konuda Churchill bir setin çağlayana karşı durması gibi karşı duruyordu. Polonya konusunda Churchill serbest seçim konusunu dile getirdiği sırada Stalin'in *"serbest seçimler bizim aleyhimize sonuçlanabilir"*[28] şeklinde bir çıkış yaptığı dikkate değer bir tespittir.

Bu karşı duruşlardan biri de Türkiye'nin üzerindeki Sovyet baskısını azaltmaya yönelik bir hareketti. Konferansın V. Oturumunda Stalin Birleşmiş Milletler'e alınacak üyeler konusunda Türkiye'yi örnek olarak ortaya attı. Stalin *"bazı*

---

[25] Churchill ile Stalin arasından Moskova'da yapılan özel görüşmede karara varılan *"yüzdeler anlaşması",* O. Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007 s. 209

[26] O. Öymen, **Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002 s. 88

[27] F. Yazıcı, **Tahran, Yalta ve Potsdam Konferansları: Gizli Belgeler**, Sinan Yayınları, İstanbul, 1972 s. 97

[28] H. Kuromiya, **Stalin Profiles in Power**, Pearson Longman, London, 2005 s. 185

ülkeler kazanandan yana olma üzerine yatırım yapmaktalar"[29] diyerek Türkiye'ye yönelik bir suçlamada bulundu. (A. Şükrü Esmer 1955 yılında kaleme aldığı makalesinde Stalin'den önce ABD Dışişleri Bakanı Stettinius'un Türkiye ve Arjantin ile ilgili sözlerini *"...bazı ülkeler kazanan tarafta bulunmak için beklemişlerdir"*[30] diyerek devam ettirdiğini belirtmektedir) Sadece bu konferans sürecinde değil daha sonra da Sovyetler Birliği Türkiye'nin Almanya SSCB'ye saldırmadan hemen önce Almanlar ile bir antlaşma yaptığını gündeme getirmiştir. Bu tutuma karşı açıkça olamamakla birlikte Cumhurbaşkanı İnönü 1 Kasım 1945'te TBMM'nin açılışında yaptığı konuşma ile cevap vermiştir: *"Memleket, Mihverin bütün kuvvetlerine karşı yalnız başına dururken, Amerika harpte yokken, İngiltere bütün kuvvetlerini adaların Alman istilasına karşı ayakta tutarken ve Sovyetler Almanlarla Saldırmazlık Andlaşması ile bağlı iken, Almanların bize saldırmayacaklarını kağıt üzerine koymayı reddetmemiz, bizden ne hakla istenebilirdi"*[31]. Stalin'in konferanstaki suçlamalarına karşı Churchill'in araya girmesi ile Şubat sonuna kadar Türkiye'nin Almanya'ya savaş ilan etmesi koşulu ile BM üyeliğine kabulü üzerine karar alındı. Esmer'in 1955 tarihli makalesine göre Churchill bu kararın alınmasından önce *"bir yıl önce harbe iştirâk etmek için kendisine verilen fırsatı kaçırmış olmakla beraber Türkiye'nin davranışı dostça ve yardım edici olmuştur"*[32] değerlendirmelerinde bulunmuştur. İşin ilginç olan yanı ise Türkiye'yi her fırsatta suçlayan SSCB'nin

---

[29] E. Weisband, **Turkish Foreign Policy 1943-1945: Small State Diplomacy and Great Power Politics** Princeton University Press, New Jersey, 1973 s. 376

[30] A.Ş. Esmer, "*Yalta'da Türkiye*", **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara (Mart 1955) s. 433

[31] **İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları Cilt: II (1939-1960)**, TBMM Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 1993

[32] A.Ş. Esmer, "*Yalta'da Türkiye*", **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara (Mart 1955) s. 433

Japonya ile arasında bulunan saldırmazlık paktına 5 Nisan 1945'te son vermiş olmasıdır.[33]

Stalin Churchill'in BM manevrasına karşın *" '... Türkiye'nin, bir elini Rusya'nın gırtlağına dayamış duran durumunu kabul etmenin mümkün olmayacağını' söyledikten sonra 'Türkiye'nin çıkarlarına zarar vermek' niyetinde olmadığını"*[34] söyleyerek Boğazlar rejimini yeniden masaya getirecektir.[35] Bu durum aynı zamanda Churchill'in Türkiye'yi Sovyetler karşısında hepten yalnız bırakmayacağının bir göstergesiydi. Sonuçta Stalin, savaşa girmemesi nedeniyle Türkiye'yi dışlanan bir ülke haline getirme niyetlerini Stalin-Churchill arası yapılan 15 Temmuz 1944 tarihli özel bir mesajlaşmadan itibaren Churchill'e iletmekteydi: *"...Almanya ile savaşmaktan kaçınan Türkiye'nin savaş sonrası meselelerdeki özel hak taleplerinin dikkate alınmayacağı anlamına gelir"*[36]. Ancak Churchill'in beklemediği olay kendi halkınca ele alınacaktı. Yalta Konferansı'nda değil; ama daha sonra Potsdam sürecinde İngiltere seçimlerini kaybederek Stalin'in önünden çekilecekti.

Liderler arasında böyle bir durum varken Türkiye içinde konferans süreci önemli bazı gelişmelere sahne olduğu görülmekteydi. Savaşa her türlü istek, dilek hatta zorlama-tehdide karşı savaştan uzak duran Türkiye, şimdi dünyada oluşan yeni düzende yer alabilmek için bu siyasetinden vazgeçmek zorunda kalacaktı. Yalta'da

---

[33] İ. Soysal, (1997) **Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi (1945-1975),** İsis Yayıncılık, İstanbul s. 5

[34] E. Weisband, **Turkish Foreign Policy 1943-1945: Small State Diplomacy and Great Power Politics**, Princeton University Press, New Jersey, 1973 s. 377

[35] E. Weisband, **Turkish Foreign Policy 1943-1945: Small State Diplomacy and Great Power Politics**, Princeton University Press, New Jersey, 1973 s. 376-377

[36] **Stalin-Roosevelt ve Churchill'in gizli yazışmalarında Türkiye (1941-1944)**, SSCB Dış İşleri Bakanlığı, Havass Yayınları, İstanbul, 1981 s. 116

alınan kararlar çerçevesinde Türkiye'nin BM'ye *Ortak Üye* (National Asociée)[37] olabilmesi için Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmesi istenmiştir. Türkiye bu isteğin kendisine tebliği edilmesinden üç gün sonra 23 Şubat 1945'te savaş ilanı gerçekleştirmiştir. Sovyetlerin Türkiye'yi uluslararası alanda kıstırmak için seçtikleri ilk hareket noktası; Türkiye'nin savaşa girmemiş olması ve daha sonrasında da çok geç savaşa girmiş olmasıdır.

Sovyetler Birliği'nin bu yönde hem kendi hem de dünya kamuoyuna yönelik yaptığı yayınlar o kadar ayrıntılıdır ki; 23 Şubat 1945'te Kızıl Ordu Günü kutlamalarına katılan Moskova Büyükelçisi Selim Sarper'in resepsiyonda bir bayanın sigarasını yakma jestinde ağır kalması diğer yabancı temsilcilerin önünde *"Türkiye bu sefer de geç kaldı"*[38] esprisine maruz kalmasına yol açmıştır. Bu süreç içinde bile Sovyet propagandası Pravda[39] aracılığı ile Türkiye'nin Kafkasya'ya geçen Alman ajanlarına göz yumduğu, bazı Alman memurlarını barındırdığı gibi haberler ile Türkiye'nin savaşa girme ve Mihver ile bağ kesme konusunda başarılı olamadığını yaymaktadır.[40] Bu duruma ilişkin birçok örneğin çalışmanın ilerleyen bölümlerinde inceleneceği bilinmelidir. Bundan sonra ise Sovyetlerin esas amacı Andrey Vışinski'nin deyimi ile *"Türkiye'yi kendi başına bırakma siyaseti"*[41] olacaktır. Vışinski'nin tezi üzerinde Sovyetlerin önceden beri çalıştığına bir örnekte Derek

---

[37] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s. 244

[38] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s. 245

[39] Bu kelime Rusça "gerçek" anlamına gelip, SSCB'nin bir numaralı gazetesi ve Komünist Parti'nin yayın organının adıdır.

[40] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s.241

[41] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s.240

Watson'un eseridir. Derek Watson tarafından kaleme alınan Molotov biyografisinde önceki bir meseleye ilişkin olarak Churchill'in *"Türkiye teklifimizi kabul etmez ise gelecekte Batı'nın yardımını alamaz"*[42] demesinin Molotov ve Stalin tarafından tatmin edici bir gelişme olarak algılandığı belirtilmektedir.[43] Bu bilginin aksi bir bilgi Akdes Nimet Kurat'ın 1949 tarihli *Churchill'in 1 Kasım 1939* tarihli notlarına dayandırdığı makalesinde yer almaktadır. Kurat'ın verdiği bilgiye göre Churchill *"Türkiye, Rusya tarafından tehdid edildiği takdirde, Kıraliyet hükümeti, Türkiye'nin daveti üzerine ve muayyen ahval içinde Rusya'nın Karadeniz'deki donanmasına faik bir deniz kuvvetiyle Türkiye'nin yardımına gelmeye âmâdedir..."*[44] demekte ve İzmir-İzmit körfezlerinin özel olarak denizaltılara karşı savunulacak hale getirileceğini taahhüt etmektedir.[45] Diğer bir değişle Türkiye'ye karşı olan Sovyet ilgisi her daim İngiltere ve Churchill'in bilgisi dahilinde olan bir durumdur.

Yalta'nın ardından Sovyetler Birliği'nin Vışinski'nin dediği gibi Türkiye'yi yalnız bırakma ve Türkiye'yi uluslararası ortamda haksız gösterme çabalarını özellikle ABD ile olan dostluklarından faydalanarak devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Ragıp Baydur Yalta Konferans'ından çok sonra ABD Dışişleri'nden Mr Allen ile yaptığı görüşmede; Baydur, Boğazların müttefik Türkiye'ye ait olduğunun altını çizmiştir. Boğazlar konusunda dışlanmanın Türkiye'yi Sovyetler karşısında yalnız bırakacağını belirtmiştir. Allen ise Boğazlar meselesi haricinde Rusya ve Türkiye arasındaki

[42] D. Watson, **Molotov: A Biography**, Palgrave Macmillan, 2005 s. 214

[43] D. Watson, **Molotov: A Biography**, Palgrave Macmillan, 2005 s. 214

[44] A. N. Kurat, *"Churchill'in Harb Hatıraları"*, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Ankara (Mart 1949) s. 243-244

[45] A. N. Kurat, *"Churchill'in Harb Hatıraları"*, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Ankara (Mart 1949) s. 243-244

gelişmelerin dostane devam ettiğini üzerine konuşurken; Baydur sözünü kesmiş ve *"bizden toprak istediler, böyle bir talep dostane müzakerelerde mevzu olur mu?"*[46] diyerek çıkışmıştır. Bu çıkış üzerine Allen, ABD Dışişleri kaynaklarında olan bilgileri Baydur ile paylamıştır. Bu bilgilere göre:

a) "Türkler Ruslarla bir ittifak muahedesi yapmak için Moskova'ya müracaatta bulunmuşlar, Ruslar da bu hususta şartlarını bildirmişler.

b) Türkler kendi teşebbüsleri ile vaki olan bu müzakereyi dostane bitaraf bir mahiyete addediyorlar."[47]

Baydur daha sonra Türkiye'ye ilettiği raporunda *"Rusların arazi talebini bizim müracaatımız üzerine serdedilmiş bir tashihi hudut meselesi halinde anladıklarını söyledi. Hayır, böyle değildir. Dedim"*[48] şeklinde iletmiştir.[49] Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu konuya ilişkin örnekler de incelenecektir.

Son olarak Yalta Konferansı sürecinde lider olarak çıkmasalar da, bu çalışmanın ilerleyen safhalarında lider olarak masaya oturacak iki önemli isimden söz etmek gerekmektedir. Bu isimlerden ilki Franklin Roosevelt'in yardımcısı unvanını taşıyan Harry S. Truman'dır. Başkan Roosevelt'in son seçiminde yardımcısı olarak belirlediği Truman, 12 Nisan 1945'te Roosevelt'in ani ölümü sonrası ABD anayasası gereği Başkan Roosevelt'in kalan dönemini tamamlamak üzere Beyaz

---

[46] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s.281

[47] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s.282

[48] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s.282

[49] **Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946)**, TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973 s.281-282

Saray'a yerleşmiştir. Iwo Jima çıkarması sürecinde adaya bizzat gidecek şekilde savaş sürecini takip eden bir siyasi olsa da; *Manhattan Project* olarak bilinen Atom Bombası imal sürecinden Başkanlık ofisini devralana kadar haberdar olmadığı söylenmektedir. Truman Nisan ayı ile birlikte göreve gelerek çetin meselelere eğilmiş ve Roosevelt'in açtığı yoldan ilerlemeye çalışmıştır. Fakat beklediği olayların cereyan etmemesi sonucu Roosevelt ile planladığı gibi hareket edememiştir.

Amerikan askerlerini biran önce yurda geri getirme ve dünyaya insani değerler açısından ABD'yi örnek olarak gösterme gibi planları bozulmuştur. Atom Bombasını kullanılması emrini veren kişi olarak insani değerler konusunda geri kaldığı görülmektedir. SSCB'nin Pasifik cephesine katılması için Potsdam'da gözlerini birçok meseleye yumduğu eleştirisini yapmak yanlış olmayacaktır. Öte yandan Berlin'in Doğu Almanya'da yani SSCB işgal bölgesi içinde yer alması ve Kızıl Ordu'nun kendi işgal bölgesini ablukaya alması üzerine Berlin Hava Koridoru'nu oluşturmuş ve bu koridora karşı yapılacak her hangi bir ihlalin savaş sebebi sayılacağını ilan etmiştir. Böylelikle 1990'lara kadar sürecek SSCB ile rekabete başlayan ilk ABD başkanı olmuştur.

Liderlik görevini üstlenen diğer isim ise Clement Attlee'dir. Mesleği avukatlık olan Attlee Büyük Savaş'ta İngiliz Ordusunda görev almıştır. Bu savaş esnasında Kût'ül Amare'de Osmanlı ordusu ile birebir mücadelelerde yer almış ve yaralanmıştır.[50] Daha sonra İngiliz İşçi Partisi başkanı olan (1935) Attlee'i II. Dünya Savaşı sürecinde oluşturulan *Savaş Kabinesi* olarak adlandırılan büyük koalisyon hükümetinin bir üyesi olmuştur. Bu hükümette Başbakan Churchill'in yanında

---

[50] A. R. Seyfi, **Clement Richard Attlee,** Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul, 1945, s. 22

Deputy Prime Minister yani Başbakan Yardımcısı (Vekili) görevini üstlenmiştir. 1945 Mayıs'ında Savaşın sonunun gelmesi ile görevini bırakmış ve seçimlere hazırlanmıştır. İngiliz halkı savaş boyu ülkelerini yöneten ve önce Yalta sürecinde sonra da Potsdam sürecinde Avrupa'nın kaderi için çabalayan Winston Churchill'i Attlee ile değiştirmiştir. Seçim Churchill açısından büyük bir yenilgi olmuştur.

Attlee her ne kadar önemli bir siyasi lider olsa da Potsdam sürecinde Churchill'in Stalin üzerinde yaptığı baskıyı yapabilen bir lider olamamıştır. Henüz görevine yeni başlamışken çok önemli meselelerin konuşulduğu bir masaya oturmuş ve ABD'nin Pasifik kaygıları dolayısıyla Avrupa'ya karışmamasından ötürü Stalin'in istediği her karar önemli bir itiraz olmaksızın çıkmıştır. Genel olarak Avrupa meselelerinde geri kalan Attlee'nin Türkiye'ye yönelik meselede Potsdam sona erdiği gibi Stalin'e Boğazlar konusunda karşı çıktığı görülmektedir. Bu durum çalışmanın ilerleyen bölümlerinde işlenecektir.

Özetle 50 yıllık dünyanın geleceği ve şeklinin temellerinin atıldığı, açık ve gizli ajandaların yürürlüğe konduğu çetin bir dönemdir Yalta Konferansı. Bu çetin durumu daha sonra San Francisco ve Potsdam Konferansı izlemiş ve dünya yeni halini almıştır. Savaşın başında, ortasında, kapısındayken, savaş sona ererken belirli ve hayati siyasetler izleyen Türkiye ve Türk kamuoyun bu dönemi nasıl geçirmiştir. Kamuoyunun aynası basın bu süreci nasıl takip etmiştir. Bu çalışma bu soruları yanıt aramak ve çeşitli ön kabullerin doğruluğunu tartmak amacı ile hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YALTA KONFERANSI (4 Şubat-11 Şubat 1945)

I.1. Konferansın Toplanması ve Katılımcılar

1945 yılına girilmesiyle birlikte, barış koşullarının öncülü olacak görüşmeler yapmak üzere, Üçler olarak adlandırılan Sovyetler Birliği'nin lideri Josef Stalin, ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ve Birleşik Krallık (İngiltere) Başbakanı Winston Churchill'in yeni bir toplantı yapması gerekliği ortaya çıkmıştı. Bu durumdan ötürü hem ülke kamuoylarında hem de dünya kamuoyunda toplantının geleceğine ilişkin sorular belirdi. ABD Başkanı, kamuoyunda oluşan hassasiyetin bir nebze olarak giderilmesi için 4 Ocak 1945 günü yaptığı görüşmeleri fırsat olarak kullanmıştı. Üçler yakında toplanıyor, şeklinde basında yansımaları olan duruma göre Roosevelt Ayan ve Mebusan mümessilleri gazeteciler ile yaptığı görüşmede devlet reislerinin görüşmesinin pek muhtemel olduğunu belirtmişti; ancak tahmin edilebileceği üzere olası toplantının, nerede ve ne zaman olacağına ilişkin bir şey söylememişti.[51]

4 Ocak günü ABD Başkanının basına yansıyan Üçler toplantısına ilişkin görüşlerine Birleşik Krallık Başbakanı Churchill, ertesi gün Stalin ve Roosevelt'e mesaj yollayarak süratle buluşmaları icap ettiğini bildirerek karşılık vermişti.[52] Bu

---

[51] **Ulus Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 3

[52] **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Ocak 1945 s. 1

durumdan anlaşılan aynı dönemde Başbakan'ın da Roosevelt ile benzer görüşleri paylaştığıdır.

İki liderin toplantı yapılmasına ilişkin görüşleri ve mesajlaşmalarının basına yansımasından birkaç gün sonra, olası toplantının yeri ve tarihine ilişkin haberler basında yer almaktaydı. Üçler 20 Ocak'tan sonra toplanacaktı; Roosevelt yerini söylemeksizin Ocak'ın 20'sinden sonra Stalin ve Churchill ile görüşeceğini açıkladı.[53] İlk temaslar ışığında toplantının Ocak ayının 20'sinden önce yapılamayacağı, buna bağlı olarak da yerinin tespit edilmediği Roosevelt'in söylemlerinden anlaşılmaktaydı.

Basına yansıyan şekliyle, yeni toplantıda liderlerin savaşta gelinen son noktayı tartışmayacakları görülüyordu. Durum itibariyle liderlerin önceliği mücadele dışı konulara vereceği anlaşılıyordu. Ulus gazetesi başyazarı Falih Rıfkı Atay 12 Ocak tarihli yazısında bu durumu yanlış bulduğunu belirtmekteydi. Almanya kesin bir şekilde yenilmeden, başka konular konuşulamaz yorumunu yapmaktaydı.[54]

Gerek güvenlik gerek ise liderlerin ajandalarının yoğunluğu, toplantının tarihi ve yeri konusunda kamuoyunun karanlıkta kalmasına sebep olmaktaydı. Bu nedenle ülkelerden herhangi birinde basının dikkatini çekebilecek bir hazırlık, toplantı yeri olarak o ülkenin ve/veya şehrin duyurulmasına sebep olmaktaydı. Ayrıca Üçler

[53] **Ulus Gazetesi,** 6 Ocak 1945 s. 1

[54] F. R. Atay, **Ulus Gazetesi,** 12 Ocak 1945 s. 1

Konferansı için Londra'da hazırlıklar yapıldığına ilişkin birçok haberin olduğu görülmekteydi.[55]

Başkan Roosevelt'in duyurduğu 20 Ocak tarihinin yaklaşmasına karşın toplantı yerinin belirlenmemiş oluşu basında konuya ilişkin çeşitli tahmin ve yorumların yapılmasına neden olmaktaydı. Ancak belli olmayan yalnızca toplantının yapılacağı yer değildi. Ulus gazetesi dış haber yazarı Ahmet Şükrü Esmer'in *"Üçler mi? Dörtler mi?"* başlıklı yazısından da anlaşılacağı üzere konuya ilişkin haberleri takip eden yazarlar savaş boyu işgal altında kalmış Fransa'nın dünya gündemine yeniden aktör olarak girip girmeyeceğini sorgulamaktaydı. Aynı zamanda Esmer toplantı yerinin daha önce Üçler'e ev sahipliği yapan Tahran olmasının çok yüksek bir olasılık olduğunu; çünkü Sovyet lider Stalin'in ülkesinden uzun süreli ayrılmak istemediğini düşünmekteydi.[56]

Başkan Roosevelt'in verdiği 20 Ocak tarihi geçmiş; ancak toplantı yapılmamıştı. Toplantı bu tarihte yapılmadığı gibi yeni bir zaman ve basının daha çok önemsediği yapılacağı yer konusu halen belirsizdi. Basın bu belirsizlik içinde dikkat çekici bulduğu hazırlıkları haber olarak sunmaktaydı. 24 Ocak itibariyle toplantı yeri olarak ilan edilen yeni yer İtalya'ydı. *"Üç Müttefik şef İtalya'da mı toplanacaklarmış? İtalyan mahfillerinden tahmin edildiğine göre ulaşım kolaylığı, cepheye yakınlığı ve emniyet şartları dolayısıyla İtalya'da toplanılacak"*[57] şeklinde

[55] **Ulus Gazetesi,** 16 Ocak 1945 s. 1

[56] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Üçler mi? Dörtler mi?",* **Ulus Gazetesi,** 17 Ocak 1945 s. 3

[57] *"Son Dakika",* **Ulus Gazetesi,** 24 Ocak 1945 s. 1

yapılan haber ve yorumlar basının konun peşini bırakmayacağına dair bir gösterge olarak yerini korumaktadır.

Özellikle basının oldukça kuvvetli olduğu İngiltere'de toplantıya yönelik olabilecek her türlü hazırlık dünya kamuoyunun bilgisine sunulmaktaydı. 25 Ocak tarihinde basına yansıyan haberler şu şekildeydi: Üçler Konferansı için daktilolar, mütercimler ve sekreterler şimdiden gizli bir yere hareket etmişlerdi. Churchill ve Anthony Eden'e birçok askeri, siyasi ve iktisadi uzman refakat edecekti.[58] Bu haberler bize İngiliz basının konuya ne kadar büyük bir dikkatle yaklaştığını göstermekle birlikte, İngiliz Hükümeti'nin de aynı dikkat ve titizlik ile toplantıya hazırlandığını göstermektedir. Bu denli ayrıntılı ve geniş bir heyeti kapsayan hazırlıklar bile yeni toplantıda sadece savaşın konuşulmayacağının bir göstergesiydi.

Ulus gazetesi dış haber yazarı Ahmet Şükrü Esmer'in köşesinde dile getirdiği Fransa'nın yeni toplantıya, dolayısıyla yeni dünya düzenine şekil veren aktörler arasına davet edilip edilmeyeceği sorusu; yaklaşık on gün sonra *"Üçler Konferansına Fransa Çağrılmadı"*[59] şeklindeki haberler ile cevabını bulmakta ve görüşülecek konulara ilişkin haberler ayrıntılı hale gelmekteydi. Cumhuriyet Gazetesi 28 Ocak'ta siyasi ve askeri mühim meseleler başlığı altında; Üçler konferansında konuşulacak işleri üç kısma ayırmak icap ediyor, yorumunu yapmaktaydı. Ayrıca Reuter'in değerlendirmelerine değinen Cumhuriyet, zamanın çoğu savaş konularına

---

[58] **Ulus Gazetesi,** 25 Ocak 1945 s. 1

[59] **Ulus Gazetesi,** 26 Ocak 1945 s. 1

harcanacak daha sonra Polonya, Avusturya ve İran meseleleri siyaseten görüşülecektir bilgisini vermekteydi.[60]

Ocak ayının başında Roosevelt'in toplantı tarihi olarak verdiği 20 Ocak'ın üzerinden on günden fazla bir süre geçmiş; ancak ne toplantı yeri ne de tarihine ilişkin kamuoyunu tatmin edecek bir bilgi verilmemişti. Bu durumdan rahatsız olan basın, muhtemelen güvenlik gerekçelerinden yola çıkarak daha önce toplantılara ev sahipliği yapan yerler üzerinde tahmin yürütmekteydi. Mısır'ın bu konuda güçlü bir aday olduğu çıkan haberlerden anlaşılmaktaydı. Basının yine aynı meseleye ilişkin olarak takip ettiği bir başka konu da ABD Dışişleri Bakanı Edward Stettinius'un 31 Ocak 1945 itibariyle bulunduğu yerdi. Bakanın izini kaybeden basın, bu yol ile toplantı yeri hakkında bir bilgiye ulaşabilme umudunu taşımaktaydı.[61] Aynı gün ABD Başkanı Roosevelt yaptığı bir açıklamada Üçler Konferansı'nın Almanya'nın yıkılışından önce son toplantı olacağını açıkladığı gözlerden kaçmamaktaydı.[62] Böylelikle dünya, savaş kesin olarak bitmeden yeni bir toplantının olmayacağını öğrenmiş bulunmaktaydı.

"Üçlü Toplantı çok yakın görünüyor"[63] ve benzeri haberler ışığında basın Şubat ayına toplantının yeri ve zamanını bilmeden girmekteydi.

---

[60] **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Ocak 1945 s. 1

[61] *"Son Dakika",* **Ulus Gazetesi,** 31 Ocak 1945 s. 1

[62] **Ulus Gazetesi,** 31 Ocak 1945 s. 3

[63] **Ulus Gazetesi,** 1 Şubat 1945 s. 1

2 Şubat itibariyle toplantının büyük bir gizlilik ile yapıldığı yönünde söylentiler dolaşmaktaydı. Söylentilere göre diplomatların İtalya üzerinden Romanya'ya geçtiği belirtilmekteydi.[64] *"Üçler Toplantısı, Konferansın toplantı halinde olduğu sanılıyor"*[65] şeklindeki haber ile söylentiler Cumhuriyet Gazetesi tarafından da paylaşılmaktaydı.

Liderlerin açıklamaları, yapılan hazırlıkların kapsamı yeni toplantının Tahran ve önceki toplantılarda olduğu üzere yalnızca savaş, mücadele üzerine olmayacağı; aksine esas ağırlığın savaş sonrası düzene ilişkin olacağı kanısını güçlendirmişti. Bu bilgiden hareket eden Cumhuriyet Gazetesi başyazarlarından Prof Dr Yavuz Abadan 28 Ocak tarihli yazısında; son dönemde liderlerin konuşmaları üzerinde Üçler Konferansı'nın gündemine ilişkin ipuçları değerlendirilmelidir yorumunu yapmaktaydı. Dahası, Almanya'nın teslimiyetinin önemini vurgularken hem işgale uğramış hem de yanlış tercih yapan ülkelerin bu konferans kararları ile söz söyleme haklarını garantileyeceklerini vurgulamaktaydı.[66]

Söylentilerin basın üzerindeki etkisi o kadar büyük olmuştu ki konferansın toplantı halinde olduğu ve bazı konuların çoktan görüşüldüğüne ilişkin haberler manşetlere çıkmaktaydı. Cumhuriyet Gazetesi'nin 4 Şubat 1945 tarihli manşeti: *"Üçler konferansında konuşulan meseleler"*[67] şeklinde olmuştu. Manşetten devam

[64] **Ulus Gazetesi,** 2 Şubat 1945 s. 1

[65] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Şubat 1945 s. 1

[66] Prof Dr Y. Abadan, *"Üçler Konferansı",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Ocak 1945 s. 1

[67] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Şubat 1945 s. 1

eden habere göre Romanya'nın Karadeniz şeridindeki kenti Köstence'de toplandığı söylenen konferansın bir sulh müzakeresi olduğu haber verilmekteydi.[68]

Bir gün önce Romanya'ya ilişkin çıkan haberlerin ardından, toplantının yapılmakta olduğu; fakat müzakerelerin *"Bu sabah Londra'da ki umumi kanaate göre üçler arasındaki konferans devam etmektedir"*[69] şeklindeki haberler ile İngiltere'nin başkenti Londra'da devam ettiğine ilişkin bilgiler verilmekteydi. Londra'nın seçilmesinin ana sebebi ise Üç Şefin cephedeki kumandanlarla sıkı bir temas halinde bulunmasına dayandırılmaktaydı.[70]

Yukarıda irdelenen hususlara, genel hatlarıyla basın ile konferanslardaki etkileşimin tarihçesi açısından bakıldığında, uluslararası konferanslarda konferansa konu olan sorunların dışında delegasyonların yüzleşmek zorunda olduğu bir husus da şüphesiz basının aşırı ilgisidir. Müzakereler esnasında geçen sözlerin, ufak bir atışmanın ertesi gün manşet olması ya da delegasyonların kendi içlerinde yaptığı görüşmeler esnasında edilmiş bir söz hatta esprinin basın yolu ile diğer delegasyona ulaşması gibi birçok sorun basın ile birlikte gelir. Bundan dolayı tecrübeli diplomatlar Yalta ve benzeri konferanslarda basın ile diplomatların ve özellikle de siyasilerin/liderlerin yan yana gelmemesi için çaba gösterir, önlem alırlar. Esasında 4 Şubat 1945 tarihinden beri müzakereler sürmekte; ancak henüz basına net bir şekilde toplantıların başladığına dair bir haber yansımamışken, 7 Şubat itibariyle basına toplantının yeri ile ilgili bir haber düştüğü görülmektedir. Ulus gazetesinin Üçler

[68] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Şubat 1945 s. 1

[69] **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Şubat 1945 s. 1

[70] **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Şubat 1945 s. 1

Konferansı Sochi (Gürcistan) adlı Sovyet şehrinde toplandı şeklinde özetlediği[71] (bakınız Ekler-3); Cumhuriyet'in ise manşetten *"Üçler Konferansı: Konferans, Karadeniz'de Soçi şehrinde toplantı halinde!"*[72] şeklinde verdiği haber konferans yerinin farklı olduğunu göstermekteydi. Daha önce basının Londra, İtalya, Mısır ve Romanya'nın Köstence şehri üzerine tahminlerde bulunduğu görülmüştü; ancak Soçi böyle bir tahmin değildi. Konferansa ev sahipliği yapan Sovyetler Birliği basına direkt olarak toplantının Gürcistan Cumhuriyeti'nin Soçi kentinde toplandığı bilgisini vermiş, vermekle de kalmamış basının bu şehirde gerçekten dünyanın üç büyük liderinin olduğuna inanması için gerekli bütün şaşırtmaları yapmıştı. Alınan güvenlik önemleri, şehirde üç devletin bayrağının bulunması ve benzeri dezenformasyonlar ile konferans resmen bitip, tebliğ ilan edilene kadar basın ve dolayısıyla kamuoyu konferans merkezini Gürcistan olarak kabul etmişti.

Toplantılar devam ederken konferansa ilişkin ilk tebliğ yayımlanmıştı. 8 Şubat tarihinde basına yansıyan tebliği Cumhuriyet Gazetesi de Ulus gazetesi de aynı manşetle okuyucularına duyurmuşlardı: *"Üçler Konferansına dair tebliğ"*[73] (bakınız Ekler-4/5). Aynı tebliğ üzerine her iki gazetenin temelde aynı; fakat ayrıntıda farklar içeren değerlendirmeler yaptığı gözden kaçmamaktaydı. Cumhuriyet, Nazi Almanya'sına son darbeyi vurmak için kurmay heyetleri, askeri harekatın tafsilatlı planlarını hazırlıyorlardı. Askeri müzakerelerden sonra, sağlam bir sulhun esasları ve Avrupa'nın tanzimi işi görüşülecek şeklinde okuyucusuna bilgi verirken [74]; Ulus gazetesi ilk olarak askeri konuların ele alınacağı bilgisini verdikten sonra

---

[71] **Ulus Gazetesi,** 7 Şubat 1945 s. 1

[72] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Şubat 1945 s. 1

[73] **Ulus Gazetesi,** 8 Şubat 1945 s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi,** 8 Şubat 1945 s. 1

[74] **Cumhuriyet Gazetesi,** 8 Şubat 1945 s. 1

Almanya'nın işgal ve kontrolüne ait müşterek planlar, kurtarılan Avrupa'nın siyasi ve iktisadi meselelerini ve barışı korumak için milletlerarası teşkilatın mümkün olduğu kadar çabuk kurulması hakkındaki teklifler görüşülüyor şeklinde bilgi vermekteydi.[75]

8 Şubat tarihinde yayımlanan tebliğin kısırlığı manşetlere yeni bir tebliğ beklentisinin var olduğu şeklinde yansımaktaydı; *"Üçler Konferansına dair uzun bir tebliğin çıkarılması bekleniyor."*[76] (bakınız Ekler-6). Bu bilgilere ek olarak konferansın yapıldığı şehre gazetecilerin alınmadığı görülmekte, dünya basınından alınan yazılardan anlaşıldığı üzere de herkeste büyük beklentiler olduğu gözükmekteydi.[77] Cumhuriyet Gazetesi başyazarı Nadir Nadi Karadeniz Konferansı başlıklı yazısında önemli bir değerlendirme yapmaktaydı; *"Almanya'nın işgali ve kontrolüne ait müşterek planlar, kurtarılan Avrupa'nın siyasi ve iktisadi meseleleri ve barışı korumak için milletler arası teşkilatın mümkün olduğunca çabuk kurulması"*[78] konuları konferansın savaş değil, sulh konferansı olduğunu göstermekteydi. Bütün bu meselelerin uzun uzun, yorucu, gayret gerektiren görüşmeler sonucu çözümleneceğine dair inanç vardı. Nadi, bu, net olarak demecin ilanı ile görülecek yorumunu yapmaktaydı.[79]

---

[75] **Ulus Gazetesi,** 8 Şubat 1945 s. 1

[76] **Ulus Gazetesi,** 9 Şubat 1945 s. 1

[77] **Ulus Gazetesi,** 9 Şubat 1945 s. 1

[78] N. Nadi, "*Karadeniz Konferansı*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Şubat 1945 s. 1

[79] N. Nadi, "*Karadeniz Konferansı*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Şubat 1945 s. 1

Konferans boyunca Sovyet yönetiminin denetimi o kadar etkili olmuştu ki; konferansta konuşulanlara ilişkin bilgiler; ancak toplantıların sonuna doğru manşetlere ulaşmıştı: *"Konferans gece gündüz devam ediyor; Almanya'nın istikbali, güvenlik teşkilatı, yeni sınırlar, tarafsızlara yapılacak muamele"*[80]. Yansıyan bilgilerin denetimli olarak paylaşıldığı anlaşılmaktaydı. Uygulanan denetimin gücü 11 Şubat tarihli Cumhuriyet'in manşetinde açıkça görülmekteydi: *"Üç büyükler konferansı gelecek hafta sona eriyor."*[81] (bakınız Ekler-7) Konferansın kapanış tarihi olan 11 Şubat'ta gazete manşetleri, konferansın bir hafta daha süreceğine ilişkin bilgiler vermekteydi. Konferans sürecine ilişkin karartmalara karşın içerik denetimli olmakla birlikte düzenli bir şekilde yansımıştı. Askeri meselelerin halledildiği, Almanya'yı mütecaviz olmaktan alıkoyacak metodlar üzerinde mütareke yapıldığı yönünde bilgiler verilmekteydi. Karartma sonucu üç devlet şefinin bazen karada, bazen bir gemide görüşmelere devam ettiklerine ilişkin haberlerin varlığı da gözden kaçmamaktaydı.[82]

Manşetin *"Karadeniz Konferansı"*[83] olduğu haberde; Almanya'ya karşı yapılmakta olan harbin son safhasına ait müşterek askeri hareketler hususunda tam bir anlaşmaya varıldığı belirtilmekteydi.[84] Konferansın devam ettiği ve gelen haberlerin kısıtlı olduğu bu dönemde Siyasi İlimler Mecmuası'nda Burhan Belge konuyu değerlendirmekteydi. Belge "Harbin Sonu Mu?" başlıklı yazısında savaşta gelinen noktaya ilişkin genel bir değerlendirmeden sonra devam etmekte olan

[80] **Cumhuriyet Gazetesi,** 10 Şubat 1945 s. 1
[81] **Cumhuriyet Gazetesi,** 11 Şubat 1945 s. 1
[82] **Cumhuriyet Gazetesi,** 11 Şubat 1945 s. 1
[83] **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Şubat 1945 s. 1
[84] **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Şubat 1945 s. 1

konferansa değinmekteydi. Üçler'in birincil olarak ele aldığı konunun Almanya olduğunu saptamakla birlikte Belge, ikinci olarak değinilmesi gereken konunun kurtarılan Avrupa memleketleri olması gerektiğini düşünmekteydi. *"Üçlerin daha ne kadar zaman böyle bir arada kalıp askıdaki meseleleri ve en mühim dâva olan yarınki barış nizamı dâvasını görüşecekleri belli değildir. Bu işte, Almanya aleyhine tevcih edilmiş sayabileceğimiz umumi askeri taaruzun her halde bir payı olacaktır"*[85] demekteydi. Ayrıca yazar *"fakat ister öyle olsun ister böyle olsun, dünya barışı hakkındaki kararlarını, bütün dünya sabırsızlıkla beklemektedir. Harp artık nasıl olsa kazanılmıştır. Herkesin beklediği, barışın da gerçekten kazanılmış olduğunu görmektir"*[86] diyerek eklemekteydi. Dünya barışının ikinci plana itileceğine dair kaygıları olduğu yorumunu yapabileceğimiz yazar, sözlerine şöyle devam etmekteydi: *"Temennimiz, Üçlerin her meselede böyle yani kendi aralarında ortaklaşa değil de, alâkadar memleketlerin kendileri adına ortalama tarzı gidebilmeleridir"*[87]. Bu kapsamda, Konferansın sürdüğü süreçte Belge'nin kaygılarına dayanan tespitlerinin yeni uluslararası düzen açısından önemli olduğu değerlendirmesini yapmak yanlış olmayacaktır.

13 Şubat tarihine gelindiğinde konferansa ilişkin resmi tebliğlerin ilan edildiği, buna bağlı olarak manşetlerin daha belirgin bilgiler ile dolu olduğu görülmekteydi. *"Üçler Konuşmalarını Bitirdiler"*[88] manşetinin ardından Yalta'da buluşan üç liderin tam anlaşmaya vardığı bilgisi verilmekteydi.[89] *"Karadeniz*

---

[85] Burhan Belge, *"Harbin Sonu Mu?"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 12 Şubat 1945 s. 655

[86] Burhan Belge, *"Harbin Sonu Mu?"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 12 Şubat 1945 s. 656

[87] Burhan Belge, *"Harbin Sonu Mu?"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 12 Şubat 1945 s.656

[88] **Ulus Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

[89] **Ulus Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

konferansı bitti"[90] (bakınız Ekler-9) şeklindeki manşetin ardından ise önceki gün neşredilen resmi tebliğden alıntı yapılarak; Almanya'nın akıbeti, kurtarılan memleketler, Lehistan, Yugoslavya meselelerinin karara bağlandığı duyurulmaktaydı.[91]

13 Şubat'tan itibaren verilen haberlerin manşetlerin coşkusuna karşın yeterli ve arzulanan bilgileri vermiyor oluşuna ilişkin durumu gazeteler okuyucuya açıklamak zorunda kalmışlardı. Cumhuriyet Gazetesi'nin 15 Şubat tarihli manşeti bu durumu şu şekilde göstermekteydi. *"Yalta'da verilen kararların bir çoğu şimdiden açığa vurulmadı, bunlar zamanı gelince ilan edilecek"*[92] (bakınız Ekler-12). Abadan ise elde edilen bilgiler ışığında *"Kırım Anlaşmasının esasları"* başlıklı yazısında; konferansın ciddi çalışmalar sonunda *"dünya barış ve emniyetinin gerek kurulmasında, gerek korunmasında bütün hür milletlerin yapıcı işbirliği"* [93] hedeflediği şeklinde tanımlanmakta ve eklemekteydi: *"Kırım anlaşmasına, küçük milletlerin hürriyet ve haklarını teminat altına alan bir vesika değeri izafesinde tereddüte düşülmez."*[94] Görülmektedir ki Abadan, Konferansın uluslararası konulara eğilmesini diğer yönlerinden daha kayda değer olarak yorumlamaktaydı.

---

[90] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

[91] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

[92] **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Şubat 1945 s. 1

[93] Prof Dr Y. Abadan, *"Kırım Anlaşmasının esasları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Şubat 1945 s. 1

[94] Prof Dr Y. Abadan, *"Kırım Anlaşmasının esasları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Şubat 1945 s. 1

Savaş koşulları altında dünyanın farklı yerlerinde orduları savaş halinde olan, savaşın dışında yönetmeleri gereken milyonlarca nüfusu barındıran ülkelerin liderlerinin bir araya gelmesi âdeta bir imkansızı gerçekleştirmek anlamına gelmişti. Basın bu bir araya gelme işini olabildiğince yakından takip etmek için elinden geleni yapmıştı. Günün şartları ne kadar aleyhine olsa da basın, görevini yerine kesinlikle getirmiştir. Sovyet yönetiminin basının önüne koyduğu Gürcistan aldatması gibi engellere karşın görevin yerine getirildiğini söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

I.2 Konferansta Türkiye'ye İlişkin Görüşmeler

I.2.A. Türkiye'nin Savaş İlanı (23 Şubat 1945)

Savaş'ta beklenen sonun yaklaştığı bir dönemde Türkiye'nin tavrını müttefik cepheden yana olarak değiştirdiği görülmektedir. Bu siyasete bağlı olarak 4 Ocak tarihli gazeteler, Büyük Millet Meclisi'nin aldığı Japonya ile ilişik kesme kararını manşetten duyurmaktaydı. Ulus gazetesi manşet olarak *"Japonya ile münasebetleri kesiyoruz: Meclis kararını 339 reyin ittifakıyla verdi. (siyasi ve iktisadi)"*[95] tercihinde bulunmuştu. Cumhuriyet ise *"Japonya ile münasebetlerimizi kestik"* [96] şeklinde sade bir manşetle haberi duyurmakla birlikte; manşet-altı yorumlarında Millet Meclisi'nin bu kararının Müttefik davasının için yeni, esaslı bir yardım demek olduğunu ve harbi kısaltması beklenen bir karar olduğunu belirtmekteydi. Gazetenin tarihi kararın ittifakla verdiğinin de altını özellikle çizdiği dikkatlerden kaçmamaktaydı.[97] Ulus

[95] **Ulus Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 1

[96] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 1

[97] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 1

gazetesi başyazarı Atay kararın alınmasına yönelik olarak Türkiye'nin İngiltere ile müttefikliğinin bir sonucu yorumunu yapmaktaydı. Atay ayrıca kararda İngiltere'nin müttefikleri ile Türkiye'nin arasının iyi olmasının da önemli rol oynadığını vurgulamaktaydı.[98] Japonya ile ilişik kesme kararına ilişkin yorum yapanlardan biri de Cumhuriyet Gazetesi başyazarlarından Abadan'dı. Abadan konuya ilişkin ele aldığı yazıda; Türkiye'nin *"Lausann'da temelleri atılan azimli, temkinli, yüzde yüz milli barış ve emniyet politikası çerçevesinde dış siyaset"*[99] izleme amacına hizmet eden bir karar olduğu yorumunu yapmaktaydı.[100]

Türkiye'nin Japonya ile ilişkilerini kesmesine ilişkin karara tepkiler olduğu basına yansımaktaydı. Tahmin edilebileceği üzere ABD Başkanı Roosevelt'in sevindiği, ek olarak kararın Londra'da da memnunlukla karşılandı bildirilmekteydi. Bir Amerikan ajansının Türkiye'nin kararını tam zamanında verdiğine ilişkin yorumu da dikkatten kaçmamaktaydı.[101] Esmer 5 Ocak tarihli yazısında Türkiye'nin muharebe başlamadan önce İngiltere'nin müttefiki olduğunu, buna bağlı olarak siyasetini çizdiğini belirtmekteydi. Esmer alınan kararı Türkiye'nin bu yolda yardımcı olma çabası olarak yorumlamaktaydı.[102]

---

[98] F. R. Atay, *"Japonya ile münasebeti kestik"*, **Ulus Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 1

[99] Prof Dr Y. Abadan, *"Dünkü tarihi karar"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 1

[100] Prof Dr Y. Abadan, *"Dünkü tarihi karar"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ocak 1945 s. 1

[101] **Ulus Gazetesi,** 5 Ocak 1945 s. 1

[102] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Japonya ile münasebetimizin kesilmesi"*, **Ulus Gazetesi,** 5 Ocak 1945 s. 3

Türkiye'nin savaşta yer aldığı tarafa ilişkin yabancı basında çıkan bazı yorumlar Türk basını tarafından önemsenmekteydi. Ulus gazetesi, Amiral Havart Kelly'nin Sunday Times'ta çıkan ve dikkate değer bir yazı olarak değerlendirdiği yorumlarını okuyucusu ile buluşturmuştu. Amiral Kelly özetle Türkiye'nin Almanya saflarına dirayetle durarak katılmadığı, buna ek olarak dostlarına her türlü yardımı sağladığını belirtmekteydi.[103] Amiral Kelly'nin yalın ama "Almanya'ya karşı duruşu" vurgulayan sözleri Türkiye açısından önemli değerlendirmelerdir.

24 Şubat tarihi Büyük Millet Meclisi'nin aldığı karara bağlı olarak Türk basını manşetlerinin tek bir konuya kilitlendiği tarih olmuştu. Türkiye uzun zamandır yürüttüğü siyaset gereği savaşta taraf olma kararı almıştı. Ulus gazetesi kararı *"Büyük Millet Meclisinin dünkü toplantısında, 401 üyenin oy birliğiyle: Almanya ve Japonya'ya harp ilan ettik. Karar 1 marttan itibaren geçerli olacak"*[104] manşeti ile duyurmuştu. Cumhuriyet ise *"Mihvere karşı harbe girdik: Millet meclisi dünkü tarihi toplantısında Almanya ile Japonya'ya ilanı harp kararını oy birliğiyle verdi"*[105] şeklinde konuyu manşete taşımıştı. Vakıt yazarı A. Us 24 Şubat tarihli yazısında İngilizler ile yapılan antlaşma ile barış yolunu seçtiğini gösteren Türkiye'nin, bu kararı şimdi büyük harfler ile ilan ettiğini belirtmekteydi. Ayrıca bu karar ile 25 Nisan'daki toplantıya davet alarak dünya barış sistemine de girilecek demekteydi.[106] Akşam yazarı N. Sadak'ta yazısında kararın savaşın başından beri devam eden siyasetin sonucu olduğunu belirtmekteydi. Sadak, Kırım Konferansı bizi Birleşmiş

---

[103] **Ulus Gazetesi,** 15 Ocak 1945 s. 3

[104] **Ulus Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 3

[105] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 1

[106] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.51'den A. Us, "*1939'da İngilizler ile yapılan anlaşma",* **Vakıt,** 24 Şubat 1945

Milletlere davet etmektedir demekte ve eklemekteydi ki bu davet her devlete yapılmamıştı. Bu davete icabet ederek *"hürriyetin, adaletin hüküm süreceği ulu düzen kuruluşundan"*[107] ayrı kalmamaktayız, yorumuna yer vermekteydi.[108] Sadak böylelikle Yalta Konferansı kararlarına ilişkin önemli bir bilgiyi okuyucularına sunmaktaydı.

Türkiye'nin savaş ilanı ile birlikte beklenildiği üzere karara ilişkin tepkiler ve yorumlar oluşmuştu. Bu tepki ve yorumlar haberlere ve manşetlere yansımıştı. Cumhuriyet Gazetesi 26 Şubat tarihli manşetini *"Harp ilanı kararımız Almanya'ya bildirildi. Karar 1 Martta yürürlüğe girecek"* [109] olarak belirlemişti. Times'ın savaşa katılma kararına ilişkin yaptığı yorum ise *"uluslararası barışın yeniden kurulmasında Türkiye'nin mühim bir rolü olacaktır. Rodos ve Girit gibi adaların Almanlardan temizlenmesi işinde de Türkiye'nin büyük amil olacağı muhtemeldir"*[110] şeklinde olmuştu. Konuya ilişkin yorumlar yalnızca dış basından gelmemekteydi. Tanin yazarı C. Yalçın konuya ilişkin kaleme aldığı yazısında *"Türkiye'nin Almanya ve Japonyaya karşı harp ilan etmesi Müttefikler ve Birleşmiş Milletler muhitlerinde iyi bir tesir yaptı."* [111] yorumunu yapmaktaydı. Yalçın, kararın yalnızca Avrupa değil, aynı zamanda Uzakdoğu'ya yönelik oluşu ABD tarafından da olumlu karşılanmış ve Türkiye'ye karşı olan tutumlarına olumlu katkı yapmıştır demekteydi. *"Ayni günde, Ankarada Türkiye ile Amerika arasında İcar ve İare Kanunun tatbiki hakkında*

---

107 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.51-52'den N. Sadak, **Akşam,** 24 Şubat 1945

108 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.51-52'den N. Sadak, **Akşam,** 24 Şubat 1945

109 **Cumhuriyet Gazetesi,** 26 Şubat 1945 s. 1

110 **Cumhuriyet Gazetesi,** 26 Şubat 1945 s. 1

111 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.62-63'den C. Yalçın, "*Türkiye'nin kararı karşısında",* **Tanin,** 26 Şubat 1945

imzalanan vesika"[112] bu konuda önemli bir kanıt olarak ortaya çıktığını belirtmekteydi. Türkiye'nin savaşın başından itibaren Nazi hattında yer alan ve savaşın son zamanlarında müttefik hattında bulunan bir ülke olmadığını vurgulamaktaydı. Yalçın; *"Beş buçuk seneden beri bütün düşüncelerini, bütün hareketlerini müşterek medeniyet ve hak davası galebesi gayesine tercih etmiş"*[113] bu siyasetten vazgeçmemiştir demekteydi. Savaşın en zor günlerinde İngiliz basınından alınan bilgiler de Türkiye'nin bu siyasette başarılı olduğuna dair bir gösterge olarak kabul edilmekteydi. Bundan sonra Türkiye *"Atlantik misakının bir 'kılavuz' olmakla kalmıyarak bir 'kanun' kuvvetini kesbetmesi uğrunda demokrat milletlerin girişecekleri mücadelelerde daima beraber yürüyeceğiz ve bu uğurda her fedakarlığa katlanacağız."*[114] yorumunu yapmaktaydı.[115] Yalçın'ın Amerika ile yaklaşmanın bir adımı olarak alınan kararı göstermesi, önemli bir değerlendirmedir.

Yalçın'ın haklı değerlendirmelerindeki eksiklik yardımın içeriğine yöneliktir; ancak içerik Şubat 1945 itibariyle kamuoyundan gizlenmiştir. Daha sonra 7 Mayıs 1946'da Dışişleri Bakanı Hasan Saka ve ABD elçisi Wilson bu antlaşma çerçevesinde *"Türkiye'ye yapılan malzeme yardımından doğan 100 milyon Dolarlık borcun bağışlanmasına; ancak 4,5 milyonluk kısmının ödenmesine dair bir*

---

[112] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.62-63'den C. Yalçın, "*Türkiye'nin kararı karşısında",* **Tanin,** 26 Şubat 1945

[113] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.62-63'den C. Yalçın, "*Türkiye'nin kararı karşısında",* **Tanin,** 26 Şubat 1945

[114] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.62-63'den C. Yalçın, "*Türkiye'nin kararı karşısında",* **Tanin,** 26 Şubat 1945

[115] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.62-63'den C. Yalçın, "*Türkiye'nin kararı karşısında",* **Tanin,** 26 Şubat 1945

anlaşma"[116] imzaladıkları zaman ayrıntılar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle hem Yalçın hem de geri kalan basında konuya ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Türkiye'nin savaş kararı almasına ilişkin yorumlara Anadolu yazarı H. R. Öktem 27 Şubat tarihli yazısı ile katılmıştı. Öktem, Almanya ve Japonya'ya karşı alınan savaşa girme kararının halk gözünde büyük bir olay olarak görülmemiş olduğunu, hatta *"vakar ve temkin"*[117] ile karşılandığını belirtmekteydi. Savaşın başından beri Meclis ve onun hükümetinin aldığı kararlara güvenen halk, bugün açıkça görmektedir ki alınan kararlar en doğru kararlar olmuştu. Öktem alınan bu kararlar dünya kanlı ve zorlu zamanlar geçirirken bizi bu durumdan uzak tutmayı başarmıştır demekteydi. Öktem'e göre savaşa taraf olmamakla birlikte savaşın getirdiği diğer zorluklar da aynı şekilde Meclis ve hükümetin aldığı tedbirler ile aşılmıştı. İşte alınan bu son karar da bu tarz hayati önem taşıyan bir karardı. Öktem yazısını *"İşte son ve tarihi milletimiz bu hakikati anladığı içindir ki övülmeğe layık olan bir vakar ve temkin ile karşılamıştır."* [118] *"Bu milletin kaderi; daima çetin ve büyük işleri pulattan da sert bir azim ve vakarla başarmak değil midir?"*[119] yorumları ile tamamlamaktaydı. Öktem'in savaşa girilmese bile yaşanan zorluklar ve bu zorluklar ile mücadeleye dikkat çekmesi önemli bir bakış açısı olarak ele alınmalıdır.

---

116 İ. Soysal, (1997) **Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi (1945-1975),** İsis Yayıncılık, İstanbul s. 23-24

117 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.63-64'den H. R. Öktem, "*Tarihi karar karşısında",* **Anadolu,** 27 Şubat 1945

118 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.63-64'den H. R. Öktem, "*Tarihi karar karşısında",* **Anadolu,** 27 Şubat 1945

119 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.63-64'den H. R. Öktem, "*Tarihi karar karşısında",* **Anadolu,** 27 Şubat 1945

28 Şubat tarihli Ulus gazetesi Türkiye'nin aldığı karara yönelik olarak gelen çok önemli bir tepkiyi alt manşetten okuyucusuna ulaştırmaktaydı: *"Churchill Türk dostluğundan yana asla en ufak şüphemiz olmamıştır."*[120] Yalta Konferansı'nda Sovyetlere karşı bizzat Churchill tarafından savunulan Türkiye'nin savaş kararının, Başbakanı haklı çıkarmış olması Türk-İngiliz ilişkilerinin geleceği içinde önemli bir adım olarak yer almaktaydı.

Türkiye'nin aldığı karara yönelik olan tepkiler, kararın alınmasından uzunca bir süre geçmesine karşın devam etmekteydi. Bazı eleştirileri de barındırdığı anlaşılan tepkileri Cumhuriyet Gazetesi manşete taşıyarak okuyucusuna duyurmuştu: *"Harp ilanı kararımızın uyandırdığı yankılar; Bir Romen gazetesi diyor ki: 'Türkiye Berlin üzerine yürümek için değil, San Francisco ya gitmek için harbe girmiştir.' "*[121] Yalta'da alınan kararlardan sonra gelen savaş kararı eleştirileri haklı kılıyor gibi gözükebilir; ancak bu eleştirilerin Sovyet güdümü altındaki bir ülkeden geliyor olması da dikkat edilmesi gereken ve sorgulanması gereken bir durum olarak gözükmektedir.

Yalta Konferans'ında alınan kararlar ışığında Türkiye'nin tarafsızlık siyasetinden vazgeçtiği doğru olmakla birlikte, kararı sadece bu duruma bağlamak haksızlık olacaktır. Daha önce belirtildiği üzere *yurtta sulh, cihanda sulh* felsefesini benimseyen Türkiye'nin uzunca bir süredir bu tutum içinde olduğu açıktır. Öktem'in de altını çizdiği üzere tarafsız kalarak bile birçok zorluk ile karşı karşıya kalan, yerel birçok dertle uğraşmak zorunda bırakılan Türkiye'nin savaşa daha önceki bir

---

[120] **Ulus Gazetesi,** 28 Şubat 1945 s. 3

[121] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Mart 1945 s. 1

dönemde dahil olarak kıyıma uğrama ihtimali göz ardı edilmemelidir. Türkiye gereken zamanda gerekli adımı atmıştır. Bu durumu eleştirmek yanlıştır ki; özellikle de başta Nazi dünyasının yanında yer alan şimdi de Sovyet güdümü altında olan bir ülkenin eleştiren taraf olması esasen eleştirilere hedef olunası bir durumdur. Türk basını hükümetin adımlarının haklılığını vurgulayarak önemli bir görev yapmıştır.

I.2.B. Türk Boğazları Meselesi

I. Dünya Savaşı'ndan itibaren Rus topraklarına ulaştırılacak yardımlar söz konusu olduğunda Boğazlar, Türk ve Rus taraflarını karşı karşıya getirmekteydi. II. Dünya Savaşı içerisinde de Sovyetlerin yardım ihtiyacı olduğu bir dönem doğmuş ve Boğazların güvenliği ile Türkiye'nin tarafsızlığı, daha önce olduğu gibi Türkiye ile Sovyetleri karşı karşıya getirmişti. Montreux Antlaşması'nın kendi aleyhlerinde maddeleri bulunduğu iddiasını uzun zamandır barındıran Sovyetler Birliği'nin; bu durumu, müttefikleri ABD'ye kendi savlarını kuvvetli gösterecek şekilde ilettikleri anlaşılmaktaydı. Ulus gazetesi yazarı A. Ş. Esmer bizzat Amerikalılar ile yaptığı görüşmelerde Amerikalıların Türkiye'nin Rusya'ya gidecek yardım gemilerine izin vermesinin gerektiğini söylediklerini iletmekteydi. Esmer kendisinin Boğazlar rejiminin buna imkân verdiğini; ancak Ege'nin Alman işgalinde olmasının Boğazlardan geçişi zorladığını söylediğini belirtmekteydi.[122]

[122] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Boğazlar ve Müttefikler"*, **Ulus Gazetesi,** 18 Ocak 1945 s. 3

22 Mart 1945 günü, Türk basını açısından en büyük şokun manşetlere taşındığı gün olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. *"Türkiye-Sovyot Rusya"*[123] arasındaki dostluk ve tarafsızlık antlaşmasının fesih edildiği haberinin kelimenin tam anlamı ile bomba etkisi yaptığı net bir şekilde görülmekteydi. Molotov'un bizzat II. Dünya Savaşı koşullarının oluşturduğu yeni durum dolayısıyla antlaşmanın fesih edildiğini Türkiye'nin Moskova Büyükelçisine tebliğ ettiği anlaşılmaktaydı.[124] Cumhuriyet Gazetesi'nin manşeti *"Türk-Sovyet Muahedesi uzatılmayacak"*[125] nispeten daha ılımlı olarak gözükse de, manşete bağlı olarak verilen bilgiler konunun yarattığı infiali bizlere göstermektedir. Haberde Moskova'nın dostluk ve tarafsızlık muahedesini fesih etmek arzusunda bulunduğunu hükümetimize bir deklarasyon ile birlikte bildirdiği, söz konusu deklarasyonda muahedenin artık yeni şartlara uymadığı ve ciddi tadiller istediği belirtilmekteydi.[126] Haberlerde var olan eksiklik ise söz konusu yeni şart ve tadillerin neler olduğunun belirtilmemiş olmasıydı.

Türkiye ve Sovyetler arasında antlaşmanın fesih edilmiş olması yalnızca Türk basının değil, dünya özellikle de İngiliz basının dikkatini çekmekteydi. Türk-Sovyet paktının feshine dair yankılar başlığı altında verilen haberlerde en önemli yorumlar İngiliz Daily Mail gazetesinden gelmekteydi. Daily Mail, bu feshin Sovyetlerin Karadeniz Boğazları meselesine yönelik attığı ilk adım olduğunu belirtmekteydi. Ruslar yeni bir antlaşma ileri sürebilmek için bu adımı atmaktaydı.[127] Cumhuriyet

[123] **Ulus Gazetesi,** 22 Mart 1945 s. 1
[124] **Ulus Gazetesi,** 22 Mart 1945 s. 1
[125] **Cumhuriyet Gazetesi,** 22 Mart 1945 s. 1
[126] **Cumhuriyet Gazetesi,** 22 Mart 1945 s. 1
[127] **Ulus Gazetesi,** 23 Mart 1945 s. 5

Gazetesi de konuyu manşetlere taşımaya devam etmişti: *"Türk-Sovyet dostluk muahedesinin Feshi"*[128]. [129]

Cumhuriyet Gazetesi'nin Boğazlar konusunda İngiliz basınını dikkatlice takibe devam ettiği görülmekteydi. Manşetler İngilizlerin tepkileri yansımaktaydı. *"Türkiye-Sovyet Rusya: İngilizlere göre muahedenin feshi Türkiye kadar Sovyet dostlarını da hayrete düşürdü."* [130] İngiliz basını diyordu ki: *"Boğazlar İngiliz emniyet bölgesine dahildir. Bu bölgede vuku bulacak tek taraflı, hareket İngiliz-Rus münasebetlerinde vahim netice doğurabilir."*[131] Savaş süresince çeşitli konularda müttefikler arasında yaşanan; fakat görmezden gelinen sıkıntıların artık yüz üstüne çıkmaya başladığı görülmekteydi. İngiliz basınında çıkan haberlerden anlaşılan durum, artık İngiliz kamuoyunun Sovyetlerin askeri başarılarına dayanarak siyasal kazanımlar elde etmemelerinin önünde durulmasıydı. Açıkça İngiliz basını Boğazlar meselesinde İngiliz-Sovyet ilişkilerini sonlandırılabileceğini söylemekteydi. Aynı gün Vakıt yazarı Us kaleme aldığı yazısında; savaşın Akdeniz sularına indiği andan itibaren Boğazların tartışma konusu olduğunu belirtmekteydi. Boğazlara ilişkin rejimin tarihçesi üzerinden konunun yalnızca milletlerarası görüşmeler ile değiştirilebileceğini eklemekteydi. Boğazlar Lozan Antlaşması ile bir komisyonun denetimi altında serbest bir geçiş prensibine sahipti; ancak bu komisyonun Milletler Cemiyeti temelli olması ve bu Cemiyet'ten Japonya, İtalya ve benzeri ülkelerin çekilmesi yeni bir Boğazlar rejimini mecbur kılmıştı. Montreux Sözleşmesi bu

[128] **Cumhuriyet Gazetesi,** 23 Mart 1945 s. 1

[129] Ulus Gazetesi ile Cumhuriyet Gazetesi'nin aynı yabacı kaynakları kullanması nedeniyle tekrar edilmemiştir.

[130] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Mart 1945 s. 1

[131] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Mart 1945 s. 1

şekilde doğmuştu. Antlaşma gereği beş yılda bir taraf ülkelerin toplanıp olası yeni ihtiyaçlara göre sözleşme yenilenmesi sağlanacaktı; ancak 1936'da imzalanan sözleşme daha ilk beş yılını doldurmadan savaş durumu ile karşı karşıya kalınmıştı. Bu nedenle gerekli toplantı yapılamamıştı. Sözleşmenin yapısı gereği milletlerarası bir görüşme gerektiğinden savaşın kesin olarak sonlanması gerekmekteydi. Bundan önce yapılacak teklifler ve/veya görüşmeler; ancak milletlerarası görüşmeye yönelik hazırlık kapsamında olacaktı.[132] Konuyu detaylı bir şekilde ele alan Us'un, uluslararası konuma yaptığı atıf, dikkate değer bir atıftı.

25 Mart tarihine gelindiğinde halen Sovyet Rusya'nın son kararıyla ilgili çeşitli yorumlar başlığı altında yabancı kaynakların haberler verildiği dikkat çekmekteydi. Kayda değer en önemli yorum Le Coussier de Geneve'nindir. Le Coussier de Geneve, Sovyetlerin Çarlık Rusya'sı planlarını yeniden masaya getirme isteğinde olduğunu dile getirmekteydiler.[133] Konuya başından beri ilgi gösteren, hatta bu ilgisi zaman zaman tepkiye dönüşen İngiliz basını dâhi bu denli sert bir yorumda bulunmamıştı. Türkiye-Sovyetler başlığı altında verilen haberde, İngilizler *"Rusya kararını evvelden bize bildirmedi. Bu esef edilecek bir olaydır"*[134] denmekteydi. İngiltere ve kamuoyunun konuya tepkisinin yükselmekte olduğu bu haberle bir kez daha göz önüne serilmekteydi. Ulus gazetesine benzer şekilde Cumhuriyet de İsviçre basınının konu hakkındaki haberlerini takip etmekteydi. Cumhuriyet'in İsviçre

---

[132] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s.31-32'den A. Us, "*Boğazlarda Montrö rejimi nasıl değişir?",* **Vakıt,** 24 Mart 1945

[133] **Ulus Gazetesi,** 25 Mart 1945 s. 4

[134] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Mart 1945 s. 1

basınından yaptığı çıkarımlara göre Boğazlar meselesi Rusya'nın hakiki niyetini gösterecek mihenk taşı olacaktı.[135]

22 Mart'tan 25 Mart'a uzanan süre zarfında basının bir konuda gerekli hatırlamayı yapmadığı görülmektedir. Beklenen hatırlatma 25 Mart 1941 tarihli *Déclaration Turco - Soviétique* olarak uluslararası literatüre geçen Türk-Sovyet Hükümetleri arası demeçti. Bu demeç Türkiye'nin Alman ordusunun Trakya sınırına dayandığı bir dönemde, Türkiye'nin olası savaşı girmesi halinde SSCB'nin (Mart 1941'de SSCB henüz Almanya ile ortak konumdadır) Türkiye'ye saldıracağı yönünde dünya basınında çıkan haberler sonucu kaleme alınmıştı. Demeçte:

1. "Bu gibi haberler Sovyet Hükümetinin tutumuna kesinlikle uymamaktadır.

2. Eğer Türkiye gerçekten saldırıya uğrar ve topraklarını savunmak için savaşa girmek zorunda kalırsa Türkiye, Sovyetler Birliği ile arasındaki Saldırmazlık Andlaşmasına [1925] dayanarak, Sovyetler Birliğinin en geniş ölçüde anlayışına [compréhension] ve tarafsızlığına güvenebilir."[136]

Burada dikkatten kaçmaması gereken durum, SSCB'nin Alman tehdidi halinde bile Türkiye'ye 22 Mart 1945'te feshettiği antlaşmayı gerekçe göstermesidir; ancak basın bu hatırlatmayı yapmamıştır.

---

[135] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Mart 1945 s. 1

[136] İ. Soysal, (1983) **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları Cilt: I (1920-1945),** Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 636

Atiraika Nea gazetesinin yorumlarına göre antlaşmanın (Montreux) tadili gerekliydi; ancak bu tadil sonucunda yalnızca iki ülke arasında yapılmış bir belge değil, yine milletlerarası koşullarda oluşmuş bir belge olmalıydı. Bu bir Türk-Rus çekişmesi değil, İngiliz-Rus çekişmesi yorumunu yapmaktaydı.[137] Sunday Times Sovyetler Birliği'nde çıkan haberlere ilişkin önemli bir bilgi vermekteydi. Sunday Times'a göre Rus radyo ve basını Türk siyasilerine ve idarecilerine hücumlarda bulunmaktaydı. Bu hücumlara ek olarak Polonya ve Çekoslovakya'daki durum Rus basını tarafından Türklere tembihlenmekteydi.[138] Ulus'un Sunday Times'dan yaptığı alıntı için "aba altından gösterilen sopa" yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Mart ayının sonu itibariyle özellikle yabancı basın, Sovyet basının Türkiye'ye karşı tutumuna odaklanmış gözükmekteydi; ancak bu odaklanma Sovyetlerin izlediği siyasete yönelik yorumların sayısını azaltmamıştı. Diziennik gazetesi herhangi bir antlaşmanın fesih edilmesinin normal olduğunu, ilginç olanın SSCB'nin fesih kararı için bu anı seçmiş olması ve bu duruma ek olarak SSCB basının Türkiye'yi hedef alması olduğunu söylemekteydi. Diziennik; açıkça SSCB şu anki kudretini kullanmak istemektedir, demekteydi.[139]

Amerikan basını, tanınmış yorumcu Mccormick New York Times'a verdiği demeci ön plana çıkarmaktaydı. Mccormick; daha savaşın başında Bulgaristan ve Romanya hezimetlerinin meydana geldiği andan itibaren Türkler, Rusya'nın tek çıkış kapısının bekçisi olarak kendileri ile görüşüleceğini biliyorlardı. Beklenmedik olan

[137] **Ulus Gazetesi,** 27 Mart 1945 s. 4
[138] **Ulus Gazetesi,** 27 Mart 1945 s. 4
[139] **Ulus Gazetesi,** 31 Mart 1945 s. 4

Moskova'nın Türkiye ile var olan antlaşmayı *"iyileştirmek"* [140] adına yaptığı teklifin içeriğidir. Bu durum yalnız Türkiye'yi hedef alan bir durum değildir. Rusya, sınırı bulunan her ülke ile kendi isteğine göre belirlenmiş antlaşmalar yapmak isteğindedir. Rusya'nın gözünden kaçan Boğazların yalnızca iki devletin meselesi değil milletlerarası bir mesele olduğudur. Roosevelt'in denizlerde tam serbestlik isteği Rusya'nın taleplerine karşılık doğmuştur. Meselenin çözümünün Yalta'da sonuçlanmadığı görülmektedir. Anlaşılan San Francisco toplantısını beklemek gerekecektir.[141] Mccormick'in yorumlarında da ön plana çıkan, meselenin uluslararası olmasıdır.

Bulgar İzgrev Gazetesi tarafından yayımlanan Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Kuliçef'in makalesinde Molotov ile Türk Elçi Sarper arasındaki görüşmede ortaya konan Sovyet isteklerinin hayret uyandırmaması gerektiğinin altı çizilmekteydi. 1925'ten itibaren yürürlükte olan antlaşma Atatürk döneminde özellikle de Türk İstiklal Mücadelesinin verildiği tarihlerde kurulan dostluğa dayanarak hazırlanmıştı; ancak daha sonra Montreux Konferansı'nda Türkiye Fransa ve İngiltere ile olan yakınlaşması gereği hareket etmiş ve konferans kararı buna bağlı olarak Sovyetler aleyhine sonuçler içermişti. Bu aleyhte durumlar savaş sürecinde Sovyetlerin zor durumda kalmasına sebep olmuştu; *"ancak Sovyet milletlerinin maddi ve manevi kuvvetleri sayesindedir ki, tehlike uzaklaştırıldı."*[142] Şimdi haklı olarak Sovyetler gerekli tadilleri istemekteydi. Bu haklı taleplerin herhangi bir

[140] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s. 63-64, *"Amerikan Basını"*

[141] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s. 63-64, *"Amerikan Basını"*

[142] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s. 69-70, *"Bulgar Basını"*

şaşkınlığa sebep olmaması gerekir.[143] Yabancı basının sürekli olarak bildirdiği "Sovyet basınının Türkiye'ye hücumu" şeklindeki haberlere örnek olarak İzgrev Gazetesi'nin haberinin ele almak yanlış olmayacaktır. (Beş ay sonra Bugün Gazetesi'nin *"Bulgaristanın Dış Siyaseti"*[144] (bakınız Ekler-38) manşeti ile duyurduğu ve Bulgar Başbakanı Simon Giyogiref'in seçim toplantıları esnasında verdiği bir demece dayandırılan haberde; Bulgar-Sovyet dostluğunun ileri düzeyde olduğunun belirtilmesi ile birlikte *"Türkiye ile münasebetlerimiz iyi komşuluk esasları dahilinde devam ediyor"*[145] şeklinde bir bilgi de verilmiştir. Uluslararası alanda oluşacak yeni durumun "Sovyet basınının Türkiye'ye hücumu" şeklinde tanımladığımız durumu düzelteceğini görmekle birlikte, Türkiye'nin bu durumdan kurtulmak için uzun bir süre sabretmesi gerektiği de bu şekilde ortaya çıkmaktadır.)

Dostluk antlaşmasının feshinin üzerinden iki hafta kadar geçtikten sonra Sovyet tarafına Türkiye'nin verdiği karşılık basına manşetten yansımıştı: *"Sovyet Deklarasyonuna Cevabımız: Yeni bir Muahede akdi için teklifinizi bekliyoruz."*[146] Bu cevapla Türkiye'nin Montreux Sözleşmesi'ni günün koşullarına uygun hale getirme ihtiyacını kabul ettiği; ancak öncelikle Sovyet tarafının taleplerini resmi olarak iletmesini istediği anlaşılmaktadır.

---

[143] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s. 69-70, *"Bulgar Basını"*

[144] **Bugün Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

[145] **Bugün Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

[146] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Nisan 1945 s. 1

Türkiye'nin sözleşmenin tadil edilmesi gerekliliği ve Sovyet taleplerini bekleme tavrının ilanının ardından basında konuya ilişkin yazılar görülmüştür. Ulus gazetesi başyazarlarından Mümtaz Fenik'in *"Türkiye ve Sovyetler"* başlıklı yazısı çoğunlukla Rus-Türk ilişkilerinin bir özeti olmuştu; ancak yazının sonlarında yazar Sovyetlerin değişen düzene bağlı olarak yenilikler istemesinin normal ve gerekli olduğunu belirtmişti.[147] Yazarın okuyucuya paniğe kapılmamasını salık verdiği yorumunu yapmak doğru olacaktır.

Ulus gazetesinde Fenik'in yaptığı okuyucunun paniğe kapılmaması, işlerin normal seyrinde sürdüğüne ilişkin yazılarına Cumhuriyet Gazetesi'nden Nadi'de katılmaktaydı. Nadi 9 Nisan'da kaleme aldığı yazısında dış basında konu ile ilgili çıkan haberlerin abartı olduğunu, uzun yıllara dayanan ilişkilerin yeni koşullara uygun hale getirilerek devam edeceğini belirtmekteydi.[148] Aydınların yabancı basının konuya olan ilgisinin Türk toplumunda olumsuz etki bırakacağını düşündüğü söylenebilir.

Feridun Cemal Erkin'in *Türk-Sovyet İlişkileri* eserinde ilginç bir bilgi yer almaktadır. Sovyet-Türk antlaşmasının feshinin ardından yeni antlaşma için Sovyet Büyükelçisi M. Vinogradov'un evinde süren ön görüşmeler sırasında Sovyet elçi, Türk basının Sovyetler Birliğin'e karşı kamplaştığını özellikle de Tanin yazarı Cahit Yalçın'ın susturulması gerektiğini söylediği belirtilmektedir.[149]

---

[147] M. Fenik, "*Türkiye ve Sovyetler"*, **Ulus Gazetesi,** 8 Nisan 1945 s. 1

[148] N. Nadi, "*Türk-Sovyet Dostluğu"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Nisan 1945 s. 1

[149] F. C. Erkin, **Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar meselesi,** Başnur Matbaası, Ankara, 1968 s. 250-251

"Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demeli.' Bu, ünlü bir Türk atasözüdür. Deli Petro'dan ve onun genişleme siyasetinden bu yana, her kuşak bir Türk-Rus savaşına tanık olmuştur. Şimdi, Batı tehdidi altındaki Kemalistlerle Bolşeviklerde, tarihlerinin bu dönüm noktasında birbirlerine yaklaşmak için, ihtiyatlı adımlarla bazı köprülerden geçmek zorundaydılar. Mustafa Kemal de, Anadolu'ya ayak bastığından beri, sırf İtilaf Devletlerine karşı koz olarak kullanmak için bile olsa, Sovyetlerle bir antlaşmayı ciddi bir şekilde düşünmeye başlamıştı"[150] Tanınmış Atatürk biyografilerinden biri olan "Atatürk: Bir Milletin Yeniden Doğuşu" kitabının yazarı Lord Kinross, Türk-Sovyet ilişkilerini anlattığı bölüme bu şekilde giriş yapmaktadır. Neredeyse iki yüzyıldır kıyasıya savaşan Türk ve Rus toplumları, yardıma en muhtaç oldukları anda birbirlerine yardım ederek ayakta kalmışlar hatta eskisinden daha da güçlü bir şekilde ayaklanmışlardı. Türk-Sovyet dostluk antlaşmasının temeli bu durumdayken meydana gelen yardımlaşmaydı; ancak görülmektedir ki, tarihsel amaçlar ile liderlerin hırsına bir de askeri alanda durdurulamaz bir başarının eklenmesi, tüm dostluk duygularını geri plana itmekteydi. Hem yerli hem yabancı basının konuya olan ilgileri tarihsel açıdan çok önemli bir adım olarak ön plana çıkmaktaydı. Balçıkla sıvanmaz bir güneş gibi gözükmektedir ki; Türkiye'nin kendi Boğazları üzerindeki daimi egemenliğini kaybetmemesinde bu ilginin payı büyük olmuştur. Eklenmesi gereken önemli bir nokta ise Fenik ve Nadi gibi serinkanlılık sergileyen yazarların tutumudur. Tarihsel olarak "haksız" olarak görülseler de, bu yazarların serinkanlı tutumlarının diplomatik olarak kayda değer bir yaklaşım olduğunu hatırlamak gerekir.

---

[150] Lord Kinross, **Atatürk: Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994, s. 286

I.2.C. Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere Üyeliği

Savaş sonrası oluşturulacak yeni barış düzeninin önemli bir dayanağı olan Birleşmiş Milletler örgütüne üyelik konusunun basın tarafından ilgiyle izlendiği görülmekteydi. Atay'ın konuya ilişkin kaleme aldığı yazının başlığının *"dünkü tarihi kararımız"* oluşu, bunun göstergelerinden biriydi. Atay yazısında Birleşmiş Milletler üyeliği için savaş kararının şart olduğu vurgulamaktaydı. *"Cumhuriyet rejimine tecavüze yeltenecek her fikrin karşısında bulunmalı"* [151] şeklinde devam eden yazıda, Birleşmiş Milletler'e üye olmanın iki şartı bulunmakta denmekteydi. Bu şartlardan ilki tecavüz harbine karşı mücadele edenlerin yanında olarak, maddi manevi yardımcı olmaktır. İkincisi ise tecavüzcü devletlere savaş açmaktır. Atay, bu kararla ikisini de yapmış bulunmaktayız demekte; ve Türkiye bu emellere uygun olarak zaten Boğazları tutarak savaşın başka memleketlere yayılmasının önüne geçmişti eklemesinde bulunmaktaydı.[152]

Atay'ın düşüncelerine Ulus gazetesinin bir diğer yazarı Esmer'in de katıldığı görülmekteydi. Esmer; *"Türkiye'nin menfaatlerini korumak ve insanlık alemi içindeki vazifelerini yerine getirmek meselelerinde daima uyanık olan Büyük Millet Meclisi, dün tarihi kararların birini daha vermiştir."* [153] Bu karar aynı zamanda Birleşmiş Milletler'e giriş yetkisi verilmesi anlamına gelmekteydi. Esmer önemli bir saptamada da bulunmaktaydı; *"Stalingrat'ta bir ölüm kalım savaşına giriştiği sırada*

---

[151] F. R. Atay, *"Dünkü tarihi karar",* **Ulus Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 1

[152] F. R. Atay, *"Dünkü tarihi karar",* **Ulus Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 1

[153] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Tuttuğumuz yol üzerine",* **Ulus Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 3

Türkiye, büyük komşusunun sağ kanadını korumuştur."[154] Türkiye bunu barışı korumak için yapmıştı; ancak Esmer'in de eklediği üzere bu kararda müttefik ve dostlarımızın *"bizden yeni yararlıkta bulunmayı istemektedir"*[155]. Türkiye artık yeni adımlar atma konusunda taraf olmuştu. 24 Şubat tarihinde Cumhuriyet Gazetesi Türkiye olarak Birleşmiş Milletler beyannamesine katıldık ve San Francisco dünya nizamı konferansına gideceğiz, yorumunu yapmaktaydı. Şükrü Saraçoğlu: *"Hükümetimiz bu kararın Türk milletine büyük faydalar temin edeceğine candan kanidir."*[156]

Nadi savaş ilanına ilişkin kaleme aldığı yazıda; 2 Ağustos ve 3 Ocakta alınan kararların bir önceki günkü oylama ile tamamlandığını, böylelikle Türk milletinin savaşın başından itibaren sürdürdüğü demokrasiden yana olma tavrını, demokrasi cephesinde yer alma olarak düzenlediğini belirtmekteydi.[157] Cumhuriyet Gazetesi dış siyaset yazarı Ömer Rıza Doğrul –tıpkı Nadi gibi- alınan yeni kararın Türkiye'nin önceki kararlarını tamamlaması anlamına geldiğini, yine bu karar ile Türkiye'nin demokrasiden yana davranış gösterdiğini belirtmekteydi. Doğrul bu çetin siyasetin izlenmesinin "*Milli şefin aydın ve yüksek rehberliğine*"[158] altında şekillendiğini belirtmekteydi.[159] Alınan kararın gerekliliği ve haklılığı konusunda fikir adamlarının ittifak içinde olduğu görülmektedir.

---

[154] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Tuttuğumuz yol üzerine",* **Ulus Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 3

[155] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Tuttuğumuz yol üzerine",* **Ulus Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 3

[156] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 1

[157] N. Nadi, "*Tarihi Karar*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Şubat 1945 s. 1

[158] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Şubat 1945 s. 3

[159] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Şubat 1945 s. 3

Büyük Millet Meclisi'nin aldığı karara bağlı olarak hükümetin Birleşmiş Milletler örgütüne üye olma yolundaki belgeyi imzalaması 25 Şubat tarihli gazetelerde manşetten verilen haber olarak ele alınmıştı: *"Birleşmiş Milletler paktını dün imzaladık."*[160] Aynı gün Nadi kaleme aldığı yazısında Türkiye'nin kararının şu ana kadar sürdürdüğü başarılı politikanın eseri olduğunu vurgulamaktaydı. Böylelikle gelecek barışın hazırlıkları arasında Türkiye'nin, layık olduğu yerde yer alması sağlanmış olacaktır demekteydi.[161] Kararın haklılığı konusunda Nadi ve benzeri fikir adamlarının ısrarla durduğu görülmektedir.

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler örgütüne katılmak üzere gerekliliklerini yerine getirmesinin ardından, basının Birleşmiş Milletlerin kuruluş sürecini ele alacak olan San Francisco Konferansına yönelik bilgileri toplamaya başlaması dikkatlerden kaçmamaktaydı. Konferansa ilişkin bilgiler manşetten verilmekteydi: *"San Francisco hazırlıkları sona eriyor."*[162] Konferansa ilişkin manşet altı haberlerde Cumhuriyet Gazetesi'nin yorumu dikkat çekmekteydi: *"Türkiye'nin Konferansa iştirak etmesinin gerek kendisi, gerek Büyük Britanya için çok ehemmiyeti vardır."*[163] Savaş boyunca müttefik cephede yer almamış olmasına rağmen Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere üye olmasına yönelik Sovyet muhalefetinin İngiltere sayesinde kalkması durumu dolaylı olarak kamuoyuna sunulduğunu göstermekteydi.

---

160 **Ulus Gazetesi,** 25 Şubat 1945 s. 1

161 N. Nadi, "*Kararımızın yankıları karşısında*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Şubat 1945 s. 1

162 **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Şubat 1945 s. 1

163 **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Şubat 1945 s. 1

San Francisco Konferansı'nda Türkiye'yi temsil edecek olan heyetin kimlerden oluşacağı basının önemsediği konulardan biri olarak ön plana çıkmıştı. San Francisco'ya gidecek heyete Hasan Saka'nın başkanlık edeceği ve Rana Tarhan'ın heyette yer alacağına ilişkin haberler basına yansımaktaydı.[164] Birleşmiş Milletler'e üyelik için gerekliliklerini yerine getiren ve bu duruma bağlı olarak San Francisco'ya davet almayı bekleyen Türkiye'de; artık Birleşmiş Milletler konusunda içeriğe yönelik düşünceler üretildiği görülmekteydi. Doğrul 6 Mart tarihli yazısında Birleşmiş Milletler beyannamesinde ve Dumbarton Oaks belgelerinde yer alan *"rey"* meselesinin; net ve eşitlikçi çözümlenmesi gerekliliği üzerinde durmaktaydı. Doğrul'a göre Emniyet Konseyi'nde herkes sorununu eşit bir şekilde dile getirebilmeliydi. Aynı konu başlığı altında yer alan meselelere taraf olan ülkelerin rey vermeme (oylamalara katılmama) durumunu ise haklı bir uygulama olarak gördüğünü belirtmekteydi.[165] Doğrul'un konuya evrensel bir eşitlik yanlısı olarak yaklaştığı yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Gerekli savaş kararını almış, Birleşmiş Milletler paktını imzalamış olan Türkiye'nin konferansa çağrılması, 7 Mart tarihli gazetelerin manşetlerine şöyle taşınıyordu: *"San Fransiscoya dün resmen davet edildik"*.[166]

[164] **Cumhuriyet Gazetesi,** 6 Mart 1945 s. 1

[165] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Devamlı sulh yolunda kesin adımlar"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 6 Mart 1945 s. 3

[166] **Cumhuriyet Gazetesi**, 7 Mart 1945 s. 3

Türkiye'nin savaş ilanı ve San Francisco'ya davet edilmesinin toplumda ve fikir adamları cephesinde büyük bir heyecan doğurduğu aşikardı; ancak devam eden süreçte hayallerin üzerine karabulutlar toplandığı görülmekteydi. Bugün gazetesi yazarı C. Oral'ın 29 Mart'ta kaleme aldığı yazı bu karabulutların neden kaynaklandığını ve ne gibi sonuçlar doğurabileceğini göstermekteydi. Oral'a göre tüm toplumlar ve milletler San Francisco toplantısını büyük bir ümitle beklemekteydi. Zira gelen haberler pek de iç açıcı durumda değildi. Özellikle Balkanlardan gelen haberler işlerin her geçen gün karıştığına âlâmetti. Romanya'da iç karışıklıklar düzelmediği gibi İngiltere ve ABD olayları sert dille eleştirmekte, Sovyetler ise destekler gözükmekteydi. Yalta Konferansı'ndaki uyumlu müttefikler nereye gitmişti? Polonya, Romanya, Yugoslavya... her konuda uzlaşmazlık vardı. Öte yandan Türk-Sovyet antlaşmasının feshi tam da bu ana denk gelmişti. İşte bu koşullar altında San Francisco toplantısı daha bir önem kazanmış durumdaydı. İngiliz Dışişleri Bakanı'nın sözleri bu konuda oldukça yerindeydi: *"San Fransisko konferansı dünya için son tecrübe olacaktır"*[167]. Büyük-küçük her millete dünya barışı ve güvenliği konusunda eşit söz hakkı verilmesi taahhüt edilmişti. Bu taahhüt yerine getirildiği takdirde sorunlar bir şekilde çözüme ulaşacaktı. Aksi halde dünyayı çok daha büyük bir çözümsüzlük beklemekteydi; ancak tarihi tecrübelerden ders çıkarıldığını sıklıkla vurgulayan ABD'nin ümitleri ayakta tutacağına ilişkin bir güven yer almaktaydı.[168] Herkesin iyimser olduğu bir süreçte Oral'ın düşünceleri tam anlamıyla "madalyonun öteki yüzü"nün düşünülmesi olarak görülmelidir.

---

[167] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s.268-269'dan C. Oral, *"Her şey San Fransiskoya bakıyor",* **Bugün,** 29 Mart 1945

[168] **Ayın Tarihi,** Mart 1945, No: 136 s.268-269'dan C. Oral, *"Her şey San Fransiskoya bakıyor",* **Bugün,** 29 Mart 1945

"Yurtta sulh, cihanda sulh", felakete uğramış Anadolu'da bir devrim yaratarak yeni Türkiye devletini kuran önderin, Atatürk'ün sözüdür; ancak bu sözü kulağa hoş gelsin diye söylenmiş bir söz olarak algılamak kesinlikle yanlıştır. Bu söz aynı zamanda bir dış siyaset felsefesidir. Büyük bir haksızlığa uğrayarak yüzlerce yılda elde edilmiş toprakları, birkaç yılda *"cebren ve hileyle"* kaybeden Türk insanın, herhangi bir intikam ateşine düşmeyen yeni savaşların peşinde koşmayan Türkiye'nin felsefesidir. 1934 yılında Balkan Antantı'nı hayata geçiren, 1937'de Sadabat Paktı'na ön ayak olan ve her türlü olumsuzluğa karşın Milletler Cemiyeti üyeliğini kovalayan Türkiye'nin; bu felsefeye ne kadar bağlı olduğunun bir başka adımı olarak Birleşmiş Milletlere üye olması şaşırtıcı değildir. Basınımız da bu uğurda savaşın başından beri devam eden "tarafsızlık" ilkesinden vazgeçilmesinin haklılığını net bir şekilde ortaya koymuştur. Birleşmiş Milletler üyeliği Türkiye'yi dünyanın bir parçası olarak kabul ettiren önemli bir karar olmuştur. Bu durumla yetinmeyen basın, parçası olduğu dünyanın yani Birleşmiş Milletler'in sorunlarına eğilmiş, çözümler aramaya girmiştir. Tabii bu çabalar içinde Bugün yazarı Oral gibi dikkatten kaçması muhtemel durumları hatırlatan önemli değerlendirmeler yapılmış olması da Türkiye'nin Birleşmiş Milletler çatısındaki öneminin bir başka göstergesi olarak görülmektedir.

I.3. Konferans Gündeminde Barış Yolundaki Çalışmalar

I.3.A. Birleşmiş Milletler'in Kurulması

Yalta Konferansı'nın sonuçlanması üzerine yeni kurulacak barış düzeni ve uluslararası örgüte yönelik alınan kararlar önemini yitirmemiş, belki de artarak çoğalmıştı. Ulus gazetesinin konferans kararlarına ilişkin yaptığı haberde

milletlerarası sulh ve emniyet konferansı 25 Nisanda San Francisco'da toplanacak ve bu yeni konferansta Dumbarton Oaks kararları temel alınacaktır yorumunu yapmaktaydı.[169] Aynı bilgileri Cumhuriyet Gazetesi okuyucusuna Milletlerarası Emniyet Teşkilatı; 25 Nisan 1945'te San Francisco'da Birleşmiş Milletler murahhaslarının toplanması, bunun da Dumbarton Oaks teklifleri temelinde olmasına karar verildi, şeklinde sunmaktaydı.[170]

Ulus gazetesi, Yalta Konferansı sonucunda ilan edilen San Francisco Konferansı'nın toplanması için 25 Nisan 1945 tarihinin planlanması durumunun Daily Mail'in dikkatini çektiğini ve İngiliz gazetesinin önemli bir soruyu gündeme getirdiğini *"savaş bu tarihte bitecek mi?"* [171] iletmekteydi.[172] Akşam yazarı Sadak yeni uluslararası örgütün kuruluşunun savaş sona ermeden, yakın bir tarihe alınmış olması üzerine önemli değerlendirmeler yapmaktaydı. Dumbarton Oaks kararlarının Üçler tarafından kabul gördüğünün altını çizen Sadak; *"Kırım konferansı, şimdiden sonra sulhü korumak, milletlerarası emniyeti güven altına almak, tecavüze engel olmak,ve bütün milletlerin işbirliği ile harplerin politik, sosyal ve ekonomik sebeplerini ortadan kaldırmak için Dumbarton Oaks konferansı esasları temel olarak kabul etmiştir."* [173] Bu sözlere ek olarak Sadak, bu amaca uygun olarak uluslararası örgütün konferansını savaş sonrasına bırakmamış ve hemen çalışmaya

---

[169] **Ulus Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 3

[170] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

[171] **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[172] **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[173] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.255'den N. Sadak, "*Kırım konferansı bu harbin en büyük siyasi zaferidir",* **Akşam,** 14 Şubat 1945

başlaması için 25 Nisan'da toplantıya çağırmıştır, bilgisini aktarmaktaydı.[174] Savaş bitmeden barış düzenlemelerinin yapılması başta Sadak birçok fikir adamı tarafından önemsenmekteydi.

Yalta kararları ardından Atay, ilk değerlendirmelerinde Dumbarton Oaks tekliflerinin kabulü ile barış ve güvenlik işlerine 25 Nisan 1945 San Francisco toplantısı ile yer vermekteydi. Ayrıca Atay, Mihverden kurtarılan ya da ayrılan tüm memleketlere ortaklık teklifi yapılmasının altını çizmekteydi.[175] Yalta kararlarının ardından yapılan değerlendirmelerde rastlanmayan önemli bir nokta Cumhuriyet yazarı Doğrul tarafından dile getirilmekteydi. Doğrul Dumbarton Oaks belgelerinde yer alan ve görüş ayrılıklarına sebep olan *"rey"* meselesinin çözümlendiğini; Fransa ve Çin ile yapılacak görüşmeler sonunda kesin karara bağlanacağını bildirmekteydi.[176] Doğrul'un bu konuda takipçi olduğu ve örgütün evrensel değerler üzerine temellenmesini talep ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

16 Şubat tarihli yazısında Esmer okuyucusu ile temel bilgiler ışığında Milletler Cemiyeti ile Birleşmiş Milletler arası farklılıkları paylaşmaktaydı. Yalta'da SSCB ve İngiltere arasında *"taraf ülkenin"*[177] durumu konusunun tartışmaya sebep

---

[174] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.255'den N. Sadak, "*Kırım konferansı bu harbin en büyük siyasi zaferidir",* **Akşam,** 14 Şubat 1945

[175] F. R. Atay, **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[176] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Neticeler ve akisler"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Şubat 1945 s. 3

[177] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Birleşmiş Milletler",* **Ulus Gazetesi,** 16 Şubat 1945 s. 3

olduğunu dile getiren yazar; ancak son kararın henüz kamuoyu ile paylaşılmadığını belirtmekteydi.[178]

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Abadan Birleşmiş Milletler ve kuruluş konferansı üzerine kaleme aldığı 18 Şubat tarihli yazısından önemli değerlendirmelerde bulunmaktaydı. Abadan, Kırım Konferansında alınan karar neticesinde *"BM sürekli barış nizamının kurulup korunmasını sağlayacak... milletlerarası güvenliği sağlam"*[179] temellere oturacaktı. San Francisco Konferansı bu çerçevede *"her türlü saldırganlıkla birlikte harbe varacak siyasi, iktisadi anlaşmazlıkları önleyici bir milletler anayasası üzerinde"*[180] çalışacaktı. San Francisco'nun seçimi konunun bir Avrupa değil dünya meselesi olduğunun kanıtıydı. Ayrıca bu seçim Roosevelt'inde önderliğinde ABD'nin I. Dünya Savaşı sonrası olduğu gibi kabuğuna çekilmeyip, gelecek için *"nazım bir rol"*[181] üstleneceğini göstermekteydi. *"Sürekli dünya barışı ve emniyet nizamı ancak müsavi haklara sahip hür milletlerin müşterek ülküler uğrunda gönülden iş birliği desteğine dayanabilir."* [182] Üniversal bir karakter olmalı, bunun için de bütün milletler aynı hak ve imkanlara sahip olacağı gibi dönemin mihver yanlıları vakitleri gelince bu örgüte katılmalıdırlar... Abadan son olarak, herkese eşit durum sağlanmasının önündeki veto kavramının Yalta'da daraltılması çok önemli bir gelişmedir, demekteydi.[183]

---

[178] A. Ş. Esmer, *"Dış Politika: Birleşmiş Milletler",* **Ulus Gazetesi,** 16 Şubat 1945 s. 3

[179] Prof Dr Y. Abadan, *"Milletlerarası emniyet teşkilatı",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 18 Şubat 1945 s. 1

[180] Prof Dr Y. Abadan, *"Milletlerarası emniyet teşkilatı",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 18 Şubat 1945 s. 1

[181] Prof Dr Y. Abadan, *"Milletlerarası emniyet teşkilatı",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 18 Şubat 1945 s. 1

[182] Prof Dr Y. Abadan, *"Milletlerarası emniyet teşkilatı",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 18 Şubat 1945 s. 1

[183] Prof Dr Y. Abadan, *"Milletlerarası emniyet teşkilatı",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 18 Şubat 1945 s. 1

Cumhuriyet Gazetesi yazarı Doğrul'un 7 Mart tarihli yazısı Milletler Cemiyeti ile Birleşmiş Milletler arası farkları ve Birleşmiş Milletler'deki yenilikleri anlatan bir yazıydı. Doğrul, Milletler Cemiyeti düzeninde her ülkenin veto hakkına sahip olduğunu ve kararların oy birliğine dayandığını belirtirken, Birleşmiş Milletler'de yalnız beş daimi veto olduğunu ve kararların çoğunluk esasına dayandığını söylemekteydi. Buna ek olarak alınan kararlar Birleşmiş Milletler'in tüm üyelerince uygulanmak zorundaydı. Bu şekilde özetlenen farklar yazara göre Birleşmiş Milletler'i, Milletler Cemiyeti'ne kıyasla kat kat önemli kılmaktaydı.[184] Milletler Cemiyeti tecrübesinin getirdiği kaygıları gidermeye çalışan fikir adamları, Birleşmiş Milletler ve Milletler Cemiyeti arasındaki farkları sürekli olarak konu edinmişlerdi.

Doğrul 14 Mart tarihli yazısında ilginç bir noktaya dikkat çekmekteydi. Times'da çıkan bir yazıdan yola çıkarak konuya yaklaşan Doğrul; Kırım ve Dumbarton Oaks'ın büyük devletlerin kendi aralarında savaşa kalkışmadıkça büyük bir harbi önleyebileceklerini, öbür ihtimal karşısında yetersiz olduğunu belirtmekteydi.[185] Bu yorumu ile Doğrul, günümüzde bile tartışma konusu olan önemli bir eleştiriyi söz konusu etmekteydi.

Birleşmiş Milletler konferansı yaklaştıkça, Dumbarton Oaks belgesinin içeriği ve bağlı tartışmaların Türk basınının ilgisini çektiği anlaşılmaktadır. Abadan'ın 20 Mart tarihinde kaleme aldığı yazı Dumbarton Oaks belgesinde yer alanlara ilişkin tartışmalara yöneliktir. Abadan San Francisco Konferansında tartışılacak oy meselesi üzerinde anlaşmazlık olduğunu ve küçük devletlerin

[184] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Yeni emniyet sistemi"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 7 Mart 1945 s. 3

[185] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Ameli sulhçuluk"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Mart 1945 s. 3

çekincelerinin bulunduğunu vurgulamaktaydı. Ancak konunun uzun uzun tartışılacağının anlaşıldığını belirtilmekten fazla bir yorum getirmemekteydi.[186] Abadan'ın bu tutumundan konferans sürecinde konunun uygun bir şekilde çözüleceğine dair ümidi olduğu çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır.

Abadan'ın yazısının üzerinden dört gün geçtikten sonra Cumhuriyet Gazetesi verdiği bir haberde küçük devletlerin duydukları endişeyi ön plana çıkarmaktaydı. Küçük ülke olarak tanımlanan birçoklarının San Francisco'da Dumbarton Oaks planını kabul etmemelerinin muhtemel olduğunu iletmekteydi.[187] Sorunun aşılacağına dair ümit beslediği düşünülebilecek olan Abadan'ın, gelen haberler karşısında kaygıları paylaşır bir konuma geldiği görülmekteydi.

Konferans öncesi ortaya çıkan anlaşmazlık konularına bir ek de, üç büyük devlet arasındaki bir konu olarak basına yansımaktaydı. Konferans ve Sovyetler başlığı altında konu edilen haberde; San Francisco'ya Beyaz Rusya, Ukrayna ile Sovyet Rusya için ayrı temsil heyetleri gitmesini isteneceği belirtilmekteydi.[188] Basının ilk kez 25 Mart'ta ele aldığı konu birçok kez gündemi işgal edecektir; ancak konu aslen Yalta sürecinde karara bağlanmıştır.

Üçler arası oluşabilecek anlaşmazlığın göstergesi olarak kabul gören Sovyetler Birliği'nin taleplerinin, basın tarafından halen dikkatlice takip edildiği görülmekteydi. Sovyetler San Francisco'da üç oy sahibi olmak istiyor, şeklinde

---

[186] Prof Dr Y. Abadan, *"Büyük Devletler ve dünya emniyeti"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Mart 1945 s. 1

[187]**Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Mart 1945 s. 1

[188]**Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Mart 1945 s. 1

özetlenebilecek haberlerde, önceki haberlerden farklı olarak Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın Yalta'da alınan karar neticesinde ayrı üyelikleri isteniyor denmekteydi.[189] Durumun Yalta'da görüşülmüş olması ihtimalinden söz edilmiştir.

2 Nisan günü *"Yeni bir dünya için"* başlığı ile Abadan'ın kaleme aldığı yazı Yalta Konferansı öncesi ve sonrası Üçler'in yarattığı büyük beklentilerin yıkılmak üzere olduğuna ilişkin bir eleştiridir. Abadan, Üç büyük devlet Yalta'da yarattıkları beklentileri bozmak üzere diyerek okuyucusunu uyarmaktaydı. Oy konusu küçük devletleri memnun etmediği gibi, büyük bir hayal kırıklığına sevk etmekte olduğunu belirten yazının devamında Abadan; konferansın bu durumu, beklendiği üzere, gönülden işbirliğine gidilerek düzene koyması gerekmektedir, yorumunu yapmaktaydı.[190] Abadan'ın iş birliğine çağrı yaptığı gün Vatan gazetesinin siyaset yazarı M. H Zal daha sonra Abadan tarafından da paylaşılacak olan bir kuşkuyu dile getirmekteydi. *"San Fransisko gecikecek mi?"* makalesine bu başlığı veren Zal, Birleşmiş Milletleri büyük hevesle beklenen bir örgüt olarak tanımlamaktaydı. Gelinen tarih itibariyle katılımcılar San Francisco'ya hareket etmek üzereydiler. Şimdi ise Sovyetlerin Lehistan meselesindeki tutumu bu hevesi bozmak üzeredir. Yazar ayrıca geçerli olan Leh hükümetinin savaş koşulları içindeyken Rusya'ya rağmen çağrılmasının yanlış olacağını belirtmiştir. Amerika'da sinirler bu nedenle gergin olduğunu belirten yazar, bir de konferansın ertelenmesi halinde halkta büyük

[189] **Ulus Gazetesi,** 31 Mart 1945 s. 1

[190] Prof Dr Y. Abadan, *"Yeni bir dünya için",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Nisan 1945 s. 1

bir hayal kırıklığı olacağını vurgulamaktadır.[191] Vatan yazarı bu yazısı ile adeta bir süre sonra kamuoyunda oluşacak kaygılara öncülük etmektedir.

Yine 2 Nisan günü Birleşmiş Milletler'in San Francisco toplantısına ilişkin bir yazı da, Siyasi İlimler Mecmuası'nda Burhan Belge tarafından ele alınmıştır. Belge'nin bu yazısındaki bazı sözlerinin, altının kalın çizgiler ile çizilmesi gerekir. Belge öncelikle, San Francisco için seçilen tarihin çok erken olduğu görüşündedir. Toplantı tarihi savaşın çetin şekilde devam ederken olsa ya da savaş sona erdikten makul bir süre sonra olsa gün itibariyle yaşanan sorunların bir kısmı yaşanmayacaktır. Bengü *"Almanya'nın birdenbire takattan düşerek harbin bitmek üzere bulunduğunun herkesçe anlaşılması, sulhe dair olan müşterek tasarıyı zedelemişe, hususi ihtirasları da kamçılamışa benziyor"*[192] demektedir. Ayrıca henüz bazı devletler ya kurtulmamış ya da savaşan taraf olduklarından makul birer hükümetle temsil edilmemektedirler. Bu nedenle zaman geçtikçe bu durumlarını kazanacaklar ve bu sürekli olarak yeni bir devletin Birleşmiş Milletler kapısına üyelik için gelmesi anlamına gelecektir. Bengü *"bu suretle, sükûnetle çalışması lâzım gelen bir konferans, askeri hâdiselerin arka arkaya boca edeceği oldu bittiler yüzünden, siyasi bir borsa salonuna dönecektir"*[193] değerlendirmesini yapmaktadır. Bengü yazısının devamında Üçler'i özellikle de Sovyetler ve İngiltere'yi eleştirmektedir. Bu iki devleti kendi çıkarlarına kapılarak dünya sorunlarını unutmakla suçlamaktadır. *"Sür'atli bir akış halinde olan dünya hâdiselerine bakınca,*

---

[191] M. H. Zal, *"Siyasi İcmal: San Fransisko gecikecek mi?",* **Vatan Gazetesi,** 2 Nisan 1945 s. 3

[192] B. Belge, *"Yalta ile San-Fransisko Arasında"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 2 Nisan 1945, s. 34

[193] B. Belge, *"Yalta ile San-Fransisko Arasında"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 2 Nisan 1945, s. 34

prensipler adına en çok Amerika'nın konuştuğunu ve bu hususta en çok onun çalıştığını görüyoruz"[194] diyerek Bengü, Sovyetler ve İngiltere eleştirilerini bu şekilde tamamlamaktadır. San Francisco'nun bir sulh görüşmesi olmadığını; ancak daha sonraki sulh düzenin temeli olacağından önemli rol oynayacağını vurgulayan Bengü, *"bu rolün, insanlık adına müspet olması, kabaca iki şarta bağlıdır. Birinci şart, Üçlerin, arasında sağlam bir anlaşma mevcut olması. İkinci şart, Üçlerin, kendilerinden ziyade ve kendilerinden önce, yani, icabında kendi hususi menfaatlerinden fedakarlık yaparak, ilân ettikleri prensipleri tatbik etmeleri"*[195] cümlelerine yer vermektedir. Karamsar bir şekilde ele aldığı yazısının sonlarında yazar Almanlar'a karşı birleşen bu kuvvetlerin, savaşın bittiği günde ortaya çıkacak kaos ortamına karşı birleşeceğini belirtmektedir. Bengü'nün son değerlendirmeleri ise *"bu hal, mevcut kuvvetlerin üzerine bir kuvvet yaratır. Harp edip yenmek için değil, yenenleri de yenilmiyenleri de yoluna getirmek için. Buna, inanınız"*[196] şeklinde olmuştur. Bengü'nün savaş ve konferans sürecinin bu kadar başında önemli tespit ve değerlendirmeler içeren bu yazısı takdir edilmeyi gerektiren bir niteliktedir.

Zal'ın bir gün önce dile getirdiği kaygılar kendi gazetesi Vatan'ın manşetinden cevap bulmaktaydı: *"Londra mahfileri, konferansın tehirine ihtimal vermiyor"*[197]. Vatan olası gecikmelere ilişkin bilgiler verirken, Cumhuriyet'te Nadi Birleşmiş Milletlerin kendisi ile ilgilenmekteydi. Birleşmiş Milletler konusunda tartışmaların

---

[194] B. Belge, *"Yalta ile San-Fransisko Arasında"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 2 Nisan 1945, s. 35

[195] B. Belge, *"Yalta ile San-Fransisko Arasında"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 2 Nisan 1945, s. 35

[196] B. Belge, *"Yalta ile San-Fransisko Arasında"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, 2 Nisan 1945, s. 38

[197] **Vatan Gazetesi,** 3 Nisan 1945 s. 1

yoğunlaştığı oy meselesine 3 Nisan tarihli yazısı ile Nadir de taraf olmuştur. Oy meselesine kilitlenen konferansta Sovyetlerin üç oy istemesi, ABD'nin de aynı hakkı talep etmesi ve bu duruma İngiltere'nin birçok dominyonu olduğunu örnek göstermeleri Nadir tarafından eleştirilmekteydi. Nadir İngiliz dominyonlarının anavatandan bağımsız olduklarını, savaşa dahi tek tek ve farklı zamanlarda katıldıklarını belirtmekteydi.[198] Nadi açıkça İngiltere'nin yanında yer alan bir değerlendirmede bulunmuştur.

Diğer yazarların oy meselesinde Sovyetlere ve olası ABD tavrına karşın Doğrul, önemli bir değerlendirmede bulunmaktaydı. İngiltere ve ABD'nin Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın ayrı üyeliklerini kabul etmekte olduğu ve ABD'nin benzer bir talepte bulunmayacağının anlaşıldığını belirten Doğrul; bu kararın Yalta'da alındığını, böylelikle Üç Büyükler arası bir anlaşmazlığın söz konusu olmadığını belirtmekteydi.[199] Doğrul'un meseleyi can alıcı noktadan yakaladığı yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır. Aynı gün Vatan gazetesi Doğrul'un tespitlerini haklı gösterecek nitelikte bir başlık ile önemli bir kaynağa atıf yaparak önemli bilgiler vermektedir: *"San Fransisko Konferansı ve Sovyet Rusya: Pravda, konferansın tam zamanında toplanacağını ve vazifesini göreceğini söylüyor"*[200]. Vatan'ın konuyu takibindeki ısrarcılığı ayrıca takdir edilmesi gereken bir kurumsal siyaset olarak ön plana çıkmaktadır.

---

198 N. Nadi, "*San Francisco geri kalırsa"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Nisan 1945 s. 1

199 Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: San Francisco için hazırlıklar"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 5 Nisan 1945 s. 3

200 **Vatan Gazetesi,** 5 Nisan 1945 s. 1

Dünya siyasilerinin kullandığı hatta basına da yansıyan *"büyük-küçük devlet"*[201] tanımlarının Ulus gazetesi yazarı Fenik'i rahatsız ettiği görülmekteydi. Fenik demokrasi kavramının coğrafi büyüklük ile karşılaştırılmasını eleştirmekte ve yeni düzende tam bir demokrasi istemekteydi.[202] Fenik'in bu çıkışı evrensel demokrasi ilkelerinin ortaya konması olarak ele alınmalıdır.

Başta oy meselesi olmak üzere çeşitli konularda tartışmaların yoğunlaşması ve kırgınlıkların olması üzerine San Francisco toplantısının ertelenmesi beklentisi doğmuştur. Bu beklentiye yönelik olarak;*"Hür ve eşit haklara sahip milletlerarası iş birliğine ve sürekli barış"*[203] bu temenni çerçevesinde Abadan tarafından kaleme alınan yazı San Francisco'nun olası ertelenme ihtimalini kabul etmemekle birlikte, büyük devletleri ağır kalmakla eleştirmekteydi.[204] Abadan'ın açıkça bu noktadan sonra dünya barışı ve düzeni konusunda olası bir geri adımı, her şeyin kaybı olarak gördüğünü söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

San Francisco Konferansının tarihi yaklaştıkça Türkiye'nin de hangi savları ileri süreceği, çalışmalara nasıl katkıda bulunacağı gündemi oluşturan sorular olarak ortaya çıkmaktaydı. Cumhuriyet Gazetesi Türk heyetinin, Türkiye *"dünyada kolektif emniyet teşkilatının kurulmasına memnuniyetle taraftardır ve Dumbarton Oaks planını sempati ile karşılamaktadır. Bu plan umumi bakımdan iyi olmakla beraber*

---

[201] M. Fenik, "*Küçük Devletlerin Hakları*", **Ulus Gazetesi,** 8 Nisan 1945 s. 1

[202] M. Fenik, "*Küçük Devletlerin Hakları*", **Ulus Gazetesi,** 8 Nisan 1945 s. 1

[203] Prof Dr Y. Abadan, *"Dünya ve biz",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 10 Nisan 1945 s. 1

[204] Prof Dr Y. Abadan, *"Dünya ve biz",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 10 Nisan 1945 s. 1

ihtiva ettiği prensiplerden bazılarının ıslaha ihtiyacı vardır"[205] savını iletmesinin beklendiğini söylemekteydi.[206]

Takvimlerin 25 Nisan 1945'i göstermesi ile manşetler; *"Konferans bugün öğleden sonra açılıyor: Kırk altı devletin 1200 temsilcisi dün San Francisco'da toplandılar"*[207] şeklinde hazırlanarak okuyucuya beklenen haber duyurulmuştur.

San Francisco Konferansı'nın başlamasının ardından basına yansıyan ilk önemli karar Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın, milletlerarası teşkilata üye yapılmalarının kararlaştırılması olmuştur.[208] Böylelikle gündemi meşgul eden konu, sanılanın aksine sorunsuz bir şekilde çözülmüştür.

Konferans sürecinde Türkiye'yi ilgilendiren ve ardından infial etkisi yapan bir olay cereyan etmiştir. Bu olay hiç kuşkusuz 9 Mayıs günü gazete haberlerine şu şekilde yansıyan olaydır: *"Konferansta yapılan acayip ve ahmakça bir müracaat"*[209] Ermeni ırkının imhadan kurtarılması için Türkiye'deki Ermenilerin Rusya'ya nakledilmesi istenilmiştir.[210] Tercih edilen kelimelerden anlaşılacağı üzere basın bu durumu hakaret olarak ele almıştır. Söz konusu teklifin başka bir amaçla yapılmış olabileceğine ilişkin bir yorum 9 Mayıs itibariyle görülmemekteydi.

---

[205] **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Nisan 1945 s. 1

[206] **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Nisan 1945 s. 1

[207] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Nisan 1945 s. 1

[208] **Cumhuriyet Gazetesi,** 29 Nisan 1945 s. 1

[209] **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Mayıs 1945 s. 1

[210] **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Mayıs 1945 s. 1

Konferansın toplanması üzerinden yaklaşık bir ayın geçtiği dönemde konuşulan, tartışılan konuların değişmediği görülmekteydi. 28 Mayıs tarihli yazısında Abadan Birleşmiş Milletler'in Milletler Cemiyeti'nden farklı olması için milli egemenlik prensiplerine aykırı olmamak kaydı ile bir otoriteye sahip olması gerektiğini belirtmekteydi. Ayrıca güvenlik konseyindeki *"veto"* hakkı acilen değiştirilmeliydi. Abadan aksi halde küçük devlet küçük kalmaya mahkumdur demekteydi.[211] Günümüzde de çokça tartışılan durumu Abadan çok net bir şekilde özetlemektedir: "küçüğün küçük, büyüğün büyük kalması".

Haziran ayına gelindiğinde Birleşmiş Milletler ve ona ilişkin kısır tartışmalar devam etmekteydi. Cumhuriyet Gazetesi siyaset yazarlarından Abidin Da'ver, veto hakkını eleştirmekteydi. Beş büyük devleti çok güçlü konuma taşıyan bu hakkın özellikle de bu beş büyük devletten birinin tarafı olacağı bir savaş durumunda barış getirilmesine engel olacağını veya örgütte yapılacak olası bir oylamayı adeta savaş için yapılan bir oylama haline getireceğini belirtmekteydi.[212] Barış için kurulan bir örgüt için, "savaş oylaması yapacak" yorumu önemli bir tespittir. Da'ver'in bu yorumu yine diğer fikir adamlarının yorumlarında olduğu gibi günümüzde bile süren sorunların ilan edilmesi olmuştur.

---

[211] Prof Dr Y. Abadan, *"Dünya düzenini kurmada güçlükler",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Mayıs 1945 s. 1

[212] A. Da'ver, *"Harbe mi, yoksa barışa mı veto?",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Haziran 1945 s. 1

Cumhuriyet Gazetesi konferansın girdiği çıkmaz değerlendirmesinin yapıldığı yorumların üzerine, veto meselesinin Üçler toplantısına kaldığı haberlerinin geldiğini okuyucusuna sunmaktaydı.[213]

Önceki konferansın sıkıntıya girdiği, kısır tartışmaların yaşandığı haberlerinin üzerine ortaya çıkan önemli bir gelişme gazete haberlerine yansımaktaydı: *"San Francisco konferansında; gerginlik havası kısmen zail oldu. Dünya emniyetini tehlikeye koyacak devletlere karşı zaruri tedbirler alına bilecek."*[214] Konferansın çıkmaza girdiği düşüncesi tam anlamı ile yer etmişken gelen haberin umutları yeşerttiği açıktır; ancak sorunun nasıl çözüldüğüne ilişkin nitelikli bilgiler bulunmamaktaydı.

9 Haziran itibariyle San Francisco'daki sıkıntıların aşıldığı konusu manşetlere taşınır hale gelmişti: *"İki iyi haber : San Francisco konferansında veto meselesi hallolundu..."*[215]

25 Nisan 1945'ta başlayan, uzun ve zorlu tartışmalara sahne olan San Francisco Konferansı, 25 Haziran 1945'te manşetlerden duyurulan haberler eşliğinde sona ermiştir: *"Birleşmiş Milletler konferansı bitti"* [216]. Anayasa ertesi gün

[213] **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Haziran 1945 s. 1

[214] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Haziran 1945 s. 1

[215] **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Haziran 1945 s. 1

[216] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Haziran 1945 s. 1

imzalanacak duyurusu ile Cumhuriyet Gazetesi Birleşmiş Milletler Şartnamesi'nin bir çeşit anayasa olduğu yorumunu yapmaktaydı.[217]

Dünyanın ilerleyen yıllarda barış ve barışa dayalı bir düzen içinde kalmasını hedefleyen bir örgütlenme düşüncesi. Bu düşünceye temel olarak ortaya atılan; tüm ülkelerin ortak bir noktada, eşit ve hür bir şekilde buluşması fikri. Ancak işin gelip çattığı nokta Abadan'ın yaptığı yorumda olduğu gibi "küçüğü küçük, büyüğü büyük" olarak sabitleyen bir sistem.

Dönemin fikir adamlarının neredeyse tümünün güncel zamanlarda şikayet edilen, değişmesi talep edilen Birleşmiş Milletler çatısı altındaki birçok soruna daha o günlerde itiraz etmiş olmaları dikkat çekicidir. Her ne kadar bu muhtemel olumsuzlukları engelleme çabaları boşa çıkmış olsa da, öngörülerinden bahsetmek gerekir.

Evrensel değerlerin her koşulda savunulduğu da yine fikir adamlarının kalemlerinden yansıyan duygu ve düşünce dünyalarından anlaşılmaktadır. Savaşın kazananı olacak devletlerin önceden planladıkları her kazanıma sorunsuz imza attıkları görülmektedir. İşin en ilginç yanı da, bu kazanımları güvence altına aldıkları sırada, dünya kamuoyunun onları kendi aralarında bir anlaşmazlığa düşecekleri kaygısına kapılmışken bu işi yapmış olmalarıdır. Dikkat çekici bir başka olay da önceki bölümlerde Sovyetler Birliği'nin gerek kendi basınını, gerek güdümü altındaki ülkeleri ve basınlarını Türkiye'ye karşı koz olarak kullanmaya çalışırken; bu duruma bir de Birleşmiş Milletleri eklemiş olmasıdır. 9 Mayıs 1945 tarihli gazetelerde

[217] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Haziran 1945 s. 1

yaşanan infialin sebebi olan Ermeni başvurusunun, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye karşı kullandığı linç kampanyasının parçası olduğunu söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır; ancak basının ve fikir adamlarının bu başvuruyu bu şekilde değerlendiren bir yorumuna rastlanmaması da düşündürücüdür.

I.3.B. Almanya'nın Silahsızlandırılması ve Tamirat Borcu

Savaşın sonunun yaklaşması, Almanya'nın geri dönülemez bir yenilgiye doğru gitmesi Ulus gazetesinin önemli soruyu sormasına neden olmaktadır; *"Herkesin sorduğu bir Sual: Harpten sonra Almanya nasıl idare edilecek"* [218]. Savaş sonrasına ilişkin değerlendirmede bulunabilmek için İngiltere'nin Müttefikler Denetleme Komisyonu delegelerinden alınan bilgilerin verildiği haberin incelenmesi gerekmektedir. Bunlar arasındaki en çarpıcı değerlendirme kuşkusuz *"Ara bozucu Polonya koridoru"* [219] söylemi olmuştur.[220] Henüz Yalta Konferans'ı toplanmamışken, basının önemli uluslararası bir sorunu gözler önüne sermiş olması dikkate değer bir durumdur.

Savaşın sonunun gelmesi yeni ve birbirinden ilginç soruların ortaya atılması ve acil yanıt aranması durumunu ortaya çıkarmıştı. Nadi 27 Ocak tarihli yazısında işte bu derece önemli sorulara yanıt aramaktaydı. Nadi, Almanya'nın düşüşü ile birlikte Almanya'yı kimin temsil edeceği sorununun ortaya çıkacağını belirtmekteydi. Yazara göre Üçler Konferansı'nda bu durum karara bağlanmalıydı.

---

[218] **Ulus Gazetesi,** 20 Ocak 1945 s. 4

[219] **Ulus Gazetesi,** 20 Ocak 1945 s. 4

[220] **Ulus Gazetesi,** 20 Ocak 1945 s. 4

Daha şimdiden bazı guruplar ortaya çıkmıştı. Bu nedenle ileride olası bir kaosu önlemek için Üçler bu konuyu ele almak zorundaydı.[221] Yeni Almanya'nın geleceği savaş bitmeden fikir adamlarınca önemsenen bir konu olarak ortaya çıkmaktaydı.

Yaklaşmakta olan Üçler görüşmesinde Almanya'nın geleceği konusuna ilişkin değerlendirmelerde bulunan Nadi; Müttefiklerin Alman halkını değil sadece Nazileri cezalandırmak ve ortadan kaldırmak niyetinde olduklarını, bu amaç için bir süre Almanya'yı işgal altına alabileceklerini belirtmekte ve uyarıda bulunmaktaydı: Bu planın tatbikinde yaşanabilecek hataların, yeni bir Versailles yaratması ihtimalinden kaçınılması gereklidir.[222] Nadi'nin uyarısının yeni bir savaşın önüne geçecek değerde olduğu açıktır.

Konferans devam ederken gelen bazı bilgilerden yola çıkarak Almanya'nın geleceğine ilişkin değerlendirmeler yapan kişilerden biri de Cumhuriyet Gazetesi dış haber yazarı Doğrul'dur. Doğrul 9 Şubat tarihli yazısında; *"Şimdiden anlaşıldığına göre Müttefikler bütün Almanya'yı işgale karar vermişler ve bölgelere ayırmışlardır"* [223] demekte ve eklemektedir: Fransa'ya da bir bölge verilecektir. Doğrul'a göre bunda esas amaç Almanya'yı silahsızlandırmak, bir daha silah üretemez kılmak ve Nazilerin iktidara göz dikmelerine engel olmaktır.[224] Doğrul Almanya'nın kontrol altında tutulabilmesi için yerinden denetimin yani, bir süre işgalin gerekli olduğunu vurgulamaktaydı.

---

[221] N. Nadi, "*Üçler konferansı ve birkaç mesele*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Ocak 1945 s. 1

[222] N. Nadi, "*Almanya'ya ne yapılacak?*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Şubat 1945 s. 1

[223] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Hailenin son perdesi"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 9 Şubat 1945 s. 3

[224] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Hailenin son perdesi"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 9 Şubat 1945 s. 3

Nadi daha önce de olduğu gibi Almanya'nın geleceği hakkında görüşlerini bildirirken I. Dünya Savaşı sonrası yapılan hatalardan yola çıkarak dikkat edilmesi gereken hususları dile getirmekteydi. Nadi, savaş sonrası Almanya'nın işgal ve kontrol altında tutulduğu kadar, Avrupa'nın gerisine adapte edilmesi gerektiğini belirtmekteydi. Bunun yapılmaması halinde ne kadar zayıf bir Almanya kurulursa kurulsun, sürekli barış sağlanamaz demekteydi.[225] Şu ana kadar yapılan yorumların tümü Almanya'nın zapt edilmesine yönelikken, Nadi yeni Almanya'nın uyumuna dikkat çekerek önemi bir noktaya değinmektedir.

Almanya'nın geleceğine ilişkin olarak ele alınabilecek ilk somut bilgiler, Üçler Konferansı'ndan sonra çıkarılan tebliğe ilişkin basına yansıyan haberler olacaktır. Tebliğdeki çıkarımlara göre Üçler görüşmesinde meseleye ilişkin alınan ilk karar Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimiyete zorlanmasıydı. Almanya'nın gelecek durumuna ilişkin ilk karar ise Alman topraklarının üç ayrı işgal bölgesine ayrılacak olmasıydı. Böyle bir savaş durumunda beklenileceği üzere Alman ordusu silahlarından tecrit edilecekti. II. Dünya Savaşı açısından önemli olarak kabul görecek bir başka mesele ise Harp suçlularını yargılanmak üzere özel mahkemeler kurulacak olmasıydı.[226] Ulus gazetesinin kararlara ilişkin haberlerine ek olarak Cumhuriyet önemli bir bilgiye dikkat çekmekteydi. Cumhuriyet'in dikkat çektiği bilgi; Üçler görüşmelerinde karmaşa yarattığı tahmin edilen Almanya'nın yaptığı tahribatı onarması meselesiydi. Onarma-tamirat durumun gerekliliği kabul edilmiş; ancak nasıl uygulanacağına ilişkin Moskova'da bir komisyon kurulmasına karar

---

[225] N. Nadi, "*Temel Davalara girişmeden önce*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 10 Şubat 1945 s. 1

[226] **Ulus Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 3

verilmiştir.[227] Tazminat konusunun basında diğer konuların gerisinde kaldığı görülmekteydi.

Yalta kararlarına ilişkin yerli yabancı tepkiler basına yansımaktaydı. 14 Şubat tarihli Ulus gazetesi bu tepkilerden önemli bir tanesi olan Sovyetler Birliği'nin esas yayın organı Pravda'nın yorumlarına yer vermekteydi. Pravda'nın konu üzerine yorumları şu şekildedir: *"Kırım konferansının tarihi manası, hakikatte Almanya'nın kalbine indirilecek yeni ve daha kuvvetli darbelerin gerektirdiği şartları kararlaştırmak değil; fakat aynı zamanda, Alman militarizminin hurriyet aşıkı milletlere yeni bir tecavüzünü imkansız kılacak şartları son bir defa tayin etmektir."*[228]

Yalta kararlarına ilişkin yerli yorumlara katkıda bulunanlardan biri de Ulus gazetesinin başyazarı Atay'dı. Atay, Yalta'da karara bağlanmamış hiçbir mesele kalmamıştır demekte ve eklemektedir: *"Almanya'nın değil, Naziliğin ve Alman militarizminin yıkılmasını kendilerine amaç edinilmiştir."*[229]Akşam yazarlarından Necmettin Sadak da konuya ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktadır: *"Nazi rejimi ve Alman askerlik kudreti kökünden kazınacaktır. Bundan başka Almanyaya, yaptığı zararları ödetmek için Moskovada bir komisyon kurulacaktır."*[230] Yazarların ilk planda savaşın ana felsefesi olan Nazizim ve militarizmin bitirilmesi ilkesini önemsedikleri görülmektedir.

---

227 **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

228 **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

229 F. R. Atay, **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

230 **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.255'den N. Sadak, "*Kırım konferansı bu harbin en büyük siyasi zaferidir",* **Akşam,** 14 Şubat 1945

Savaş koşulları, beklentilerin yüksek olması ve tabii Almanya'ya yönelik kararlar büyük bir kısmının askeri-işgal çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla genel olarak yorumlar da bu çerçeve dahilinde yapılmıştır; ancak Cumhuriyet Gazetesi başyazarlarından Abadan, göz ardı edilmemesi gereken geleceğe ilişkin yorumları ile diğerlerinden ayrılmaktaydı. Abadan'ın 15 Şubat tarihli yazısında yaptığı yorumlar şu şekildedir: *"Kayıtsız, şartsız teslim olduktan sonra; demokratik düşünce ve rejimi benimseyen Alman milleti de, Atlantik beyannamesi hükümlerinden yararlanabilecektir".*[231] Ayrıca Abadan; *"Sürekli ve haklı dünya barışının, ancak haklarına sahip hür ve eşit milletlerin gönülden işbirliği"*[232] ile olabileceğini vurgulamaktaydı.[233] Abadan, Almanya'nın tam bir tecrite uğratılmayacağını, günü geldiğinde dünya sistemine kabul edileceğini belirtmekteydi.

Yalta kararları üzerine doğan tepkilerin içeriğine inerek okuyucusunu aydınlatmayı hedefleyen Nadi, 17 Şubat tarihli yazısı ile meselenin aydınlatılmasında ileri bir adım atmıştır. Bu amaçta iki farklı görüşü köşesine taşıyan Nadi, Eski İngiliz Dışişleri Müsteşarı Lord Vasittart ile kadın gazeteci Dorothy Thompson'ın görüşlerini paylaşmaktaydı. Eski İngiliz Dışişleri Müsteşarı Lord Vasittart Almanların ne olursa olsun cezalandırılması gerektiğini savunmakta, Versailles'in aslında ağır maddeler içermediğini Almanya'nın Nazizm ve militarizm ile bundan sıyrılma yolunu bulduğunu belirtmekteydi. Ayrıca Almanları sınıflara ayırarak; Nazileri haksız cezaya, öbürü haklı serbest denmemeliydi. Lord Vasittart *"Dünyanın*

---

[231] Prof Dr Y. Abadan, *"Kırım Anlaşmasının esasları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Şubat 1945 s. 1

[232] Prof Dr Y. Abadan, *"Kırım Anlaşmasının esasları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Şubat 1945 s. 1

[233] Prof Dr Y. Abadan, *"Kırım Anlaşmasının esasları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Şubat 1945 s. 1

başına gelen felaketlerden tekmil Almanlar beraberce mesuldürler"[234] şeklinde radikal bir şekilde görüşlerini dile getirmekteydi. Öte yandan gazeteci Dorothy Thompson ise Alman milletinin aslen bir İngiliz, bir Fransız *"ferd"* anlayışından farklı olmadığını; sorunun Almanya'nın oluşumunun son asra kalmış ve tamamlanmamış olması olduğunu belirtmekteydi. Almanya'nın derdi anlaşılmadan geleceği üzerine görüş bildirilmez, demekteydi. Yani Almanya muhakkak Birleşmiş Milletler sistemine dahil edilmeliydi. Bu iki taban tabana zıt görüşü okuyucusuyla paylaştıktan sonra Nadi, kendisinin de meslektaşı ile hem fikir olduğunu, Lord'un düşüncesiyle hareket edildiği takdirde Almanya'nın başında terbiyeci rolü ile sanılandan çok daha uzun kalınmasını gerektireceğini belirtmekteydi. Bu tutumunda başta kalıcı barış düşüncesini yaralayacağını belirtmekte ve kesinlikle karşı çıkmaktaydı.[235] Diğer bir değişle Nadi, 'Versailles felsefesi'nin geri dönmesi durumundan çekinmekteydi.

Savaşların ve barışların kuşatılmışlığına bakılırsa, uzun, kanlı ve de birçok haksızlığın yaşandığı bir savaşın ardından intikam ateşinin içine düşülmesi ne kadar doğal ise; bu ateşin başka intikam ateşlerini yakacağı gerçeği de o kadar doğaldır. Savaşın odak noktasında olan ve otuz yıl gibi bir süre içinde benzer büyüklükte bir savaşın yine odak noktası olmuş olan Almanya'nın geleceği konusu; Hamlet'in dediği gibi "işte bütün mesele, bu". I. Dünya Savaşı tecrübesinden alınan derslerin basın tarafından net bir şekilde tartışıldığı görülmektedir.

---

234 N. Nadi, "*İki görüş"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 17 Şubat 1945 s. 1

235 N. Nadi, "*İki görüş"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 17 Şubat 1945 s. 1

Almanya'nın savaş çıkarmasındaki temel iki sorunun üzerine gidilmesi gerekliliği ortak bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. İlki Naziliğin ortadan kaldırılmasıdır; ancak bu durumu sağlamak için gerekli görülen işgalin, fikir adamlarını şüpheye ittiğinin belirtilmesi gereklidir. İkinci sorun ise Almanya'nın Versailles sürecinden farklı olarak dünya ile ortak olabilmesi, Birleşmiş Milletler ve benzeri sistemlerin içine dahil olabilecek hale getirilmesidir. Basının bu düşünceyi haklı olarak ön plana çıkardığı ve çıkabilecek yeni savaşların önleyicisi olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Versailles tarzının yerini, düşmanı ile birlikte bir gelecek kurma ideallerine bıraktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

I.3.C. Polonya Meselesi

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç sebebi olarak bilinen Polonya'nın hem savaş süresince hem de savaştan sonraki durumunun ne gibi tartışmalara gebe olacağı sorunsalı, daha 1945 Ocak ayında gözler önüne serilmekteydi. Gazeteler savaş süresince her konuda anlaşan Üçler'in neredeyse kamplaştığı bir konu olarak meseleyi dile getirmekteydiler. 1945 yılına girilmesi ile savaşın başında ülkesinden kaçmış ve İngiltere'ye yerleşmiş olan Londra Leh Hükümeti ile işgal altındaki ülkede yeni kurulan hükümet arası meşruiyet sorunu haberlere yansımaktaydı. Londra Leh Hükümeti kendini meşru saymaktaydı. Bu duruma ek olarak ABD ve İngiltere Londra Leh Hükümetini tanımaya devam ettiklerini bildirmekteydi.[236]

[236] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Ocak 1945 s. 1

Ulus gazetesi de aynı Cumhuriyet gibi Londra Leh Hükümeti'nin ABD ve İngiltere tarafından kabul gördüğü haberini vermekteydi; ancak Sovyet desteğini alan Lublin'in iktidarda ısrarcı olduğunu eklemekteydi.[237] Aynı zamanda Ulus, Sovyetler ile ilişkileri üzerine yorumlar yapan Lublin liderinin görüşlerine yer vermekteydi; *"Büyük doğu komşumuz Sovyetler Birliğinin cömertçe yardımı sayesinde hür, müstakil ve demokrat Polonya yeniden kurulmak üzeredir. Memleketimiz muazzam tahribata maruz kalmıştır. Şimdi bu yaralar Sovyetler Birliğinin alicenapça gösterdiği yardımlarla tedricen kapanmaktadır…"*[238] Aynı tarihte Ulus'ta yer alan bir başka Polonya'ya ilişkin haberde ise Leh Gizli Mukavemet ordusu komutanlarının bir türlü bulunamadığı duyurulmaktaydı.[239]

Kendini meşru gören ve ayrı ayrı dış tanınmaya da sahip olan iki hükümete sahip Polonya meselesine ilişkin olarak Ulus gazetesi; Polonya işinde son söz kimin, sorusunu sormaktaydı. Üçlü konferansta bu konu görüşülecek yorumu yapılmaktaydı. Ayrıca verilen haberde Londra'daki Polonya Hükümeti'nin Lublin'e ilişkin meseleleri 3 Ocak itibariyle görüşeceği duyurulmaktaydı. Polonya siyasetine ilişkin verilen bilgilerde Eski Başbakan Mikolaczyk'in (Çiftçi Partisi) güçlü bir konumda olduğunun altı çizilmekteydi. İşte bu güçlü konumu dolayısıyla Lublin tarafından davet almıştır; ancak henüz karşılık vermediği yine aynı haberlerde yer almaktaydı. Tüm bu karışık durumlara ve henüz Mikolaczyk'in yapılan davete cevap vermemiş olmasına karşın, Üçlü Konferansta Çiftçi Partisi'nin Lublin'e katılmasını

[237] **Ulus Gazetesi,** 2 Ocak 1945 s. 1

[238] **Ulus Gazetesi,** 2 Ocak 1945 s. 1

[239] **Ulus Gazetesi,** 2 Ocak 1945 s. 4

gerektirecek bir karar alınacağına dair bir kanı bulunmaktaydı.[240] Cumhuriyet Gazetesi de Polonya meselesine ilişkin verdiği bilgilerde; Rusya'nın son sözü söylemeden Üçler Konferansı'nı bekleyeceğine inanıldığını duyurmaktaydı.[241]

Takvimler 5 Ocak'ı gösterdiği sırada tüm beklentilere karşın Lublin ve Londra'nın karşılıklı tanımamazlık içinde olduğuna ilişkin veri de mevcuttu.[242] Konu ile ilgili herhangi bir gelişme yaşanmadığı görülmekteydi.

6 Ocak tarihinin gelmesiyle birlikte basına yansıyan haberlerde Müttefiklerin Polonya meselesinde kamplaşmaya gittiği görülmekteydi. Ulus gazetesinin *"son dakika"* başlığı altında verdiği haberde Moskova'nın Polonya Hükümetini tanıdığı; ancak ABD ve İngiltere'nin Londra Hükümetinde ısrarcı olduğu belirtilmekteydi.[243] Cumhuriyet ise konuyu Polonya davasında gelinen yeni ve mühim bir safha olarak duyurarak; Sovyet Rusya Lublin hükümetini tanıdı, demekteydi.[244] Müttefiklerarası anlaşmazlığın basında büyük bir hayal kırıklığı yarattığı gözlenmektedir.

İki hükümetin bir türlü anlaşamaması durumunun işgalden de vahim sorunlara yol açması ihtimalinden dolayı bir çözüm önerisinin yapılmak üzere olduğu basına yansımaktaydı. Londra Leh Hükümeti bir muhtıra hazırladı şeklinde basında yer alan bu öneriye göre, serbest seçimler yapılıncaya kadar ülkeyi

---

[240] **Ulus Gazetesi,** 3 Ocak 1945 s. 3

[241] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Ocak 1945 s. 1

[242] **Ulus Gazetesi,** 5 Ocak 1945 s. 3

[243] *"Son Dakika",* **Ulus Gazetesi,** 6 Ocak 1945 s. 1

[244] **Cumhuriyet Gazetesi,** 6 Ocak 1945 s. 1

Müttefiklerarası bir komisyonun yönetmesi önerilmekteydi.[245] Lehlerin kendilerinin de sorunun büyüyerek başka sıkıntılara yol açacağından korktukları anlaşılmaktaydı.

Konferans devam ederken Polonya'ya yönelik basına yansıyan haberlerde öne çıkan konular ülkenin yönetimi ve yeni Polonya haritası olmaktaydı. Polonya'ya verilen topraklar şeklinde Cumhuriyet Gazetesi'nin duyurduğu haberlerde; Muvakkat Polonya Hükümetinin Lublin'den Varşova'ya taşındığı ve önemli konular da ele alarak kararlar aldığını belirtilmekteydi. Haberde ek olarak Pravda tarafından bu hükümetin Sovyet Litvanyası'na Konigsberg bölgesini vermesi ve Çekoslovakya ile *"tanıma"* konusunda aşama kaydedilmesinin övüldüğü belirtilmekteydi.[246] Polonya sorununda hükümet etme durumu çözülürken, yeni sıkıntıların doğmakta olduğu böylelikle basın tarafından duyurulmaktaydı.

Üçler Konferansı'nın sona ermesi ile yayımlanan tebliğden Polonya meselesine ilişkin bazı başlıkların basın tarafından ön plana çıkarıldığı görülmekteydi. Ulus gazetesi Üçler Konferansı'ndan sonra çıkarılan tebliğde Polonya'nın doğu hududunun "Curzon Hattı" olarak kabul edilmiş olmasını öncelikli olarak ele almaktadır; ancak batı sınırı henüz belirlenmemiştir diye eklemekteydi.[247]

Cumhuriyet Gazetesi Polonya meselesi başlığı altında Ulus'tan farklı olarak önceliği Polonya'nın yönetim sorununa vermiştir. Gazete'nin öne çıkardığı bilgi tüm Polonya unsurlarını içine alan bir muvakkat hükümeti kurulması ve bu hükümetin

---

[245] **Ulus Gazetesi,** 23 Ocak 1945 s. 4

[246] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Şubat 1945 s. 3

[247] **Ulus Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 3

demokrasinin inşası ele alması durumudur. Cumhuriyet de Ulus gibi Curzon Hattı'nın sınır kabul edildiğini bildirmekte; ancak 5-6 km'lik bir alanın Polonya lehine tadil edileceği bilgisini de okuyucusunun dikkatine sunmaktaydı. Yine Polonya sınırına ilişkin bir bilgi olarak kuzey ve batı bölgelerinden Polonya'ya sağlanacak toprakların sulh konferansında görüşüldükten sonra kesinleşeceğini bildirmekteydi.[248]

Yalta Konferansı kararlarına ilişkin tebliğin yayımlanmasının ardından kararlara olan tepkiler yalnızca basından değil aynı zamanda meselelere taraf olan ülkelerden de gelmeye başlamıştı. Ulus gazetesinin Londra'da ki Leh Hükümeti Kırım Konferansı kararlarını kabul etmediğini bildirmesi bu şekildeki tepkilerden kesinlikle en önemlisi olarak ele alınmalıydı.[249]

Üçler'in Polonya meselesinin çözümünde öncelikle kurulacak geçici muvakkat hükümeti yolu ile inşa edilecek demokrasiyi hedeflemeleri; 14 Şubat tarihli yazısında Atay tarafından övülmekteydi. Atay yalnızca Polonya meselesi değil, benzer meselelerin yaşandığı ya da yaşanabileceği ülkelerde de kurulacak geçici idarelerin tam katılımlı şekilde düzeni kurmasıyla çözümün sağlanabileceğini vurgulamaktaydı.[250] Atay'ın önemsediği esas olgu evrensel demokrasi ilkelerinin Üçlerce bir reçete olarak ortaya konmasıydı.

---

[248] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

[249] *"Son Dakika",* **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[250] F. R. Atay, **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

Kararların ilanın üzerinden geçmesi ve üzerine diplomatik girişimlerin yaşanması ile tepkilerin yerini uygulamalara bırakmakta olduğu basına yansıyan haberlerden anlaşılmaktaydı. 21 Şubat tarihli Ulus gazetesinde yer alan Yalta Konferansında Leh işine dair verilen kararlar yakında uygulanacak haberi, önceki tepkilerin yerini uygulamalara bıraktığının bir göstergesiydi.[251] Kaygılara neden olan tepkilerin uygulamaların önüne geçemediği görülmektedir.

Yalta Konferansı'nda ne kadar görüşülürse görüşülsün Polonya meselesinde işlerin tekrar tekrar karıştığı anlaşılmaktaydı. 19 Nisan tarihli yazısında Doğrul Polonya meselesinin yeniden müttefiklerarası anlaşmazlıklara yol açtığını belirtmekteydi. Doğrul, San Francisco toplantısına bir zarar vermeden, üç büyük devletin dışişleri bakanlarının bu meseleyi aşma çabası içinde olduklarını düşünmekteydi.[252]

San Francisco toplantısının yaklaştığı günlerde Polonya meselesinin Yalta Konferansı sürecindeki meselelere sıkışıp kaldığı yalnızca haberlere değil, aynı zamanda manşetlere yansımaktaydı: *"Polonya meselesinde yeni bir buhran: Amerika, Sovyet Rusya'nın ileri sürdüğü talebi gene kabul etmedi."*[253] Gazetenin haberi, Rusya'nın ısrarla Lublin komitesinin konferansa çağrılmasını istediği şeklinde devam etmekteydi.[254] Yalta'da alınan karar gereği örgütlenmesini tamamlamamış (serbest seçime dayalı olarak) Polonya'yı bu konferansa çağırma girişiminin basın tarafından kaygı ile izlendiği anlaşılmaktaydı.

---

[251] **Ulus Gazetesi,** 21 Şubat 1945 s. 5

[252] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Harp ve sulh"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 19 Nisan 1945 s. 3

[253] **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Nisan 1945 s. 1

[254] **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Nisan 1945 s. 1

Polonya meselesinin dünya siyasetinde yarattığı sıkıntının San Francisco toplantısına yansıması üzerine Cumhuriyet Gazetesi dış haber yazarlarından Doğrul önemli bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır. Doğrul 21 Nisan tarihinde kaleme aldığı yazısında; Yalta Konferansında gayet net çözülmüş olmasına karşın halen kafa karıştıran Polonya meselesinde esas sorunun yüz üstüne çıktığını belirtmekteydi. Doğrul'a göre Sovyetler, Polonya'nın kurtarıcısı olarak ilgili meselelerde kendi başına karar vermek istemekteydi. Doğrul, *"El birliği ve oy birliği"*[255] ile alınan kararlar bu şekilde kenara atılırsa ilerde bir düzen ve barışı bu düzene bağlama düşünceleri imkansız hale gelir yorumunu yapmaktaydı.[256] Doğrul'un bu yorumunun genel bir kaygıyı yansıttığı anlaşılmaktadır.

San Francisco toplantılarının başlayacağı 25 Nisan 1945 tarihine gelindiğine Polonya meselesinde gelinen durum; Üç büyük devlet Dışişleri Bakanları Polonya meselesinde çözüme ulaşamadılar, konu Birleşmiş Milletler Konferans gündemine getirilecek şeklinde haberlere yansımaktaydı.[257] Basının taşıdığı kaygı, konunun Birleşmiş Milletler kapsamında görüşülmesi değil; onu olumsuz etkilemesi olarak ortaya çıkmaktaydı.

Basına yansıyan önceki haberlerde San Francisco toplantılarında çözümlenmesi beklenen Polonya meselesi için ortaya konan çabalar yer almaktaydı.

---

[255] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Polonya meselesi niçin hallolunamıyor"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1945 s. 3

[256] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Polonya meselesi niçin hallolunamıyor"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1945 s. 3

[257] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Nisan 1945 s. 1

Bu amaca yönelik önemli bir adım, San Francisco'da Polonya meselesinin halli için bir komite kuruluyor şeklinde Cumhuriyet Gazetesi tarafından haberleştirilmiştir.[258]

Polonya meselesi başlı başına büyük yorgunluk verici bir mesele olarak tanımlanabilir. Polonya meselesi hem uluslararası çevreleri hem basını hem de kamuoyunu sürekli kaygıya iten bir yorucu durum yaratmıştır. Karara bağlandı olarak kabul gören birçok konu tekrar tekrar tartışılmak üzere masaya getirilmiştir. Bu tekrarların sonunun gelmemiş olması, haklı olarak, Doğrul'un tanımı ile *"El birliği ve oy birliği"*[259] gerektiren Birleşmiş Milletler sürecini tehdit eder konuma gelmiştir. Polonya meselesinin müttefikler arasında yarattığı fikir ayrılığının gelecekteki Soğuk Savaşın ayak sesleri olarak tanımlanması, haksız bir değerlendirme olmayacaktır.

I.3.D. Kurtarılan Avrupa Demeci

Yalta Konferansı kararları içinde göz ardı edilemeyecek bir başlık da, Kurtarılan Avrupa Demeci'ydi. ABD Başkanı Roosevelt'in mimarı olduğu bu önemli belge temel olarak, savaş süresince Nazi işgaline maruz kalan ülkelerin kurtarılması kisvesi altında yeni bir işgal ile karşı karşıya kalmayacaklarının bir çeşit güvencesi olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin Yalta kararlarını değerlendirdiği 13 Şubat tarihli baskısında okuyucunun bilgisine sunma ihtiyacını hissettiği anlaşılmaktaydı. Gazete Üçler'in aldıkları bu karar ile kurtarılan veya Mihverden ayrılan Avrupa memleketinde müşterek bir siyaset takip edilecektir şeklinde bir

[258] **Cumhuriyet Gazetesi,** 29 Nisan 1945 s. 1

[259] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Polonya meselesi niçin hallolunamıyor"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1945 s. 3

beyanda bulunduklarını belirtmekteydi. Yine alınan karar gereği bu konuda esas alınacak belgenin Atlantik demeci olacağı habere yansımaktaydı. Üçler'in aldığı müşterek karar şu şekildedir:

1- *"Bu memleketlerde sulh ve sükunun temini*

2- *İcap ed en ahvalde hususi tedbirlerin alınması*

3- *Muvakkat hükümetlerin kurulması ve bunların bütün demokrat unsurları içine alabilecek geniş esaslar üzerinde teşkilatlanması"*[260]

Akşam yazarı N. Sadak, Kırım Konferansı kararları içinde en büyük adım Üçler'in Atlantik Demeci'ni resmen ve açıkça benimsediklerini ilan etmeleri olmuştur demekteydi. Avrupa'da barışın kurulması yolunda en önemli olayın bu olduğunu dile getirir. Atlantik Demeci'nden hareketle Kırım kararlarının işgalden kurtulan her ülkenin kendi yönetimini özgürce seçebilmesini güvence altına aldığını vurgulamaktaydı. Sadak'a göre işin daha önemli tarafı bu prensibin daha önce Mihver tarafında yer alan ülkeler için de geçerli olmasıdır.[261]

Kurtarılan Avrupa Demeci'nin ilan edilmesinden bir süre sonra konu akademisyen Cemil Halit Bengü tarafından Siyasi İlimler Mecmuası'nda Dumbarton Oaks çerçevesinde ele alınmıştır. Bengü Dumbarton Oaks kararları ve Birleşmiş Milletler örgütlenmesini uzun uzun tanıttığı yazısının sonunda konuyu değerlendirmektedir. Son büyük savaş sonrasında galip devletler yenilen tarafı bir bireyin suç işlerken yakalanması gibi yargılamış ve mahkum etmişlerdir. Bu

[260] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Şubat 1945 s. 1

[261] **Ayın Tarihi,** Şubat 1945, No: 135 s.256'dan N. Sadak, "*Kırım konferansı bu harbin en büyük siyasi zaferidir",* **Akşam,** 14 Şubat 1945

mahkumiyetin de en ağır şekilde olması için ellerinden geleni yapmışlardır diyen Bengü, ayrıca *"netice itibariyle Devleti cezalandırmak, o Devleti teşkil eden halk kitlesini cezalandırmak olacaktı"*[262] demektedir. Bengü esas suçlu olan idarecilerin cezalandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. *"Geçen Büyük Harpten sonra Almanya hakkında tatbik olunan ceza mahiyetideki kararların kötü netice vermiş olduğu ve bilhassa o zaman dahi Devletlerarası bir suç sayılarak hukuk dışı edilmiş bulunan harbin tekrar vukuunu önleyememiş bulunduğu artık kabul etmek lâzımdır"*[263] şeklinde görüşlerini devam etmektedir. Kurtarılan Avrupa Demeci, Dumbarton Oaks ve elbette Birleşmiş Milletler yani yeni devletlerarası düzenin bu durumlardan ders alınarak yürütüleceği bir ortam olarak Bengü tarafından görülmektedir.

Kurtarılan Avrupa Demeci özellikle Birleşmiş Milletler'in kuruluşu sürecinde kaygıları olan devletleri cesaretlendiren, savaştan zarar görmüş ülkelere ümit veren bir bildiri olarak ortaya çıkmaktadır. Olumlu etkileri olduğu hem yabancı hem yerli basında bu belgeye yapılan atıflardan anlaşılmaktadır. Belgenin en büyük sorunu ise dünyanın geri kalanına hatta müttefiklerine uzak kalmış olan ABD diplomasisinin fazla iyi niyet ile kaleme alınmış olmasıydı. Daha sonra görüldüğü üzere Sovyetler Birliği, işgalden kurtardığı bölgelerde müttefiki ABD tarafından ilan edilen, bir yol haritası olarak ele alınan belgedeki görüşleri kesinlikle uygulamamıştır. Bu nedenle Demeç ABD diplomasisi ve Başkan Roosevelt'in iyi niyetli bir çabası olmaktan öteye gidememiştir.

---

[262] C. H. Bengü, *"Dumberton Oaks Kararları ve Devletin Devletlerarası Mesuliyeti",* **Siyasi İlimler Mecmuası**, Ankara, 5 Mart 1945, s. 681

[263] C. H. Bengü, *"Dumberton Oaks Kararları ve Devletin Devletlerarası Mesuliyeti",* **Siyasi İlimler Mecmuası**, Ankara, 5 Mart 1945, s. 681-682

I.4. Stalin-Roosevelt-Churchill ve Yalta Antlaşması

Şubat 1945'e uzanan günlerde, henüz Yalta'da Üç Şef toplanmamışken, her üç devlet adamının hatta yardımcılarının ve dolayısıyla her Üç Şefin temsil ettiği ülke bürokrasilerinin geleceğin dünyasına ilişkin planları olduğu bilinmekteydi. Bu planların basına yansıması ise kaçınılmaz bir durum olmuştu. Bu plan ve/veya görüşlerin basına olan yansımalarından ilki 3 Ocak tarihinde Amerika'nın planlarına ilişkin olmuştu. Amerika Doğu Avrupa'daki toprak değişikliğine dair plan mı hazırladı? Sorusu ile başlayan *"son dakika"* haberi, Amerikan Dışişleri Bakanı Stettinius'un basın toplantısında ortaya çıkabilecek araziye ilişkin her meseleyi incelemekte olduklarını belirttiği şeklinde devam etmekteydi; ancak bu konuda bir plan hazırlandığını söylemekten çekindiği muhabir tarafından not düşülmüştü.[264]

25 Ocak itibariyle Üçler Konferansı'nda görüşülmesi beklenen konular ortaya atılmaya başlanmıştı. Üçler toplantısında görüşülmesi beklenenlerin başında Dumbarton Oaks belgelerinin olduğu görülmekteydi. Dünya çapında süren savaşın sonlanması ve sonrası düzenin görüşülmesi beklenen konferansta, dünya üzerinde bir emniyet teşkilatı kurulması yönünde hazırlanan belgelerin görüşülmesinin beklenmesi doğal olarak görülmeliydi.[265] Kamuoyunda savaş sonrasına ilişkin görüşülmesi beklenen diğer konular da Baltık memleketlerinin, Polonya'nın ve Balkanların kaderi olarak gözükmekteydi.[266] Bu konular içinde Polonya'nın önüne *"özellikle"* tanımını yerleştirmek, doğru bir yaklaşım olacaktı. Üçler Konferansı'nda

---

[264] *"Son Dakika",* **Ulus Gazetesi,** 3 Ocak 1945 s. 1

[265] **Ulus Gazetesi,** 25 Ocak 1945 s. 1

[266] **Ulus Gazetesi,** 25 Ocak 1945 s. 1

neler konuşulacak? sorusuna, Baltık, Polonya ve Balkanlar cevabı verilmekle birlikte; öncelikle Almanya meselesinin tetkik edileceği, sonrasında Baltık, Polonya ve Balkanların mukadderatının da tespit edilen plan gereğince hallolunacağı şeklinde bir inanış olduğu görülmekteydi.[267]

Ocak ayının sonlarına doğru Üçler Konferansı'nda nelerin konuşulacağına dair ortaya atılan görüşlerin arttığı görülmekteydi. Konferansın daha ziyade askeri konulara ağırlık vereceğine ilişkin yorumların fazla olduğu; Polonya ve Balkanlar gibi meselelerin masaya gelse bile; üzerlerine yapılacak görüşmelerin, meselelerin kesin çözümüne ya da kısmi çözümüne ilişkin kararlara ulaşmayacağı ifade edilmekteydi.[268]

Ulus gazetesi başyazarı F. R. Atay 29 Ocak'ta kaleme aldığı yazısında bir önceki gün Reuters'tan alınan bir haber üzerine yaptığı değerlendirmeler de bulunmaktaydı. Bu değerlendirme kayda değer bir tarihi öngörü olarak ele alınmalıdır. Yazısını kaleme aldığı gün itibariyle Atay'ın dikkat çektiği durum Sovyetlerle ilgili sorulardı. ABD ve İngiliz ordularından önce ülkeleri içine katan Kızıl Ordu, önceden varılan anlaşmalara uyarak ülkelerin idaresini paylaşacak mıdır? Atay özellikle Avusturya'nın durumunu sorgulanması gerektiğinin altını çizmekteydi.[269]

---

[267] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Ocak 1945 s. 1

[268] **Ulus Gazetesi,** 28 Ocak 1945 s. 1

[269] F. R. Atay, *"Yeni üçler toplantısından",* **Ulus Gazetesi,** 29 Ocak 1945 s. 1

Ulus gazetesi, Üçler Konferansı barış programını hazırlayacak başlığı altında yapılacak görüşmelere dair Times gazetesinin bir yazısından alıntı yapmaktaydı. Times'a göre Avrupa'nın kurtuluşu üzerine alınması gereken kararlar vardı. Halihazırda Avrupa Halklarının çektiği yoksunluklar giderilmeliydi. Yunanistan, Yugoslavya ve Polonya meseleleri masaya gelecekti. Almanya'nın durumu incelenmeliydi. Dumbarton Oaks konuşulmalıydı.[270] Times'ın bu konuları fazlasıyla yakından takip ettiği anlaşılmaktadır.

Askeri harekatın başarılarının artması üzerine savaş sonrasına ilişkin kaygıların gazete haberlerine yansıdığı görülmektedir. Bu kaygılara bağlı olarak Üçler toplantısında görüşülmesi gereken bir başlık ortaya atılmaktaydı. Almanya birden çökerse alınacak önlemler görüşülecekti.[271] Uzun bir süredir savaşa odaklanan kamuoyu yavaş yavaş savaşın bitmesi ve aniden Avrupa'nın ortasında doğabilecek bir otorite kaybına bağlı kaosu düşünmeye başlamıştı. Bu nedenle Almanya'nın aniden çökmesi halinde yapılması gerekenlerin; alınması gereken önlemlerin basın tarafından tartışılmaya başladığı görülmekteydi.

Daha önce Sovyetlerin askeri başarılarından masada dünya barışı ve önceden yapılmış diğer anlaşmalar lehine vazgeçmesi durumunu sorgulayan Atay, ortaya atılan konferansın gerçekleşmiş olduğu ya da gerçekleşmekte olduğuna ilişkin söylentilerin ihtimal dahilinde bulunduğunu belirtmekteydi. Kızıl Ordunun Berlin'e 60 km yakın olduğu bir dönemde toplantının kaçınılmaz olduğunu söylemekteydi. Konferansın ana konusu olarak ise Almanya'yı göstermekteydi. Polonya ve

[270] **Ulus Gazetesi,** 30 Ocak 1945 s. 1

[271] **Ulus Gazetesi,** 1 Şubat 1945 s. 1

Bulgaristan gibi Almanya da Sovyet destekli hükümete mi sahip olacak sorusu Atay'ın tekrar sorduğu bir soruydu. Kendisi Ruslar'ın hakim durumda olduğunu net bir şekilde dile getirmekteydi.[272]

7 Şubat günü Cumhuriyet Gazetesinde Amerikalıların görüşü şeklinde genel dünya siyasetine ilişkin yayımlanan yazıda ilerleyen dönemde ABD'nin izleyeceği siyasete ilişkin ipuçlarının verildiği görülmekteydi. Cumhuriyet'e göre Amerikalıların izleyeceği siyaset iki ana maddeden oluşmaktaydı:

1. *"Avrupa meselelerinin hallini yalnız İngiltere ve Rusya'ya bırakamayız*
2. *Bir memleketin tek taraflı hareketine mani olacağız*

Kurtarılan yerlerde ki komünist hükümetleri himaye etmemesini Rusya'dan isteyeceğiz"[273] Almanya meselesi: Planlar hazır; ancak olası Alman hareketine karşı ilan edilmiyordu. Avrupa Meselesi: Savaş sonrası Avrupa'da kalkınmanın sağlanması için gerekli iktisadi tedbirler alınacaktı.[274] Henüz tarih Şubat 1945 iken ABD'nin Avrupa'nın savaş sonrası duruma ilişkin olarak önceliğin kalkınmaya verilmesi gerektiğine ilişkin bir siyaset içinde olacağı görülmekteydi.

ABD'nin savaş sonrasına ilişkin siyasetine yönelik alternatifli planları olduğu ya da alternatiflerin tartışılmakta olduğu anlaşılmaktaydı. 7 Şubat'ta alınan haberlerin aksine 11 Şubat tarihli haberler ABD'nin önceki durumdan farklı hareket edeceğini işaret etmekteydi. Almanya'nın istikbali hakkında Amerika ne düşünüyor?

---

[272] F. R. Atay, *"Buluşma belkide olmuştur",* **Ulus Gazetesi,** 2 Şubat 1945 s. 1

[273] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Şubat 1945 s. 1

[274] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Şubat 1945 s. 1

Sorusuna cevap aranan haberde, ABD'nin Almanya'nın işgalini İngiltere, Sovyetler ve Fransa'ya bırakıp çekileceği düşünülmekteydi. ABD'nin Almanya'nın harp fabrikaları tahrip edilmeli, teknik imkanlardan mahrum bırakılmalı, diğer devletlerin inşasına yardım edilmeli, Uçak-Denizaltı vb inşasına izin verilmemeli, hatta pilot dahi yetiştirmemelidir görüşünü savunduğu şeklindeydi.[275]

Üçler toplantısı ile oluşturulması beklenen dünya çapındaki işbirliği zeminine ilişkin Abandan; *"Sürekli bir dünya barışının temelleri ancak kaynağı insanlığın öz varlığına gömülü ahlaki ve hukuki prensipler üzerinde kurulabilir"* yönünde bir fikir beyan ediyordu.[276] Üç Şef bu temelleri sağlayarak ilerde çıkabilecek yeni sorunların giderilmesine şimdiden yol açmış olacaklardır şeklinde konuya yaklaşmaktaydı.[277]

Abadan'ın işbirliğine ilişkin yazısını kaleme aldığı gün kendi gazetesinde çıkan haber, Abadan'ın umutlarının üzerinde bulutların dolaştığına alamet olarak kabul edilebilirdi. Kurtarılan arazide takip edilecek siyaset şeklinde Washington Pertinox'tan alınan haber; devam eden konferansta Balkanlara yönelik kararlar beklendiğini vurgulamaktaydı. Romanya, Bulgaristan ve Macaristan'da imzalanan antlaşmalar Sovyetlere idareyi teslim etmekteydi.[278] ABD basını Kızıl Ordu tarafından kurtarılan ülkeler ile Sovyetlerin karşılıklı yaptığı ve tümünde Sovyetlerin idareyi ele almasını sağlayan antlaşmaların gözden geçirilmesi gerekliliğinin üzerinde durmaya başlamışlardı.

---

275 **Cumhuriyet Gazetesi,** 11 Şubat 1945 s. 1

276 Prof Dr Y. Abadan, *"Dünya barışının temelleri",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Şubat 1945 s. 1

277 Prof Dr Y. Abadan, *"Dünya barışının temelleri",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Şubat 1945 s. 1

278 **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Şubat 1945 s. 1

14 Şubat günü Yalta Konferansı'nın kararlarına ilişkin tebliğin ardından kamuoyunda oluşan tepkiler basına yansımıştı. Ulus gazetesinin manşeti "*Kırım konferansının tebliği her tarafta çok iyi karşılandı. Yalnız Almanlar kızgın"* [279] şeklinde olurken, tebliğe ilişkin genel yorumlar; tebliğ ile anlaşılanın konferansın barışın temeli sayıldığıydı. İngiliz basınının hazırlanan planların gelecekteki dünya barışı için ara program olduğu hususunda birleştiği gözlemlenmekteydi. Times: "*tarihte büyük bir hadise"*.[280] Ayrıca Times küçükler büyüklere güvenmek zorunda olsa da tam bir dünya hâkimiyetine izin verilmeyeceği anlaşılıyor yorumunu yapmaktaydı. Yabancı basında görülen en farklı yorum Daily Telegraph tarafından yapılmaktaydı. Daily Telegraph konferans kararları için diğer yorumların aksine halledilmemiş hiçbir mesele kalmadığı yönünde bir yorum yapmaktaydı. Yorumların neredeyse tümü olumlu bir bakış açısına sahip olsa da, önemli birçok meselenin beklentilerin aksine karara bağlanmadığı ya da muğlâk bırakıldığı eleştirileri bulunmaktaydı. Fransız basınının İngiliz basınından farklı olarak toplantıya mesafeli olarak yaklaştığı görülmekteydi. Bunun esas sebebinin L'avrore gazetesinde yer alan haberlerden anlaşılacağı üzere Fransa'nın toplantıya çağrılmamış olmasıydı; ancak gazetenin de yorumda altını çizdiği gibi Fransa çağrılmamış olmasına karşın önemli kazanımlar elde etmişti. Basından anlaşıldığına göre konferansa karşı en mesafeli duran kesim İngiliz İşçi Partisi'ydi. İşçi Partisi bazı sorunların çözümlenmediğini, bazı yeni sorunların doğduğunu dile getirse de olumlu tutum içerisinde yer aldıklarını belirtmekteydi.[281] Ulus günceli bu şekilde bildirirken; *"Dünya Basını Karadeniz*

---

[279] **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[280] **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[281] **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1. "Karar ilişkin akisler" başlıkları Ulus Gazetesi ile Cumhuriyet Gazetesi'nin aynı yabacı kaynakları kullanması nedeniyle tekrar edilmemiştir.

Konferansını Büyük Bir Başarı Olarak Selamlıyor"[282] Türk Sözü, *"Kırım'da alınan kararlar müsait karşılandı"*[283] şeklinde de Yeni Sabah'ın manşetlerine yansımaktaydı.

14 Şubat günü dış basın yorumlarının da ardından Atay kaleme aldığı yazısında Üçler arasındaki görüşmelerinde görülen beraberlik ve dayanışmanın harp sonrası da aynı azmi ile devam edeceğini düşündüğünü, bunun da kendisini şenlendirdiğini belirtmekteydi.[284]

Aynı gün Cumhuriyet Gazetesi'nin manşeti *"Üçlerin kararları büyük sevinç uyandırdı"*[285] şeklinde olurken, haberlerde İngiliz, Sovyet ve Amerikan basını ortak yorumu olarak *"Artık Müttefikler arasında anlaşmazlık mevzu bahis olmaz"*[286] diyorlar, denmekteydi.[287] Cumhuriyet Gazetesi başyazarı Nadi aynı gün kaleme aldığı yazıda okuyucularına alınan kararların ne anlama geldiğini anlatma yolunu seçmişti. Nadi'ye göre konferans kararlarından anlaşılması gereken ilk şeyin üç devletin önceliğini Almanya'da Nazizm'i ortadan kaldırma olarak belirledikleriydi. Ardından dikkat çeken önemli mesele kurtarılan memleketlerin demokratik usullere dayanması olarak ortaya çıkmaktaydı. Nadi, kurtarılan memleketlerdeki demokratik, demokrasiye dayalı yönetim şekli düşüncesi açısından konferansta oldukça

---

[282] **Türk Sözü Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[283] **Yeni Sabah Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[284] F. R. Atay, **Ulus Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[285] **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[286] **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

[287] **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

önemsenen konunun Polonya'nın serbest seçimlerle kendi kaderini belirlemesi olarak ön plana çıktığını da dile getirmekteydi.[288]

Nasıl ki bireylerin çeşitli konular üzerinde başkaları ile görüşmeden fikirleri mevcut ise, bireyler tarafından inşa edilen devletlerin de fikirlerinin olması hatta bu fikirler ışığında hareket etmeleri, gelecek planlamaları yapmaları normal karşılanmalıdır. Konferansın toplanmasından önce ve toplandıktan sonra taraflar bu fikirler ışığında hareket etmeye çalışmışlardır. Basın da görevi olduğu üzere bu fikirlerin davranışlara, sözlere ve uygulamalara nasıl geçtiğini yakından takip etmiştir. Dikkat çekici olan önemli iki durum ABD'nin savaş sonrası özellikle Avrupa'nın maddi bir yardım ile kalkındırılması yani Marshall Yardımı (planı) fikri ile Sovyetler Birliği'nin Nazilerden kurtardığı ülkeleri kendine yakın yani uydu ülkeler haline getirme fikrinin basın tarafından 1945 yılı başında yakalanmış olmasıdır. Bu nedenle basının tam anlamı ile görevini yerine getirdiği yorumunu yapmak haksız olmayacaktır.

---

[288] N. Nadi, "*Kırım tebliğ*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Şubat 1945 s. 1

İKİNCİ BÖLÜM

POTSDAM KONFERANSI (17 Temmuz-2 Ağustos 1945)

II.1. Konferansın Toplanması ve Katılımcılar

1945 yılının ortalarına gelindiğinde, aslında İkinci Dünya Savaşı'nın da sonu iyice yaklaşmaktaydı. Yalta'da alınan birçok karar uygulanmaya konmuştu. En öenmli karar olan Nisan ayındaki San Francisco Konferansı toplanmak üzereydi; ancak yine de alınan bazı kararların uygulamaya konması mümkün olmamıştı. Tüm bunlara ek olarak yeni meseleler de ortaya çıkmaktaydı. İşte böyle bir durum karşısında basının yeni bir görüşme beklediği haberlere yansımaktaydı. Cumhuriyet Gazetesi 24 Mart tarihli baskısında yeni bir Üçler toplantısı ihtiyacının yabancı basında görüldüğünü, Daily Ekspres'e ait bir makalede konun *"Üç şef siyasi meseleleri münakaşa edeceklerdir"*[289] başlığı altında ele alındığını bildirmekteydi.[290]

Nisan ayına gelinmesi ile birlikte konuların birikmeye başladığı ve liderlerin biraraya gelmesine daha fazla ihtiyaç duyulduğu basına yansıyan konferans haberlerinden anlaşılmaktaydı. Yeni Üçler Konferansı başlığı altında verilen haberde Londra'da Roosevelt, Churchill ve Stalin'in tekrar toplanacakları söylentisinin ortaya atıldığı okuyucuya bildirilmekteydi.[291]

---

[289] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Mart 1945 s. 1

[290] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Mart 1945 s. 1

[291] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Nisan 1945 s. 1

Mart ayının sonunda hatta Nisan ayında beklenen görüşme, söylentilere karşın gerçekleşememişti. Avrupa'da savaş sona ermişti. Yeni bir toplantının yapılması artık kaçınılmaz görülmekteydi. Bu koşullar altında Cumhuriyet Gazetesi'nin Yeni Üçler Konferansı başlığında konuyu ele aldığı 9 Mayıs tarihli baskısında Truman, Churchill ve Stalin'in yakında buluşmalarının beklendiğini bildirmekteydi.[292]

Ulus gazetesi 12 Mayıs tarihinde yayımladığı haberlerde, Üç büyük şef arasında düzenlenecek yeni toplantının Almanya'nın yenilmiş olmasından çıkan meselelere odaklanacağını duyurmaktaydı.[293] Aynı gün Cumhuriyet Gazetesi ise yeni Üçler toplantısının düzenleneceği yer konusuna odaklanarak toplantının İngiltere'nin başkenti Londra'da yapılacağını duyurmaktaydı.[294] Yalta'da olduğu gibi toplantı yeri konusuna eğilmekteydi.

Cumhuriyet yazarı Doğrul Üçler'in toplantısının neden önemli olduğunu açıkladığı "*Üçlerin yeni toplantısına doğru*" başlıklı yazısında; *"Sulh programını hazırlamak"*[295] amacı ile Üç Şefin bir an önce toparlanması gereklidir demekteydi. Ona göre Yalta ve Tahran savaşı bitirmek için, San Francisco kurulacak barışın emniyeti için yapılmıştı. Bu toplantı ise San Francisco'nun devamını sağlamak ve

---

[292] **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Mayıs 1945 s. 1

[293] **Ulus Gazetesi,** 12 Mayıs 1945 s. 1

[294] **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Mayıs 1945 s. 1

[295] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Üçlerin yeni toplantısına doğru"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Mayıs 1945 s. 3

barışı tahsis etmek için yapılacaktı.[296] Savaşın kesin olarak sonlandırılması için yeni bir toplantı ihtiyacı olduğu basınca irdelenen bir konu haline gelmekteydi.

Mayıs ayının sonlarına doğru beklenen toplantının gecikmesinin nedenlerine ilişkin ipuçları basın tarafından tespit edilmeye başlanmıştı. Cumhuriyet Gazetesi'nin *"Üçler konferansı: Üç şefin toplanabilmesi için Moskova'nın kararı bekleniyor."* [297] şeklindeki haberi gecikmeye ilişkin önemli bir veriyi okuyucularına sunmaktaydı. Haberde Moskova'nın neden karar veremediğine ilişkin bir bilgi bulunmamaktaydı.

Halen toplantının yapılamamış olmasının, toplantının gerekliliğini daha da kuvvetli kıldığını Cumhuriyet Gazetesi'nin 28 Mayıs tarihli manşeti ortaya net bir şekilde koymaktadır: *"Avrupa'nın ihtilaflı işleri nasıl halledilecek?"* [298]. Haberin devamında Almanya'nın idaresi, Polonya, Trieste, Avusturya meseleleri için acele karar verilmelidir; ancak bu işlerin neticeye bağlanması üç büyüklerin toplanmasını gerekli kılıyor yorumu yapılmaktaydı.[299] Basın var olan sorunlara yenilerinin eklendiğinin altını çizmekteydi.

Haziran ayının gelip çatması sonucu kamuoyundaki beklentilerin bizzat ABD Başkanınca giderilmeye çalışıldığı görülmekteydi. Cumhuriyet Gazetesi'nin Üçler

[296] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Üçlerin yeni toplantısına doğru"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Mayıs 1945 s. 3

[297] **Cumhuriyet Gazetesi,** 21 Mayıs 1945 s. 1

[298] **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Mayıs 1945 s. 1

[299] **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Mayıs 1945 s. 1

toplantısı başlıklı haberinde Başkan Truman'ın pek yakında toplanacaklarını söylediği duyurulmaktaydı.[300]

Uzunca bir zamandır toplanmaları beklenen Üçler'in bir türlü biraraya gelememelerine ilişkin en önemli değerlendirmelerden biri Doğrul'dan gelmiştir. Doğrul, Üçler'in önünde Almanya'nın yönetimi ve uzak şark cephesi sorunları var; ancak Üçler'in son zamanlarda bir güvensizlik içine düşmüş olmaları nedeniyle toplanamadıkları görülmekte yorumunu yapmaktaydı.[301] Müttefiklerarası bir sıkıntının varlığı böylelikle basında yer bulmaktaydı.

Toplantının düzenleneceği net bir tarih halen ortaya çıkmamışsa da; Ulus 6 Haziran itibariyle Üçler arasındaki konferansın 40 gün içinde toplanacağını duyurmaktaydı.[302]

Ulus gazetesinin 40 günlük bir süre içinde toplantının gerçekleşeceği öngörüsünün ardından Cumhuriyet; Üçler toplantısı başlıklı haberinde Mareşal Stalin'in üç büyük devlet şefinin derhal toplanmasına taraftar olduğu şeklindeki haberi okuyucuya sunulmaktaydı.[303] Bu uzunca bir süredir beklen önemli bir haber olarak basın tarafından ön plana çıkarılan bir haberdi.

---

[300] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Haziran 1945 s. 1

[301] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Üçlerin yeni toplantısına doğru"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 3 Haziran 1945 s. 3

[302] **Ulus Gazetesi,** 6 Haziran 1945 s. 1

[303] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Haziran 1945 s. 1

14 Haziran Üçler'in bir araya gelmesine ilişkin haberlerin basında ağırlıkla yer aldığı bir gün olarak ön plana çıkmaktaydı. Ulus gazetesinin Üçler Kopenhag'da mı toplanacak? sorusunu sorduğu haberin devamında, toplantı tarihinin tespit edildiğini belirtilmekte; fakat kesin tarih ilan edilmemekteydi.[304] Cumhuriyet Gazetesi ise ünlem cümleleri ile Üçler Konferansı toplanmak üzere şeklindeki haberi okuyucusuna sunmaktaydı. Aynı zamanda ABD Başkanının toplantıya ilişkin değerlendirmeleri de okuyucu ile paylaşılmaktaydı; Başkan Truman: *"Büyük devletler arasındaki bütün fikir ihtilafları halledilmek üzeredir. Sovyet Rusya uzlaşma yolunu tuttu."*[305] Truman bu cümle ile toplanılacağından çok, Sovyetlerle bir sorun yaşandığını kabul etmiş olmaktadır.

Basının toplantının yapılacağı yeri netleştirme çabaları yeni Üçler toplantısı başlıklı haberlere yansımaktaydı. Cumhuriyet, toplantı Kopenhang veya Berlin'de olacak tahmininde bulunmaktaydı.[306]

Cumhuriyet'in Kopenhang ile Berlin arasında yer tahmini yapmasının ardından, Ulus'un net bir şekilde Üçler toplantısının Berlin'de olacağını 17 Haziran itibariyle duyurduğu görülmekteydi.[307]

Ulus gazetesi toplantı yerine ilişkin haberini 18 Haziran tarihli baskısında Üçler toplantısı Potsdam'da olacak şeklinde düzenlemiş,[308] böylelikle konferans merkezi basında net olarak yer almıştı.

---

[304] **Ulus Gazetesi,** 14 Haziran 1945 s. 1

[305] **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Haziran 1945 s. 1

[306] **Cumhuriyet Gazetesi,** 15 Haziran 1945 s. 1

[307] **Ulus Gazetesi,** 17 Haziran 1945 s. 1

28 Haziran tarihi gelip çattığında beklenen toplantıya ilişkin bilgilerin manşetlere yansıdığı görülmekteydi: *“Sovyet taleplerinin akisleri: Boğazlar meselesi yeni üçler konferansında konuşulacak işlerin ön safında bulunacak”*[309] Ayrıca Cumhuriyet Gazetesi Yorkshire Post'tan aldığı bilgiler ışığında Boğazların durumunun Churchill, Truman ve Stalin görüşmelerinde yer alacağını bildirmekteydi.[310] Savaşı bitirecek toplantı gözü ile bakılan Konferansın, başka meseleleri özellikle de Sovyetlerin ilgi alanına giren meseleleri ele alacağı böylelikle duyurulmaktaydı.

1 Temmuz tarihli Cumhuriyetin manşeti Üçler'in buluşmasına yönelik hazırlanmıştı: *"Berlin Konferansı: Konferans, önümüzdeki pazara toplanıyor."*[311] Basının bir an önce toplantıların başlaması yönünde bir isteği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ertesi gün Cumhuriyet Potsdam Konferansı başlıklı haberinde Üç Şefin toplantısı için hazırlıkların sürdüğünü okuyucusuna duyurmaktaydı.[312]

Konferans tarihi yaklaştıkça basın, okuyucularına hangi konuların görüşüleceğine ilişkin tartışmaları manşetten duyurmaktaydı: *"Üç büyük şef ne konuşacak? Potsdam Konferansı salı günü toplanıyor. İlk hedef, nihai sulh*

---

308 **Ulus Gazetesi,** 18 Haziran 1945 s. 1

309 **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Haziran 1945 s. 1

310 **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Haziran 1945 s. 1

311 **Cumhuriyet Gazetesi,** 1 Temmuz 1945 s. 1

312 **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Temmuz 1945 s. 1

anlaşmasına bir temel hazırlamaktır."[313] Konferansın genel konularının yanısıra Türkiye'yi birinci dereceden ilgilendiren konuların da görüşüleceği haberler içinde, Konferansta Boğazların da konuşulacağı bildiriliyor şeklinde duyurulmaktaydı.[314]

Konferansın toplanmasının yanısıra görüşmelerin ne kadar süreceğine ilişkin tahminler de basında yer almaktaydı. Ulus gazetesi Üçler Konferansı'nın 10-15 gün kadar süreceğine ilişkin bir tahmini okuyucusu ile paylaşmıştır.[315]

Konferans tarihi yaklaştıkça basının okuyucularına ele alınacak konuları sunma biçiminde ayrıntılara gittiği görülmekteydi. Ulus gazetesi 12 Temmuz tarihli baskısında görüşülecek konuları şu şekilde özetlediği görülmekteydi: *"Potsdam Toplantısı: Konferans programı bir hayli yüklüce görünüyor. Dört temel konu var:*

1. Almanya işgaline ait meseleler.

2. Avrupa milletler arası münasebetler

3- Barışın teşkilatlandırılması

4- Uzak doğuda durum. (Bu dört temel konunun ardından Boğazlar, Yunanistan ve Yogoslav'ya konuları görüşülecek.)"[316]

Cumhuriyet Gazetesi aynı tarihli baskısında ele alınacak konuları tek başlık altında topladıktan sonra şu yorumu yapmaktaydı: *"Üçler Konferansı: Görüşülecek*

---

[313] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Temmuz 1945 s. 1

[314] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Temmuz 1945 s. 1

[315] **Ulus Gazetesi,** 11 Temmuz 1945 s. 1

[316] **Ulus Gazetesi,** 12 Temmuz 1945 s. 1

ikinci mühim meseleyi Türkiye-Rusya münasebetleri teşkil ediyor."[317] Dostluk antlaşmasının feshi ile yaşananlar Türk basınının, konferansa ilişkin bilgilerinde Boğazları ön plana çıkarması ile sonuçlanmıştır.

Potsdam Konferansı Pazartesi toplanıyor, şeklinde yapılan haberler ile basın herhangi bir erteleme olmadığını, hazırlıkların planlandığı şekilde devam ettiğini duyurmaktaydı.[318]

Ulus gazetesinin 15 Temmuz tarihli manşeti *"Üçler konferansı yarın açılıyor"*[319] ifadesine yer verirken; devamında Potsdam'da belki de Avrupa haritası değiştirecek görüşmeler olacağı okuyucunun dikkatine sunulmaktaydı.[320] Ulus'un bu tanımı konferansın olası etkileri konusunda kayda değerdi.

Manşetinin *"Üçler konferansı bugün toplanıyor"*[321] olduğu 16 Temmuz tarihli Ulus gazetesi, toplantıda barışının esası çizilecek yorumunu yaptıktan sonra Observer'den çeşitli alıntılar yapmaktaydı:

1- "Almanya'nın gelecekteki durumu

2- Güney-Doğu Avrupa'nın istikbali

3- Boğazlar ve Karadeniz meselesi

4- İtalya

---

[317] **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Temmuz 1945 s. 1

[318] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Temmuz 1945 s. 1

[319] **Ulus Gazetesi,** 15 Temmuz 1945 s. 1

[320] **Ulus Gazetesi,** 15 Temmuz 1945 s. 1

[321] **Ulus Gazetesi,** 16 Temmuz 1945 s. 1

5- İran işleri

Boğazlar meselesinin ise Yalta daki Polonya gibi dikenli pürüzlü hal almayacağı düşünülüyor."[322] Konferansa ilişkin haberlerde yalnızca yerli değil, yabancı basının da Boğazlara özel bir önem verdiği görülmekteydi.

Uzun zamandır beklenen toplantının gerçekleşmesi ile birlikte basın yeni engeller ile karşılaşmaktaydı. Bu engellere değinen Ulus yazarı Fenik, Berlin'e giden 200 gazetecinin Potsdam'a sokulmadığı, Reuters'in delegelerin yemek alışkanlığı dışında haber iletemeyeceği özründen söz etmekteydi. Savaşın başından itibaren demokrasinin önemli bir öğesi olan *"serbest haber alma hürriyeti"*[323] bu derece kısıtlanmadığını sert bir dille Fenik tarafından eleştirilmekteydi.[324] Birçok olaya evrensel demokrasi ilkeleri ile yaklaşan Fenik'in basın hürriyetine karşı olan bu eleştirisinin normal karşılanması gerekmektedir.

Fenik'in ve yabancı basının *serbest haber alma hürriyeti* önüne konan engelleri eleştirdiği süreçte Vatan gazetesi manşetini bu iddiaları tekzip eder nitelikte hazırlamıştır. *"Konferans, nikbin bir hava içinde cereyan ediyor: En güç meseleler üzerinde anlaşma"*[325] şeklindeki manşetin altından devam eden alt manşet ise *"Üç Büyük Şef, dün üçüncü toplantılarını yaptılar"*[326] şeklinde olmuştur. Her ne kadar Vatan bu manşeti ve bilgileri okuyucusuna sunmayı uygun görmüşse de, hem yurt içi

---

[322] **Ulus Gazetesi,** 16 Temmuz 1945 s. 1

[323] M. Fenik, *"Üçler toplantısının gizliliği"*, **Ulus Gazetesi,** 19 Temmuz 1945 s. 1

[324] M. Fenik, *"Üçler toplantısının gizliliği"*, **Ulus Gazetesi,** 19 Temmuz 1945 s. 1

[325] **Vatan Gazetesi,** 20 Temmuz 1945 s. 1

[326] **Vatan Gazetesi,** 20 Temmuz 1945 s. 1

hem yurt dışı basının benzer bilgileri vermediği; aksine karşıt bilgileri vermesi dolayısı ile Vatan'ın bu haber ışığında eleştiriyi hakettiği yorumunu doğurmaktadır.

Yalta Konferansı'nın yaklaşmakta olduğu süreçte basında ve müttefiklerarası diyaloglar ile Potsdam öncesi yaşananların taban tabana zıt olduğunu söylemek yanlış olacaktır; ancak kesinlikle önemli ve büyük farklar olduğu ortadadır. Yalta'da alınan kararların uygulamalarında birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Orduların Berlin'e girişinde bile büyük sorunlar yaşanmıştır. Barış düzenin temelini atması beklenen San Francisco görüşmelerinde de sorunlar gün gibi ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar bir araya gelme çabalarına bir engel oluşturmuştur. Savaşın sonlandırılması için liderlerin âdeta bir araya gelmeye mecbur kaldıkları görünümünün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Karşılıklı güvensizlik ortamın doğmuş olması savaş ile ilgisi olmayan Boğazlar meselesini konferans gündemine taşımıştır. Mesele yalnızca Türk basını değil, yabancı basın tarafından da konferansın odak konularından biri olarak gösterilmiştir. Bu güvensizlik durumunun Avrupa'nın ve dünyanın 1990'lara kadar süren geleceğini etkilemesinin yanında Türkiye'nin Boğazları üzerinde egemen kalması açısından olumlu etki yapmış olduğu yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

II.2. Konferans'ta Türk-Rus İlişkilerini İlgilendiren Konular

Savaşın sona erdiği ve yeni Üçler toplantısının gerekliliğinin ortaya çıktığı bir dönemde Türkiye'nin kendini öncelikli ilgilendiren konuları yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin basına yansıyan haberlerin başında Türk-Sovyet devlet adamları arası görüşmeler gelmekteydi. Cumhuriyet Gazetesi'nin 9 Mayıs tarihli Türkiye ve Sovyet Rusya: Hasan Saka Molotof ile görüştü şeklindeki haberi bu konudaki önemli bir örnek olarak ortaya çıkmaktaydı.[327]

Türkiye ve Sovyetler Birliği arasındaki gerilimi yakından takip eden basın, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ndeki temsilcisinin çalışma durumunu dahi okuyucuya taşır konuma gelmişti. Moskova elçimiz vazifesi başına gitti, şeklindeki 25 Mayıs tarihli Cumhuriyet yayını bu konudaki hassasiyetin önemli göstergelerinden biriydi.[328]

Boğazlar konusunda Türkiye ve Sovyetler Birliği'nin Mart ayından itibaren beklenen aşamaları kaydedememelerinin basında bir hayal kırıklığı yarattığı anlaşılmaktaydı. Ümitlerin yeni Üçler toplantısında olduğu ise haberlere yansımaktaydı: *"Boğazlar meselesi: Mesele yeni üçler konferansında görüşülecek".*[329]

---

[327] **Cumhuriyet Gazetesi,** 9 Mayıs 1945 s. 1

[328] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Mayıs 1945 s. 1

[329] **Cumhuriyet Gazetesi,** 31 Mayıs 1945 s. 1

Yeni Üçler görüşmesinin Haziran aynının sonunda dahi gerçekleşmemiş olması ve buna ek olarak Türkiye ile Sovyetlerin anlaşmazlıkları aşamadığının görülmesi dünyada çeşitli kaygı ve telkinler ile karşılanmıştı. Cumhuriyet Gazetesi başyazarı Nadi 26 Haziran tarihli yazısında bu telkin ve kaygılara katılmadığını net bir tavırla ortaya koymaktaydı. Nadi, yabancı kaynaklarda yer alan Türkiye tasvirine karşı çıkmaktaydı. Bu tasvirlerde Türkiye'nin acilen Sovyetler ile anlaşması telkin edilmekteydi. Oysaki henüz Sovyetler ne talep ettiğini belirtmemişti. Yine yabancı kaynaklardaki olası III. Dünya savaşı senaryolarına kimse kapılmamalıydı. *"Bugünkü dünya manzarası içerisinde bize düşen vazife, bir gün her şey bozuluverecekmiş gibi dikkatli bulunmak, fakat aynı zamanda hergün daha iyiye doğru gittiğimize doğru inanarak çalışmaktır."*[330] Dostluk antlaşmasının fesih edildiği dönemde olduğu üzere serinkanlılık yanlısı görüş, Nadi tarafından desteklenmekteydi.

Nadi'nin Sovyetler Birliği henüz bir talepte bulunmadı, şeklinde yorum yapmasının üzerinden bir gün geçmeden Sovyetler Birliği Türkiye'ye taleplerini resmi olarak iletmiştir. Bu talep listesinin yarattığı şaşkınlık anlaşılacağı manşetler yolu ile okuyucuya taşınmıştır: *"Sovyet Şartları: Dostluk muahedesini yenilemek için Karsla Ardahan'ı ve boğazlarda imtiyaz istediler."*[331]

Sovyet taleplerinin yalnızca Türkiye üzerinde bir şaşkınlık ve karşılık bulmadığını vurgulamak isteyen Türk basını, yurtdışında var olan tepkileri manşetlerine taşımıştır: *"Sovyet taleplerinin akisleri: Boğazlar meselesi yeni üçler*

[330] **Cumhuriyet Gazetesi,** 26 Haziran 1945 s. 1

[331] **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Haziran 1945 s. 1

konferansında konuşulacak işlerin ön safında bulunacak"[332] Haberin devamında Cumhuriyet Gazetesi, Yorkshire Post'un Boğazların durumunun Churchill, Truman ve Stalin görüşmelerinde yer alacağını bildirdiğini iletmekteydi.[333]

Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelttiği taleplerin doğurduğu tepkilerin basın tarafından işlenmeye devam ettiği görülmekteydi. Konu basın tarafından manşetlere ve ayrıntılı haberlere yansımaktaydı. Ulus gazetesinin 29 Haziran tarihli manşeti *"Son Sovyet teklifleri etrafında"*[334] (bakınız Ekler-25) şeklinde olmuştu. Manşeti takip eden haberde, İngiliz basınında geniş yorumların göze çarptığı belirtilmekteydi. Boğazların kontrolünün istikbali ile Türkiye'yi ilgilendiren diğer meselelerin Berlin konferansında incelenmesi muhtemeldi. Reuter'e göre Sovyetler için esas mesele Boğazlar'dı. Kars hududu da küçük bir meseleydi. Ayrıca Halep'in (Suriye) Türkiye'ye verilmesi önerilmekteydi.[335] Cumhuriyet Gazetesi'nin *"Sovyet Talepleri"*[336] manşetinin ardından gelen haberde; daha demokratik bir Türk hükümetinin kurulmasının istendiği belirtilmekteydi.[337]

Manşetlerden Sovyetlerin taleplerinin yalnızca Türkiye'ye yönelik olmadığı anlaşılmaktaydı: *"Rusya'nın Sulh Taarruzu"* [338]. Manşeti takip eden haberde

---

[332] **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Haziran 1945 s. 1

[333] **Cumhuriyet Gazetesi,** 28 Haziran 1945 s. 1

[334] **Ulus Gazetesi,** 29 Haziran 1945 s. 1

[335] **Ulus Gazetesi,** 29 Haziran 1945 s. 1

[336] **Cumhuriyet Gazetesi,** 29 Haziran 1945 s. 1

[337] **Cumhuriyet Gazetesi,** 29 Haziran 1945 s. 1

[338] **Cumhuriyet Gazetesi,** 30 Haziran 1945 s. 1

Sovyetler Birliği'nin Uzakdoğu, Boğazlar, Leh-Çek sınırı gibi sorunlu konuların barış konferansı toplanmadan çözülmesi hedefleniyor yorumu yapılmaktaydı.[339]

Sovyetler Birliği'nin başta Türkiye konusu olmak üzere uluslararası alandaki hareketliliğinin İngiltere ve İngiliz basını tarafından yakından takip edildiği anlaşılmaktaydı. Ulus gazetesinin 1 Temmuz tarihli manşeti bu durumu net olarak ortaya koymaktaydı: *"Sovyet teklifleri etrafında İngiltere'de ki yorumlar"*[340]. Haberden anlaşılacağı üzere her ne kadar Sovyet isteklerinde Kars ve Ardahan'ın *"geri istendiği"*[341] belirtiliyor olsa da tüm yorumlar ittifakla Montreux Sözleşmesi'ne yönelikti. İngiliz basınına göre konunun Üçlerce görüşüleceği kesindi.[342] Cumhuriyet de Ulus gibi konunun uluslararası alandaki özellikle de İngiltere'deki yankılarına eğilmekteydi. Bu eğilime bağlı olarak Cumhuriyet'in manşetinin Sovyet-İngiliz ilişkilerine odaklanmış olduğu görülmektedir: *"Sovyet Talepleri: Londra 'Ruslar bir nota vermiş değillerdir' diyor."* [343] Cumhuriyet'in Reuter'den aldığı bilgiye göre sorunun Türk-Rus temsilcileri arasında konuşulması ile kaldığını bildirilmekteydi.[344] Taraflar hiçbir ayrıntıyı masaya taşımamışlardı.

Sovyet taleplerinin ayrıntılarının kamuoyuna yansımasıyla beraber basının konuya olan ilgisinin yoğunlaştığı görülmekteydi. 2 Temmuz tarihli Cumhuriyetin manşeti *"Boğazlar Meselesi: 'Türkiye'nin Türk topraklarında yabancı üsler*

---

[339] **Cumhuriyet Gazetesi,** 30 Haziran 1945 s. 1

[340] **Ulus Gazetesi,** 1 Temmuz 1945 s. 1

[341] **Ulus Gazetesi,** 1 Temmuz 1945 s. 1

[342] **Ulus Gazetesi,** 1 Temmuz 1945 s. 1

[343] **Cumhuriyet Gazetesi,** 1 Temmuz 1945 s. 1

[344] **Cumhuriyet Gazetesi,** 1 Temmuz 1945 s. 1

kurulabilmesi imkanlarını nazarı itibara alması ihtimali yoktur''[345] şeklinde olurken; haberin devamında yapılan yorum Boğazlar konusu Ankara'da değil Berlin'de ele alınacaktır tarzında olmuştu. Cumhuriyet ayrıca Sunday Dispatch'in Rus hükümetinin batı sınırını güvence altına alma politikasına ek olarak sorunu dile getirdiğini belirtmekteydi.[346]

Sovyet taleplerinin incelenmesine devam edildiği görülmekteydi. Basının bu konudaki ilgisi halen konuyu manşetlere taşıyacak kadar güçlüydü: *"Trakya topraklarında Sovyet istekleri!"* [347] Manşete bağlı haberde Bulgaristan'a verilmek üzere Türkiye ve Yunanistan'dan arazi taleplerinin var olduğu belirtilmekteydi. Ayrıca haberde Yunan basınının her iki ülkeden istenen arazi için de öfkeli olduğu belirtilmekteydi.[348]

4 Temmuz itibariyle manşetlerin toplanmak üzere olan Üçler toplantısına yönelik olduğu sırada satır aralarında ve haberlerde Türkiye'ye ilişkin konular göze çarpmaktaydı. Cumhuriyet, konferansta Boğazların da konuşulacağı bildiriliyor diyerek konuya ilişkin bilgiyi okuyucusuna taşımaktaydı.[349] Konferansın, içinde bulunulan muğlak durumu çözecek bir toplantı olmasının beklendiği yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

---

[345] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Temmuz 1945 s. 1

[346] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Temmuz 1945 s. 1

[347] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Temmuz 1945 s. 1

[348] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Temmuz 1945 s. 1

[349] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Temmuz 1945 s. 1

Aynı süreçte Ulus gazetesi İngiliz basının Türk-Sovyet ilişkisine yönelik değerlendirmelerini manşetten sunmaktaydı: *"Boğazlar meselesi (İngiliz dergilerindeki yorumlara göre)".* Ulus gazetesinin bildirdiğine göre İngiliz basını Sovyetlerin çeşitli konumlarda kazanımlar elde etme amacıyla Türkiye üzerinde baskı kurduğunu, bunun yersiz yanlış bir diplomasi olduğunu vurgulamaktaydı. Boğazlar rejimi tadil edilebilir; ancak Türkiye toprak vermez denilerek değerlendirme sonlandırılmaktaydı.[350]

Sovyet taleplerinin hem yurt içinde hem de yurtdışında yarattığı yankıların ardından Türkiye Devleti'nin konuya ilişkin resmi görüş ve çalışmalarının Temmuz ayı itibariyle basında yer aldığı anlaşılmaktaydı. Ulus gazetesi bu durumu *"Hasan Saka görüşümüzü izah etti"*[351] manşeti ile duyurmuştur. Haberde bir sınır tadili veya arazi tavizi bahis mevzuu değildir denmekteydi. Boğazlar rejimi Montreux ile tayin edilmiştir. Herhangi bir değişikliğin Milletlerarası bir hal suretine bağlanması icab eder.[352] Aynı konu Cumhuriyet tarafından ise şu şekilde işlenmektedir: *"Dış işleri Bakanımızın yaptığı demeç: 'Türkiye için hudut tadili yahut arazi tavizleri mevzu bahis değildir.' "*[353] *"Üçler Konferansı: Görüşülecek ikinci mühim meseleyi Türkiye-Rusya münasebetleri teşkil ediyor."*[354] Boğazların konferans gündeminin parçası haline geldiği bu haber ile kesinleşmiştir.

---

[350] **Ulus Gazetesi,** 7 Temmuz 1945 s. 1

[351] **Ulus Gazetesi,** 12 Temmuz 1945 s. 1

[352] **Ulus Gazetesi,** 12 Temmuz 1945 s. 1

[353] **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Temmuz 1945 s. 1

[354] **Cumhuriyet Gazetesi,** 12 Temmuz 1945 s. 1

Sovyet taleplerinin ayrıntılarının belli olması sonucu doğan tepkiler yalnızca haberlere değil, köşe yazarlarının kalemlerine de yansımıştı. Bu konuyu ele alan yazarlardan biri de kuşkusuz Nadi olmuştur. Nadi'nin 13 Temmuz tarihli yazısının başlığı aslında yazının ana fikrini ortaya koymaktadır: *"Bir milletten toprak istemek"*. Nadi Sovyet isteklerinin resmiyetinin halen tartışmalı olduğunu, bu nedenle resmiyetin beklenmesi gerekliliğini belirtmekte; ancak Sovyetlerin herhangi bir yalanlama yapmadığı da gözden kaçmamalıdır diye eklemekteydi. Nadi, eğer doğru ise Milli Misakını mücadeleyle, devrimle ele alan Türkiye; bu esaslara uygun cevabı verecektir demekteydi.[355] Konu üzerine serinkanlı yorumlar yapmış olan Nadi, gelinen nokta itibari ile en sert yorumu yapan kişi olmuştur.

14 Temmuz günü Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın Sovyet tekliflerine ilişkin demeci üzerinden, teklifleri yorumladığı bir yazı kaleme alan Fenik; Boğazlar ve hudut ayrı konulardır demekteydi. Milli Misakla birleşmiş toprak üzerine konuşulmasını *"sadece bir fert vatandaş olarak asla münakaşasına bile rıza göstermeyiz* [356] demekte ve eklemekteydi *"hudut şehirleri orta Anadolu şehri kadar mukaddestir."*[357] Sovyetlerin bu isteklerinin barış içinde olduğu söylenmekteydi. Bu söyleme karşı Fenik, Savaşın diğer galip devletleri ABD ve İngiltere toprak talep etmiş midir? sorusunu sormaktaydı. Ayrıca Sovyetler Boğazlar sözleşmesinde iddia ettiği hakkı Karadeniz devleti olmasına bağlamıştır. *"Bir Ege, bir Marmara ve bir*

---

355 N. Nadi, *"Bir milletten toprak istemek"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Temmuz 1945 s. 1

356 M. Fenik, *"Dış işleri bakanımızın demecini okurken"*, **Ulus Gazetesi,** 14 Temmuz 1945 s. 1

357 M. Fenik, *"Dış işleri bakanımızın demecini okurken"*, **Ulus Gazetesi,** 14 Temmuz 1945 s. 1

Karadeniz devleti olan Türkiye tabii ki Boğazlarda söz önceliğine sahiptir."[358] diyerek Fenik konuya ilişkin değerlendirmelerine nokta koymaktaydı.[359]

Fenik 14 Temmuzda kaleme aldığı yazının ardından başka bir yazısında Sovyet politikasını yakından takip ettiğini göstermekteydi. Daha sonra Fenik'in yaptığı yorumlar Sovyetlerin Balkanlarda ve Polonya'da nüfuz gösterdiği hatta kontrolü ele aldığı yönündeydi. Fenik bu durum Türkiye üzerinde başlatılan baskıyı kuvvetlendirmektedir diyerek konunun altını çizmekteydi.[360]

Ulus gazetesi Boğazlar konusunun yabancı basında yer alan yorumlarını okuyucuları ile paylaşmaktaydı. Economist'in Boğazlara dair bir makalesi: *"Ruslar bu meselede, tarihi hatıraların mı, yoksa bu günün zaruretlerinden doğan ihtiyaçların mı tesiri altındadır."*[361] Aynı gün Cumhuriyet Gazetesi de konuyu incelemekte ve bu incelemelerini manşetten duyurmaktaydı: *"Boğazlar ve Balkanlar"* [362]. Cumhuriyet'in haberine göre Sovyet taleplerine karşı Türk-Yunan bloğunun oluştuğu yönünde haberler olduğu söylenmekteydi. Yine Cumhuriyet'in haberlerine göre bir İngiliz gazetesi Rusya'nın bu bloklaşmanın önüne geçmeye çalıştığını bildirmekteydi.[363]

Ulus ve Cumhuriyet gazetelerinin yabancı kaynaklara eğildiği özellikle de İngiliz basınına odaklandığı görülmekteydi. Times, her iki gazete için de başvurulan

---

358 M. Fenik, *"Dış işleri bakanımızın demecini okurken"*, **Ulus Gazetesi,** 14 Temmuz 1945 s. 1

359 M. Fenik, *"Dış işleri bakanımızın demecini okurken"*, **Ulus Gazetesi,** 14 Temmuz 1945 s. 1

360 M. Fenik, *"Üçler toplantısı başlarken"*, **Ulus Gazetesi,** 16 Temmuz 1945 s. 1

361 **Ulus Gazetesi,** 22 Temmuz 1945 s. 1

362 **Cumhuriyet Gazetesi,** 22 Temmuz 1945 s. 1

363 **Cumhuriyet Gazetesi,** 22 Temmuz 1945 s. 1

bir kaynaktı; ancak aynı gün Times'ı kaynak olarak kullanan iki gazetede yapılan yorumların farklı bölümlerini ön plana çıkarmıştı. Ulus İngiliz Başbakanı iki gün için Londra'ya gidiyor, dönüşte görüşmeler devam edecek, bilgisini verdikten sonra verilen bilgilere; Times'e göre Sovyet teklifi ve Boğazlar: *"Bu Meselenin halli için en makul yol, antlaşmanın iki taraflı değil fakat birçok taraflı olmasıdır"*[364] şeklinde devam etmiştir. Cumhuriyet Gazetesi ise manşetini *"Sovyet talepleri"*[365] şeklinde duyurduğu haberde, aynı Ulus gibi Times'ı kaynak olarak kullanmaktaydı. Times: *"Rusların arazi istemeleri hiç beklenmiyordu. Bunda ısrar etmeleri mümkündür."* Times'ın verdiği bir başka dikkat çekici bilgi ise, "*Rus isteklerinin biri de bugünkü Türk idaresinden bazı unsurların çıkarılmasıdır."*[366] San Francisco Konferansı'nda verilen önergenin, yeniden gündeme taşındığı anlaşılmaktaydı.[367]

Konferansın sonuna yaklaşıldığı dönemde, konferansta önemli bir yer aldığı kanısı taşınan Boğazlar Rejimi üzerine Cumhuriyet yine yabancı kaynaklardan alıntılar yapmaktaydı. Bu kaynaklardan biri olan Birmingham Post'ta göre *"Türkiye şimdiye kadar büyük bir kıskançlıkla muhafaza ettiği milli egemenliğine halel gelmemesi için elinden geleni yapacaktır."* [368] Haberin devamında Türkiye'nin

---

[364] **Ulus Gazetesi,** 25 Temmuz 1945 s. 1

[365] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Temmuz 1945 s. 1

[366] **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Temmuz 1945 s. 1

[367] 25-30 Temmuz arası dönemde basına, Konferans'ta Türkiye'ye ilişkin görüşmeler ve yorumlar yansımazken; Cumhurbaşkanı İnönü 27 Temmuz 1945 Cuma günü not defterine *"Potsdam Konferans'ında ve bize ait ilk haberler"* şeklinde bir not düşmekteydi. Basına yansımamakla birlikte Türkiye'ye diplomatik kanallar ile belirli bir bilginin verildiği anlaşılmaktadır. İnönü'nün not defterlerini düzenleyen Demirel 27 Temmuz tarihli notların altına Sovyetler Birliği'nin 1921'de kaybettiği toprakları Türkiye'den geri alma ve Çanakkale Boğazı'nda bir üs kurma girişiminde bulunduğu notunu düşmüştür. Bu Demirel'in kendi eklemesidir; ancak bunu İnönü'ye ait başka belgelerden yola çıkarak mı yapmıştır? Konuya ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

A. Demirel, **İsmet İnönü: Defterler (1919-1973),** Cilt:1, İstanbul, 2008 s. 427

[368] **Cumhuriyet Gazetesi,** 30 Temmuz 1945 s. 1

hakları, Rusya'nın istekleri, Anglo-Saksonların Akdeniz menfaatleri hepsi Potsdam'da karara bağlanacaktır, yorumu da yer almaktaydı.[369]

Tüm beklentiler Boğazlar Sorunu'nun Potsdam Konferansı'nda çözüleceği şeklindeyken, konferansın son günü konuya ilişkin gelen haber manşetlerde yerini bulmuştur: *"Boğazlar meselesi: Potsdam'da bu işin geri bırakıldığı söyleniyor."*[370] (bakınız Ekler-29) Konunun tamamen çözüleceği düşüncesinde olan kamuoyu açısından bu haber, önemli bir kaygı odağı oluşturmaktaydı.

Potsdam Konferansı'nın Boğazlar konusunda kararlar içermemiş olmasının yarattığı kaygı sürerken Türk Basını'nın genç üyesi Tasvir gazetesi[371] daha önce birçok kez örnekleri ile karşılaşılan bir durumu yeniden cereyan ettiğini haberleştirmekteydi. *"Boğazlar ve Rumanya"*[372] başlıklı ve Anadolu Ajansına dayandırılan haberde Romanya'da Fransızca olarak yayımlanan L'independance gazetesinde Versailles rejiminin yıkıldığını, aynı döneme ait diğer rejimlerinde böylelikle yıkıldığı anlamına geldiğini belirtmektedir. Gazete tarafından Boğazlar rejimi de bu yıkılanlar arasında gösterilerek, yenilenmesi gerektiği salık verilmektedir.[373] Sovyet etkisi altındaki ülkelerden Türkiye yönelik olan salıkların bir başka örneği böylelikle Tasvir tarafından kamuoyu ile paylaşılmıştır.

---

[369] **Cumhuriyet Gazetesi,** 30 Temmuz 1945 s. 1

[370] **Cumhuriyet Gazetesi,** 1 Ağustos 1945 s. 1

[371] Tasvir gazetesi yayın hayatına 1945 yılının Nisan ayında başlamıştır.

[372] **Tasvir Gazetesi,** 2 Ağustos 1945 s. 1

[373] **Tasvir Gazetesi,** 2 Ağustos 1945 s. 1

Yeni Sabah'ın alt manşetinden birini *"Üç büyük şefin plânlaştırdıkları en esaslı mes'ele: Almanya"*[374] oluştururken, diğer alt manşette *"Boğazlar Meselesi, Montröde imzası bulunan devletler konferansına sunulacak"*[375] şeklindeydi. Anlaşıldığı üzere Konferans kararlarının ilanının ardından Boğazlar konusuna ilişkin bir net karar alınmadığı ortaya çıkmıştı. Tanin yazarı Yalçın 3 Ağustos 1945 tarihli yazısında bu durumu değerlendirmekteydi. Yalçın, Potsdam Konferans kararları içinde Boğazlara ilişkin herhangi bir karar gözükmediğini belirtmekteydi. Yabancı basından da aksini bildiren bir bilgi gelmemiştir. Öyle anlaşılmaktadır ki daha önce gelen duyumlar tamamen boş çıkmıştır. Yalçın'a göre Boğazlar, Üçler'in konusu olamaz. Her şeyden önce Türkiye'nin hazır bulunmadığı bir toplantıda Türkiye'nin iki parçasını birleştiren bir bölgeye ilişkin konunun görüşülmesi düşünülemezdi yorumunu yapmaktaydı. Ayrıca *"müttefikimiz İngiltere ile dostumuz ABD"*[376] bu konunun bizim olmadığımız bir ortamda konuşulmasına izin vermeyecektir şeklinde eklemede bulunmaktaydı. Konu aslen Montreux'dür. Bu durum da beynelmilelliği gerektirir. Yani sadece Türkiye'nin de meselesi değildi. Rusya, Türkiye ve tabii İngiltere'nin meselesiydi.[377]

Kamuoyundaki beklentiler farklı olsa da Yalçın'ın yorumu uluslararası ilişkiler düzeni açısından haklı ve önemli değerlendirmeler içermekteydi. Yalçın bu değerlendirmeleri yaparken aynı günkü Vatan gazetesinde konuya ilişkin bir haber yer bulmaktadır. *"Boğazlar meselesi Montrö andlaşmasında imzası bulunan,*

---

[374] **Yeni Sabah Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

[375] **Yeni Sabah Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

[376] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.122-123'den H. C. Yalçın, "*Potsdam'da Boğazlar meselesi",* **Tanin,** 3 Ağustos 1945

[377] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.122-123'den H. C. Yalçın, "*Potsdam'da Boğazlar meselesi",* **Tanin,** 3 Ağustos 1945

devletler konferansında konuşulacak"[378] başlığı ile duyurulan haberde; Almanya ve Polonya meselelerinin gündemi yoğunlaştırması nedeniyle konunun Potsdam'da konuşulamadığı belirtilmiştir.[379] Sonuç olarak basın Boğazlar meselesinin gelinen gün itibariyle çözümlenmediği konusunda mutabıktır.

Boğazlar meselesinin konferanstaki durumu ve gelecekteki durumuna ilişkin haber ve yorumların basında yer aldığı görülmekteydi. Cumhuriyet'in Times'tan aldığı bilgilere göre Boğazlar meselesine konferansta değinilmemiştir, ancak habere konunun ilerde başka bir konferansta görüşüleceği eklenmekteydi.[380] Tanin yazarı Yalçın konuyu incelemeye devam etmekteydi. Yalçın önceki yazısında belirttiği üzere Boğazlar meselesinin iki taraflı antlaşmalar ile karara bağlanabilecek bir mesele olmadığının ortaya konduğunu söylemekteydi. Yalçın; Rusya'ya, Boğazların açılıp kapanması ve burada üs kurma gibi talepleri Türkiye ile ikili görüşmeler ile sağlama imkanının olmadığı net bir şekilde gösterilmiştir. Aksinin zorlanması durumda Rusya'nın, Türkiye'yi yalnız bulmayacağı kesinleşmiştir yorumunu yapmaktaydı.[381] Yalçın'ın bu yorumuna ek olarak iki gazete Bugün ve Yeni Sabah konuya ilişkin manşetler ile baskıya çıkmışlardı. *"Türkiye, Yunanistan ve Kremlin: Atle, Stalinden Türkiye ve Yunanistan hakkındaki Kremlin isteklerinin değiştirilmesini istemiş"*[382] (bakınız Ekler-36) Bugün'ün manşeti olurken; *"Türkiye üzerindeki Rus talepleri ve İngiltere: Attle; Stalinden isteklerini değiştirmesini talep*

---

378 **Vatan Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

379 **Vatan Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

380 **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

381 **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.123-125'den H. C. Yalçın, "*Potsdam'da görülen işler",* **Tanin,** 4 Ağustos 1945

382 **Bugün Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

etti"[383] Yeni Sabah'ın manşeti oluşturuyordu. Yeni Sabah'ın manşetine bağlı haberinde *"Vaşingtona göre Stalin Türkiye'ye müteallik Rus taleplerinde tavizde bulunmıya razı olur"*[384] denmekteydi.

Konferans kararlarının ardından *"Türkiye-Rusya"*[385] başlığı altındaki haberlerin içeriğinin öncekilerden farklı olduğu göze çarpmaktaydı. Cumhuriyet'in bildirdiği üzere her türlü toprak talebi reddedilmişti. Boğazlar konusu yalnızca iki devlet arası bir konu olarak ele alınmayacaktı. Cumhuriyet ayrıca Reuter'in konferans kararlarında boğazların yer almıyor olması konuyu sürüncemede bırakıyor, yorumunu okuyucusuna aktarmaktaydı.[386] Cumhuriyet açısından durum buyken Tasvir önemli bir haberciliğe imza atarak manşetten Türk-Sovyet ilişkilerine dair önemli bilgiler vermekteydi. *"Türk-Rus dostluğu Paktı neden Yapılamıyor? Görüşmeler şu sebepler yüzünden iki defa kesilmiş:*

1. Türkiye, Sovyetler Birliği'ne toprak bırakılması hakkında her türlü teklifi reddetmiştir.

2. *Türkiye, Montreux mukavelenamesini tekrar gözden geçirilmesi işini sadece Türkiye ve Rusya tarafından yapılamayacağını beyan etmiştir."*[387]

Birçok fikir adamı ve tabii yerli-yabancı diğer basın örgütler iki devlet arasındaki sorunun bu noktalardan kaynaklandığını uzun süredir belirtmekteydiler; ancak ilk kez açıklığıyla durum kamuoyuna duyuruluyor ve değerli bir bilgi

---

[383] **Yeni Sabah Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

[384] **Yeni Sabah Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

[385] **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

[386] **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

[387] **Tasvir Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

paylaşılıyordu *"Görüşmeler şu sebepler yüzünden iki defa kesilmiş"*[388]. Bu yalnız kamuoyu değil tarihçilik açısından da değerli bir bilgi olarak Tasvir tarafından sunulmaktadır.

Konunun konferanstaki yerini netleştirme çabası içindeki Cumhuriyet Gazetesi yabancı basını mercek altına almış ve verdiği bilgileri bu incelemelerine dayandırmıştır: *"Berlin konferansında halledilmeyen işler: İngiliz gazetelerinin tefsirlerine göre... 'Türkiye-Rusya gibi ciddi ... mahiyetteki meseleler konferans gündeminde yer almamıştır.' "*[389] Böylelikle konunun bir süre daha muğlak kalacağı kesinleşmiştir.

Nadi'nin altını kalın çizgi ile çizdiği üzere, Milli Misak için çok yakın bir zaman içinde *"bulunduğu vaziyetin imkân ve şerâitini"* düşünmeden mücadele etmiş bir milleten toprak ve Boğazlar gibi bir bölgede egemenlik haklarını devretmeyi istemek... Sovyet yönetiminin II. Dünya Savaşı koşullarını tam anlamıyla bir kazanıma çevirme siyasetinin en önemli ayaklarından biri olarak bu talepleri görmek yanlış olmayacaktır. Türkiye Potsdam süreci içinde, San Francisco Konferansı'nda yapılan Ermeni asıllı Türk vatandaşlarına yönelik teklifin bile yeniden gündeme taşındığı haksız ithamlar ile dolu bir süreçten geçmiştir. Muğlak durum her ne kadar Potsdam Konferansı ile aydınlanmamış olsa da, Potsdam'da ve bu süreçte başta basında olmak üzere konuya yönelik yaşanan olaylar, daha sonra sorunun Türkiye'nin lehinde çözülmesine giden yolu açmıştır yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır. Her şeyden önemlisi SSCB için Türkiye'yi masada karşısına tek başına

[388] **Tasvir Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

[389] **Cumhuriyet Gazetesi,** 6 Ağustos 1945 s. 1

alma hedefi bu süreç zarfında yaşananlar sonucu ortadan kalmış, Boğazlar'ın konumunun uluslararası bir durumda olduğu karara *de facto* olarak bağlanmıştır.

II.3. Stalin-Truman-Attlee ve Potsdam Antlaşması

Berlin yakınlarında toplanan Potsdam Konferansı öncesi görüşmelere ilişkin en çarpıcı olaylardan biri, 13 Haziran 1945 tarihinde yalnızca Türk basınının değil, tüm dünya basının manşetlerini işgal eden "o" haber olmuştur. Söz konusu tarihte Ulus gazetesinin manşeti *"Reis Roosevelt dün gece aniden öldü"* [390] olurken, Cumhuriyet *"Demokrasi aleminin büyük kaybı. Mr. Roosevelt vefat etti"* [391] şeklinde olayı manşete taşımıştır. Cumhuriyet Gazetesi, Mr. Truman Amerikan Cumhurbaşkanı oldu diyerek yeni durumun nasıl olacağını okuyucusuna açıklamıştır.[392] Aynı haber Vatan gazetesinin manşetine ise *"Dünya Tarihinde Büyük Bir Hadise: Ruzvelt, dün öğleden sonra öldü"* [393]şeklinde yansımıştır.

Bu önemli olay ilerleyen günlerde de basın tarafından takip edilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi, ABD Başkanı Roosevelt'in ölümüne ilişkin Türkiye'deki yankıları *"Bütün Türkiye derin bir teessür içinde"*[394] Cumhurbaşkanı İnönü dün akşam radyoda Amerikalılara hitap ederek milletin hislerine tercüman oldular, şeklindeki yorumları ile sunmaktaydı. Yine Cumhuriyet yeni duruma ilişkin haberlerine Roosevelt'in yerine geçen Truman'ın gündemine yönelik haberler vererek

---

[390] **Ulus Gazetesi,** 13 Nisan 1945 s. 1

[391] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Nisan 1945 s. 1

[392] **Cumhuriyet Gazetesi,** 13 Nisan 1945 s. 1

[393] **Vatan Gazetesi,** 13 Nisan 1945 s. 1

[394] **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Nisan 1945 s. 1

devam etmekteydi. Cumhuriyet'in haberlerine göre Truman, Stalin ve Churchill ile görüşecektir: *"Başkan Rooseveltin yapacaklarını yapmaya uğraşacağım"* [395] ABD'nin başkan değişikliğinin, siyaset değişikliği ile sonuçlanmadığı mesajını verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Konferans tarihinin yaklaşması ile birlikte müttefiklerarası görüş ayrılıklarının basına yansımaya başladığı gözlenmekteydi. 3 Haziran günü Cumhuriyet Gazetesi'nin manşetten verdiği haber bu yansımaların en önemli örneklerinden biri olmuştur: *"Amerika'nın Sovyet Rusya'ya karşı takip ettiği siyaset"*[396] yabancı gazetelerden alınan bilgilere göre Economist, Doğu Avrupa'daki Sovyet hakimiyetine ilişkin olarak Lübek'ten Triyeste'ye "*Çin Seddi*" [397] yerleşti yorumunu yapmaktaydı. Devam eden haberde bazı *"reaksiyoner Amerikan gazetelerinde"*[398] Rusya'ya karşı savaş hazırlıkları yapılıyor haberleri verildiğinin altı çizilmiştir.[399] Haberin içeriği "uç" bilgiler içeriyor olsa da, anlaşmazlıkların söylenti boyutunu aştığı anlaşılmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin müttefikleri ile arasındaki görüş ayrılıklarını kendi lehine çözme çabası içinde olduğuna dair bilgiler yine basın tarafından önemle altı çizilen haberler arasında yer almaktaydı. Cumhuriyet Gazetesi'nin *"Rusya'nın Sulh Taarruzu"*[400] manşetiyle duyurduğu haberinde; Uzakdoğu, Boğazlar, Leh-Çek sınır

---

[395] **Cumhuriyet Gazetesi,** 14 Nisan 1945 s. 1

[396] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Haziran 1945 s. 1

[397] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Haziran 1945 s. 1

[398] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Haziran 1945 s. 1

[399] **Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Haziran 1945 s. 1

[400] **Cumhuriyet Gazetesi,** 30 Haziran 1945 s. 1

gibi sorunlu konuların barış konferansı toplanmadan çözülmesinin hedeflendiğini (SSCB'ce) belirtmekteydi.[401]

Konferansın başlamasının ardından -daha önce üzerinde durulduğu üzere- alınan güvenlik önlemleri dolayısıyla basına çok sınırlı bilgiler yansımaktaydı. Yansıyan kısıtlı bilgiler ise işlerin kamuoyunda beklendiğinden farklı şekilde gittiği yönünde olmuştur. 24 Temmuz tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin haberinde belirtildiği üzere; konferansta son durum *"Amerika'nın isteği, Rusya'nın emniyeti, İngiltere'nin çekingenliği."*[402] Müttefiklerin kendi aralarındaki sorunlardan esas konulara gelemediği anlaşılmaktaydı. Bu durumda doğal olarak kaygı ve hayal kırıklığına yol açmaktaydı.

Kamuoyundaki beklentilerin yarattığı hayal kırıklığını yansıtan göstergelerden biri kuşkusuz Cumhuriyet yazarlarından Abadan'ın 26 Temmuz 1945 tarihli *"Üçler ve Dünya"* başlıklı yazısıydı. Abadan öncelikle konferans gizliliğinin ümitleri kırdığını belirtmekteydi. Sızan bilgiler ise birçok konunun daha sonraya bırakılması ihtimalini göstermekteydi. Bu ihtimaller de bir an önce karar bekleyenleri kırmaktaydı; ancak Abadan bu konferansta alınacak ilke kararlarının yeni konferanslara kadar önemli bir yol çizeceğini, esas olanın ilkelerin belirlenmesi olduğunu belirtmekteydi.[403] Abadan'ın acil konular çözülemiyorsa ara kararlar ile krizler hafifletilmeli önerisi, yerinde bir değerlendirmeydi.

---

[401] **Cumhuriyet Gazetesi,** 30 Haziran 1945 s. 1

[402] **Cumhuriyet Gazetesi,** 24 Temmuz 1945 s. 1

[403] Prof Dr Y. Abadan, *"Üçler ve Dünya",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 26 Temmuz 1945 s. 1

Konferans sırasında tarihi değiştiren olay olarak değerlendirilebilecek bir olayın gerçekleşmiş olması doğal olarak basının dikkatinden kaçmamıştır. Konferanstan geçici olarak ülkesinde seçim yenilemesine giden Başbakan Winston Churchill, seçimden yenileme değil yenilgi ile ayrılmıştır. Bu durum hemen manşetlere taşınmıştır; Ulus: *"İngiliz sosyalistleri ezici bir çoğunlukla iktidara geçtiler Churchill çekildi, Attlee Başbakan"* [404]*,* Cumhuriyet: *"İngiltere'de İşçi Partisi iktidar mevkiinde"*[405] (bakınız Ekler-26). Cumhuriyet konu ile ilgili bilgileri Churchill istifa etti, Attlee Başbakan oldu, şeklinde okuyucularına taşımıştır.[406]

Cumhuriyet başyazarı Nadi; seçim muhafazakarlar için *"müthiş yenilgidir"*[407] *yorumunu yapmaktadır.* Ayrıca Nadi dünya barışının düzenleneceği süreçte bu değişiklik, seçim sürecindeki söylemlere göre olmayacaktır; ancak Attlee Churchill politikalarını uygulamada aynı kabiliyetleri gösterebilir mi sorusunun yanıtı, İngiliz milletinin dünya tarihine nasıl damga vurduğunun yanıtını belirleyecektir diye eklemekteydi.[408] Nadi'nin sorduğu soru tam anlamı ile bir öngörü olarak ele alınmalıdır.

---

[404] **Ulus Gazetesi,** 27 Temmuz 1945 s. 1

[405] **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Temmuz 1945 s. 1

[406] **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Temmuz 1945 s. 1

[407] N. Nadi, "*İngiliz Seçiminin manaları"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Temmuz 1945 s. 1

[408] N. Nadi, "*İngiliz Seçiminin manaları"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 27 Temmuz 1945 s. 1

İngiliz seçimlerinin ardından değişikliğin yalnızca Londra'da olmadığı aynı zamanda Potsdam'da da gerçekleştiği basın tarafından şu şekilde duyurulmuştur: *“Mr Attlee Potsdam’da: Üç büyük şef görüşmelere başladı.”*[409]

Görüşmelerde sonlara gelinmesi, artık konferans kararlarının yazıya dökülmesinin başlaması, haberlere eş zamanlı olarak manşetlerden yansımıştır: *"Konferans bitiyor, bir tebliğ hazırlanıyor: Müzakerelerin tam bir ahenk içinde cereyan ettiği bildiriliyor"*[410] (bakınız Ekler-27). Her ne kadar konferans kararlarının kaleme alındığına ilişkin bilgiler alınıyor olsa da; konferanstan gelen bilgiler alınan kararların kamuoyundaki beklentiler için yetersiz olduğu algısını doğurmaktaydı. İşte bu algı Cumhuriyet yazarı Doğrul tarafından paylaşılmakta ve eleştirilmekteydi. Doğrul; Yalta ve Tahran siyaseti olarak tanımlanan iki durumu anlatmaktaydı. Tahran siyaseti dünyayı nüfuz alanlarına bölen, Yalta ise özgür milletlerin demokrasi temellerini, barışını kabul eden yapılarıydı. Yalta kararlarının ardından San Francisco kararı tam özgür demokrat barışı beklenti yapmışken; Potsdam'da halen Tahran’daki gibi nüfuz bölgelerine ayırma çabası gözlenmekteydi. Bu bir harbin kapısını açık bırakmaktaydı.[411] Doğrul'un değerlendirmesinde haklı olduğunu, 1990'lara kadar süren "soğuk savaş" göstermektedir

409 **Cumhuriyet Gazetesi,** 29 Temmuz 1945 s. 1

410 **Cumhuriyet Gazetesi,** 31 Temmuz 1945 s. 1

411 Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Üçlerin varacağı netice"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 31 Temmuz 1945 s. 3

Konferansın sona ermesi beklenileceği üzere manşetlere taşınarak duyurulmuştur: *"Üçler konferansı sona erdi"* [412] (bakınız Ekler-31). Ancak kararlara ilişkin tebliğin 24 saat sonra ilan edileceği bilgisi de haberlere sızmaktaydı.[413]

3 Ağustos 1945 tarihli baskısında konferans tebliğine ilişkin bilgileri manşetten ve ilk sayfadan veren Cumhuriyet'in, konuyu ayrıntılı olarak incelediği belirgin bir şekilde görülmekteydi. Cumhuriyet'in manşeti *"Konferans Kararları: Tebliğ 7500 kelime Sulh muahedeleri esasları tesbit için Dış Bakanlarından mürekkep bir konsey kuruldu"* [414] (bakınız Ekler-33) şeklindeydi. Haberin devamında ise konferans kararları ayrıntılı olarak aktarılmaktaydı. Buna göre tebliğ şu şekildedir: Alman savaş gücünün sonlanması ve Almanya'nın yönetimi karara bağlandı. Almanya'nın dünya barışına katılabilmesi için uygun temeller hazırlanacaktır. Eğitim sistemi baştan bu yönde ve demokratik ilkelerle düzeltilecektir. Bu çalışmalar henüz süresi belli olmayan işgal döneminde müttefiklerce tesis edilecektir. Ayrıca Alman ekonomisinin kontrolü de bu süreçte ele alınacaktır. Polonya sınırı kesin barışa kadar belirlenmemiş olmakla birlikte Oder-Neisse hattının doğusunun kontrolü Polonya'ya verilmiştir. Nüfus hareketleri ve aktarımı isteği prensipte kabul edilmekle birlikte, Çekoslovakya ve Macaristan'daki durumların tespitine kadar durdurulmuştur.[415]

Konferans kararlarının açıklanması ile yoğun tepkiler doğduğu görülmekteydi. Bu tepkiler, bekleneceği üzere manşetlere yansımıştı. Cumhuriyet

---

[412] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Ağustos 1945 s. 1

[413] **Cumhuriyet Gazetesi,** 2 Ağustos 1945 s. 1

[414]**Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

[415]**Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

Gazetesi'nin konuyu manşete taşırken ABD Başkanı'nın içinde olduğu konumun ön plana çıkarıldığı görülmekteydi: *"Potsdam kararlarının uyandırdığı akisler: Başkan Truman'ın ilk demeci 'ne Attlee, ne de Stalin ile gizli bir anlaşma yapmadım"* [416] (bakınız Ekler-35). ABD Başkanına karşı olan eleştirilerin yoğunluğu yine Cumhuriyet'in haberlerine yansımaktaydı; *"Bir Amerikan ayan azası 'Konferans yeni bir Sovyet Zaferi' dedi."* [417] Karaların yarattığı hayal kırıklığı gizli bir ajandanın yürürlüğe konulup konulmadığı sorusunun yanısıra, ABD'deki muhalefetçe Sovyet kazanımı olarak görülmekteydi.

Kararların yarattığı hayal kırıklığına bağlı eleştirilerin bir yansımasını, Nadi'nin 4 Ağustos tarihli yazısı ortaya koymaktaydı. Nadi, konferansın Almanya'nın idaresi, silahsızlanması ve işgali hariç bir fiyasko olduğunu düşünmekteydi. Ayrıca Nadi Avrupa'nın sorunlarına ya eğilinmemiş ya da başka bir konferansa/komisyona havale edilmiş olduğunu belirtmekteydi. Koca bir Alman nüfusunun yer değiştirip değiştirmeyeceği konusunun sonraya bırakıldığının üzerinde durmaktaydı. Nadi durumu hoş görmediğinin altını çizmekteydi.[418] Nadi'nin bahsettiği konular ele alınmamış değildir; ancak nitelikli olarak ele alınmadığı eleştirisinde haklı olduğu söylenebilir.

Kararlara ilişkin eleştirilere Doğrul'un da katıldığı görülmekteydi. Doğrul, konferansın kesin olan kararının Almanya'yı silahsızlandırmak ve kontrol altına almak olduğunu belirtmekteydi. Almanya'nın başına kesilen esas ceza ise (özellikle

[416] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

[417] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

[418] N. Nadi, "*Nihayet*", **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

Sovyetlerin) işgal bölgelerinden tamiratı karşılamalarıydı. Böylece maddi ceza verilmemiş olmaktaydı. Polonya ve İtalya meseleleri hallolunmuştur; ancak diğer küçük milletlere ilişkin sorunlar ve diğer meseleler sonra görüşülmek üzere ileriye atılmıştır. Bu nedenle konferans çok eleştiri almaktaydı. Doğrul Manchester Guardian'ın yaptığı bir eleştiriye yazısında yer vermekteydi. Manchester Guardian'a göre Yalta kararlarından iki misli yer tutan Potsdam kararlarının, değer olarak altta kalmıştır.[419] Yabancı basının da Türk fikir adamlarının eleştirilerini paylaştığı görülmekteydi.

Akşam yazarı N. Sadak'ın konuya ilişkin eleştirileri de Doğrul ile benzeri noktalardan kaynaklanmaktaydı. Sadak; *"Dağ fare doğurdu."* [420] tabirini yazısının ana teması olarak belirlemiştir. Sadak'a göre beklentilerin gayet yüksek tutulduğu, geçen sürenin fazlasıyla uzun olduğu hatta karar tebliğinin uzun olduğu konferansı *"Dağ fare doğurdu"*[421] şeklinde özetlemekten başka çare yoktur. Üçler yalnızca ve yalnızca Almanya işgali ve onun idaresi üzerine odaklanmışlardır. Avrupa'yı ilgilendiren onlarca konu sonuçsuzdur. Konferans bir hayal kırıklığıydı.[422] Sadak'ın eleştirilerinde odak nokta yaratılan beklentiler ve hayal kırıklığı olmuştur.

Potsdam kararlarının ilanından sonra arka arkaya eleştiri yazılarının basını kapladığı yorumunu yapmak doğru olacaktır. Bu yoğun eleştirilere 5 Ağustos tarihli

---

[419] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Potsdam'ın neticleri ve akisleri"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 4 Ağustos 1945 s. 3

[420] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

[421] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

[422] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

yazısı ile Cumhuriyet yazarı Abadan da katılarak kararları eleştiren tarafta olduğunu bildirmekte, ancak kararların yetersiz kalmasının görüşmelerin kısırlığından değil; karar alma sürecinde yaşandığı düşüncesinde olduğunu belirtmekteydi. Özellikle Sovyet yardımının beklendiği Pasifik cephesi nedeniyle olası tartışmaları bertaraf etmek için kararlar verilmemiştir, yorumunu yapmaktaydı.[423] Nadi, Almanya meselesinin dünya meseleleri içinde yer alarak çözülmesi yerine, baş mesele olmasını yanlış bulmaktaydı. Bunun sebebi Üç Şefin barış anlayışı farkıydı. Nadi, ümit etmekteydi ki; bu fark yine de sağlam bir dünya barışını sağlamalıydı.[424] Abadan da, Nadi de, bu tarz geniş açılımlı beklentileri ile altı çizilecek tespitlere imza atmaktaydılar.

Dünya nefesini tutmuş, büyük beklentiler içinde Üç liderden gelecek sorunların bir bir çözüldüğüne ilişkin haberleri beklemekteydi. Yalta Konferansı sonrası ortaya konan söylem, Almanya'nın yenilmesinden sonra bütün sorunların işbirliği ile çözüleceği olmuş; ancak Potsdam Konferansı fikir adamları yalnızca Türkiye'de değil yabancı ülkelerde de eleştirilerine yol açan bir durum yaratmıştı. Kamuoylarında yaşanan hayal kırıklığı muazzam boyuttaydı. Başta ABD olmak üzere muhalifler, kararların Sovyetler Birliği dışında kimsenin beklentilerini karşılamadığı kanaatindeydiler. Yaşanan olaylar tam anlamı ile SSCB'nin değirmenine su katkısı sağlamıştı. Pasifikte yardıma muhtaç olan ABD ödünler vermek zorunda kalmış, Sovyetlere tek başına direnene İngiltere de başbakan değişikliği ile Sovyet değirmenine malzeme olmuştu. Akşam yazarı Sadak ile Cumhuriyet yazarı Doğrul'un değerlendirmeleri bu sürecin en iyi rehberiydi. Durum

[423] Prof Dr Y. Abadan, *"Potsdam kararları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

[424] N. Nadi, "*Potsdam'a Dair"*, **Cumhuriyet Gazetesi,** 5 Ağustos 1945 s. 1

Doğrul'un belirttiği üzere yeni bir savaşın kapısını aralamaktaydı; tek fark Doğrul'un sandığı gibi "sıcak" koşullar altında olmaksızın... Sadak'ın değerlendirmesi ise açıktı:*"Dağ fare doğurdu"*[425]. Her iki fikir adamı da olayları kendi pencerelerinden ve farklı cepheleriyle yorumlamaktaydılar.

[425] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASIN IŞIĞINDA ULUSLARARASI POLİTİKADA YALTA VE POTSDAM KONFERANSLARININ YERİ

III.1. Almanya'nın Geleceği

Yaşanmış bir savaşın sona erdirilmesi için kaybeden ile masaya oturulması ve/veya kaybedene iletilecek şartların belirlenmesi gerekir. Potsdam Konferansı bu işlemin yapılacağı toplantı olarak Mayıs ayı başından itibaren beklenmektedir; ancak konferansta ve sürecinde savaşı kaybeden Almanya'yı nelerin beklediği basına yansıyan bilgilerden şu şekilde anlaşılmaktadır. 2 Mayıs itibariyle gazete manşetlerini kaplayan tek bir haber olduğunu net bir şekilde görülmektedir: *"Alman radyosu tarafından dün gece yarısına doğru bildirildiğine göre 'Hitler dün Berlinde öldü' ".*[426]

Hitler'in ölümü basında önemli bir haber olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde ön plana çıkanlardan biri Ulus gazetesi dış haber yazarı Fenik'in 3 Mayıs tarihinde kaleme aldığı yazıdır. Fenik'in bu yazısının günümüz köşe yazarlarına yakın bir yorum/tartışma yazısı olduğu görülmektedir. Fenik, Himmler'in birkaç gün önce teslim olması sırasında sarf ettiği *"Hitlerin sağlığı kötü 48 saatte ölebilir"* [427] ifadesinin üzerinden 48 saat geçmeden *"Hitlerin ödevi başında"*[428] ölmüş olmasının bir entrika olduğu şüphesi üzerinde

[426] **Ulus Gazetesi,** 2 Mayıs 1945 s. 1

[427] M. Fenik, "*Hitlerin ölümü etrafında*", **Ulus Gazetesi,** 3 Mayıs 1945 s. 1

[428] M. Fenik, "*Hitlerin ölümü etrafında*", **Ulus Gazetesi,** 3 Mayıs 1945 s. 1

durmaktaydı. Fenik, *"Mussolini gibi kendi millettaşları mı bir suikast yapmıştır"*[429], *"Hitler intihar mı etmiştir."* [430] vb soruları dile getirmekteydi.[431] Hitler'in ölümü üzerine var olan spekülasyonların Türkiye'de dünyadan farklı bir şekilde ele alındığı görülmekteydi.

Fenik'in Almanya üzerine değerlendirmelerde yoğunlaştığı anlaşılmaktaydı. Fenik, Almanya'nın son durumunu okuyucuya açıklamakta ve ardından neler olabileceği üzerine görüşlerini belirtmekteydi. *"Her tarafı istilaya uğrayan Almanya…. Çekoslovakya topraklarına göç etmiştir."*[432] Ayrıca Fenik hakiki barışın kurulması ile düzenin geleceğinin altını çizmekteydi.[433]

Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Doğrul Almanya'nın geleceği üzerine önemli bir yorum yapmaktaydı. Doğrul, Almanya'nın dışlanmaması, tüm devletlerce adalet duygusu içerisinde kabul görmesinin önemli bir gereksinim olduğunun altını çizmekteydi.[434]

8 Mayıs 1945 tarihi gazete manşetleri, altı yılı aşkın bir süredir Avrupa'nın ve dünyanın büyük bölümünün beklediği haberi ilan etmiştir. Ulus gazetesinin bu olayı duyurmak için seçtiği manşet *"Avrupa zaferi resmen ilan ediliyor: Almanya mukavemetten vazgeçti ve dün sabaha karşı kayırsız şartsız teslim oldu"*[435] şeklinde

[429] M. Fenik, *"Hitlerin ölümü etrafında"*, **Ulus Gazetesi,** 3 Mayıs 1945 s. 1
[430] M. Fenik, *"Hitlerin ölümü etrafında"*, **Ulus Gazetesi,** 3 Mayıs 1945 s. 1
[431] M. Fenik, *"Hitlerin ölümü etrafında"*, **Ulus Gazetesi,** 3 Mayıs 1945 s. 1
[432] M. Fenik, *" 'Ateş kes emrini' beklerken"*, **Ulus Gazetesi,** 5 Mayıs 1945 s. 1
[433] M. Fenik, *" 'Ateş kes emrini' beklerken"*, **Ulus Gazetesi,** 5 Mayıs 1945 s. 1
[434] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Zaferden sonra..."*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 7 Mayıs 1945 s. 3
[435] **Ulus Gazetesi,** 8 Mayıs 1945 s. 1

olmuştur. Ulus'un manşeti takip eden haberinde Türkiye'de sevinç yaşandığı belirtilmekte, bütün binalar iki gün bayrakla donatılacak duyurusu yapılmaktaydı.[436] Cumhuriyet Gazetesi ise daha sade bir manşet ile haberi ilan etmiştir: *"Almanya'da harp bitti".*[437]

Savaşın resmen sona ermesinin ardından Türkiye ve savaş süreci şeklinde özetlenebilecek bir yazı kaleme alan Fenik, ayrıca Türk halkında gözlenen sevincin sebebini de açıklamaya çalışmaktaydı. Fenik'e göre Türkiye sevinçlidir; çünkü Trakya'ya, Suriye'ye hatta Kafkaslara dayanan tehdit boyun eğilmeksizin sona ermiştir. Fenik savaşın başlamasından 3 ay önce CHP Kurultayı'nda İnönü'nün sözlerine atıfta bulunmaktadır: *"...herkes için yer yüzünün nimetlerinden istifade edecek bir sulh imkanı samimi temennimizdir."*[438] İnönü'den yaptığı alıntının ardından Fenik *"Ne vatanımız harap olmuştur; ne evlatlarımız, sevgililerimiz, babalarımız, kardeşlerimiz ölmüştür"*[439] yorumunu yapmaktadır. Yine İnönü politikalarına işaret etmeyi uygun görmektedir: *"Her zaman olduğu gibi milli şefimizin etrafında milli birliğimiz sağlamdır, saflarımız sıkıdır."*[440] Fenik Türkiye ile savaşı değerlendirirken; Cumhuriyet Gazetesi yazarı Abadan yazısında; savaş suçları, suçluları ve yargılanmalarına ilişkin tarihsel bilgiler vermekte ve Almanlar

---

[436] **Ulus Gazetesi,** 8 Mayıs 1945 s. 1

[437] **Cumhuriyet Gazetesi,** 8 Mayıs 1945 s. 1

[438] M. Fenik, "*Zafer ve bizim sevincimiz"*, **Ulus Gazetesi,** 10 Mayıs 1945 s. 1

[439] M. Fenik, "*Zafer ve bizim sevincimiz"*, **Ulus Gazetesi,** 10 Mayıs 1945 s. 1

[440] M. Fenik, "*Zafer ve bizim sevincimiz"*, **Ulus Gazetesi,** 10 Mayıs 1945 s. 1

ile ilgili kaygıları olduğunu net dile getirmese de; verdiği bilgilerden bu çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır.[441]

Haziran ayı itibariyle Almanya'nın yeni Üçler görüşmelerinde alınacak kararlara kadar nasıl yönetildiği sorusu basının ilgisini çeken konulardan biri olarak gözükmekteydi. Cumhuriyet Gazetesi 7 Haziran tarihli baskısında konuyu dikkatle ele alan bir haberi okuyucusuna sunmaktaydı: *“Almanya’da kurulan İdare”* [442]*:* Almanya dört işgal bölgesine ayrılmıştır. 1937 Aralık ayında var olan sınırlar esas alınacak gerisi işgal toprağı olarak iade edilecektir; ancak buna ek bazı sınır değişiklikleri olabilir. Almanya’nın silahsızlandırılması ana amaçtır. Bu amaca uygun olacak Almanya’nın kontrolü yıllara yayılabilir.[443] Konuya ilişkin her olasılığın basın tarafından işlendiği görülmekteydi.

Almanya'nın geleceğinin müttefikler açısından ne kadar önemli olduğuna dikkat çeken Abadan; Almanya konusunun aslında tüm konuları bağlayan ana konu olduğunu, bu konu çözülmeden hiçbir konunun çözüme kavuşturulamayacağı yorumunu yapmaktaydı.[444]

Savaştan mağdur olan devletlerin Almanya'dan olası talepleri içinde yer alması beklenen tamirat/tazminat meselesinde Fransa'nın konuya yaklaşımı üzerinde değerlendirmeler yapan Fenik; Fransa’nın kendisini olası harp tamiratından mahrum bırakılma korkusundan yola çıkarak bu sorunun geçmişte dünya iktisadına yaptığı

---

[441] Prof Dr Y. Abadan, *"Harp suçluları",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 10 Mayıs 1945 s. 1

[442] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Haziran 1945 s. 1

[443] **Cumhuriyet Gazetesi,** 7 Haziran 1945 s. 1

[444] Prof Dr Y. Abadan, *"Üçler ve Almanya",* **Cumhuriyet Gazetesi,** 25 Haziran 1945 s. 1

zararları ele almaktaydı. Fenik, birinci harpte ısrar edilen imkansız rakamların büyük krizlere yol açtığı bunun tekrarının gözükmekte olduğunu vurgulamaktaydı.[445]

Çeşitli konularda basının ve köşe yazarlarının ısrarla ele aldığı Müttefiklerarası farklılıkların Almanya meselesinde de görüldüğü anlaşılmaktaydı. Cumhuriyet yazarı Doğrul, *"Müttefiklerin Berlin'i işgali ve üçlerin toplanışı"* başlıklı yazısında işgal bölgelerine ayrılan Almanya'da özellikle Sovyet bölgesindeki uygulamalar ile diğer bölgelerin farklılık gösterdiğinin altı çizilmekteydi. Bu durum ilerde kurulmak istenen Avrupa'ya ve Dünya'ya uyumlu Almanya'yı yaratmanın en önemli sorunu olacaktı. Doğrul'a göre Potsdam Konferansı'nda öncelikle bu ayrımı ortadan kaldıracak konular görüşülmeliydi.[446] Doğrul başka konularda olduğu gibi gelecekteki sorulara yönelik önemli bir öngörüde bulunmuştur.

Konferans sürecinde toplantılarda görüşülenlerin alınan önlemlerin etkisiyle basına yansımadığı görülmektedir; ancak 19 Temmuz'da gelen bir bilgi basında manşetten yer almıştır: *"Üçler konferansında birinci toplantı: Almanya'nın 20 yıl müddetle işgali projesi görüşüldü."*[447]

Konferanstan az da olsa gelen bilgilerin basın tarafından *"Üçler Konferansında dünkü görüşmeler"*[448] şeklinde manşetten duyurulduğu görülmekteydi. Cumhuriyet'in manşeti takip eden haberinde Almanya'nın

---

[445] M. Fenik, "*Harp tamiratı meselesi*", **Ulus Gazetesi,** 2 Temmuz 1945 s. 1

[446] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Müttefiklerin Berlin'i işgali ve üçlerin toplanışı"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 4 Temmuz 1945 s. 3

[447] **Cumhuriyet Gazetesi,** 19 Temmuz 1945 s. 1

[448] **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Temmuz 1945 s. 1

durumunun görüşüldüğü belirtilmekteydi. Bu görüşmelerden anlaşılan Sovyetler, birlik içinde bir Almanya devleti isterken Anglo-Saksonlar ise bu öneriye karşı çıkmaktaydılar.[449]

Almanya'nın geleceğine ilişkin gelen bilgiler ışığında Fenik, değerlendirmelerde bulunmaktaydı. Fenik, ABD'nin ve İngiltere'nin herhangi bir toprak talebi olmadığından hareketle bu iki devletin Almanya'nın ayrı parçalar halinde yönetilmesini savunduğunu, Sovyetlerin ise küçük ama birlik içinde bir yönetimi savunduğunu belirtmekteydi. Bu durumun her tarafın kendi işgal bölgesinde kendi isteğine göre siyasi bir sistem kuracağına işaret olduğunu belirten Fenik; böylelikle aynı Polonya gibi Almanya'nın doğusu da Sovyetlere yakın bir yönetime haiz olacaktır yorumunu yapmaktaydı.[450]

Konferans kararlarının *"Konferans Kararları: Tebliğ 7500 kelime Sulh muahedeleri esasları tesbit için Dış Bakanlarından mürekkep bir konsey kuruldu."*[451] şeklinde manşetlere yerleştiği 3 Ağustos 1945 günü haberlerde geniş olarak yer alan konu Almanya'nın durumuydu. Cumhuriyet'in bildirdiğine göre Alman savaş gücünün sonlanması ve Almanya'nın yönetimi karara bağlanmıştır. Almanya'nın dünya barışına katılabilmesi için uygun temeller hazırlanacaktır. Eğitim sistemi baştan bu yönde ve demokratik ilkelerle düzeltilecektir. Bu çalışmalar, henüz süresi belli olmayan işgal döneminde müttefiklerce tesis edilecektir. Ayrıca Alman

[449] **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Temmuz 1945 s. 1

[450] M. Fenik, "*Almanya'nın gelecek idare şekli*", **Ulus Gazetesi,** 22 Temmuz 1945 s. 1

[451]**Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

ekonomisinin kontrolü de bu süreçte ele alınacaktır.[452] Bu kararlar ışığında resmi olarak Almanya savaşın kaybedeni olarak tarihe geçmekteydi.

Cumhuriyet Amerikalı Senatörlerden Taft'ın ilan edilen kararlara ilişkin değerlendirmeleri arasında Almanya’nın önemli bir bölümünün Polonya’ya verilmesinin önemli bir nüfus hareketine neden olacağı şeklindeki yorumunu okuyucunun dikkatine sunmaktaydı.[453] Akşam yazarı Sadak'ın Konferans kararlarını değerlendirdiği yazısı önemli bilgiler ve değerlendirmeler içermekteydi. Sadak'a göre konferans kararlarından anlaşılması gereken ilk şey Alman milletinin yok edilmesinin kesinlikle düşünülmediğiydi. Müttefiklerin önceliği, demokrasi ve sulh düzenin inşa edilmesiydi. Bu sağlanır sağlanmaz Almanya dünyanın geri kalanı ile birlikte sulh düzeni içinde yerini alabilecekti. Bu duruma ek olarak tamamen silahsızlandırılacaktı. Nazi Partisi, kanunları, eğitim sistemi, kurumları ortadan kaldırılacak ve harp fabrikası kalmayacaktı. Sadak bu gayelerin yerine getirilebilmesi amacıyla daha sonra *"muhtar idareler"* [454] kurulacağını; ancak bu düzene geçilene kadar işgal bölgelerinin kendi kumandanlıklarınca yönetileceğini, yalnızca gerekli görüldüğü hallerde müsteşarlıklar kurulacağını belirtmekteydi. Tazminat konusunun ise ayni olarak donanma, ticaret filosu üzerinden karşılanacağını belirten Sadak; ayrıca Königsberg Sovyet Rusya'ya verilmiştir, diye eklemekteydi.[455]

[452]**Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

[453] **Cumhuriyet Gazetesi,** 4 Ağustos 1945 s. 1

[454] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

[455] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

Yalta Konferansı ve konferans sürecinde Almanya'ya ilişkin alınan kararların hemen hemen hepsinin Potsdam kararlarına yansıdığı görülmekteydi. Alman devletinin daha önce iki kez yaptığı üzere yeni bir savaş çıkarmasının önüne geçilmekle kalınmayacak, diğer devletlerle uyum içinde yaşaması sağlanacaktı. Bu iş yapılırken ise ağır bir denetim altında olacaktı. Bu hedeflenen işlerin önünde herkesin hissettiği; ama dile getirirken esas sorunu yüksek sesle söylemediği bir sorun vardı. ABD ve İngiltere bir taraf Sovyetler ise başka bir taraf haline gelmekteydi. Konferanslarda hedeflenen uyumlu Almanya için öncelikle işgal altında bile olsa Almanya üzerindeki idarenin uyumlu olması gerekmekteydi; ancak alınan tüm bilgiler bunun aksini göstermekteydi. Fikir adamalarının kaygıları da bu yöndeydi. Başta Fenik olmak üzere birçoğunun öngörülerinde haklı olduğunu bilmekteyiz. Fenik'in olan Almanya'nın Doğusu Polonya gibi olabilir şeklindeki öngörüsü bunların içinde en önemli öngörü olarak yer almaktaydı.

III.2. Polonya ve Avusturya

Yalta Konferansı sırasında gündemi fazlasıyla kaplayan Polonya meselesine ilişkin haberlerin basın tarafından dikkatle gözlenmiştir. Bu duruma ilişkin örneklerden biri, Ulus gazetesinin 23 Nisan tarihli Sovyetler ve Polonya karşılıklı yardım ve dostluk paktı imzaladı, şeklindeki haberiydi.[456]

30 Nisan günü Polonya meselesine yönelik farklı bir haberin Vatan gazetesince ele alındığı görülmektedir. *"Üç şef Polonya meselesini görüşmek üzere*

[456] **Ulus Gazetesi,** 23 Nisan 1945 s. 1

toplanacaklarmış"[457] başlığı ile verilen haberin devamında, Fransız lider De Gaulle'ün de bu toplantıya katılma ihtimalinden söz edilmektedir.[458] Polonya meselesi içinde daha önce Fransa'nın adının geçmediği göz önüne alınırsa, bu bilginin farklılığını irdelemek yanlış olmayacaktır.

Müttefiklerarası anlaşmazlıkların odağının Polonya olarak gösterildiği dönemde Doğrul, kaleme aldığı yazısı ile yeni bir anlaşmazlık noktasına parmak basmaktaydı. Doğrul, henüz Polonya sorunu çözülmemişken yeni bir sorunun Avusturya olduğunu belirtmekteydi. Almanya gibi işgal bölgelerine ayrılması gereken Avusturya'nın da; Sovyet temelli bir sorun olarak ortaya çıkma ihtimalinin var olduğunu öngörmekteydi.[459]

Ulus gazetesi dünya çapında büyük gürültü koparan bir meseleyi haberleştirmekteydi: Kaybolan Polonya Delegeleri meselesi. Haberde Avam Kamarası'nın toplantısında Polonya delegelerinin durumları ile ilgili konuların gündeme geldiği, söz alan vekillerin Rusya'yı sert bir şekilde sorguladıkları dile getirilmekteydi.[460]

Polonyalı meselesinin daha büyük sorunlara yol açmakta olduğu basına yansıyan haberlerden anlaşılmaktaydı. Cumhuriyet Gazetesi'nin konuya ilişkin yorumu şu şekildedir: *"Polonya davası çıkmaza girdi: Londra'dan Polonya'ya giden*

---

457 **Vatan Gazetesi,** 30 Nisan 1945 s. 1

458 **Vatan Gazetesi,** 30 Nisan 1945 s. 1

459 Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Görüş ayrılıklarından doğacak ahenk!"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 2 Mayıs 1945 s. 3

460 **Ulus Gazetesi,** 3 Mayıs 1945 s. 3

16 leh şefinin tevkif edilmesi müzakerelerin kesilmesine sebep oldu."[461] Polonya ile ilgili haberlere alışık olan kamuoyunda bu haberin tam anlamıyla şaşkınlık yarattığı yorumu yanlış olmayacaktır.

Mayıs ayı boyunca karmaşık hatta Müttefikler arası en temel ve en büyük sorun olarak ortaya çıkan Polonya meselesinde aniden suların durulduğu görülmekteydi. Haziran ayı ile birlikte konuya ilişkin basına yansıyan haberler Lublin kabinesi genişletiliyor olması üzerineydi. [462] Ulus gazetesinin haberi üzerine, Polonya meselesinin hal yolunda olduğu yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Fenik, Yalta'dan itibaren sorun olan iki hükümetli Polonya konusunun çözümünün, Üçler arası önemli bir gelişme olacağını vurgulamaktaydı.[463] Aynı konuyu ele alan Doğrul ise Müttefiklerin bir anlaşmazlık içinde olduğunu, bunun nedenin de yeni Polonya'nın baskın sol ideolojiye sahip olma ihtimalinin yüksekliği olarak belirtilmekteydi. Doğrul görüşlerine aynı durumun diğer Kızıl Ordu yardımı almış ülkelerde de olma ihtimali batılıları huzursuzluğa itmektedir, şeklinde devam etmekteydi.[464]

---

[461] **Cumhuriyet Gazetesi,** 6 Mayıs 1945 s. 1

[462] **Ulus Gazetesi,** 11 Haziran 1945 s. 3

[463] M. Fenik, "*Polonya işi ve Dünya"*, **Ulus Gazetesi,** 14 Haziran 1945 s. 1

[464] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Polonya meselesinin halline doğru"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 14 Haziran 1945 s. 3

21 Haziran tarihli Cumhuriyet'in manşeti *"Moskova Muhakemesi"* [465] olmuştur. Haberde savaş sırasında Kızıl Orduya saldırdıkları iddia edilen 16 Polonyalı (lider) hakkında savcılık, iddianamesinin okunduğu; ancak idam istenmediği belirtilmekteydi.[466]

Bir gün önce manşetten duyurulan Moskova'daki davaya ilişkin haberin takip edildiği görülmekteydi. Basın, Moskova Mahkemesi'nin kararını okuyucuya sunmaktaydı: 11 hapis, 5 beraat; en ağır ceza 10 yıl hapis.[467]

Potsdam Konferansı sırasında Polonya'ya ilişkin sızan bilgi Polonya meselesinde sınırın Oder-Neisse çizilip-çizilmeyeceği konusunun tartışılacağı olmuştu.[468] Polonya sınır meselesi aynı zamanda Almanya sınır meselesi anlamına geldiğinden, ayrı bir önemi bulunmaktaydı.

Konferans kararlarının manşetleri oluşturduğu günlerde Polonya meselesine ilişkin kararlar basın tarafından önemle ele alınarak haberleştirilmiştir. Bu haberlere göre Polonya sınırı kesin barışa kadar belirlenmemiş olmakla birlikte Oder-Neisse hattının doğusunun kontrolü Polonya'ya verilmiştir. Nüfus hareketleri ve aktarımı isteği prensipte kabul edilmekle birlikte, Çekoslovakya ve Macaristan'daki durumların tespitine kadar durdurulmuştur.[469]

---

[465] **Cumhuriyet Gazetesi,** 21 Haziran 1945 s. 1

[466] **Cumhuriyet Gazetesi,** 21 Haziran 1945 s. 1

[467] **Cumhuriyet Gazetesi,** 22 Haziran 1945 s. 1

[468] **Ulus Gazetesi,** 15 Temmuz 1945 s. 1

[469]**Cumhuriyet Gazetesi,** 3 Ağustos 1945 s. 1

Polonya ile ilgili kararlar üzerine değerlendirme yapan Tanin yazarı Yalçın'ın dikkat çektiği önemli bir nokta olduğu görülmekteydi. Yalçın, ABD'nin katkısı ile sağlandığı düşünülebilecek önemli Konferans kararlarından birinin, Sovyet nüfuzu altında olan ülkelere gazetecilerin kolaylıkla girip çıkabilecek olmasıdır tarzında bir fikir beyan etmekteydi. Gazetecilerin bir olumsuzluğu bildirme kabiliyetleri olup-olmayacağı ise ancak *"tecrübe"*[470] edildikten sonra belli olacaktır şeklinde eklemede bulunmaktaydı.[471] Akşam yazarı Sadak'ın da aynı konuyu ele aldığı görülmekteydi. Konferans kararlarına göre Polonya hükümeti, mümkün olan en kısa zamanda serbest, demokratik ve gizli oya dayanan seçimleri yapması kaydı ile tanınmıştır. Ayrıca Polonya seçimlerinin dürüstlüğü konusunda gazetecilerin serbest hareket etme özgürlüğü bir tür güvence olarak karara bağlanmıştır.[472]

Polonya'nın içinde bulunduğu durum Sovyetler Birliği'nin askeri açıdan güçlü bir konuma ulaşması ile dünya gündemine yerleşen ve tekrar tekrar ortaya çıkan bir konu haline gelmiştir. Konunun kamuoyu açısından büyük sıkıntı verdiği yorumu haksız olarak görülmeyecektir. Sorun çerçevesinde çözüme kavuştuğu ilan edilen herhangi bir konu, ortamda yaşanan en ufak bir değişiklikte hiç çözülmemişçesine yeniden ortaya çıkmaktadır. Potsdam Konferansı'nın Polonya'ya ilişkin kararlarının beklenen hiçbir derde deva olmadığı açıktır. Kararların yaradığı tek taraf Sovyetler Birliği'dir. Sovyetler Birliği'nin Polonya'yı bir nüfuz merkezi yapma hedefini yerine getireceği her koşulun Potsdam Konferansı ile sağlandığı açıkça görülmektedir.

---

[470] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.123-125'den H. C. Yalçın, "*Potsdam'da görülen işler",* **Tanin,** 4 Ağustos 1945

[471] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.123-125'den H. C. Yalçın, "*Potsdam'da görülen işler",* **Tanin,** 4 Ağustos 1945

[472] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

Potsdam Konferansı, iki kutuplu Soğuk Savaş'ın kayda değer kutuplaşmalarından biri olan Varşova Paktı'nın yolunu açan kararlara imza atmıştır yorumu da, önemli bir tespit olarak ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Bu Yüksek Lisans tez çalışması, İkinci Dünya Savaşı'nın son yılında toplanan Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) ve Potsdam Konferansı (17 Temmuz-2 Ağustos 1945) sürecinde, Türkiye ve Türk kamuoyunun bu konferanslara bakışını incelemekte ve esas olarak *Akşam, Bugün, Cumhuriyet, Siyasi İlimler Mecmuası*, *Tanin, Tasvir, Türk Sözü, Ulus, Vatan* ve *Ayın Tarihi* gibi gazete ve dergilerden ulaşılan bilgileri ve yorumları ele almaktadır.

İkinci Dünya Savaşı ve savaş koşullarının sebep olduğu binlerce sorunun savaşan devletler ve liderleri tarafından görüşülmesi ve çözülmesi, savaşın sonlarına gidildiği yıllardan itibaren, en önemli ihtiyaç olarak belirmiştir. Liderler var olan sorunların çözümü ile yetinmemiş, gelecekteki sorunları baştan bertaraf etmek için bazı fikirler de geliştirmişlerdir. Bu fikirlerin varlığı bile özlenen barış ve onun korunması açısından konferansların uluslararası alandaki önemini irdeler.

İkinci Dünya Savaşı'nın son yılında Yalta Konferansı'nın uluslararası politikada önemli bir gündem tuttuğu görülmektedir. Basın her türlü engellemeye karşın, konferansa ilişkin önemli süreçleri kendi kamuoylarına taşımıştır. Bu engellemeler kapsamında, örneğin, Yalta'da konferans devam ederken, ev sahibi Sovyetler Birliği'nin Soçi/Gürcistan aldatması gözden kaçırılmaması gereken bir hareket olmuştur. Yalta'da görüşülen Almanya'nın geleceği ve Birleşmiş Milletler konuları üzerine alınan kararların, aynı zamanda dünyanın geleceğine hitaben alınmış kararlar olduğu görülmektedir. Konferansta ele alınan başta Polonya olmak üzere Kurtarılan Avrupa Demeci gibi konular da kesinlikle göz ardı edilmemelidir.

Yalta Konferansı’nda özellikle ABD'nin Sovyetler Birliği ile Pasifik'te devam eden Japonya mücadelesi üzerine görüşmeler de yapmıştır. Ancak bu içerikteki haberlere, Türk basınında pek rastlanmamaktadır. Bu durum, şöyle bir sorunsallığı da akla getirmektedir: Türkiye'nin Japonya'ya olan uzaklığı mı, yoksa Yalta'da alınan diğer kararların Türkiye ve Türk siyasetine olan etkilerinin daha önemli oluşu mudur sebep? Bu durumun daha derin olarak ayrıca incelenmesi gerektiği kesindir; ancak Türk Basınının Yalta Konferansı öncesinde ve sonrasında ABD ile SSCB arasındaki Pasifik Cephesine ilişkin yapılan görüşme ve antlaşmalara eğilmediği dikkatten kaçmamaktadır. Fakat diğer birçok konu başlığının, sanılanın aksine, büyük bir dikkatle ele alındığı söylenebilir. Bu açıdan fikir adamları da etkili olmuşlardır.

Yalta Konferansı'nın Türk basınında ele alınışı incelendiğinde öncelikle Konferans öncesi süreç göze çarpmaktadır. Basın, ilerleyen savaş koşulları karşısında yeni bir liderler zirvesi olacağını öngörmüştür. Bu öngörü ile yetinmemiş, konuyu yabancı kaynaklarda, muhabirlerde hatta satır aralarında değerlendirmiştir. Bu hassas çalışmanın daha önce belirtildiği üzere Soçi aldatmasına karşın konferans sürecinde de devam ettiğini görmüş olmak Türkiye ve basının 1945 kışında dünyada olup bitenlere kulaklarını kapamadığının net bir göstergesi olarak ele alınmalıdır.

Yine Konferans öncesi süreçte basın önemli başka bir başarıya da imza atmıştır. Bu başarısı dünyanın kaderini belirlemek üzere olan ABD, Birleşik Krallık ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin geleceğe yönelik olası planları hakkında bilgilendirmesidir. Bu planlardan belki de en önemlisi ABD'nin 1945 sonrası Avrupa tarihine ve ayrıca Türkiye'ye damgasını vuracak olan 1948 tarihli Marshall Yardımı'dır. ABD'nin savaşın bitmesi bir yana, henüz liderlerin bir araya

gelmesinden önce Avrupa'nın geleceğinin maddi yardım ile kalkınmadan geçtiği düşüncesi, satır aralarını net okuyan Türk basını tarafından 1945'te duyurulmuştur. Marshall Yardımı'nı bir anlamda öngören basının, yine aynı dönemde Sovyetler Birliği'nin uydu devletler yaratma siyasetini gördüğünü de belirtmek gerekmektedir. Türkiye'nin dünyada olup bitene siyaseten birincil derecede müdahil olamadığı bir dönemde ilgisiz de olmadığının, aksine yakından takip ettiğinin önemli bir kanıtı olarak basının bu tutumu ön plana çıkmaktadır.

Yalta Konferansı'nı farklı ve savaş süresince düzenlenen toplantılardan önemli kılan özelliği, Birleşmiş Milletler'in kuruluşunu ilan etmesidir. İçinde bulunulan yüzyılın başından beri durmaksızın savaşlara sahne olan dünyada barışın sağlanması ve bu barışın sağlam temellere oturtularak yeni bir büyük savaşın engellenmesi düşüncesi, Konferansın önemli bir gündem maddesi olarak belirmiştir. Konferansta konuya ilişkin karara yönelik tepkilerin yanısıra Birleşmiş Milletler örgütlenmesinin karara bağlandığı 1945 Nisanı'ndaki San Francisco Konferansı'nın da Türk Basını tarafından yakından takip edildiği görülmektedir. Bu çalışmada özel bir yere sahip olan BM konusunun, özellikle fikir adamlarınca ele alındığı görülmektedir. Gazetelerdeki yazarların ortak noktası ise büyük beklentilere gebe olan örgütün birçok zayıf noktaya sahip olacağını da öngörmeleridir.

Uluslararası ilişkiler alanında üzerinde her dönemde konuşulan Birleşmiş Milletler'in, zaman zaman eleştiriye uğrayan yapısı göz önüne alındığında, bu durumun da yine 1945 yılındaki Türk basını tarafından genel itibariyle şu şekilde gözlemlendiği görülür: "küçüğü küçük, büyüğü büyük bırakmak"… Cumhuriyet yazarı Yavuz Abadan'ın kalemine de yansıyan bu tür yorumların, konuya eğilen

diğer birçok fikir adamı ve yazar tarafından da paylaşıldığı ve bu paylaşımın daha sonraki tarihlerde de benzer şekilde devam ettiği söylenebilir.

Savaşın sürdüğü bir zaman diliminde toplanan bir konferansta konuşulması beklenen konuların başında, savaşın ve karşı tarafa karşı alınacak tutumun yer alması kadar doğal bir şey yoktur. Almanya ile mücadele ve savaş sonrası Almanya'ya ilişkin alınan kararlar Türk Basını tarafından ilgi ile takip edilmiştir. Haberlerin Almanya'nın silahsızlanması ve Nazizmin ortadan kaldırılması konularına yoğunlaştığı görülürken, fikir adamlarının konferansta ele alınan konular ve bunların uygulamalarının yeni bir Versailles Antlaşması'na yol açmaması konusunda görüş bildirdikleri görülmektedir.

Yeni bir Versailles durumu yaratmak uluslararası politikacılara göre yeni bir savaş yaratmaktır. Hatta *Birleşmiş Milletler, daimi barış, Avrupa'da kalkınma*... tüm bu hazırlıkların çöpe atılması demektir. Bu nedenle politika yönlendiren odakların bu konuya her defasında dikkat çektikleri görülmektedir. Türkiye'nin ise, ilk etapta, Almanya'nın geleceği ile doğrudan bir ilgisi olmadığı söylenebilir; ancak Türkiye, Almanya'nın geleceğinin tüm diğer konular ile bağını net bir şekilde görmüş, konuyu bu yönü ile almış ve titizlikle tartışmıştır.

Yalta Konferansı öncesi tartışılacağı beklenen; ancak konferansa bu derece damga vuracağı önceden tahmin edilemeyen bir konu, Polonya meselesidir. Mesele hem uluslararası çevreleri hem basını hem de kamuoyunu sürekli kaygıya iten bir hal almıştır. Öyle ki her konuda anlaşan müttefiklerin ortaklıklarına son verme noktasına geldikleri söylenmektedir. Dünya ve Türk Basının Polonya meselesini de konferans

öncesi ve sonrası yakından takip etmesi olağandır. Polonya meselesinde politika çevrelerinin ilgilendikleri esas sorun müttefiklerarası ilişkilere yaptığı etkidir. "Almanya'nın geleceği aynı zamanda dünyanın geleceğidir" şeklindeki yorumlarda bulunan çevreler, Polonya meselesi yüzünden müttefiklerarası ilişkilerin, dolayısıyla dünyanın geleceğinin etkilenebileceğini ortaya koymuşlardır. Bu yorumun haksız olmadığı Birleşmiş Milletler konferansında Polonya'nın gündeme oturmasıyla iyice su yüzüne çıkmıştır. Cumhuriyet yazarı Ö.R. Doğrul *"El birliği ve oy birliği"*[473] gerektiren Birleşmiş Milletler sürecinin Polonya meselesi ile tehdit edilir konuma geldiğini belirtmiştir. Anlaşıldığı üzere basın yine Türkiye ile bir bağı olmaması dolayısıyla Polonya meselesini direkt olarak ele almamış, ancak müttefiklerarası ilişkilere ve dünya düzenine olan etkileri nedeniyle dikkatli bir şekilde incelemiştir.

Yalta başlığı altında son olarak ele alınması gereken ve konferansın katılımcısı liderlerden Roosevelt'in (belki de fazlasıyla) önemsediği bilinen konu Kurtarılan Avrupa Demeci konusudur. Aynı konuyu diğer liderlerin önem sırasında oldukça gerilerde bırakması ise dikkatleri çeken bir başka husustur. Birleşmiş Milletler'in kuruluş sürecinde kaygıları olan devletleri cesaretlendiren, savaştan zarar görmüş ülkelere ümit veren bir bildiri olarak ortaya çıktığı ve belgenin olumlu etkileri olduğu hem yabancı hem yerli basında bu belgeye yapılan atıflardan anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere belge, özellikle Sovyetler Birliği'nin uygulamaları sebebiyle ABD diplomasisi ve Başkan Roosevelt'in iyi niyetli bir çabası olmaktan öteye gidememiştir. Basın tarafından belgenin fazla irdelenmediği, sadece bazı atıflar için kullanıldığı görülmüştür. Yapılan atıflar olumlu anlamlar içermiştir; ancak hem

[473] Ö. R. Doğrul, *"Siyasi İcmal: Polonya meselesi niçin hallolunamıyor"*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1945 s. 3

sayıları az hem de yeterince derinleşmeden bırakılmıştır. Özetle Türk basını açısından, Kurtarılan Avrupa Demeci ön plana çıkmamıştır.

Bu çalışmanın ikinci zirvesi olan Potsdam Konferansı incelendiğinde, içinde bulunulan durumu özetleyecek olan söz, "hayal kırıklığı" olacaktır. Yalta Konferansı öncesinde bir toplantının gerçekleşeceği hesaplarını yapan, satır aralarını okuyan Türk Basını'nda, savaşın sonlanması için mecburi hale gelen konferansın, müttefiklerin arasının açık seyretmesinden ötürü, gerçekleşemeyeceği düşüncesi hâkimdi. Basını ve kamuoylarını hayal kırıklığına uğratan temel konu müttefiklerin içine düştüğü durumdu.

Yalta Konferansı sonrası beliren genel kanı, Almanya'nın yenilmesinden sonra bütün sorunların işbirliği ile çözüleceği iken; Potsdam Konferansı derin bir güvensizlik durumu yaratmıştır. Öte yandan bu güvensizlik durumu, Avrupa'nın ve dünyanın 1990'lara kadar süren geleceğini etkilemesinin yanında Türkiye'nin Boğazlar üzerinde egemen kalması açısından olumlu etki yapmıştır. Nitekim, dünya ve aynı zamanda Türkiye'deki hayal kırıklığını özetleyen tasviri, Akşam yazarı N. Sadak şu şekilde yapmaktadır: *"Dağ fare doğurdu"*[474]. Cumhuriyet yazarı Ö. R. Doğrul ise konferansın yeni bir savaşın yolunu açtığı değerlendirmesini yapmaktadır. Özellikle Ö. R. Doğrul'un bu değerlendirmesi Basın hayatındaki fikir adamlarının olayları ne kadar yakından ve dikkatli bir şekilde takip ettiğine önemli bir göstergedir. Doğrul'un tanımlayamadığı tek durum, yolu açılan savaşın kendisinin

---

[474] **Ayın Tarihi,** Ağustos 1945, No: 141 s.125-126'dan N. Sadak, "*Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümsenemez",* **Akşam,** 4 Ağustos 1945

sandığı gibi "sıcak" olmayacak olmasıdır. 1945 Ağustos'unda bu denli yerinde bir öngörünün bu kusurunun göz ardı edilmesi yadırganmamalıdır.

Yalta Konferansı'nda Almanya'ya ilişkin alınan kararlar ile Potsdam Konferansı'nda alınan kararlar arasındaki farklar yok denecek kadar azdır. Alman devletinin daha önce iki kez yaptığı üzere yeni bir savaş çıkarmasının önüne geçilmekle kalınmayacak, diğer devletlerle uyum içinde yaşaması da sağlanacaktı. Bu iş yapılırken ise ağır bir denetim altında olacaktı. Kararlar bu yöndeydi ve nesnel olarak değerlendirilmişti. Ancak fikir adamlarını kaygılandıran esas mesele kararların uygulamaya geçerkenki durumuydu. Almanya üç galip devlete, üç işgal bölgesiydi. Alınan kararların uygulanmasında var olabilecek herhangi bir değişiklik, düzenli bir Almanya hedefine; diğer bir deyişle, dünya ile uyumlu bir Almanya hedefine zarar verebilirdi. Fikir adamları bu konu üzerinde dururlarken ABD ve İngiltere'nin bir taraf, Sovyetler Birliği'nin bir diğer taraf olacak şekilde uygulamaları olduğunu vurguluyorlardı. Ulus yazarı Mümtaz Fenik'in ‘Almanya'nın doğusu Polonya gibi olabilir’ şeklindeki öngörüsü kalem erbabının haklı olmalarının yanısıra konuya ne kadar hakim olduklarının da bir belirtisiydi.

Henüz Yalta Konferansı toplanmamışken 20 Ocak 1945'te İngiltere'nin Müttefikler Denetleme Komisyonu delegelerinden birinin değerlendirmesi aslında durumu en çarpıcı değerlendirme kuşkusuz *"Ara bozucu Polonya koridoru’*[475] söylemi olmuştur. İşte bu arabozucu koridorun yarattığı sorun bütün haşmeti ile Potsdam sürecine de damgasını vurmuştur. Önce Yalta süreciyle, daha sonra San Francisco kararlarıyla çözüldüğü varsayılan Polonya ve bağlantılı tüm meseleler

[475] **Ulus Gazetesi,** 20 Ocak 1945 s. 4

Potsdam'da yeniden gündeme gelmiştir. Aslen bir çözüme ulaşıldığı söylenemez; ancak kalan çözümsüzlük durumu Sovyetler Birliği'ne yaramış ve Soğuk Savaş'ın en önemli örgütlenmelerinden biri olan Varşova Paktı'nın yolu açılmıştır. Gazete yazarları Polonya'ya ilişkin görüşlerini özellikle Yalta ve San Francisco sürecinde dile getirdiklerinden, basında konuya ilişkin bu tür haberlerin dışında konuya ilginin çok az olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Polonya meselesi, Almanya'nın doğusu gibi tartışma gündemi çerçevesinde masaya yatırılmıştır.

Potsdam Konferansı'nda da -tıpkı Yalta sürecinde görüldüğü gibi- Türk basının üzerine eğilmediği, haber haline getirmediği başlıklar mevcuttur. Sovyet Peykleri, İran, Uzakdoğu ve benzeri başlıklar Türkiye tarafından ilgi ile karşılanmamıştır.

Türkiye uzunca bir süre savaşa girmeyen taraf olmasına karşın, incelenmekte olunan her iki konferansta da Türkiye'ye ilişkin meselelerin konu edinildiği görülmektedir. Özellikle Yalta Konferans'ında doğrudan Türkiye'nin anıldığı bilinmektedir. Yalta Konferansı süreci içinde Türk Basını'nın ilgilendiği başlıklar içinde önceliği, Türkiye'nin 23 Mart 1945'teki savaş ilanının aldığı görülmektedir. Bu konunun yanısıra, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler ile bağı kurulmaktadır. Savaşın başından itibaren her türlü tehdit ve baskıya karşın savaşa katılmayan, taraf olmayan Türkiye'nin bu istikrarlı tutumundan vazgeçmesi Türk kamuoyu, dünya kamuoyu ve özellikle de Sovyet çevrelerinde yadırganmaması için gazete yazarları konuyu *Yurtta sulh, cihanda sulh* yaklaşımı ile açıklamışlardır.

Savaşa girmek bir yana, girmemenin dahi birçok zorluğa sebep olduğu dönemlerde Türkiye ödün vermemiş, ancak oluşturulmak istenen dünya çapındaki barış düzenin bir parçası olmak da istemiştir. Bu durum, istikrarlı savaştan kaçma siyasetinin aksi olsa da, kuruluşundan itibaren sürdürdüğü ana barış siyasetinin istikrarı için gerekli bir hal almıştır. 1934 yılında Balkan Antantı'nı hayata geçiren, 1937'de Sadabat Paktı'na ön ayak olan ve her türlü olumsuzluğa karşın Milletler Cemiyeti üyeliğinin takipçisi olan genç Türkiye'nin; bu felsefeye ne kadar bağlı olduğunun bir başka adımı olarak Birleşmiş Milletlere üye olması şaşırtıcı değildir. İşte bu uğurda savaş kararı alan Türkiye'nin Basın'daki düşünürleri daha sonra kendilerini dünya düzenine katkıda bulunmaya adamışlardır. Daha önce ele alınan Birleşmiş Milletler'e ilişkin bölüm, bu düşünce eksenine ve çabalarına dair kayda değer örnekler içermektedir. Basından anlaşılacağı üzere Birleşmiş Milletler konusunda Türkiye, önemli bir fikir üreticisi konumundadır.

Yalta Konferansı sürecinde ve daha sonra Potsdam Konferansı sırasında Türkiye'nin gündemde yer aldığı ve NATO üyesi olana kadar da bu konumundan ayrılmadığı yorumunu yapmanın yanlış olmayacağının bir göstergesi, Mart ayında gerçekleşmiştir. *"Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demeli."*[476] Lord Kinross'un dahi bu şekilde tanımladığı Türk-Sovyet (Rus) ilişkileri, Sovyetler Birliği'nin II. Dünya Savaşı'nın kazananı haline gelmesi ile birlikte 20 yıldır süren dostluk antlaşmasını feshetmesi dolayısıyla, farklı bir mecraya girmiştir. SSCB birçok yeni talepte bulunmaktadır; ancak dikkat çekici durum basının yani fikir adamlarının öncelikle kamuoyunu serinkanlılığa sevk etmesi olmuştur. Henüz taleplerin, en

[476] Lord Kinross, **Atatürk: Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994 s. 286

azından resmi olarak belli olmadığı bir dönemde, Türkiye'nin kuzey komşusu hakkında ağır eleştirilerde bulunması, yanlış olarak nitelendirilmektedir. Fikir adamlarının bu tavrının diplomatik açıdan önemi dikkate değerdir. Bu konuda çaba gösterenler arasında, Mümtaz Fenik ve Nadir Nadi'nin adlarının özellikle anılması gerekir. Böylelikle Türkiye kendisini doğrudan ilgilendiren II. Dünya Savaşı dönemi meselesini serin kanlı bir şekilde ileriye taşımıştır.

Potsdam Konferansı sürecinde bulanık olan birçok talep su yüzüne çıkmıştır. SSCB Türkiye'ye hem Boğazlar konusunda hem de Doğu Anadolu sınırı konusunda taleplerini iletmiştir. Bu isteklerin yanı sıra Sovyetler Birliği'nin dünya kamuoyu önünde Türkiye'yi güç duruma düşürmek amacı ile San Francisco Konferansı'nda Türkiye Ermenileri hakkında teklifler sunduğu görülmektedir. Yalta sürecinde serinkanlılık ile diplomatik manevralar sergilediği için övülen fikir adamlarından Nadir Nadi'nin gelinen noktada yaptığı değerlendirmeleri ise, çok yakın bir zamanda içinde *"bulunduğu vaziyetin imkân ve şerâitini"* düşünmeden Milli Misak için mücadele etmiş bir milletten toprak ve Boğazlar'daki egemenlik haklarını devretmesinin istenmesi, şeklindedir. İşin ilginç tarafı, Potsdam Konferansı Boğazlar konusunu açıklığa kavuşturamamış; ancak Sovyetler Birliği'nin isteklerini de karşılamamıştır. Türkiye'nin Boğazlar ve Milli Misak konumundaki Doğu sınırı değişmemiştir. NATO üyesi olana kadar Sovyet baskısı altında kalan Türkiye zorluk ve manevi baskıyı yaşamak durumunda kalmıştır.

Bu çalışmada fikir adamı olarak adlandırılan ve görüşlerine yer verilen yazarlara bakıldığında, belki de akla gelen ilk kişi Falih Rıfkı Atay'dır. Atay, Ocak-Ağustos 1945 arası dönemde Ulus'un başyazarı olmasına karşın çok az yazı kaleme

almıştır. Bu yazılarının birçoğunda ise, savaşın başlangıcına kadar uzanan göndermeleri tercih eden bir tutum içine girmiştir. Bu nedenle yazılarının bu çalışmanın odak noktası olan 1945 yılı açısından önemli bir yer tuttuğu söylenemez. Öte yandan, Ulus'un bir diğer yazarı olan Ahmet Şükrü Esmer ve Mümtaz Fenik konularla ilgili devamlı olarak fikir beyan eden yazarlar olarak ön plana çıkmaktadırlar. Konferans kararları ve diğer uluslararası konuları derinlemesine işleyen Prof Dr Esmer'in sadece Ulus gazetesindeki yazıları aracılığıyla değil aynı zamanda kaleme aldığı bilimsel makale ve kitapları ile de mevcut çalışmada kaynak olması söz konusudur. Fenik ise üretken bir fikir adamı olarak belirmektedir. Fenik konuları özellikle evrensel değerler açısından ele alması ile ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, Sovyetlerin fesih kararı sonrasında bile koruyabildiği serinkanlı tutumu da Fenik'in diplomatik tavrını ortaya koymaktadır.

Çalışma ekseninde, Ulus yazarlarının ardından Cumhuriyet yazarları da ön plana çıkmaktadırlar. Ömer Rıza Doğrul -tıpkı Ulus'ta Fenik'in olduğu gibi- ön plana çıkmaktadır. *Siyasi İcmal* adını verdiği köşesinden muhtelif uluslararası siyaset konularını derinlemesine ele almıştır. Prof Dr Yavuz Abadan ile birlikte Doğrul, Cumhuriyet gazetesini dünya meselelerinin tartışıldığı bir fikir merkezi haline getirmişlerdir. Abadan'ın yazılarını başyazarlardan biri olarak yazması da gazetenin bu konudaki hassasiyetine dair önemli bir gösterge olarak ele alınmalıdır. Cumhuriyet'in birinci başyazarı olan Nadir Nadi ise daha çok Türkiye merkezli yazıları kaleme alan bir fikir adamı olmuştur. Fenik ile aynı dönemde kamuoyuna serinkanlılık telkin etmiştir; ancak Sovyetler ile ilgili bilgilerin doğru olduğunun

anlaşılması üzerine *Bir milletten toprak istemek* başlığı ile en sert duruşu gösteren de yine o olmuştur.

Sovyet siyasetine karşı en sert tutum bu çalışma içinde belirtildiği üzere Nadi'den gelmiş olmasına karşın, Sovyet elçisinin, Tanin yazarı H. Cahit Yalçın'ın susturulması gerektiğini söylemiş olması da ilginçtir.[477] Yalçın'ın yazıları Sovyetler'e yönelik taarruzlar içermeyen (Sovyet ve eksen ülke basınlarının aksine); fakat İngiltere ve ABD ile yakınlık kurularak Sovyet baskısının azaltılmasını öneren yazılar olarak dikkat çekmektedir. Yalçın'ın bu yaklaşımının Türkiye'nin geleceği açısından önemli olduğunu söylememek yanlış olacaktır. Diğer bir kayda değer fikir adamı ise Akşam yazarı Necmettin Sadak'tır. Birçok fikir adamının genel yanılgısı, okuyucunun kendileri tarafından kaleme alınan yazıda anlatılan konuları çok iyi bildiği varsayımına düşmeleridir. Örnek olarak Montreux Sözleşmesi tüm fikir adamlarınca ele alınmıştır; ancak Sadak dışında kimse fazla bilgiye kaçmadan özet bir bilgi vererek meselenin özünü okuyucuya yansıtmıştır. Sadak'ı farklı kılan en önemli özelliği bu olmuştur.

Sonuç olarak, II. Dünya Savaşı'na Türkiye'nin katılmaması bir başka deyişle, savaş ilan ettiği durumda bile aslında fiilen savaşın içinde yer almaması, sanki Türkiye'nin bu dönemde dünyada olup bitenlere kulaklarını tıkadığı şeklinde bir genel algı yaratabilmektedir. Ancak 1945 Türkiye'si, dünyada olup bitenlerle eldeki tüm imkânları zorlayarak ilgilenmiş, ilgilenmekle kalmamış özellikle Türk basınının fikir çevrelerinin çabaları ile katkıda bulunmuştur. Her iki konferans açısından Türk

[477] F. C. Erkin, **Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar meselesi,** Başnur Matbaası, Ankara, 1968 s. 250-251

basınının gözardı ettiği fakat tarihsel açıdan önemi gözardı edilemeyecek olan başlıklar varolmakla birlikte, basının en temel konularda etkin bir şekilde faaliyet gösterdiği de gözden kaçırılmamalıdır. Birleşmiş Milletler'in yaşadığı sorunlar, Almanya'nın doğusu, Marshall Yardımı'nın öncülü denilebilecek kalkınma planı ve benzeri birçok konu hem yakından takip edilmiş hem de yorumlar yapılarak değerlendirilmiştir. Bu bilgiler ışığında Türkiye'nin 1945'li yıllarda dünyadan bihaber, kendi içine kapanmış bir durumda olduğu algısı kesinlikle yanlıştır. Türkiye dünya siyasetine ve tabii ki kendini ilgilendiren konulara katkıda bulunan bir ülke olmuş ve basın da bu durumun önemli göstergelerinden biri olarak belirmiştir.

KAYNAKÇA

1. DERGİLER VE GAZETELER

Ayın Tarihi,

(No: 134-135-136-137-138-139-140-141)

Akşam

Bugün

Cumhuriyet

Siyasi İlimler Mecmuası

Tanin

Tasvir

Türk Sözü

Ulus

Vatan

Yeni Sabah

2. KİTAP VE MAKALELER

İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları Cilt: II (1939-1960), TBMM Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 1993

Stalin-Roosevelt ve Churchill'in gizli yazışmalarında Türkiye (1941-1944), SSCB Dışişleri Bakanlığı, Havass Yayınları, İstanbul, 1981

Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl: 2. Dünya Savaşı Yılları (1939-1946), TC Dışişleri Bakanlığı – Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara, 1973

ARMAOĞLU, F., (1958) **İkinci Dünya Harbinin Önemli Olayları ve Paktları**

ARMAOĞLU, F., (1975) **Siyasi Tarih 1789-1960**, Ankara, AÜSBF Yayınları

BELGE, B., **(**12 Şubat 1945) "*Harbin Sonu Mu?"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, s. 652-656

BELGE, B., (2 Nisan 1945) *"Yalta ile San-Fransisko Arasında"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, s. 34-38

BENGÜ, C. H., *"Dumberton Oaks Kararları ve Devletin Devletlerarası Mesuliyeti",* **Siyasi İlimler Mecmuası**, Ankara, 5 Mart 1945, s. 672-682

BUTLER, S., **My Dear Mr. Stalin: The Complete Correspondence Between Franklin D. Roosevelt and Joseph V. Stalin**, Yale University Press, New Haven and London, 2005

DEMİREL, A., **İsmet İnönü: Defterler (1919-1973),** Cilt:1, İstanbul, YKY, 2008

DÜNDAR C., ÇAPLI, B., **İsmet Paşa Her Devir Bir Hayat**, Ankara, İmge Kitapevi, 2007

ERKİN, F. C., **Türk-Sovyet İlişkileri ve Boğazlar meselesi,** Başnur Matbaası, Ankara, 1968

ESMER, A.Ş., "*Yalta'da Türkiye"*, **Siyasi İlimler Mecmuası,** Ankara, Mart 1955, s. 433-434

GUNTHER, J., **Roosevelt In Restropect A Profile in History**, NewYork, Harper&Brothers.

KURAT, A. N., *"Churchill'in Harb Hatıraları"*, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Ankara, Mart 1949, s. 237-246.

KUROMIYA, H., **Stalin Profiles in Power**, London, Pearson Longman, 2005

LORD KINROSS, **Atatürk: Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1994

MONTEFIORE, S.S., ***Genç Stalin***, İstanbul, İthaki Yayınları, 2010

ÖYMEN, O., **Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi**", İstanbul, Remzi Kitapevi, 2002

PRADELLE, A., *"Yalta Konferansı",* **İnsan Hakları,** Ankara, 1947, s. 24-30

ROBERTS, A., **Masters and Commanders**, NewYork, Harper Collins Publishers, 2009

SANDER, O., **Siyasi Tarih 1918-1994**, Ankara, İmge Kitabevi, 2007

SEL, L., **İkinci Dünya Savaşı'nda İstihbarat,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985

SEYFİ, A. R., **Clement Richard Attlee,** Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul, 1945

SOYSAL, İ., (1983) **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları Cilt: I (1920-1945),** Türk Tarih Kurumu, Ankara

SOYSAL, İ., (1997) **Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye Olaylar Kronolojisi (1945-1975),** İsis Yayıncılık, İstanbul

SHIRER, W. L., **The Rise and Fall of the Third Reich A History of Nazi Germany**, London, Pan Books LTD, 1967

TAYLOR, A.J.P., **The Origin of The Second World War**, London, Hamish Hamilton,1961

THOMAS, M., *"Churchill'in Hayatı",* **Hayat Tarih Mecmuası,** İstanbul, Haziran-Ağustos 1968

ULUS, İ., **1939-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1989

WATSON, D., **Molotov: A Biography**, Palgrave Macmillan, 2005

WEISBAND, E., **Turkish Foreign Policy 1943-1945: Small State Diplomacy and Great Power Politics,** NewJersey, Princeton University Press, 1973

YAZICI, F., **Tahran, Yalta ve Potsdam Konferansları: Gizli Belgeler,** İstanbul, Sinan Yayınları, 1972

3. ELEKTRONİK KAYNAK

Oklahoma Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, ABD Tarihi Belgeleri **"Franklin D. Roosevelt'in Alçaklık Günü Konuşması"** (Franklin D. Roosevelt's Infamy Speech) 8 Aralık 1941 (http://www.law.ou.edu/ushistory/infamy.shtml)

POTSDAM VE YALTA KONFERANSLARINA DAİR

GAZETE HABER LİSTESİ

Makale Adı	**Makale Yazarı**	**Gazete/Dergi**	**Makale Tarihi**
Japonya ile münasebeti kestik	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	4 Ocak 1945
Dünkü tarihi karar	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	4 Ocak 1945
Dış Politika: Japonya ile münasebetimizin kesilmesi	Ahmet Şükrü Esmer	**Ulus**	5 Ocak 1945
(başlıksız)	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	12 Ocak 1945
Dış Politika: Üçler mi? Dörtler mi?	Ahmet Şükrü Esmer	**Ulus**	17 Ocak 1945
Dış Politika: Boğazlar ve Müttefikler	Ahmet Şükrü Esmer	**Ulus**	18 Ocak 1945
Üçler konferansı ve birkaç mesele	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	27 Ocak 1945
Üçler Konferansı	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	28 Ocak 1945
Yeni üçler toplantısından	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	29 Ocak 1945
Buluşma belkide olmuştur	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	2 Şubat 1945
Almanya'ya ne yapılacak?	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	4 Şubat 1945
Karadeniz Konferansı	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	9 Şubat 1945
Siyasi İcmal: Hailenin son perdesi	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	9 Şubat 1945
Temel Davalara girişmeden önce	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	10 Şubat 1945
Dünya barışının temelleri	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	12 Şubat 1945
Harbin Sonu Mu?	Burhan Belge	**Siyasi İlimler Mecmuası**	12 Şubat 1945
Karar ilişkin akisler	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	14 Şubat 1945
Kırım tebliğ	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	14 Şubat 1945
Kırım konferansı bu harbin en büyük siyasi zaferidir	Necmettin Sadak	**Akşam**	14 Şubat 1945
(başlıksız)	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	14 Şubat 1945
Siyasi İcmal: Neticeler ve akisler	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	14 Şubat 1945
Kırım Anlaşmasının esasları	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	15 Şubat 1945
Dış Politika: Birleşmiş Milletler	Ahmet Şükrü Esmer	**Ulus**	16 Şubat 1945
Milletlerarası emniyet teşkilatı	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	18 Şubat 1945
Dünkü tarihi karar	Falih Rıfkı Atay	**Ulus**	24 Şubat 1945
Dış Politika: Tuttuğumuz yol üzerine	Ahmet Şükrü Esmer	**Ulus**	24 Şubat 1945
Tarihi Karar	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	24 Şubat 1945
Siyasi İcmal	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	24 Şubat 1945

Makale Adı	Makale Yazarı	Gazete/Dergi	Makale Tarihi
1939'da İngilizler ile yapılan anlaşma	Asım Us	**Vakıt**	24 Şubat 1945
(başlıksız)	Necmettin Sadak	**Akşam**	24 Şubat 1945
Kararımızın yankıları karşısında	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	25 Şubat 1945
Türkiye'nin kararı karşısında	Cahit Yalçın	**Tanin**	26 Şubat 1945
Tarihi karar karşısında	Haydar Rüştü Öktem	**Anadolu**	27 Şubat 1945
Dumberton Oaks Kararları ve Devletin Devletlerarası Mesuliyeti	Cemil Halit Bengü	**Siyasi İlimler Mecmuası**	5 Mart 1945
Siyasi İcmal: Devamlı sulh yolunda kesin adımlar	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	6 Mart 1945
Siyasi İcmal: Yeni emniyet sistemi	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	7 Mart 1945
Siyasi İcmal: Ameli sulhçuluk	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	14 Mart 1945
Büyük Devletler ve dünya emniyeti	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	20 Mart 1945
Boğazlarda Montrö rejimi nasıl değişir?	Asım Us	**Vakıt**	24 Mart 1945
Her şey San Fransiskoya bakıyor	Cavit Oral	**Bugün**	29 Mart 1945
Yeni bir dünya için	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	2 Nisan 1945
San Fransisko gecikecek mi?	M. H. Zal	**Vatan**	2 Nisan 1945
Yalta ile San-Fransisko Arasında	Burhan Belge	**Siyasi İlimler Mecmuası**	2 Nisan 1945
San Francisco geri kalırsa	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	3 Nisan 1945
Siyasi İcmal: San Francisco için hazırlıklar	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	5 Nisan 1945
Türkiye ve Sovyetler	Mümtaz Fenik	**Ulus**	8 Nisan 1945
Küçük Devletlerin Hakları	Mümtaz Fenik	**Ulus**	8 Nisan 1945
Türk-Sovyet Dostluğu	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	9 Nisan 1945
Dünya ve biz	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	10 Nisan 1945
Siyasi İcmal: Harp ve sulh	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	19 Nisan 1945
Siyasi İcmal: Polonya meselesi niçin hallolunamıyor	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	21 Nisan 1945
Siyasi İcmal: Görüş ayrılıklarından doğacak ahenk!	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	2 Mayıs 1945
Hitlerin ölümü etrafında	Mümtaz Fenik	**Ulus**	3 Mayıs 1945

Makale Adı	**Makale Yazarı**	**Gazete/Dergi**	**Makale Tarihi**
"Ateş kes emrini" beklerken	Mümtaz Fenik	**Ulus**	5 Mayıs 1945
Siyasi İcmal: Zaferden sonra...	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	7 Mayıs 1945
Zafer ve bizim sevincimiz	Mümtaz Fenik	**Ulus**	10 Mayıs 1945
Harp suçluları	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	10 Mayıs 1945
Siyasi İcmal: Üçlerin yeni toplantısına doğru	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	16 Mayıs 1945
Dünya düzenini kurmada güçlükler	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	28 Mayıs 1945
Harbe mi, yoksa barışa mı veto?	Abidin Da'ver	**Cumhuriyet**	4 Haziran 1945
Polonya işi ve Dünya	Mümtaz Fenik	**Ulus**	14 Haziran 1945
Siyasi İcmal: Polonya meselesinin halline doğru	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	14 Haziran 1945
Üçler ve Almanya	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	25 Haziran 1945
Harp tamiratı meselesi	Mümtaz Fenik	**Ulus**	2 Temmuz 1945
Siyasi İcmal: Müttefiklerin Berlin'i işgali ve üçlerin toplanışı	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	4 Temmuz 1945
Bir milletten toprak istemek	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	13 Temmuz 1945
Dış işleri bakanımızın demecini okurken	Mümtaz Fenik	**Ulus**	14 Temmuz 1945
Üçler toplantısı başlarken	Mümtaz Fenik	**Ulus**	16 Temmuz 1945
Üçler toplantısının gizliliği	Mümtaz Fenik	**Ulus**	19 Temmuz 1945
Almanya'nın gelecek idare şekli	Mümtaz Fenik	**Ulus**	22 Temmuz 1945
Üçler ve Dünya	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	26 Temmuz 1945
İngiliz Seçiminin manaları	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	27 Temmuz 1945
Siyasi İcmal: Üçlerin varacağı netice	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	31 Temmuz 1945
Potsdam'da Boğazlar meselesi	Cahit Yalçın	**Tanin**	3 Ağustos 1945
Nihayet	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	4 Ağustos 1945
Siyasi İcmal: Potsdam'ın neticleri ve akisleri	Ömer Rıza Doğrul	**Cumhuriyet**	4 Ağustos 1945

Makale Adı	Makale Yazarı	Gazete/Dergi	Makale Tarihi
Berlin konferansının vardığı neticeler, bütün eksiklere rağmen küçümseneme	Necmettin Sadak	**Akşam**	4 Ağustos 1945
Potsdam'da görülen işler	Cahit Yalçın	**Tanin**	4 Ağustos 1945
Potsdam kararları	Yavuz Abadan	**Cumhuriyet**	5 Ağustos1945
Potsdam'a Dair	Nadir Nadi	**Cumhuriyet**	5 Ağustos 1945
Amerikan Basını		**Ayın Tarihi**	1 Mart 1945
Bulgar Basını		**Ayın Tarihi**	1 Mart 1945
Churchill'in Harb Hatıraları	Akdes Nimet Kurat	**Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**	1 Mart 1949
Churchill'in Hayatı	Malcom Thomas	**Hayat Tarih Mecmuası**	Haziran-Ağustos 1968

EKLER

EK-1

Cumhuriyet

21 inci yıl Sayı : 7346

İSTANBUL — CAĞALOĞLU

Perşembe 1 Şubat 1945

BEKÂRET KEMERİ

Berlinin akıbetini tayin edecek savaş başladı

Oder nehrinin doğusunda Mareşal Zukovun zırhlı kuvvetlerile Alman tank tümenleri çarpışıyorlar

Kızılordu, dün 7 şehir daha zaptederek Berline 110 kilometre mesafeye geldi

ÜÇLER KONFERANSI

Mr. Roosevelt, Mr. Churchill, Eden'in Moskovada bulundukları sanılıyor

Mr. Hopkins «Harb sonrası meselelerinin halli hususunda Müttefikler arasında işbirliğinden şüphe edilemez» dedi

Toprak kanunu tasarısı

Altın topu kurtarmak

BALTIK DENİZİ

BERLIN

Berlin müstahkem şehir

Almanlar, başkendi ev ev müdafaaya karar vermişler

Dr. Goebbels, esir edilmek tehlikesine maruz kalırsa zehir içecekmiş..

Bulgaristana uçakla casuslar indirildi

Almanyada yetiştirilen baltalayıcılar, hiç bir faaliyet gösteremeden Bulgarlar tarafından yakalanarak öldürüldüler

Yeni bir çıkarma

Amerikalılar Luzon adasının başka bir kesimine de çıktılar

Karakış devam ediyor

Edirne treni kara saplandığından gelemedi, dış hatlara vapur hareket edemiyor, şehrin kardan temizlenmesine çalışılıyor

100 bin kişilik bir Müttefik ordusu

50 kilometrelik bir cephe üzerinde Siegfried

Şirketi Hayriye hissedarları

Dün şirketin son toplantısını yapa-

Akhisarda

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 1 Şubat 1945

"Üçler Konferansı: Mr. Roosevelt, Mr. Churchill, Eden"in Moskovada bulundukları sanılıyor"

EK-2

PAZAR 4 ŞUBAT 1945 5 Kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Mallarınızı... Kilimlerinizi... ÖDÜNÇ PARA

Sovyetler Oder nehri boyunda yerleşiyor

Koenigsberg'de sokak savaşları kızıştı

Kızılordu, dün de birçok şehirler daha ele geçirdi

Berlin'e karşı son hücum için hazırlık yapıldığı bildiriliyor

Son haberlere göre

ÜÇLER KONFERANSI TOPLANTI HALİNDE

ALMAN HALKINA BİR BEYANNAME NEŞRİ İHTİMALİ VAR

Milli Şefimiz Konservatuvarı şereflendirdi

Müttefikler Berlin'e 2500 ton bomba attı

Bombardıman 45 dakika sürdü ve şehrin üzerini kalın bir duman kapladı

Yurdumuzda i... elektrikli tren

Haydarpaşa - Ankara - Zonguldak hattı işletilmesi için bir lâyiha hazırlanıyor

Ziegfried savaşı yaklaştı

İtalyanlar kredi istiyor

B. Enis Akaygen Atina'ya vardı

Atina görüşmeleri

...çkin ticaret ...murları ...tiştirmek

Fırtına İzmir'de de çok zarar yaptı

Direkler, ağaçlar devrildi; baraka ve damlar uçtu, şehir elektriksiz kaldı - Trakya'da tren seferleri başladı

Nüfus başına iki kilo un verilecek

Dünkü lig maçlarında

Toprak Kanunu tesirsiz

SON DAKİKA

Bir Moskova dergisi İspanya'ya dair yaz...

İki Elâsçı idam cezası gi...

Bulgar halk mahkemesinin son oturumu

18/03/2011

Ulus Gazetesi, 5 Şubat 1945

"Üçler Konferansı Toplantı Halinde"

ÇARŞAMBA
7
ŞUBAT
1945
5 Kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Halılarımızı...

ÖDÜ

Berlin şehrine varmazdan önceki tabiî ve son büyük enge

Oder nehrini aşan Kızılordu birl

20 km. ilerlediler

Köprübaşı 80 km. genişletildi ve altı tahkimli yer zaptedildi

Poznan'ın içinde savaşlar oluyor

Baltık kıyılarındaki Almanlar güç durumda

Irak Naibi Abdülilâh Amman'da

ÜÇLER KONFERANSI

Sochi adlı Sovy şehrinde toplar

Sir Walter Citrine Konuşmaların devam ettiğini dün bildirdi

Suriye ve Lübnan tam

Atina

Ulus Gazetesi, 7 Şubat 1945

"Sochi adlı Sovyet şehrinde toplantı"

EK-4

Cumhuriyet

21 inci yıl Sayı: 7353 — İSTANBUL — CAĞALOĞLU — Perşembe 8 Şubat 1945

GÖZEN'İN

PITIGRILLI — BENİ İYİ ALDAT — BUGÜN ÇIKTI

Üçler Konferansının İlk Tebliği

Üç Büyük Devlet Şefi ve Genelkurmay Başkanları Karadeniz bölgesinin bir yerinde görüşüyorlar

Nazi Almanyasına son darbeyi vurmak için

Kurmay heyetleri, askerî harekâtın tafsilâtlı plânlarını hazırlıyorlar

Askeri müzakerelerden sonra, sağlam bir sulhun esasları ve Avrupanın tanzimi işi görüşülecek

Almanyanın mukadderatı Oder kıyısında belli olacak

Mareşal Zukov kuvvetleri, Berlin istikametinde bu nehri geçerek kuvvetli köprü başıları kurdu ve 60 meskûn yer aldı

Toprak Anayasası

Millî Şefimiz

Dün yeni Fransız Büyük Elçisini kabul buyurdular

Uzakşarkta

Bataan yarımadası Japonlardan temizlendi

Amerikalılar Bohol adasına çıkarma yaptı

Bulgaristanda

Ölüm cezasına çarpılanlar

Halk mahkemeleri 77 kişi hakkında ölüm kararı verdi

Almanyada hükûmet teşkilâtı değiştiriliyor

Hitler, Führer unvanını bırakarak Devlet Başkanı ismini alacak, yeni kabineyi de Von Papen kuracakmış

Mes'uliyet telâkkisi

Lordlar Kamarasında

Tarafsızlık hakkında münakaşalar oldu

Bir Lord, verdiği takriri geri almak zorunda kaldı

Bursada su baskını

Kabaran çaylar ovalara yayılmağa başladı, bazı köylerde evler tamamen yıkıldı, ölenler var

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 8 Şubat 1945

"Üçler Konferansının ilk tebliği"

PERŞEMBE 8 ŞUBAT 1945 5 Kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

MİLLİ PİYANGO

MART ÇEKİLİŞİ

ÜÇLER KONFERANSINA DAİR TEBLİĞ

Sovyet topları Frankfurt, Küstrin ve Krossen şehirlerine gülle yağdırırken

Kızılordu'nun Berlin'e yürüyüşü hızlandı

General Dittmar çok karamsar

Alman sanayiinin geleceği

Üç Müttefik liderle dış bakanlarının genelkurmay şeflerinin ve müşavirlerin iştirak ettiği

konferans toplantı halinde bulunuyor

Görüşmeler aralıksız olarak devam ediyor

ALMANYA

POLONYA

ÇEKOSLOVAKYA

Üçüncü Amerikan ordu

dün Siegfried'e taarruza başlad

Our ve Sur ırmakları 7 noktadan taarruz 45 km.lik bir cepheye y

Mihver harp suçlularına sığınma hakkı verilmesi işi dolayısiyle

Lordlar Kamarasında

tarafsızlarla ilgili görüşmeler yapıldı

Orta Elçimiz Sofya'ya vardı

Sıtma kongresinde

Toprak Kanunu için görüşmelere yarın devam olunacak

İtalya'da havalar düzeliyor

Yeni Fransız Büyük Elçisi dün İnönü'ye itimatnamesini sundu

Yeni C. H. P. Müfettişleri

SON DAKİK

Bulgaristan'da 77 ki daha ölüm cezası ver

İtalya'da Müttefik hü

18/03/2011

Ulus Gazetesi, 8 Şubat 1945

"Üçler Konferansına dair ilk tebliği"

CUMA 9 ŞUBAT 1945 5 Kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Sevinçli ve acıklı günlerde Kızılay'ı hatırla

Üçler Konferansına dair uzun bir tebliğin çıkarılması bekleniyor

Konferansın toplandığı şehre gazetecilerin gitmelerine müsaade olunmadı

Dünkü demeci Rus ve İngiliz basını iyi karşılıyor

İngiliz delegelerini götüren bir uçak düştü

15 ölü var

Sıtma Kongresi dün çalışmalarını bitirdi

Hemen alınacak savaş tedbirleri kararlaştı

Sistemli bir savaş için yapılacak teşkilâtın esası da tesbit edildi

KIZILORDU Frankfurt'un dış mahallelerinde

Frankfurt ve Küstrin'de Rusların Oder'i geçtikleri haber veriliyor

Toprak Kanunu için görüşmelere bugün devam olunacak

Alman sınırının 14 km. içinde tahkimli Schmidt şehri zaptedildi

Bakanlar Kurulunda

Yeni basılacak pullar

Yeni telefon hatlarımız Ankara - Kalecik - Çankırı arasında konuşma başladı

Hattın Kastamonu'ya uzatılmasına çalışılıyor

Brenner demiryolu kesildi

SON DAKİKA

İngiliz halkının harpte uğradığı ev ve can kaybı

Belçika Naibinin istişareleri

Fransa'da iaşe durumu

Kostümlü balo 10 marta kaldı

Ulus Gazetesi, 9 Şubat 1945

"Üçler Konferansına dair uzun bir tebliğin çıkrılması bekleniyor"

EK-7

Cumhuriyet

21 inci yıl Sayı: 7356

Pazar 11 Şubat 1945

Vital 4 Vitaminli Yegâne kuvvet gıdası

ARI

Üç büyükler konferansı gelecek hafta sona eriyor

Askeri meseleler halledildi, Almanyayı mütecaviz olmaktan alıkoyacak metodlar üzerinde müzakerelere başlandı

Üç Devlet Şefi, bazan karada, bazan da bir gemide konuşmalarına devam ediyorlar

Berline karşı kat'î taarruz dün başladı

Kızılordunun sür'atle ilerleyişi üzerine Pomeranyadaki Alman kuvvetleri tecrid edilerek ordular ikiye bölünüyor

Sovyet orduları Doğu Prusyada Elbing şehrini zaptederek geniş bir cephede sahile ulaştılar

İtalyanın dilekçesi

Sıhhat Bakanı şehrimize geldi

Dr. Sadi Konuk, sıtma âfeti ile yapılacak mücadele ve ilâc ihtikârı hakkında gazetemize mühim beyanatta bulundu

Atinada tam bir anlaşma

Elas kuvvetleri yavaş yavaş silâhtan tecrid edilecek

Askeri vaziyet

Berlinin istilâ edilmesile harb bitecek midir?

Yazan: Emekli General H. Emir Erkilet

TARİHİ ANITLAR

21 günlük savaştan sonra

Amerikan ve Fransız orduları, Almanları Rhin nehrinin doğu kıyısına attılar

Bulgaristandaki idamlar

1 Numaralı Halk Mahkemesi eski naib, nazır ve müşavirlerden kimleri, niçin ölüme mahkûm etti?

Mahkeme kararının sureti

İstanbulllunun pazarı

Rumanyada

Bir kısım siyasi teşekküller hâlâ faşistlerin elinde imiş

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 11 Şubat 1945

"Üçler Konferansı gelecek hafta sona eriyor"

PAZARTESİ
12
ŞUBAT
1945
5 kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Sevinçli ve acıklı günlerde Kızılay'ı hatırla

Harbin son safhasına ait müş erek askerî hareket'er hakkında

ÜÇLER TAM BİR ANLAŞMIYA VARDILA

Kızılordu dün iki yeni başarı kazandı

Breslau'ın kuzey batısında

gediğin genişliği 160, derinliği 60 km. yi buldu

Doğu Prusya savaşı sona ermek üzere

DUN POMERANYA'DA İKİ TAHKİMLİ YER DAHA ALINDI

Katî neticeler yakında belli olac

Fransa toplantıya dâvet olunmadı

Sıhat Bakanımız diyor ki :

SITMA SAVAŞI yakında başlıyor

Elde bol ilâç ve levazım var

Aynı yardım kuponları ile yapılan eşya dağıtımı

BATI CEPHESİN

Müttefik taarru memnunluk ver şekilde gelişiy

Yunanlılar ve Türkler

"Konya" vapuru boşaltılamıyor

Pasifik'te mucizeli bir kurtuluş

Sofya Elçi itimatnar sunuş töre

Kıral Faruk 25 yaşında

YUNANİSTAN'DA

anlaşmanın imzası yeniden geri kaldı

Dünkü spor hareketleri

Sahte kuponları yapan ların suçları tesbit olundu

Toprak Kanunu tasarısı bugün de görüşülecek

SON DAKİK

Belçika kabinesi kuru

Anglo - Amerikan tica heyetleri Berne'e vard

İtalya'da kıtlık yüzün

Ulus Gazetesi, 12 Şubat 1945

"Üçler Tam Bir Anlaşmıya Vardılar"

Cumhuriyet

SOKAKTAN GELEN KADIN

21 inci yıl Sayı: 7358

Salı 13 Şubat 1945

Karadeniz Konferansı Bitti

Üç Müttefik Devlet Şefi harb plânlarında olduğu gibi sulh esaslarında da tam bir anlaşmaya vardılar

Dün gece neşredilen resmî tebliğ

Almanyanın akıbeti, kurtarılan memleketler, Lehistan, Yugoslavya meseleleri karara bağlandı

Diğer Balkan meseleleri de gözden geçirildi

Kararların hulâsası

Budapeşte nihayet düştü

Çember içindeki Alman kuvvetleri tamamen temizlendi 30,000 esir alındı

Sıtmayı yenmek zorundayız ve yeneceğiz

Kızılordu, Oder'in 60 kilometre batısında!

Dün Silezya ve Karpatlarda iki mühim şehir daha düştü

Gl. Franco'nun İngiltereye gizli teklifi

Rusyaya karşı İngiliz - İspanyol ittifakı

Batı cephesinde

Yedinci Amerikan ordusu da dün taarruza geçti

Yunanistanda iki taraf kat'i olarak anlaştılar

Yunan hükûmetile Eam arasındaki anlaşma dün, sabah olurken, imzalandı

Pariste kedi avı

Hayriye Ertuğrul'un ölümünün yıldönümü

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 13 Şubat 1945

"Karadeniz Konferansı Bitti"

EK-10

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Şubat 1945
"Ne Umdular... Ne Buldular"

ÇARŞAMBA 14 ŞUBAT 1945

CAVİT ORAL

İDARE YERİ

BUGÜN

Siyasi — İktısadi — İçtimai — Gündelik Gazete

Ziynet Mobilya Meşheri

HÜSEYİN SIRIMOGLU

Borsa Civarı No: 110

Kırım toplantısı tebliğinin yankıları

Müttefik gazeteleri, Almanyanın üçler arasında çıkmasını beklediği anlaşmazlık ümidinin kırıldığını ve işbirliği azminin her zamankinden daha iyi sağlamlaştığını belirtiyor

BERLİN RADYOSU İSE BU TEBLİĞİN VERSAYI YÜZDE YÜZ Aştığını söylüyor

Niçin Bekliyelim

Yazan: Cavit Oral

Kırım konferansına ait resmî tebliğ

Kırım Konferansı

MEMLEKETİMİZDE *Yankılar uyandırdı*

Türk çevreleri düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

Amerika Hariciye Nazırı M. Stetiniüs Moskova'da

"Türkiye için İngiltere ile Sovyetler birliği arasındaki işbirliğinden daha mesut bir olay tasavvur olunamaz"

Sıtmaya karşı savaş

Sıhhat Bakanlığı bu hususta plân hazırlıyor

Londra Halkevinde yapılacak tören

PEŞTE DÜŞTÜ

Ruslar, 110 binden fazla esir ve mühim miktarda malzeme ele geçirdiler

Devlet Hava Yolları yeniden üç yolcu tayyaresi satın aldı

Şundan Bundan

Bir Ekonomi Şûrası

LUZON'DA

Amerikan tümenleri birleşti, Ada ikiye bölündü

Londrada bulunan demiryolu heyetimiz

Breslav'daki Almanlar müşkül duruma düştüler

YENİ Tefrikamız

Bir ölü ve dört katil

Yakında başlıyacak olan bu meraklı tefrikamızı bekleyiniz

Bugün Gazetesi, 14 Şubat 1945

"Kırım toplantısı tebliğinin yankıları"

EV DOKTORU

İNKILAP KİTABEVİ

Cumhuriyet

21 inci yıl Sayı: 7380 — İSTANBUL — CAĞALOĞLU — Perşembe 15 Şubat 1945

BALALAYKA

VENEDİK

Kırım Konferansına Mr. Roosevelt başkanlık etti

Yaltada verilen kararların birçoğu şimdiden açığa vurulmadı, bunlar, zamanı gelince ilân edilecek

Moskova: konferansın başarile sona ermesini 324 topun salvosile kutladı, sokaklarda Müttefiklerin milli marşları çalındı

Kurtarılan memleketlerde her hangi bir grup, üç Müttefikten birine dayanarak iktidarı eline alamıyacak

Kırım Anlaşmasının esasları

Berlin savaşı başla

Kızılordu, dün altı Alm
şehrini daha zaptetti

Başkendin doğusundaki Alman ord
güney yönünden çevrilmek isten

Londra
Leh hük

Dittmar feryad ediyor!

"Almanyanın üzerine şimdi büyük bir tehlike çökmüştür,,

Yunanistanda sıkı yönetim kaldırıldı

Anlaşma, dün yürürlüğe girdi, eşya fiatları da düşmeğe başladı

Arab Birliği Konferansı dün Kahirede toplandı

Yedi Arab devleti dış bakanının iştirak ettiği toplantıda, Birlik anayasası konuşuluyor

Mr. Çörçil Atinada

İngiliz Başbakanı büyük törenle karşılandı

Batı cephesinde

Kanadalılar bir haftada 5000 Alman esiri aldılar

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 15 Şubat 1945
"Kırım Konferansına Mr. Roosevelt başkalık etti"

Perşembe 15 ŞUBAT 1945 No. 2420

Yeni Sabah

GÜNDELİK SİYASİ HALK GAZETESİ

Son Dakika

Bir Amerikan uçak gemisi Filipin sularında kaybedildi

Kırım konferansı hakkında tefsirler devam ediyor

Alınan kararlar alâkadar memleketlerde tasvip edildi

Çörçil Dün Akşam Atina'ya Vardı

Eden de Atina'da Bulunuyor

Çörçil, 25 bin Atina'lının coşkun sevinç tezahürlerile karşılandı, Başvekil kısa bir hitabede bulundu

Yalta kararları Ve tepkileri

Alman Dış Bakanlığının tehdidi: "Kırım konferansının malûm kararlarından sonra Almanlar kendilerine uygun gelecek her türlü vasıtaları kullanarak savaşacaklardır,,

POLONYA HÜKÛMETİ

Kırım Konferansında alınan kararı kabul etmediğini bildirdi

Londrada, bazı nüfuzlu Leh şahsiyetlerinin pişman olacakları söyleniyor, Hükûmetin demecini Nikolaczyk ve partisi tasvip etmiyor

Berlin'de Panik

Ditmar ümitsizliğini bir kere daha itiraf etti

Alman arazisinde yeni terakkiler

Schniedemühl şehri düştü

Silezya'da 6 şehir daha işgal edildi, Dresden'e 100 Km. kaldı. Moskova radyosunun Viyana'lılara ihtarı

Tahkikatına devam edilen mahut

Döviz Kaçakçılığı

Doyçe Orientbank kambiyo şefinin suçu ve mesuliyeti meydana çıkarıldı

TAKVİMDEN BİR YAPRAK

Farelerin İntikamı

Yazan: ULUNAY

BUGÜN 6 SAYFA

Filmciliğimiz Ve Millî Kaynaklar

Aygır İmamın Torunu

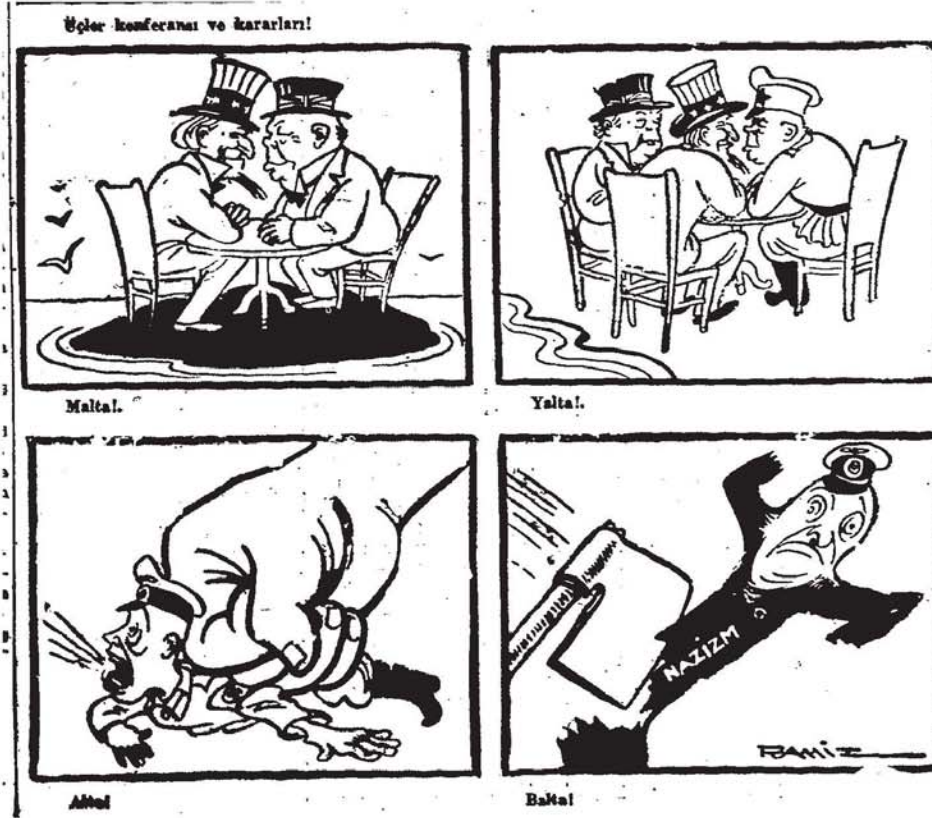
Amerika ve Avrupada Türk Pehlivanları

Hitler Bana Demişti Ki...

Avusturya tahtının varisi

Yeni Sabah Gazetesi, 15 Şubat 1945

"Kırım Konferansı hakkında tefsirler devam ediyor"

Yeni Sabah Gazetesi, 15 Şubat 1945

"Üçler Konferansı kararları"

Her sene en çok beklenen gece
Basın Balosu
.. Mart cumartesi akşamı Taksim Belediye ...rında. Davetiyeler Birliğin Lâle sineması ...fili merkezinde tevzi edilmektedir.

AKŞAM

Harbden sonra hava seferleri için şimdiden hazırlıklar yapılmasına başlandı

..e 27 — No. 9491 — Fiatı her yerde 10 kuruştur. PERŞEMBE 22 Mart 1945 Sahibi: Necmeddin Sadak — Neşriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

..LMANYA'NIN DÖRTTE BİRİ İŞGAL EDİLDİ

..ürk - Sovyet dostluk ve taraf-..sızlık muahedesi uzatılmıyor

..ovyetler birliği hükûmeti muahedenin yeni ..rtlara uymadığını, ciddi tadiller istediğini, bu yüzden feshedileceğini bildirdi

..uahedenin müddeti 7 kasım 945 te bitiyor

...makamın heman hemen 20 sene müddetle yürürlükte kalmıştır.

Halbuki bu 20 yıl içinde ve bilhassa hürriyete bağlı milletlerin Hitlerci Almanyaya karşı yaptıkları bugünkü savaş arasında birçok derin değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin mahiyet ve şümulü üzerinde fazla durmağa lüzum yoktur. Tarafsız her müşahit için bu tamamile açıktır. Bu değişikliklerin ne veçhelerde vuku bulduğu da gene aşikârdır. Şunu hatırlamak yeter ki, geçen 20 yıl içinde Sovyetler Birliğiyle diğer devletler arasındaki münasebetler pek çok gelişmiştir.

Bundan 20 yıl önce İngiltere ile olan münasebetlerimiz bugünkünden büsbütün başka idi. Bugün İngiltere ile aramızda bir ittifak vardır ve iki memleketimiz son senelerde askerî ve siyasî işbirliği sahasında büyük başarılar elde etmişlerdir.

Bundan 20 yıl önce, Sovyetler Birliğinin Amerika Birleşik devletlerile siyasî münasebetleri bile yoktu. Halbuki bugün iki memleket arasında savaş ittifakı ve milletlerin harbden sonraki emniyeti nef'ine olarak dostça iş birliği vardır.

Şunu da hatırlamak yeter ki, Sovyetler Birliğiyle Polonya ve Çekoslovakya gibi demokrat komşuları arasındaki dostluk münasebetleri kuvvetlenmiştir.

Bu ehemmiyetli hâdiseler ve diğer birçok olaylar neticesinde yeni durumda 1925 te akdolunan Sovyet -

(Arkası sahife 2; sütun 5 te)

Newyork - Istanbul

Hava yolculuğu 30 saate iniyor, seyahat ücreti 432 lira olacak

Harbden sonra hava yolları için şimdiden hazırlıklar yapılmasına başlandı

Ankara 22 (Telefonla) — Harb sonu dünyasında havacılığın önemli bir rol oynayacağını göz önüne alan Devlet Havayolları umum müdürlüğü, Şikago Milletlerarası havacılık konferansında kararlaştırılan esaslar gereğince icabeden hazırlıklar şimdiden başlamıştır. Dünyayı bir uçtan öbür uca bağlıyacak olan başlıca hava yolları harb sonunda yurdumuzdan geçecektir. Amerikalıların kuracağı 3 hava yolundan başka İngiliz Fransız ve Hollandalıların da kuracakları hava yollarının yurdumuzdan geçeceği öğrenilmiştir.

Nevyok - İstanbul hava yolculuğu otuz saate indirilmiştir. Seyahat ücreti de bizim paramızla 432 lira olarak tesbit edilmiştir.

Havayolları idaresi, gerek yurt içindeki hava yollarını artırmak, gerek Türkiyeden geçecek hava hatlarını komşu milletlere bağlamak için gerekli tedbirler üzerinde şimdiden çalışmalara başlamıştır. Ankara, İzmir, İstanbul, Afyon, Elâzığ, Adana, Erzurum hava alanlarının milletlerarası havacılık konferansında verilen karar gereğince transit hava alanı olarak hazırlanacakları Birleşik Amerika hükûmetine bildirilmiştir.

Ayrıca Bükreş, Atina, Kahire, Bağdat ve Tahran ile yurdumuz arasında hava postaları kurmak ve düzenlemek için de faaliyete geçilmiştir.

Yurt içi hava seferleri için Samsun, Anamor, İskenderun ve Bursada birer hava istasyonu kurulmaktadır. Bütün tesisleri ihtiva edecek olan bu istasyonların bu yıl uçak seferlerine açılması kabil olabilecektir. Şimdiki halde 6000 kilometreyi bulan hava yollarımız, adı geçen bu yeni üç hava istasyonlarımızın açılması ile 20.000 kilometreye çıkacaktır.

Birleşik Amerikaya evvelce sipariş edilen 10 taşıt uçağımızdan üçünün tamamlandığı hakkında haber gelmiştir. D. S. 3 tipindeki bu taşıt uçakları 22 şer kişiliktir ve çift motörlüdür. Üçü için 450.000 dolar ödenecektir. Bu üç tayyare pek yakında memleketimize gelecektir.

Parti Meclis grupu bugün toplanıyor

Ankara 22 (Telefonla) — Cumhuriyet Halk Partisi meclis grupu bugün saat 15 te toplanacaktır. Müstakil grupun da yarın saat 9,30 da toplanacağı öğrenilmiştir.

Japon sularındaki deniz muharebesi

Paris 22 (A.A.) — Japon kara sularında iki gün cereyan etmiş olan hava ve deniz çarpışması esnasında Yamata sınıfından 45.000 tonilatoluk bir Japon zırhlısının ağır surette hasara uğratılmış olduğu bildirilmektedir. Bu çarpışmada Japonlar 10 harb gemisi kaybetmişlerdir.

Sıhhat Bakanı geldi

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Bakanı Dr. Sadi Konuk bugün Ankara'dan şehrimize gelmiştir.

DİKKATLER:

On aydır aynî yardım alamıyan emekli öğretmenler

Emekli öğretmenler yazıp yakılıyor:

«Mahallî husust idareler tekaüt sandığı nam ve hesabına vilâyet bütçesinden maaş alan bizler hâlâ aynî yardım bedellerini alamadık. On aydır bekliyoruz. Birikmiş alacaklarımızı elde edebilmek için baş vurmadık yer kalmadı. Bakkala ve diğer esnafa görünecek yüzümüz yok. Ev eşyamızı satıp duruyoruz. Bütün ömürlerini çocuk yetiştirmeğe hasreden ihtiyarlar böyle nâçar vaziyette bırakılmamalıdır.»

Batıda Alman şehirleri birbiri arkası sıra düşüyor

Amerikalılar kimya sanayi merkezi Ludvigshafen'e girdiler. Mayence'de sokak muharebeleri oluyor, dün 14 bin esir alındı

İçinde muharebeler olan Rhin sahilindeki büyük Mayance şehrinden bir görünüş

Brüksel 22 (R) — Rhin'in batısında kalmış olan Alman kuvvetlerinin ricat hareketi bir bozgunu andırıyor. Üçüncü Amerikan ordusu yalnız dün 14 bin esir almıştır. Alman tebliği, Bingen'in cenubunda Amerikalıların Alman hatlarına derinliğine girdiklerini bildiriyor.

New-York radyosuna göre şimdi Almanyanın dörtte biri Müttefiklerin işgali altındadır.

Londra 22 (A.A.) — Batıda Alman şehirleri birbiri ardı sıra Müttefiklerin eline geçiyor. Üçüncü Amerikan ordusu iki gün içinde 30 bin esir almıştır. Müttefikler bu cephede pek yakında en büyük zaferi elde edeceklerdir.

Yeni ileri hareketleri

Londra 22 (R) — Üçüncü Amerikan ordusunun zırhlı kolları dün 20 kilometre ilerleyerek Rhin nehrinin batı kıyısında bulunan Ludvigshafen'e girmiştir. Şimdi şehrin içinde savaşlar oluyor.

Ludvigshafen yalnız Almanyanın değil, bütün dünyanın en büyük kimya sanayi merkezidir. Burada hesapsız kimya sanayi fabrikaları vardır. Nehrin tam karşı kıyısında Manheim şehri bulunmaktadır. Almanlar iki şehir arasındaki köprüleri uçurmuşlardır.

Başka Amerikan kuvvetleri Ludvigshafen'in 25 kilometre cenup batısında Neustadt'a girmişlerdir. Bu kesimde Alman mukavemeti şiddetlidir. Fakat bazı emareler, Pirmasen ile Rhin arasında düşman mukavemetinin çözülmekte olduğunu göstermektedir.

Mayence sokaklarında çarpışmalar oluyor. Yedinci Amerikan ordusu Homberg'i işgal etmiştir.

Remagen köprübaşında birinci ordu kuzeye doğru beş kilometre ilerlemiş, Hangola ve Gangder şehirlerini zaptetmişlerdir. Bu köprübaşı şimdi piyade kuvvetleri ve zırhlı vasıtalarla doludur. Hava kuvvetleri buradaki kıtaları destekliyor.

Batıda işgal edilen Alman topraklarını ve Müttefiklerin taarruz istikametlerini gösterir harita

FRANSA

STRASBURG

Kuzeydeki hazırlık

Londra 22 (A.A.) — Müttefik umumî karargâhından gelen bir habere göre, Batı cephesinin şimal kesiminde kalın bir duman tabakası sabahtan akşama kadar mareşal Montgomery'nin hazırlıklarını düşman gözünden gizlemektedir.

Bu kesimde yeni ve mühim hâdiseler beklenmektedir.

Hava akınları

Londra 22 (R) — Dün uçan kaleler Almanyada 10 hava meydanını ve Leipzig'in cenubundaki tank fabrikasını bombardıman etmişlerdir. İngiliz ağır bomba uçakları Ruhr havzasını Almanyadan ayırmak için köprülere 10 tonluk bombalar atmıştır. Munster marşandiz garlarına hücum edilmiştir. Amerikan uçakları da bir çok hedeflere akın etmişlerdir. Dün gece Moskito uçakları Berlin'e akın etmişlerdir. Essen, Bremen, Hambug da bombardıman edilmiştir.

Moskitolar Danimarkanın merkezi Kopenhag'da Gestapo merkezini bombardıman etmiştir. Binanın tekmil cephesi yıkılmıştır. Bir çok ölü olduğu bildiriliyor.

İtalyadan kalkan uçaklar Viyana yakınında iki petrol tasfiyehanesini ve Münih'in şimalinde hava üssünü bombardıman etmiştir.

Doğuda kati taarruz hazırlığı

Mareşal Zukov kuvvetleri Oder üzerinde gece gündüz köprüler kuruyor

Brüksel 22 (A.A.) — Alman tebliği, Macaristanda, Şegetsfehervar'ın şimal batısında Sovyet kuvvetlerinin bazı arazi kazançları elde etmiş olduklarını bildirmektedir.

Alman tebliği, doğu cephesindeki hareketler hakkında şunları ilâve etmektedir: Sovyet birlikleri Viyana ve Bratislava yollarını kapamakta olan Rohm nehrine doğru ilerlemeler kaydetmişlerdir. Bu kesimde Rus taarruzu şimal istikametinde gelişmektedir.

Stettin bölgesinde Sovyet kuvvetlerinin taarruzları devam ediyor.

Paris 22 (A.A.) — Bir Alman harb muhabiri, mareşal Zukov istihkâmcılarının Frankfurt ile Küstrin arasında Oder üzerinde gece gündüz köprüler inşa etmekte olduklarını bildirmektedir.

Son muharebeler

Londra 22 (A.A.) — Doğu cephesinde Koenigsberg ve Danzig etrafında şiddetli muharebeler oluyor. Sovyet topları liman tesislerini ve iskeleleri bombardıman etmektedir. - Frischhaf'taki Alman cebi yavaş yavaş küçültülmektedir. Koenigsberg'in güney batısında şiddetli muharebeler oluyor. Almanlar 24 saat içinde 4000 ölü vermişlerdir.

Danzig istikametinde ilerlemekte olan Sovyet birlikleri de şiddetli muharebeler veriyor. Dün burada Groekaps şehri zaptedilmiştir. Bu şehir Danzig'e dört kilometre mesafededir. Stettin limanı Sovyet bataryaları tarafından devamlı surette bombardıman ediliyor. Breslau'da muharebeler devam ediyor.

Rodos'a akın

Alman toplulukları bombardıman edildi

Londra 22 (A.A.) — Yunan bomba uçaklarının Rodos adasında Alman kuvvet topluluklarına ve tank birliklerine akın etmiş oldukları bildirilmektedir. Bütün Yunan uçakları geri dönmüşlerdir.

M. Roosevelt'in demeci

Nevyork 22 (R) — Amerika Cumhur Başkanı M. Roosevelt, Kızılbaç toplantısı münasebetile söylediği bir nutukta demiştir ki:

— Barışın ne zaman kurulacağı hakkındaki kehanette bulunamam. Tam zaferin ne zaman kazanılacağını da bilmiyorum. Yalnız bugün dünyanın muhtelif noktalarında yedi buçuk milyon asker bulunduğunu biliyorum. Yine düşmanın elinde 72 bin Amerikalı esir bulunduğunu da biliyorum.»

Akşam Gazetesi, 22 Mart 1945

"Türk-Sovyet dostluk ve tarafsızlık muahedesi uzatılmıyor"

AŞK

Kitapçılarda bulunur. Fiatı 100 kuruştur.

Tanin

AKDENİZ SEFERLERİ TEKRAR BAŞLIYOR

(Yazısı 6 ncı sayfamızda)

PERŞEMBE 22 MART 1945

GAİP ARANIYOR!

TÜRK - RUS MUAHEDESİ

Sovyet Rusya müddeti biten muahedeyi feshetmek hususundaki arzusunu bildirdi

"İzvestia,, nın makalesi

Şimdiki harbin şartları içinde Türk Sovyet münasebetleri bazı ahvalde tamamiyle memnuniyet verici olmamış

Amerikalılar Ludvighaven'e girdiler

Sarre cebindeki üçgen içinde bulunan 80 bin kişiden yarısı öldürüldü ve esir edildi

Feshi istenen Türk - Rus muahedesinin metni

Cumhur Başkanı

Brezilya ve Çin Elçilerini kabul buyurdular

Mşl. Smuts diyor ki:

" San Francisco konferansının bize temin ettiği fırsat, insanlık tarihinde hayati ehemmiyette bir fırsattır. Küçük devletler artık kendilerini müdafaa edemiyorlar. Gelecekte harbe mâni olunmazsa, istikbal karanlıktır "

Rusya, matbuat hürriyetine taraftardır

Harb ve İşçi Sınıfı Risalesinin mühim bir makalesi

Tarihî Mektuplar

Cavit Beyden, ısrarla taleb edilen bir mülâkat

B. M. Meclisinin dünkü toplantısı

Yunan Komünistleri

Yunanistan'a Sovyet askerlerinin de girmesini mi istiyorlar ?

ÇOK MÜHİM BİR TARİHÎ VESİKA

Talât Paşanın Hâtıraları

Birkaç güne kadar "TANİN" Sütunlarında

Tanin Gazetesi, 22 Mart 1945

"Türk-Sovyet: Sovyet Rusya müddeti biten muahedeyi feshetmek hususundaki arzusunu bildirdi"

Tanin

CUMA 23 MART 1945

Açık Konuşmağa Ne Kadar İhtiyaç Var?

Rus Kararının Dünyada Akisleri

Bu karar Moskovada geçmiş bir devrenin sonu olmaktan ziyade Türk - Sovyet münasebetlerinin yeni ve realist bir esas üzerine kurulmasına doğru atılan ilk adım olarak telâkki ediliyormuş

İngiliz matbuatında ilk akisler

Daily Mail: "Bu hareket, Karadeniz meselelerini aydınlatmak bakımından ilk harekettir„ diyor

Depremin bilânçosu

29 ölü, 131 yaralı - 328 ev tamamile yıkıldı

Fransa ve Dumbarton Oaks teklifleri

Eden: "Küçük Milletlerin kendi istedikleri gibi yaşama haklarına riayet edilmelidir „ diyor

BATI CEPHESİNDE

Sarre cebinde 90 bin Alman imha edildi

Son Müttefik darbesi yakın görülüyor

Meclis grupu toplandı

İngilterede yüksek mühendislik tahsil eden Türk talebeleri

Rusya, matbuat hürriyetine taraftardır

Harb ve İşçi Sınıfı Risalesinin mühim bir makalesi

Tarihî Mektuplar

İsmail Canbulat Beyin enteresan bir mektubu

Balkanlarda hakemlik yapmak istiyenler mi var?

Bir Yunan gazetesinin şayanı dikkat yazısı

ÇOK MÜHİM BİR TARİHÎ VESİKA

Talât Paşanın Hâtıraları

Birkaç güne kadar "TANİN„ Sütunlarında

Bulgaristanın yeni Ankara Orta Elçisi

Tanin Gazetesi, 23 Mart 1945

"Rus Kararının Dünyada Akisleri"

Her sene en çok beklenen gece
Basın Balosu
24 Mart cumartesi akşamı Taksim Belediye gazinosunda. Davetiyeler Birliğin Lâle sineması karşısındaki merkezinde tevzi edilmektedir.

AKŞAM

Yurdumuzda bloke paralar mukabilinde 1941 - 1942 mahsulü tütünlerin ihracına izin verildi

Sene 27 — No. 9493 — Fiatı her yerde 10 kuruştur. CUMARTESİ 24 Mart 1945 Sahibi: Necmeddin Sadak — Neşriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

Boğazlar meselesi

Londra gazeteleri diyor ki: "Boğazlar sözleşmesi milletlerarası bir akittir ve bunda İngiltere'nin hayatî menfaati vardır„

"BU HASSAS BÖLGEDE VUKUBULACAK TEK TARAFLI BİR HAREKET, RUS - İNGİLİZ MÜNASEBETLERİ ÜZERİNDE VAHİM NETİCELER DOĞURABİLİR„

"Bu, Rus siyasetini idare edenlerin göz önünde tutmaları gereken bir noktadır„

Moskova radyosu sözcüsünün tefsiri

Amerikalılar Rhin'i bir noktadan daha geçtiler

Speer, Landau ve Plügenmünster şehirleri zaptedildi, 10 günde 65 bin esir alındı

Batı cephesinin kuzeyinde İngiliz birlikleri tankları takiben ilerliyorlar

Şimal kesiminde ketumiyet

Bradley'in beyanatı

200,000 Alman askerinden 20,000 kişi kaldı

Hava akınları

Köprü inşasında rekor

Ruslar Çekoslovak hudutlarına vardılar

Rokosovsky birlikleri, Danzig körfezine ulaştı

Hür dünya kurumu kongresi nisanda toplanıyor

B. Roosevelt, kuruma gönderdiği mektupta nisanın insanlık hürriyetinin tarihinde nazik bir ay olacağını bildirdi

1000 süper uçan kale

Yakında Japonya'yı her gün bombardıman edecek

Ankarada grip artıyor

Orta ve ilkokullarla liselerin tatili 3 nisana kadar uzatıldı

Şehrimizdeki orta okullarda durum

DİKKATLER:

Manzum şikâyetname

KARLI BAHAR

Yazan: A. ADNAN - ADIVAR

Bugün beşinci sahifemizde

Günler Geçerken

San Francisco zelzelesi

Refik Halid Karay

Akşam Gazetesi, 24 Mart 1945

"Boğazlar Meselesi"

AKŞAM

Sene 27 — No. 9494 — Fiatı her yerde 10 kuruştur. PAZAR 25 Mart 1945 Sahibi: Necmeddin Sadak — Neşriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

Türkiye - Sovyetler

Daily Herald Sovyetlerin kararını İngiltere ve Amerika'ya bildirmemesine teessüf ediyor

Yarı resmi Fransız gazetesi Boğazlar hakkında San Fransisco'da görüşmeler olmasını muhtemel görüyor

Londra 24 (A.A.) — İşçi partisinin naşiri efkârı olan «Daily Herald» «Beklenmedik Türk - Rus olayı» başlığı altında diyor ki:

M. Molotof, Türkiye ile 1925 aralığında imzalanan dostluk ve tarafsızlık anlaşmasına Sovyet hükümetinin son vermek hususundaki niyetini izhar etmek üzere iyi sebepler ileri sürmüştür. [...]

Manchester Guardian ne diyor?

[...]

Yarı resmî bir Fransız gazetesinin makalesi

Paris 24 (A.A.) — Yarı resmî «Monde» gazetesi, yazdığı bir başmakalede Türk - Rus dostluk antlaşmasının ilgası sebeplerini incelemektedir. [...]

(Arkası sahife 2; sütun 6 da)

Alman ordusu

Amerika'da yakında dağılması bekleniyor

Washington 24 (A.A.) — Associated Press ajansının bugün verdiği bir habere göre, Washingtondaki yüksek rütbeli memurlar Alman ordusunun yakında dağılmasını beklemektedirler. Bu, Avrupa harbinin bir kaç haftada kazanılacağı hakkında yayılan kanaatin membaını teşkil etmektedir. Washington'da tahmin edildiğine göre, Washingtondaki yüksek ler. Büyük kuvvetlerin kayıtsız şartsız teslim olmaları beklenilebilir.

Japonya sulh istemiş

Hitler kendisine haber verilmemesine kızmış

Newyork 24 (A.A.) — Newyork Times gazetesi, inanılır bir Berlin kaynağına atfen, Stokholmden gelen bir mesajı neşretmektedir. Bu habere göre, Bern'deki Japon elçisi sulh teklif etmek üzere Müttefiklerle temasa geçmiştir.

Haberde ilâve edildiğine göre, Hitler bunu öğrenince Berlindeki Japon elçisine kendisinin bu müracaattan haberdar edilmemesinden dolayı serzenişte bulunmuştur. Sanıldığına göre, Japon elçisi, Japonya ile Müttefikler arasında yapılacak bir sulhun, Alman menfaatleri dahilinde olduğunu zira, böyle bir anlaşmanın Rusya ile Müttefikler arasında ihtilâfı hızlaştıracağı cevabını vermiştir.

Japonya'ya yeni akın

Nagoya şehri, Formoza adası bombardıman edildi

Londra 21 (B.B.C.) — Amerikan uçan kaleleri bu sabah Japonya'nın Nagoya şehrindeki Mits Boçu uçak fabrikalarına taarruz etmişlerdir. Çok miktarda bomba atılmış, bir çok yangınlar çıkmıştır. Başka uçaklar Formoza adasına ve Japon adalarile Formoza arasında Ryukyu adasına taarruz etmişlerdir.

Japon Başvekilinin hitabesi

Londra 25 (B.B.C.) — Japon Başvekili dün gece radyoda Japon halkına bir kere daha birlik tavsiyesinde bulunmuştur. Başvekil: «Japonya'nın şimdi içinde bulunduğu ciddî vaziyetin bir eşi daha tarihte görülmemiştir» demiştir.

Makedonya ve Trakya halkına fena muamele eden Bulgarlar

Sofya 24 (A.A.) — Trakya'da, Makedonya'da ve batı hudut bölgelerinde halka fena muamelede bulunmakla suçlu kimselerin halk mahkemesinde yargılanmalarına bugünlerde başlanılacaktır. Bunlar 27 si asker, 39 u yüksek memur ve polis, yüzü jandarma olmak üzere 183 kişidir.

Bulgaristanda Alman tarafdarı propaganda hizmetinde çalışmış gazetecilerin ve diğer suçluların halk mahkemesinde yargılanmalarına devam edilmektedir.

Rhin üzerinde daha 6 köprübaşı kuruldu

Bu harbin en katî muharebesi aşağı Rhin'de başlamak üzere

MÜTTEFİKLER HER TARAFTA İLERLİYORLAR

Almanlar sivil halkı geri çekmekten vazgeçtiler — Bir İngiliz gazetesine göre Kesselring'in durumu 940 daki Weygand'ın durumundan fenadır

Londra 25 (B.B.C.) — Aşağı Rhin kesiminde mareşal Montgomery kuvvetleri tarafından dün başlıyan muazzam taarruz büyük bir başarı ile devam ediyor. Başvekil M. Churchill bu taarruzu takibetmek için, mareşalin karargâhına gitmiş ve dün geceyi de Alman topraklarında geçirmiştir.

Bu sabah gelen haberlere göre, taarruz fevkalâde iyi gelişiyor. [...]

B. Churchill, mareşal Montgomery'nin karargâhında

Ahali nakledilmiyor

[...]

Nehir nasıl geçildi?

[...]

Son muharebelere sahne olan Rhin kıyılarını gösterir harita

Nehir nerelerde geçildi?

Londra 24 (A.A.) — Resmen bildirildiğine göre, Müttefik orduları Vesel, Rees ve Xanten'de Rhin'i geçmişlerdir.

Müttefik kuvvetler sel gibi akıyor

[...]

Büyük muharebelere hazırlık

[...]

İsviçre'ye varan talebeler

Cenevre 24 (A.A.) — Anadolu ajansının özel muhabiri bildiriyor: Alman İsviçresindeki üniversitelere sevkedilecek talebemiz Almanya'dan buraya varmıştır. Talebemiz, hududta baş konsolos Karabudak ve talebe müfettişi Horasanlı tarafından karşılanmıştır.

Hırvatistanda harekât

Paris 24 (A.A.) — Yugoslav radyosunun yaymış olduğu bir tebliğ şunları bildiriyor: Hırvatistanda mareşal Tito birlikleri yeni bir taarruza geçmişlerdir. İki gün süren şiddetli çarpışmalardan sonra Alman hatları delinmiş ve bir çok şehir ve kasabalar Yugoslav kuvvetlerinin eline geçmiştir. Drava nehri geniş bir cephe üzerinden aşılmıştır.

İngiltere'de kahve sıkıntısı

Londra 25 (A.A.) — Reuter «News Chronicle» gazetesinin bugün bildirdiğine göre, İngilterede kahve sıkıntısı hissedilmeğe başlanmıştır.

DIKKATLER:

Kir pas üstüne süs..

İstanbul fethinin 500 üncü yıldönümünü kutlamak için bedii cihetleri dikkate alıyor: «Nerede ne gibi fevkalâdelik yapalım?» diye düşünüyoruz.

Kir pas üstüne süs olur mu? Bir taraftan şehrin 500 üncü yılı kutlayışa hazırlanmasını düşünürken, öte yandan da, en basit tuvaletlere şimdiden girilmeli. Aksi takdirde, 1953 de, İstanbul «kir içinde badem kadın» mı zarasını arardecektir.

Viyana ve Berlin'e karşı hareketler

Sovyet kıtaları Viyana'ya 100, Berlin'e 50 kilometreden az mesafede bulunuyor

Londra 25 (A.A.) — Doğu cephesinde, mareşal Tolbukin kuvvetleri, Viyana istikametinde büyük bir taarruza geçmişlerdir. Taarruz muvaffakiyetle inkişaf etmektedir. [...]

Bükreş'te muhtelif devriyeler

[...]

Bir Rumen gazetesi kapatıldı

[...]

Akşam Gazetesi, 25 Mart 1945
"Türkiye-Sovyetler"

ÇOL ÇİÇEKLENİNCE

Yeni bir heyecan, zevk ve alâka kaynağı

Tanin

MİLLİ PİYANGO

7 MAYIS

ÇARŞAMBA 25 NİSAN 1945

Gene Polonya meselesi

Yazan: Burhan BELGE

Berlinin büyük kısmı işgal edildi

Kaçan harp esirleri de şehirde S.S. lerle çarpışıyor

Berlin halkı kütle halinde Batıya doğru kaçıyor - Bütün yollarda büyük bir kargaşalık hüküm sürüyor

HOLANDA

ALMANYA

BELÇİKA

POL.

FRANSA

ÇEKOSLOVAKYA

İSVİÇRE

AVUSTURYA

İTALYA

YUGOSLAV.

İKİ ORDU BİRLEŞTİ

Ulm ve Freiburg alındı - Amerikalılar Bavyera kalesine ilerliyor

Millî Şef yavrular arasında

KONFERANS Bugün Açılıyor

Başkan Truman bir söylevle konferans çalışmalarını açacak

İsviçreye geçti

İhtiyar Mareşal Franstz Adalet makamlarına teslim olmak istiyor

Talât Paşanın Hatıratı

Adapazarında bulunan silâhlar

Sadeyağ buhranında:

— Ayol yağlı tabloların ateşte mi yakıyorsun, para mı etmiyor artık?

Ressam — Hayır kancığım, yağlarını çıkarıyorum. Daha kiek olacak!

Tanin Gazetesi, 25 Nisan 1945

"Konferans Bugün Açılıyor"

EK-21

AKŞAM

İmali İtalyadaki Almanlar, süratle şehirleri boşaltmağa başladılar

FAHRÜNNİSA ZEİD RESİM SERGİSİ

No. 9526 — Fiatı her yerde 10 kuruştur. PERŞEMBE 26 Nisan 1945. Sahibi: Necmeddin Sadak — Neşriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

Yeni dünya nizamı kuruluyor

46 devletin 850 delegesi ilk toplantıyı yaptı

Sahnede 4 hürriyeti temsil eden 4 sutün, 46 milletin bayrakları bulunuyordu

Toplantıdan evvel Amerikan, İngiliz, Sovyetler Birliği, Çin Dış Bakanları 90 dakika görüştüler

San Francisco'dan bir görünüş

4 Dış Bakanının toplantısı

Reisicumhurun 9 teklifi

Avustralya veto hakkına muarız

Belgrad büyük elçimiz gidiyor

Berlin'de çok kanlı muharebeler oluyor

Yalnız evlerde, damlarda değil yeraltı tünellerde de çarpışılıyor

Şehir tamamen çevrildi. Sovyet kıtaları Dresden'e Amerika'lılar Münih'e doğru ilerliyorlar

Kanlı boğuşmalar

Berlin'den bir görünüş: Leipzig caddesi

İleri hareketi

Eski Berlin Belediye başkanı esir edildi

M. Truman'ın nutku

«Hedefimiz adalete dayanan bir dünya sulhu kurmaktır»

« Amerika harbde ayrı kalmadı, sulhte de ayrı kalmıyacaktır »

" Başka bir harbin önüne geçmelisiniz. Bunu yapmazsanız artan harb fenni medeniyeti ortadan silecektir "

M. Truman

(Arkası sahife 2; sütun 6 da)

Petain bu akşam Paris'e varacak

Bir Fransız gazetesi Mareşalın teslim olmasını Almanya'nın son uçar bombası sayıyor

Pétain ne diyor?

Yüksek Sovyet şurası müzakereleri

Almanlar İtalyadan çekiliyorlar

Müttefik orduları 3 istikamette ilerliyor

Arap birliği yasası yürürlüğe girdi

Akşam Gazetesi, 26 Nisan 1945

"Yeni dünya nizamı kuruluyor"

ÇÖL ÇİÇEKLENİNCE
Yeni bir heyecan, zevk ve alâka kaynağı

Tanin

BOĞAZİÇİ KONUŞUYOR
Boğaziçini sevenlerin okuyacakları kitap
125 kuruş

PERŞEMBE 26 NİSAN 1945

"Öl ki dirilesin" plânı

Yazan: Burhan BELGE

DÜNYA EMNİYET KONFERANSI

Amerika Cumhur Başkanı Truman'ın Nutkiyle San Francisco Şehrinde İçtimalarına Başladı

Yapılan Teklifler:

Bugün Dört Çağırıcı Devletin Dış Bakanları Konuşacak

Amerika Dış Bakanı Stettinius'un Gazetecilere Demeci

İlk onbeş günde neticelere varılacağı sanılıyor

Konferans hakkında mütalealar

"Times" diyor ki:

Zeytinlerimizi tehdit eden hastalık

Alâkadar mütehassıslar ne diyorlar?

Herriot kurtarıldı

Gümrük resimleri

Muayyen eşya ve maddelerde yapılan indirim hakkındaki kararname neşredildi

Talât Paşanın Hatıratı

Muhtelif şehir ve kasabalarda görülen isyan hareketleri

Müttefikler Avusturya hududunu geçtiler

Berlinde birçok mahalleler işgal edildi

Berchtesgaden'e 125 Km. kaldı

Mareşal Petain Paris'e gidiyor

Eski Fransız Başbakanının teslim olması müşkül durum yarattı

Paris gazeteleri Petain'in dönüşünü Fransız efkârını karıştırmak için bir Alman manevrası diyorlar

Anasını, babasını ve üç kardeşini öldüren canavar

Tanin Gazetesi, 26 Nisan 1945
"Dünya Emniyet Konferansı"

Bugün Gazetemiz 8 SAYFADIR

Tanin

HUSUSÎ HAYATLARINDA HÜKÜMDARLAR
Avrupa Hükümdarlarının hususî hayatları ve Saray entrikaları
YEDİGÖN NEŞRİYATI

PERŞEMBE 28 HAZİRAN 1945

San Francisco Konferansından daha iyi

ÜÇLER KONFERANSINDA
Boğazlar Meselesi de görüşülecekmiş
Yine bu konferansta 12 adalar ve Ege denizi meselelerinin de üç şef arasında müzakere mevzuu olacağı bildiriliyor

Tarihî bir vesika
Hitlerin Cumhurbaşkanımıza çektiği tehdit telgrafı
Hitler 1941 yılında ya kendisiyle iş birliği yapmamızı, yahut da tamamiyle imha edilmek şıklarından birini tercih etmemizi bildirmiş

Türklerin Müttefiklerine Sadakati

Millî Şefimize sunulan fahrî profesörlük payesi

İngilterenin Orta Şark siyaseti
İngiltere, Rusyanın artan nüfuzu karşısında büyük bir endişe içinde imiş

Ruslar Nota Vermemişler
Rus Resmî Muhitlerinin Tekzibi

San Francisco'dan dönüşünde Londrayı ziyaret edecek Londra Elçimiz İngiliz Dışişleri Bakanlığında

İstanbul ve Boğazlar
Çeviren: Hüseyin Cahid YALÇIN

Çarlık Hariciye Nezaretinin vesikaları
Karadeniz Hareketleri Bürosu Şefinin Muhtırası

Stettinius çekildi
Amerika Dışişleri Bakanının istifasını dün Başkan Truman haber verdi. Stettinius Beynelmilel Emniyet Teşkilâtında Amerikayı temsil edecek

Tanin Gazetesi, 28 Haziran 1945
"Üçler Konferansında Boğazlar Meselesi de görüşülecekmiş"

Kok kömürü tevziatına pazartesi günü başlanıyor

AKŞAM

Memlekete kullanılmış elbise ithali yasak edildi

Sene 27 No. 9590 — Fiati her yerde 10 kuruştur. CUMA 29 Haziran 1945 Sahibi: Necmeddin Sadak — Neşriyat müdürü: Hikmet Feridun Es — AKŞAM Matbaası

Yeni Kislingler

Birleşmiş milletler teşkilâtı ihzari komisyonu

İlk toplantı 1 ağustosta Londra şehrinde yapılacak

Konelly'nin nutku

Lort Cramborn'un beyanatı

Londra'da münasip bir bina aranıyor

Sovyet istekleri

Londra mahfillerine göre Sovyet talepleri, ingiltere'nin hayatî ilgisi bulunan mühim meseleleri ortaya atıyor

Halep şehrinin bize verilmesi teklif edilmiş, Iran Azerbaycan'ı Rusya'ya ilhak edilmek isteniyor

Suriyede karışıklık devam ediyor

Derbesiyede Fransız kuvvetleri muhasarada — Kuzey Suriyeden güneye muhaceret başladı

İstanbuldaki son seçim

Komisyon bazı noktaları İstanbuldan soruyor

Fransız memurlarına yol veriliyor

Münasebetler fiilen kesik

JAPONYAYA BİR YILDA 150 MİLYON BOMBA ATILACAK

Dün de uçan kaleler, dört şehre 3000 ton bomba attılar

Tokyo müdafaa komutanlığı

Japonya'ya 150 milyon bomba atılacak

Filipin savaşı bitmiş sayılabilir

Sekiz Çin ordusu taarruza geçecek

Fransız zırhlı tümeni Pasifiğe gidiyor

Türk basınının büyük kaybı

«Cumhuriyet» sahibi Yunus Nadi Cenevre'de vefat etti

(Arkası sahife 2; sütun 6 da)

Kitaplar arasında

Fransız komünist kongresi

Mareşal Stalin'e hararetli bir tebrik telgrafı çekti

(Arkası sahife 2; sütun 3 te)

Günler Geçerken

Yıldızların emri

Refik Halid Karay

DİKKATLER

Bir «bulgu» bekleriz

Akşam Gazetesi, 29 Haziran 1945

"Sovyet istekleri "

CUMA 29 HAZİRAN 1945 5 kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Son Sovyet teklifleri etrafında
İngiliz basınında geniş yorumlar göze çarpıyor

Reuter'in siyasi yazarına göre

Boğazlar kontrolünün istikbali ile Türkiyeyi ilgilendiren diğer meselelerin Berlin konferansında incelenmesi muhtemeldir

İşçi Sigortaları Kanunu

San Francisco'dan sonra

Dünya teşkilâtı icra komitesi de yakında toplanacak

Amerikan ve Rus basınında yankılar

Japonya üzerine

bir yılda 150.000 ton yangın bombası atılacak

Japon filosunun artık tesirli bir kuvvet olmaktan çıktığı belirtiliyor

Rusya'nın Balkan politikası

Yunanistan'da öne sürülen yorumlar

James By...

M. Stettini... yerine Dış Bakanı ol...

Darnand

Wavell plânı
Simlâ konferansı başarılı gidiyor

Şehre su verme saatlerinde yeni değişiklik

Acı bir kayıp

Yunus Nadi Isviçre'de vefat etti

Suriye - Fransa aras...

Münasebetler f... kesilmiş sayılı...

18/03/2011

Ulus Gazetesi, 29 Haziran 1945

"Son Sovyet teklifleri etrafında İngiliz basınında geniş yorumlar göze çarpıyor"

Cumhuriyet

İngilterede İşçi Partisi İktidar mevkiinde

Seçimde Muhafazakârlar 640 saylavlıktan yalnız 194 ünü kazandılar, Churchill istifa etti, Attlee Başbakan oldu

Mr. Attlee'nin ilk demeci

Churchill istifasını verdikten sonra bir beyanname neşretti

Seçimde bir çok meşhur simaların kazanamadıkları anlaşıldı, bunlar arasında tanınmış Bakanlar da var

Yeni Başbakan kabinesini kurmak için faaliyete geçti

İngiliz seçiminin mânaları

Bilânço

Japonyaya son ihtar

Amerika, İngiltere ve Çinin dünkü müşterek demeçleri

Yeni Hükûmetin siyaseti ne olacak

Dış İşleri Bakanı olması beklenen Bevin: «Millî birlik hükûmetinin siyasetinden ayrılmıyacağız» dedi

İngiliz basını seçimlerin neticesini nasıl karşıla...

Müttefikler ve Balkanların tehlikeli karışıklığı

Orman yangını yeniden başladı

Potsdam Konferansında

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 27 Temmuz 1945

"İngilterede İşçi Partisi İktidar Mevkiinde"

Cumhuriyet

22 inci yıl Sayı: 7526 — İSTANBUL — CAĞALOĞLU — Salı 31 Temmuz 1945

Konferans bitiyor, bir tebliğ hazırlanıyor

Bu tebliğde sulh siyasetinin esasları ilân edilecek

Müzakerelerin tam bir ahenk içinde cereyan ettiği bildiriliyor

Hangi sosyalizm?

Times'in tekzibi: "Henüz halledilmemiş meselelerin sonraya bırakılacağı asılsızdır,,

Konferansı bu kış Avrupada karşılaşılacak güçlükler kadar düşündüren mesele yok

Yeni İngiliz kabinesi

Parlamentonun açılışı geri bırakıldı

Japonyaya deniz - hava taarruzu devam ediyor

Amerikan donanması erkânının verdikleri hüküm: "Japon donanmasının işi bitti,,

Bir Japon sözcüsü, Amerika ile harb halinde bulunulmasına teessüf ediyor

Milli Şef

Trakyada Almanlar için casusluk edenler

Sıkı Yönetim mahkemesi on beş kişi hakkında ölüm kararı verdi

Ereğli limanı

Almanyanın doğu hududu görüşülüyor

Polonyanın ve Çekoslovakyanın ilhak ederek Almanlardan tahliyesini istedikleri arazi

D. Grupu resim sergisi açıldı

Başbakan Şükrü Saracoğlu Ankaraya gitti

Cumhuriyet Gazetesi, 31 Temmuz 1945
"Konferans bitiyor, bir tebliğ hazırlanıyor"

ÇARŞAMBA 1 AĞUSTOS 1945 5 kuruş

ULUS

• ADIMIZ ANDIMIZDIR •

ÇOCUK ve NÜFUS

Potsdam'da dünkü görüşmeler 3,5 saat sürdü

Üçler Konferansı belki de bugün sona erecek

Bir habere göre

M. Truman dönüşte İngiltere Kıralı ile görüşecek

Amerikan hava üstünlüğü

Başbakanımız dün döndü

Amerika'da

Bugün hava günü kutlanıyor

Üçler tarafından

Franco hakkında bir demeç neşri bekleniyor

İngiltere, son tedbirleri kâfi görmediğini Franco'ya bildirdi

Laval teslim oldu

Veygand Petain'i müdafaa ediyor

"Hiç kimse bana Mareşal'in hain olduğunu söyletemez

18/03/2011

Ulus Gazetesi, 1 Ağustos 1945

"Üçler belki de bugün sona erecek"

Türkiye Kılavuzu

Cumhuriyet

MEHMED AKİF Hayatı ve Eserleri

Konferans üç, dört gün daha uzayacak

Mrl. Stalin iki gün evvel hastalandı, görüşmelerde M. Molotof bulundu

Müzakerelerin niçin temdid edildiği bilinmiyor, yeni bir ihtilâf çıktığına dair ortada alâmet yok

Boğazlar meselesi

Potsdamda bu işin geri bırakıldığı söyleniyor

Sosyalizm ve milliyetçilik

İngiliz Başbakanı Londraya gidiyor

Mr. Attlee Dış Bakanını Potsdam'da bırakacak ve hafta sonunda geri dönecek

Meclis bugün çalışmalarına başlıyor

Feci bir kamyon kazası

Müttefikler ve İspanya

Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ağustos 1945
"Boğazlar meselesi"

Konferans üç, dört gün daha uzayacak

Mrl. Stalin iki gün evvel hastalandı, görüşmelerde M. Molotof bulundu

Müzakerelerin niçin temdid edildiği bilinmiyor, yeni bir ihtilâf çıktığına dair ortada alâmet yok

Sosyalizm ve milliyetçilik

İngiliz Başbakanı Londraya gidiyor

Mr. Attlee Dış Bakanını Potsdam'da bırakacak ve hafta sonunda geri dönecek

Mr. Attlee Berlinden ayrılıyor

Meclis bugün çalışmalarına başlıyor

Başbakan dün Ankaraya vardı ve törenle karşılandı

Başbakan Ankarada

Müttefikler ve İspanya

Üç Büyüklerin bir beyanname neşretmeleri bekleniyor

Bir ültimatoma muadil olacak olan bu beyannamede İspanyanın hükûmet darbesinden evvelki rejime avdeti lüzumu bildirilecek

Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ağustos 1945

"Konferans üç, dört gün daha uzayacak"

Cumhuriyet

Perşembe 2 Ağustos 1945

Üçler Konferansı Sona Erdi

Verilen kararları bildiren resmî tebliğin aradan 24 saat geçtikten sonra neşredilmesi bekleniyor

Dün geceki toplantı

Başkan Truman, Mr. Attlee ve Mrl. Stalin Potsdamdan ayrıldılar

Vashington siyasi mahfilleri Üçler arasında tam bir anlaşma husule geldiğini tahmin ediyorlar

Avrupaya yardım

İngiliz ve Amerika devl[et] reisleri arasında mülâk[at]

Kral George ile Başkan Trum[an] bu sabah İngilterenin Plymo[uth] limanında buluşacaklar

Limanlar davası ve Millî Şef

İngilterede yeni Avam Kamarası dün toplandı

Churchill içeri girince muhafazakârlar kendisini şiddetle alkışladılar, buna mukabil işçiler ayağa kalkarak (Kızıl bayrak) şarkısını okudular

Balkanlarda ihtilâta sebeb olacak hâdiseler

Büyük bir manifatura partisi geliyor

İngiltereye sipariş edilen 500 bin metre kumaş da iki aya kadar gelmiş olacak

Laval Pariste

Amerikalılar gıyaben ölüme mahkûm olan eski Başbakanı Fransızlara teslim ettiler

Berlindeki Türk tebaası

Suriyeli Arablar işi azıtıyorlar

İstanbul telefon şebek[esinin] ıslahına karar ver[ildi]

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 2 Ağustos 1945
"Üçler Konferansı Sona Erdi"

EK-32

CUMA 3 AĞUSTOS 1945

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Potsdam Konferansı hakkındaki tebliğ dün gece yayınlandı

Almanya'ya dair önemli kararlar

Alman harp kudretinin tamamen imhası ve Almanya'nın bir daha dünya barışını tehdit edemiyecek hale getirilmesi için bütün plânlar hazırlandı

Polonya sınırları sonra görüşülecek

Barış antlaşmaları için de yeni bir konsey kuruluyor

Bir çok meselelerin halli geri bırakıldı

Potsdam Konferansının sonu

Başkan M. Truman

İngiltere Kralı ile dün görüştü

Amerika Cumhurbaşkanı, şimdi Augusta Kruvazörü ile Amerika yolundadır

Petain dâvasında

Bugün de Laval şahitlik edecek

General Serigny ifadesinde "Mareşal ... zaferin gizli yapıcılarından biridir" dedi

Dışişleri Bakanımız Mısır'da

... şerefine bir ziyafet verildi

18/03/2011

Ulus Gazetesi, 3 Ağustos 1945

"Almanya'ya dair önemli kararlar"

Hazreti
MUHAMMED MUSTAFA
AHMED HALID KITABEVI

Büyükada Plâj
İsmail Dümbüllü

Cumhuriyet

22 inci yıl Sayı: 7529

İSTANBUL — CAĞALOĞLU

Cuma 3 Ağustos 1945

Konferansın Kararları

Kararları bildiren resmî tebliğ dün gece yarısı Vaşington, Londra ve Moskovada ayni zamanda neşredildi

Tebliğ 7500 kelime

Sulh muahedeleri esaslarını tesbit için Dış Bakanlarından mürekkeb bir konsey kuruldu

Tebliğ, Alman harb kudretinin imhası ve Almanyanın idaresi için verilen kararları ihtiva ediyor

Polonya hududları ve İspanya meseleleri

Kral George ile Başkan Truman dün görüştüler

İki devlet şefinin mülâkatı Plymouth limanı açıklarında, İngilizlerin Renovn muharebe kruvazöründe vukubuldu

İngiliz basını mülâkat için "mânalı bir olay„ diyor

Görüşmeyi müteakıb Başkan Truman Augusta kruvazörü ile hareket etti

Sosyalistler ve komünistler

Petain davası

Mahkeme dün de müdafaa şahidlerini dinledi

Bugün Laval şehadet edecek

Truman'ın milletine raporu

Tahminler, rivayetler, mütalea ve tefsirler

Boğazlar meselesi için ayrı bir konferans toplanacak

Son toplan[tı] nasıl oldu

Mr. Churchill Eden'e teşekk[ür]

Japon topraklarına bir günde 6000 ton bomba atıldı

Laval ağlıyor

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ağustos 1945
"Konferansın Kararları"

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

CUMARTESİ 4 AĞUSTOS 1945 5 kuruş

Vezin ve kafiye meselesi

Potsdam kararlarına dair yorumlar

Mr. Truman, Konferansta gizli bir anlaşma yapılmadığını bildiriyor

Bir kısım İngiliz gazeteleri görüş ayrılıklarının ortadan kaldırıldığı, bazıları ise Avrupa'da müşterek bir siyaset tutulduğuna dair demeçte bir kayda rastlanmadığını yazıyorlar

Bir dergiye göre

M. Attlee, Rus ve İngiliz menfaatlerinin karşılıklı tanınmasını ve Türkiye ile Yunanistan hakkındaki taleplerin değiştirilmesini istemiştir

Üçler Konferansı demeci

Başbakanımız HasanoğlanKöy Enstitüsünde

Şükrü Saracoğlu, öğrencilerle bir konuşma yaptı ve köylülerle görüştü

Hasan Saka pazar günü Suriye'de bekleniyor

Potsdam'da Japonya için alınan kararlar

Şahitlik ederken

Laval kendisini müdafaa etti

Harbin meşru şekilde ilân edilmediğini, şahsı daima Cumhuriyetin müdafii kaldığını söyledi ve İngiltere'ye hücumlarda bulun[du]

Onikiada'ya muhtariyet verilmesini öne süren bir makale dolayısiyle

Yunan basınında Onikiada için görülen yazılar

Feci bir kaza

Kadıköyü'nde dün sabah bir tramvay devrildi

Çoğu hafif olmak üzere 21 yaralı var

Ulus Gazetesi, 4 Ağustos 1945

"Mr. Truman, Konferansta gizli bir anlaşma yapılmadığını bildiriyor"

EK-35

TÜRKÇE - İNGİLİZCE LÜGAT

Cumhuriyet

22 inci yıl Sayı: 7530 — İSTANBUL — CAĞALOĞLU — Cumartesi 4 Ağustos 1945

Hazreti MUHAMMED MUSTAFA

Potsdam kararlarının uyandırdığı akisler

Başkan Truman'ın ilk demeci: "ne Attlee, ne de Stalin ile gizli bir anlaşma yapmadım,,

İngiliz, Amerikan, Fransız mahfillerinde ve basınında ileri sürülen mütalealar, tenkidler

Nihayet...

Bir Amerikan ayân azası: "Konferans yeni bir Sovyet zaferidir,, dedi

Yeni İngiliz Hükûmeti ve Türk - Rus münasebatı

Attlee'nin Stalin'den Türkiye hakkındaki taleblerini değiştirmesini istediği bildiriliyor

İddialara göre Vaşingtonda hâkim olan kanaat: Türkiye mütealik Sovyet talebleri Rusyanın hayati menfaatlerine uygunlaştırılacak tarzda azami haddine indirilecekti

Suriye - Lübnan ve Türkiye

Dış İşleri Bakanımızın Şamla Beyrutu ziyareti bekleniyor

Laval, Petain davasında şahidlik etti

Eski Başbakanın kendisini ve Mareşalı müdafaası

Dünyanın en büyük hava armadası

General Mac Arthur: "Bu armada Japonyaya son darbeyi indirecek ve dünyaya sulhu getirecektir" diyor

İngiliz Dış Bakanlığı bir tebliğ neşretti

ŞEHRİN DURUMU

Valinin gazetecilerle aylık toplantısı dün Büyükdere meyva ıslah istasyonunda yapıldı, istasyonda yeni bir tesis de açıldı

Feci bir tramvay kazası

Dün sabah Kadıköyünde bir tramvay arabası devrildi, otuz yolcudan yirmi iki tanesi yaralandı

Oniki ada

18/03/2011

Cumhuriyet Gazetesi, 4 Ağustos 1945
"Yeni İngiliz Hükümeti ve Türk-Rus Münasebatı"

Başmuharriri: CAVIT ORAL
AĞUSTOS
4
CUMARTESİ
1945
YIL: 5 Sayı 1510 Fiyatı (10 Krş)

İDARE YERİ
Çukurova Cad. ADANA
Tel. 1134 - Pos. K. 48

BUGÜN

Siyasî – İktisadî – İçtimaî – Gündelik Gazete

Bugün Matbaası
Her türlü tab işlerini, en nefis ve çabuk bir şekilde yapar, taşradan iş kabul eder

TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE KREMLİN

Potsdam'da hazırlanan raporun tam metni

Almanyanın idare şekli ve bölgeleri tesbit edildi

İspanya Birleşmiş Milletler camiasından çıkarıldı

Suriye ve Lübnanın istiklâli

DIŞİŞLERİ BAKANIMIZ

Şamda bekleniyor

Şam 3 (a.a.) — Türkiye Dışişleri bakanı Hasan Saka'nın pazar günü buraya gelmesi bekleniyor.

Türkiye dışişleri bakanı, burada Suriye ve Lübnan devletleri istiklâlinin Türkiye tarafından tanınması meselesini görüşecektir.

Polonya'nın istiklâli tanındı İtalya ile yakında sulh yapılacak

Londra 3 (a.a) — Üç büyükler konferansının kapanması münasebetiyle neşredilen raporda ...

(Devamı Sa. 2. Sü. 4 de)

Berlinde harabeye dönen bir sokak

STALİN

BERLİN HARABELERİNİ GEZDİ

Sarayın salonunda bile Rus mareşalının etrafı polisler tarafından sımsıkı kordon altındaydı

Londra 3 (a.a.) — Üç büyükler, Potsdamdan ayrıldıktan sonra ...

Amerikan tankları Pasifik adalarında

Atle, Stalinden Türkiye ve Yunanistan hakkındaki Kremlin isteklerinin değiştirilmesini istemiş

Stalin bu iki mesele üzerinde tâvizde bulunacak

Londra 3 (a.a) — Anadolu ajansının özel muhabiri bildiriyor: Halkçı Cavalcat gazetesi, «Attlee-nin Potsdam programı» başlıklı makalede şunları yazmaktadır: ...

Tokyo bölgesine yeni bir hücüm

NAGAZAKİ LİMANI ALEV SÜTUNLARI İÇİNDE

Londra 3 (a.a) — Tokyo Radyosunun bildirdiğine göre; Tokyo bölgesine bugün tekrar büyük ölçüde ...

Zeytinyağı kara borsacılığı önlenecek

Bu hususta, komisyon raporu hazırlandı

Ankara 3 (Özel muhabirimizden) — Zeytinyağı, sabun ve diğer nebati yağlar hakkında hazırlanan rapor ...

Vilâyet maiyet memurluğu

Potsdam beyannamesinin ilk tepkileri

Londra 3 (a.a) — Potsdam beyannamesine dair aşağıdaki memleketlerin tepkileri gelmiştir:

Amerika:

Bugün Gazetesi, 4 Ağustos 1945

"Türkiye, Yunanistan ve Kremlin"

CUMARTESİ 4 AĞUSTOS 1945

İDARE YERİ: Adana Abidin Paşa Caddesi. Telefon 1810

TÜRK SÖZÜ

Sayısı 10 Kuruş — GUNDELİK SİYASİ GAZETE — Sayı 6381

Sahip ve Başmuharriri FERİD CELÂL GÜVEN

Kuruluş Tarihi: 1 Kânunusani 1924

Yirmi Birinci Yıl

Berlin Konferansı Tebliği Dün Yayınlandı

Üç şef tarafından imza edilen tebliğin metnini aynen veriyoruz

Tebliğde Türkiye ve boğazlar meselesinden bahsedilmiyor

Müttefiklerin niyeti Alman milletini yoketmek veyahut esaret altına almak değildir

Amerika, İngiltere, Rusya, Fransa ve Çin Dışişleri Bakanlarından Mürekkep Bir Konsey Kurulacak, Bu Konsey Sulh Şartlarını Hazırlayacak

Kral Jorj VI Başkan Trumana

Hayırlı yolculuklar dileyen bir mesaj gönderdi

Başkan Trumanın bugün radyo ile bir demeç yayması muhtemel

Plymouht : 3 (a.a) — Oğüsta Kruvazörünün Plymouthtan ayrılmasından sonra Kral altıncı Jorj Başkan Trumana telsizle şu mesajı göndermiştir:

Bütün milletlerin girişmiş oldukları büyük dâvâlar uğrunda çalıştıktan sonra bugün memleketimi kısa ziyaretiniz sırasında sizinle buluşmuş olmak benim için büyük bir zevk teşkil etmiştir. Dönüş seyahatınız için size en iyi temennilerimi sunar ve memleketinize sağ ve salim dönmeniz hususundaki dileklerimi bildiririm.

Londra : 3 (Radyo) — Amerika Cumhurbaşkanı Truman'ın yarın radyo ile Amerikan vatandaşlarına hitaben Potsdam anlaşmasını bildiren bir demeç yayınlaması muhtemeldir.

Başkan Traman

Tebliğin Yorumları

Hasan Saka

Beyrutta iki gün kalacak. Lübnan bağımsızlığı işi konuşulacak

Beyrut : 3 (a.a) Royter muhabiri bildiriyor:

Memleketine dönmek üzere Londradan dönmekte bulunan Türkiye Dışişleri Bakanı Hasan Sakanın Pazar günü buraya gelmesi beklenmektedir. Hasan Saka Beyrutta iki gün kalacak ve muhtemel olarak Lübnan hükümeti ile Lübnan İstiklâlinin Türkiye tarafından tanınması işini müzakere edecektir.

İngiliz Kabinesi İlân Edildi

Londra: 3 (Radyo) — Berlinden dönen Başbakan Etli Kral tarafından kabul edilmiştir.

Saraydan döndükten sonra Etli kabine arkadaşlarının isimlerini ilân etmiştir.

Japonyaya

Havadan ve denizden hücum edildi

Londra 3 (Radyo) — Bugün 250 uçak Nagasaki limanına hücum etmiştir. Müttefik donanması Yagoşima adasını beş saat bombardıman etmiştir. Ada körfezin ağzında olduğundan stratejik önemi haizdir.

Deniz dibinde büyük bir hazine aranıyor

Manilla şehrinden bir görünüş

Laval

Mrl. Peten'in Yargılanmasında Şahitlik Etti

Londra: 3 (Radyo) — Piyer Laval bugün Petenin duruşmasında şahit olarak dinlenmiştir.

Bomba İnsan

Benim gözümle

En Pahalı Şehir

REALİTECİ

Türk Sözü Gazetesi, 4 Ağustos 1945

"Tebliğde Türkiye ve boğazlar meselesinden bahsedilmiyor"

Başmuharriri : CAVIT ORAL
AĞUSTOS 5 PAZAR 1945
İDARE YERİ Çakmak Cad. ADANA Tel. 1134 - Pos. k. 48
YIL: 5 Sayı: 1511 Fiyatı (10 Krş)

BUGÜN

Siyasî – İktisadî – İçtimaî – Gündelik Gazete

BULGARİSTANIN DIŞ SİYASETİ

BULGAR BAŞBAKANI

Hükûmetinin dış siyasetini belirtti

"Türkiye ile münasebetlerimiz iyi komşuluk esasları dahilinde devam ediyor,,

Pasifik sularında harekâtta bulunan bir müttefik harp gemisi

Japonyanın Denizden Ablokası Tamamlandı

iaşe zorluğu içinde bulunan Tokyo hükûmeti ihtiyaçlarını harcamağa başladı

Potsdam konferansının tebliği

CAVİT ORAL

Ankara Jandarma okulunda tören

Bu yıl okulu bitiren gençlere diploma verildi

Yeni istasyon - Şakir Paşa arasında

Dün feci bir tren kazası oldu

1 ÖLÜ, 3 AĞIR YARALI VAR

1 lokomotif, 3 vagon parçalandı - Bütün yolcular yara bere, içinde

T. Dil Kurumu Beşinci Kurultayı

Bu yıl 19 Kasım'da toplanacak

Bugün Gazetesi, 5 Ağustos 1945

"Bulgaristan Dış Siyaseti: Türkiye ile münasebetlerimiz iyi komşuluk esasları dahilinde devam ediyor"

PAZAR
5
AĞUSTOS
1945
YERİ: Adana Abidin
...ddesi . Telefon 1810

TÜRK SÖZÜ

Sayısı 10 Kuruş — GUNDELİK SİYASİ GAZETE — Sayı: 6382

Sahip ve Başmuharriri
FERİD CELÂL GÜVEN
Kuruluş Tarihi: 1 Kânunusani 1924
Yirmi Birinci Yıl

...tsdamda Gizli Anlaşma Yapılmamıştır

Başkan Truman Üç Şef Arasında Gizli Anlaşma Yapılmadığını Açıkladı

Trumanın özel temsilcisi Dayvis Londraya giderek Başbakan Etli ile görüştü

Oğusta Zırhlısı : 4 (a.a) — Bugün Oğusta Zırhlısında balunan gazetecilere Amerika Cumhurbaşkanı Truman Potsdamda ne Mareşal Stalin ne de Başbakan Etli ile gizli bir anlaşma yapmadığını söylemiştir.

Vaşington : 4 (a.a) — Başkan Truman Amerikaya döndükten sonra radyoda bir demeç yapacak ve Potsdam konferansı sonuçlarını izah edecektir.

Londra : 4 (a.a) — Başkan Trumanın özel temsilcisi Jozef Deyvis bugün Londraya kısa bir ziyaret yapmıştır.

Deyvis Başbakan Etli ve Dışişleri Bakanı Bevin ile görüşmüştür.

Başkan Truman Senatö azasından Tom Konelli ile konuşurken

Yeni Parti Söylentileri

Çiftçi Ve İşçi Partileri Kurulacakmış

Ankara : 4 (özel) — Burada yeni partiler kurulacağı söylentileri devam etmektedir.

Bu gün de Çiftçi ve İşçi partileri kurmak tasavvurunda bulunanlar mevcut olduğuna dair bir söylenti dolaşmaktadır. Henüz bu yolda ciddi ve resmi bir müracaat olmamıştır.

Bulgar Başbakanı

Türk Gazetecilerinden Şikâyetçi

Sofya: 4 (a. a.) — 29 Temmuzda seçim toplantısı münasebetiyle demeçte bulunan Başbakan Simon Georgiyef Bulgaristanın dış siyasetini anlatırken Türkiye hakkında şunları söylemiştir :

Türkiye ile olan münasebetlerimiz bazı Türk gazetelerinin Bulgaristan aleyhinde bitiremedikleri çatışlarına rağmen iyi komşuluk esasları dahilinde dürüstlükle devam etmektedir.

★ Sonu 3 ncü sayfada

Çekoslovak

Cumhur Başkanı Sovyetlere toprak verdiğinden memnun

Şimdi de Almanyadan Torak İstiyor

Londra: 4 (a. a.) — Çekoslovak Cumhur Başkanı Beneş kendisiyle hükûmet üyeleri arasında görüş ayrılıkları çıktığı hakkındaki söylentileri kat'î olarak yalanlamış ve Rusya ile dostane ve sıkı münasebetler idame etmeğe ve garp demokrasileriyle mümkün olduğu kadar çok temasta bulunmağa matuf siyasetin genel olarak bütün Çekoslovakya tarafından tasvip edildiğini söylemiş ve hükûmet üyeleriyle kendi arasında çıkan bir ihtilâf yüzünden geçenlerde istifa etmeği aklından geçirmiş olduğu hakkındaki söylentiyi tamamen uydurma olarak vasıflandırmıştır.

Beneş Çekoslovakya ile aşağı Karpatlar Ukraynasının Rusyaya verilmesine dair Rusya ile yapılan anlaşmadan tamamen memnunluk duyduğunu söylemiş ve eğer Çekoslovakyanın harpten evvel Rusya ile müşterek bir hududu olsaydı bunun o zaman yapılmış bulunacağını ilâve etmiştir .

Şimdi Çekoslovak talepleri bugünkü Alman hudutlarının ötesinde Silezyanın Çekoslovaklarla meskûn yerlerine yani Opavanın kuzeyine ve daha batıda aşağı Tayse boyunca Klatsın güneyindeki kısma inhisar etmektedir .

Tevfik Rüştü Arasın

On iki ada hakkında yazdığı makale Yunan gazetelerini kızdırmış

Saygısız Bir Yunan gazetesi bizi tehdide yelteniyor

Atina : 4 (a.a) — Atina ajansı bildiriyor:

Yunan gazeteleri Tevfik Rüştü Arasın on iki ada hakkında Tan gazetesinde çıkan makalesini yaymaktadırlar. Milliyetçi Katimerini gazetesi diyor ki: Yunanlılığın en mukaddes hislerine dokunan bu gibi tekliflerin Türk basınında yer bulması eğer bunu bu husustaki Türk niyetlerini gösteren daha selâhiyetli bir tezahür takip etmezse muhakkak ki Yunan efkârında ıztıraplı bir intiba yaratacaktır. Her halde Yunanistanın komşu ve dost bir memleketten Tevfik Rüştü Arasın bu acayip teklifleri ve bir Türk gazetesinin bu husustaki neşriyatı hakkında izahat beklemek hakkıdır.

Cumhuriyetçi Katimerini nea gazetesi Tevfik Rüştü Arasın makalesini saygısız kelimesiyle tavsif etmekte ve şöyle demektedir: Eğer bu Türk gazetesi resmi mahfillerin fikrini aksettiriyorsa Türkler bilmelidirlerki Yunan - Türk münasebetleri tamir edilmez bir surette bozulacaktır.

Tanca Konferansı

Londra : 4 (a.a) — Tanca konferansı önümüzdeki Pazartesi günü Pariste toplanacaktır.

İhzari bir mahiyette olan bu konferans iki meseleyi inceleyecektir.

1 — Tancaya milletler arası statü hazırlıkları yapılması.

2 — Bugünkü statünün değiştirilmesi için bir konferans toplanmasının temin edilmesi.

Tamirat Komisyonu

Paris : 4 (a.a) — Fransız hükûmeti Moskovada toplanacak olan tamirat komisyonuna dâvet edilmiştir. Gelecek hafta Sovyet başkentinde yapılacak toplantıya bir Fransız murahhası iştirak edecektir.

Japonya Ablukada

100 Üstün Uçarkaleyi 10 Japon Av Uçağı Karşıladı

Londra : 4 Resmen bildirildiğine göre üstün uçarkaleler Japon anavatanının denizden ablukasını filen tamamlamışlardır.

Japonya kendisine lâzım olan yiyecek ve iptidai maddenin şimdi yarısından daha azını temin edebilmekte ve artık ihtiyaçlarını sarfetmeğe başlamak zorundadır.

Uçakların Japon sahillerine yaptıkları hücumlarda Japonların 248 uçağı ve 116 gemisi tahrip edilmiş ve hasara uğratılmıştır.

Londra: 4 (Radyo) — Bu sabah 100 üstün uçarkale Japon anavatanına hücum etmiş ve muhtelif askeri bölgelere bombalar atmıştır.

On Japon av uçağı bunları karşılamışsa da ikisi düşürülmüş ve yerde 14 Japon uçağı tahrip edilmiştir.

Japonyada bombalanan bir şehir

İtalyada İsyan

Roma: 4 (a. a.) — Bari eyaletinde Karentina kasabasında bir isyan çıkmış ve belediye binası ayaklanan halk tarafından ateşe verilmiştir.

Diğer bir kasabada da aynı şekilde bir ayaklanma olmuş hapishane basılmış mahpuslar serbest bırakılmıştır.

Benim gözümle

Potsdam Tebliği

REALİTECİ

(Beş hükûmet dışındaki diğer hükûmetler kendi meselelerinin müzakeresi esnasında Konseyde temsil edilmeğe dâvet olunabilirler). İşte Potsdam konferansının verebildiği tek müsbet karar budur. Beş bin kelimelik olduğu söylenen ve özeti gazetelerimizde çıkan resmi tebliğin diğer hükümleri hemen, hemen kâmilen Almanyayı ilgilendiren hususlardır.

Potsdam konferansı hakkında dünya radyolarında yayılan ve dünya basınında yürütülen yorumları da dinledik ve okuduk. Ben, kendi hesabıma, bunlardan sadra şifâ verir bir mâna çıkarmağa muvaffak olamadım. Anlaşıldığına göre toplanmış olmak için toplanmışlar, konuşmuş olmak için konuşmuşlar ve dünya umumî efkârına bir şeyler söylemiş olmak için bu resmî tebliği yayınlamışlar. Hakikatte, dünya işlerinde güdülecek müşterek pol tikaya ait tek satır yok. İran boşaltılacak mı; Rus işgali altında bulunan memleketlerle dünya arasında yeniden irtibat kurulacak mı; ordular bırakılacak mı; meçhul, meçhul, meçhul!.. Boğazlar işinin milletlerarası bir Konseye havale edileceğine dâir ortada yalnız bir rivayet var; fakat tebliğde işaret bile yok. Evet; Potsdam konferansı iflâs etmedi; amma neye muvaffak olmuştur, izahı imkânsız.

Şimdi beş devletin Dışişleri Bakanları Londrada toplanarak dünya barışının esaslarını hazırlıyacaklar. Bu mümkündür; yenilmiş milletlere tatbik olunacak muameleyi tesbit, o kadar zor bir iş değildir. Fakat mesele bununla kalmıyor ki!. Berlin ve Viyana şehirlerinin sokaklarını taksim eden anlaşmadan başka ortada belirmiş bir şey görünmiyor. Durum, Potsdam toplantısından önce ne idiyse şimdi de odur.

Yapılacak başka iş yok; silâh elde beklenilecek!. Ne zamana kadar?. Allah bilir.

...işleri ...ımız ...n Saka ...liyor

...erika ...e Bakanı ...drada

...MANYA ...yar tamirat ...ı ödeyecek

...cak Şey ...rda su yok

Turk Sözü Gazetesi, 5 Ağustos 1945

"Potsdamda Gizli Anlaşma Yapılmamıştır"

Başmuharriri : CAVİT ORAL
AĞUSTOS 7 SALI 1945
İDARE YERİ Çakmak Cad. ADANA Tel. 1134 - Pos. K. 48
YIL: 5 Sayı 1512 Fiyatı (10 Krş)

BUGÜN

Siyasî – İktisadî – İçtimaî – Gündelik Gazete

Dışişleri Bakanımız bugün memlekete hareket ediyor

HEYETTEN BİR KISMI YOLDA BULUNUYOR

Hasan Saka, Perşembe günü Ankarada bekleniyor

Türk-Rus münasebetleri

- Observe dergisi -

Bu meseleyi tekrar ele alarak fikirler yürütüyor

Cristobal Colon

YAZAN : CAVİT ORAL

Yağmur

PRAGDA

Çete harekâtı hâlâ devam ediyor

Yeniden bir çok baltalamalar yapıldı - gizli radyo istasyonları faaliyette

İngiltere'de müthiş bir fırtına

Meclisin dünkü toplantısı

Muğlada ornan yangını

Bulgar vatan cephesinin seçim Propagandası

KYU-CHYA'DA

Majinonun Bir Benzeri Yapılmış

Bu Harpte : BİR SOKAK SAVAŞI

Petain dâvası

14 bin İngiliz lirasına maloldu

Yasak bölge

Sloven kurtuluş komitesinin bir protestosu

İngilizler, Triyestede Faşistliği ihya etmişler

Gizli bir radyo İspanyolları Frankoya karşı itaatsizliğe davet ediyor

Bugün Gazetesi, 7 Ağustos 1945

"Türk-Rus münasebetleri"

SALI 7 AĞUSTOS 1945 No. 2593

Yeni Sabah

GÜNDELİK SİYASÎ HALK GAZETESİ

Son Dakika:
Stettinde Polonya Bayrağı

Türk-Rus Mes'elesi

Ruslar bu mes'elenin doğrudan doğruya hallini ümit ediyor..

Sovyetler, Türk-Rus münasebetlerinin Potsdamda ele alınmasını önlemeye muvaffak olmuşlar..

Ne Güzel Metod!

* *

İyi işliyen ve kâr bırakması memul olan bir müesseseye belediye ve hükûmetce göz kondumu artık o kurulun hiç bir dileği nazarı itibare alınmaz, fiyatlara zam için müracaatlarına kolak asılmaz ve tabiatile iş bu halile ve zarar içinde fazla devam edemiyeceğine göre ihtiyaçları karşılamadığı, karşılayamadığı teranesile, sudan ucuz bir bedelle, el konur ve ondan sonra gelsin zam isteği...

YENİ SABAH

Boğazlar, toprak tavizleri meseleleri ile doğu Avrupa ve Balkan memleketlerinin demokratlaştırılması

Üç devlet Dış işleri Bakanları tekmil bunları görüşecek

Müthiş Bir Bomba

En büyük bombalardan 2000 misli fazla tahribat yapan bir atom bombası kullanılmaya başlandı

Japonya'yı baştanbaşa tarümar edecek olan bu bomba hakkında Başkan Truman'ın izahatı

PERŞEMBE GÜNÜ
Ramazân-ı-Şerîf

İspanya'da Falanj partisinin durumu ciddî

Franko rejimi tasfiyeye uğruyor

"Müstakil İspanya„ adile yayın yapan bir radyo İspanyolları Falanj partisine isyana davet ediyor

Karaborsayı Doğuran Âmiller

Birliklerin İdaresizliği

Karaborsayı ortadan kaldırmak için memlekete bol mal ithalı lâzımdır, halbuki Birlikler bunu önlemek yolunda elinden geleni yapıyor

Erenköy'ün ekmeği

Bütün söylenenlere rağmen ortada bir hakikat var: Erenköyünde halk rahat ve güzel ekmek yiyemiyor

Yunanistan'da kabine değişikliği olmayacak

Vulgaris kabinesinde bazı yenilikler yapacak

Kral Naibi'nin temasları

Etsiz kalan istanbul

Dün kasaplar, işkembeciler, kebapcılar dükkânlarını kapadılar

TAKVİMDEN BİR YAPRAK

Konferans, Konsey, Komisyon

Yazan: ULUNAY

GURBET CEHENNEMİ

Bir kaç güne kadar

Yeni Sabah Gazetesi, 7 Ağustos 1945
"Türk-Rus Mes'elesi"

Yalta-Potsdam'da Savaş Sonrası Uluslararası Düzenin Kurulması ve Türkiye

(Türk Basınına Göre, 1945)

Mustafa Emre Kürümoğlu

ÖZET

Bu Yüksek Lisans tezi, İkinci Dünya Savaşı'nın son yılında toplanan Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945) ve Potsdam Konferansı (17 Temmuz-2 Ağustos 1945) sürecinde, Türkiye ve Türk kamuoyunun bu konferanslara yaklaşımını değerlendirmektedir. Dönemin Türk Basını, kamuoyunu konferanslar çerçevesinde bilgilendirmekle birlikte, özellikle *Akşam, Bugün, Cumhuriyet, Siyasi İlimler Mecmuası*, *Tanin, Tasvir, Türk Sözü, Ulus, Vatan* ve *Ayın Tarihi* gibi gazete ve dergilerin bu tür konulara daha geniş yer verdiği görülmektedir.

Ayrıca dönemin fikir adamları, bu gazetelerdeki yazıları aracılığıyla, hem Türkiye'yi hem de dünyayı ilgilendiren konularda yorumlarıyla katkı sağlamışlardır. Aynı zamanda Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile olan zorlu ilişkilerinin de basın tarafından yakından ele alındığı görülmektedir.

The Establishment of International Order at Yalta-Potsdam and Turkey

in the Post War Era (According to the Turkish Press, 1945)

Mustafa Emre Kürümoğlu

ABSTRACT

This MA dissertation evaluates the approaches of Turkey and Turkish public opinion on the Yalta Conference (4-11 February 1945) and the Potsdam Conference (17th July - 2nd August 1945) which gathered during the last years of World War II. Turkish Press of the period informed the public about these conferences, newspapers and magazines, such as *Akşam, Bugün, Cumhuriyet, Siyasi İlimler Mecmuası*, *Tanin, Tasvir, Türk Sözü, Ulus, Vatan* and *Ayın Tarihi*, gave wide coverage to the related issues.

Besides intellectuals of the period contributed to cover a wide range of topics concerning the Conferences and the world politics in general through their columns in the mentioned newspapers. At the same time the above mentioned newspapers gave a special emphasis on the difficult nature of international relations of Turkey with the Soviet Union.